

संस्कृतकोशः

त्रिकांडशेष, मेदिनी, हारावली, एकाक्षरी,
हैं

कोशचतुष्टय

काशिनाथवासुदेवरवां डेकर

याणी

लोककल्याणार्थ

शुद्धकरून

स्वतःचाचंद्रप्रकाश

छापवान्यांत

छापिलें.

मुंबई.

मितीआषाढशुद्ध ७

शके १७८८

सन १८६६

स्वर्गवर्गः

(११)

श्रीगणेशायनमः॥ ॥अथत्रिकांडशेषकोशःप्रारभ्यते॥ ॥जयं
तिसंतःकुशलं प्रजानां नमो मुनींद्रायस्तराः स्मृताः स्थ॥ स्तुतासि वा
देवि दयस्व मातर्विधेहि विघ्नाधिपमंगलानि॥१॥ अलौकिकत्वाद
मरः स्वकोशेनयानिनामानिसमुल्लिखेत्॥ विलोक्य तैरप्यधुना प्रचा
रमयं प्रयत्नः पुरुषोत्तमस्य॥२॥ वर्गक्रमस्तथानामलिंगयोस्तूपदेश
ता॥ परिभाषादिकं सर्वमत्राप्यमरकोशवत्॥३॥ स्वर्लोको देवलोकः स्या
दवरोहः फलोदयः॥ मंदरः सौरिभः शक्रभवनं रवंदिवं नभः॥४॥ स्वाहा
भुजस्तवसुलाः पूजिताश्च चिरायुषः॥ शौभानिलिंपाद्यष्टदः स्वर्गिण
श्च नभःसदृशः॥५॥ क्रनामात्वदिति देवमाता स्योदथ पूर्वजाः॥ पितरश्च
द्रगोलस्थान्यस्तशस्त्राः स्वधाभुजः॥६॥ कच्य बाला दैत्यस्ते च दैत्यास्तु प्र
घसाः खराः॥ क्रतुद्विषश्चष्टिमुषो दैत्यमाता दितिर्दनुः॥७॥ बुद्धो कनिष्ठ
गमहामुनिधर्मचक्ररागाग्निविशरणाः खसमोदशार्हः॥ तापी गुणा
करमहासुरवज्रिणश्चमैत्री वलासमजितारिसमंतभद्राः॥८॥ महाबो
धिधर्मधातुः श्वेतकेतुर्जिनः खजित्॥ त्रिमूर्तिर्दशभूमीशः पंचज्ञानो
बहुक्षमः॥९॥ संबुद्धः करुणो कूर्चः सर्वदर्शी महाबलः॥ विश्वबोधो धर्म
कायः संगुप्तोऽहंस्तु निश्चितः॥१०॥ व्योमाभो ह्यादशारव्यश्च वीतरागः सु
भाषितः॥ सर्वार्थसिद्धस्तु महाश्रमणः कुलिशासनः॥११॥ गोपेशश्च
थास्य यशोधरेयो बाहुलः सुतः॥ देवदत्तोऽनुजोथस्युः श्रावकाः शिष्यसं
ज्ञिनः॥१२॥ प्रत्येकबुद्धाः खड्गास्त्यः सुदांताश्चैकचारिणः॥ स्वयंभुवोथमा
रीची त्रिमुरवा कञ्जकालिका॥१३॥ विकटावज्जचाराही गौरीषोत्रिर
थाचसा॥ लोकनाथस्तु लोके शः सरोजी गुणासागरः॥१४॥ ॥

स्वर्लोकादिदशस्वर्गस्य

स्वाहाभुगादिनवदेवानां ५ क्रनामादित्रीणि अदित्याः ४ पूर्वजादिपंचपितृणां ६ कच्य
बालेत्येकं पितृभेदस्य दैत्यादिपंच दैत्यमातादित्रीणि ७ बुद्धादिसप्तविंशत् ८ १०
सर्वार्थसिद्धादिचत्वारिंशाव्यमुनेः ११ यशोधरेयादिद्देशाव्यसुतस्य एकं शाक्यभा
तुः शिष्याणामेकं १२ मारीचादिसप्तमायादेव्याः १३ लोकनाथादि चत्वारि बुद्धेभेद
स्य १४

लोकेश्वरः कृपाद्वैतः स्रधावर्षाहलाहलः॥सुरवावतीश्वरः कन्यारामोऽसि
ताम्रशेरवरः॥१५॥चिंतामणिः पद्मपाणिर्बहुसूयः सवसर्पणः॥अनीचद
शकिरंडव्यूहः पोतलकप्रियः॥१६॥जटाधरोमहावीर्योवज्रसूर्योऽवलौ
कितः॥तारामहाश्रीरंकारास्वाहाश्रीश्चमनोरमा॥१७॥तारिणीचजया
ऽनंताशिवालोकेश्वरात्तज्जा॥एवदूरवासिनीभद्रावेश्यानीलसरस्वती१८
शंखिनीचमहातारावसुधाराधनंददा॥त्रिलोचनालोचनीस्यान्मणि
भद्रस्तज्जंभलः॥१९॥पूर्वयक्षोजलेंद्रोऽथमंजुश्रीर्जानदर्पणः॥मंजुभद्रो
मंजुघोषः कुमारोष्ठारचक्रवान्॥२०॥स्थिरचक्रोवज्रधरः प्रज्ञाकायश्च
वादिराट्॥नीलोत्पलीमहाराजोनीलः शार्दूलवाहनः॥२१॥धियांपतिः
पूर्वजिनः स्वदीप्तं डीविभूषणः॥बालघ्नतः पंचवीरः सिंहक्रेलिः शिरवाधरः
॥२२॥वागीश्वरोऽथ हेरं बोहेरुकश्चक्रसंवरः॥देवोवज्रकपालीचनिशं
भीशशिशेरवरः॥२३॥वज्रटीकोऽथमैत्रेयोद्युवराजोजितश्चसैः॥चीव
रीश्चमणोभिक्षर्वल्यश्चैत्रोथचेलुकः॥२४॥आमणोरः प्रव्रजितोमहापा
सकगोमिनौ॥अथहंसरयोब्रह्माविरिंचोष्ठश्चवाः सनत्॥२५॥कंजः
प्राणश्चवेदीशवेदगर्भपुराणगाः॥अज्जोविश्वरेताश्चकमलः प्रपि
तामहः॥२६॥नाभिजन्माशतुर्धूतिर्ब्राह्मीतुब्रह्मकन्यका॥वाग्देवी-
शारदाशक्लामहाश्वेतासरस्वती॥२७॥अथहरिशतबिंदुश्रीकरश्री
वराहाजितपरपुरुषश्चागर्भपाट्टिंहनंताः॥नरकजिहृतधामाके
शवोजन्मकीलः क्रतुपुरुषनृसिंहश्चनृथजन्मश्चदेवाः॥२८॥कोकः
पुराणपुरुषेनलिनेशयश्चयासुर्नरायणापुनर्वसुविश्वरूपाः॥अश्रीनि
वासधरणीधरवागनेकशृंगाश्चवृष्णिारुपशत्रुदशावताराः॥२९॥

लोकेश्वराद्यै कोनविंशतिस्तस्यैव १५१६ तारादीन्येकविंशतिः १७१८ मणिभद्रादि
चत्वारि पूर्वयक्षस्य १९ मंजुश्रीत्यादि पंचविंशतिः पूर्वजिनस्य २० २१ २२ हेरं वाद्य
श्रीवज्रटीकस्य २३ मैत्रेयादित्रीणि भाविबुद्धस्य चीवर्यादि पंचबुद्धभिषु
कस्य चेलुकादि पंचभिक्षुशिष्यस्य २४ हंसरथादिसप्तदशब्रह्मणः २५
२६ ब्राह्म्यादिसप्तसरस्वत्याः २७ हर्यादीनि षट्षष्टिर्विष्णोः २८ २९ ३०

स्वर्गवर्गः

(३)

सोमगर्भादिदेवादिबराहस्वर्णविंदवः॥ गदाग्रजोमुंजकेशीसदायी
गीसनातनः॥३०॥ रंतिदेवशिवकीर्तनोन्निपात्सोमसिंधुरपिराहुमूर्द्ध
भित्॥ कालनेमियवनारिपांडवाभीलसिंधुवृषकृष्णकेशिनः॥३१॥ हे
मशंरवःशतावर्त्तीमनुसात्वतवारिशाः॥ वर्धमानःशतानंदोजगन्नाथः
मुयासुनः॥३२॥ पूतनाधेनुकारिष्टकेशिचाणूरसूदनः॥ भूकश्यपस्त्व
स्यपिताहुंदुक्षित्यदितिःप्रसूः॥३३॥ स्यंदनस्तशतानंदःसारथिश्चास्यदा
रुकः॥ तुरंगाःशैव्यसूग्रीवमेघपुष्पबलाहकाः॥३४॥ ध्वजोमुंजगद्दामं
त्रीपवनव्याधिरुद्धवैः॥ शैनेयस्तशिनेर्नसायुयुधानश्चसात्यकिः॥३५॥
बलभद्रस्तहालःस्यात्सोनेंदोहलतालभृत्॥ संवर्त्तकोगुप्तचरोरुक्मिदा
र्येककुंडलः॥३६॥ मधुप्रियोथप्रद्युम्नोजराभीरुश्शमांतकः॥ प्रसूनास
मपंचेषुःकंजनोमधुसारथिः॥३७॥ रागरज्जुःकलाकेलिमधुदापरवीप
वः॥ इकंतुर्मकरांकःसंकल्पभवोगजश्चरूपास्त्रारणरणकारतिरम
णःसंसारगुरुर्मनोजन्या॥३८॥ कौर्त्तिश्चास्यप्रियारागलताकेलिकला
वृत्ती॥ सेःकेनतीर्त्तस्यबाणामोहनोन्मादनैस्तथा॥३९॥ संतापनःशोध
णश्चनिश्चेष्टाकरणोऽपिच॥ स्फुतोऽनिरुद्धःस्याद्विश्वकेतुःप्रीतितृषःस्ने
तः॥४०॥ श्रीचलक्ष्मीचलासामारमाजलधिजेंदिरा॥ मणिःस्यमंतको
हस्तेविष्णुरुरसिकोस्तभः॥४१॥ ताक्ष्यःशिलोकाःकामायुररुणावरज
श्चिरात्॥ पक्षिसिंहउन्नतीशोवज्रतुंडःस्तथाहरः॥४२॥ स्वर्णपक्षस्त
गुरवस्तुःशाल्वालीभुजगोशिनः॥ शंभुर्भगालीकपिशंजनश्चहीरःकद
मुर्भरुरेहिहाणौ॥ पुरारिपंचातनभैरवाट्टहासप्रहासाश्चरवकुंतलश्च ४३
३०॥३१॥३२॥ हेनिष्ठाःपितुःएकविष्णोःमातुः३३॥ रथस्यैकसारथेरैकशैव्यादिचला
भिरथतुरगाणांपृथगेकैकस्य ३४॥ ध्वजस्यैकपवनव्याध्यादिहेमन्निणःशैनेया
दिचत्तारिसात्यकैः ३५॥ बलभद्रादिदशबलदेवस्य ३६॥ प्रद्युम्नाद्येकविंशतिः
रामदेवस्य ३७॥ ३८॥ रागलतादिचत्वारिरतेःमोहनादिपंचकामबाणानां
पृथगेकैकस्यएकैकं ३९॥ अनिरुद्धादित्रीणिकामसुतस्य ४०॥ अष्टलक्ष्याः ४०
विष्णोर्हस्तमणेरैकंउरोमणेरैकं ४१॥ ताक्ष्योदिचतुर्दश ४२॥ ४३॥ ४३ ॥

कंठेकालजयंतगुत्यगुरवोजोदिंगगोपालकोपिंगाक्षःकठमदरैवत
जटादंकाव्ययाकटकृत॥चंद्रापीडमहानदौचशमिरोहःशैलधन्वाज
टाचीरोऽथर्वणानंदिवर्धनगुडाकेशोग्रकालंजराः॥४४॥मिहिराणोजग
द्योनिष्टंकरीकोऽब्जवाहनः॥कृकरोवरहृदश्चक्रप्रसादोद्भुतश्वनः॥४५॥
उःस्थाणुःशिपिविष्टश्चमःकीलोधर्मवाहनः॥विरूपविषमत्र्यक्षःसंध्या
नाडीचृपंचनः॥४६॥एकपाद्भोतिकोभृद्रोऽर्धरेतःपांशुकचंदनाः॥अस्थि
मालीशिवेश्वरस्वदांगस्तस्करवंधुर्णः॥४७॥अर्जागवोजगावैश्वरुषो
भृंगीरिदित्वसौ॥भृंगरीदःशलोभृंगीनाडीदेहोस्थिविग्रहो॥४८॥महा
कालोमहार्भाभोमहाकायोदृषाणर्कः॥ह्रस्वस्तनंदीशालंकायनस्तो
डवतालिकः॥४९॥स्यान्नदिकेशवरोऽथार्याहिडीशिरवरवासिनी॥शक्तिः
सिंहरथागोलासिनीवालीदृषद्वती॥५०॥स्रोःकृष्णापिंगलालंबाशैलेयी
गणनायिका॥बारालिकैकानंशाचशिवदूतीयमस्वसा॥५१॥कोदृवी
बाधवीकैटभीकैटभायादवीकर्बुरीचेश्वरीचेश्वरा॥आमरीदक्षक-
न्याचबर्हिध्वजीनंदपुत्रीचमारीचकालंजरी॥५२॥गोतमीतामसीष
ष्ठीजयंतीशूलधृक्सेती॥सिंहस्तस्यामनस्तालःसरव्योचविजयाज
यो॥५३॥वज्रतुंडःकरिमुखःपृथ्विशृंगोगणायणी॥त्रिधातुरेकदंतश्च
द्विदेहोमूषिकाचनः॥५४॥विग्रहारीकुमारस्तस्वामीद्वादशलोचनः॥
बालचर्यःसिद्धसेनःकृकवाकुध्वजश्चसः॥५५॥देवराजस्तलःकोशी
कोसन्महाबाहुदतेयदाल्मीवराणोद्विभित्॥वज्रपाणिर्महेंद्रःसु
रग्रामणीर्यामनेमिर्घृषानाकनाथोहरिः॥५६॥ ॥५७॥ ॥

शंभादिचतुःषष्टिःशिवस्य ४४।४५।४६शिवरवदांगश्चैकं ४७द्वेशिवधनुषः दृ
षादिद्वेशिवरुषमस्य भृंगरीटादीनिषट्भृंगिणः ४८महाकालादीनिचत्वारि नंदा
दिचत्वारि ४९शिवद्वारस्थस्य आर्यादीनि सप्तत्रिंशत् पार्वत्याः ५०।५१।५२।५३
पार्वतीसिंहस्यैकं पार्वतीसरव्योः पृथक् द्वेविजयादीनि ५४वज्रतुंडादीनि
नवगणेशस्य ५५कुमारादीनिषट्कार्तिकेयस्य ५६देवरादीनिषट्विंशतिरिंद्र-

स्वर्गवर्गः

(५)

प्राचीनबर्हिःखदिरःकपिलाभोवरक्तुः॥प्राचीपतिस्तपःस्तंकःपुलो
मारिश्चमाहिरः॥५७॥पूतनाषोड्प्रियात्वस्यचारुधाराशतावरी॥शेषी
सुतादेवसेनोमातलिस्तहयंकषः॥५८॥उच्चैःश्रवाःश्वेतहयोवृषण्मौ
मरावती॥वृषभासासुरपुरीवेनमैद्वं वृषण्वस्तु॥५९॥नंदनंकंदसारंसा
मिश्रकावणमित्यपि॥हस्तिमल्लश्चतुर्दंतोभद्रेणुर्मदांवरः॥६०॥श्वेत
होपःसुदामाथवज्रोऽस्त्रीगिरिकटकः॥वज्राशनिभिर्भुभिर्द्वेजंभारिश्चि
दशायुधम्॥६१॥शतधारंशतारंचाभ्रोत्थंभिदिरमंबुंजम्॥मार्जारकर्णी
चामुंडाकर्णमोदिश्चचर्चिको॥६२॥विद्याधरःकामरूपीरवेचरस्थिरयोव
वनेः॥स्पर्शानंदारतिमदाप्सरसःसुमदात्मजोः॥६३॥देवोद्याननिवेभ्रा
जंमिश्रकैसिधकारणम्॥चैत्ररथंचनासिकेयुजोदस्योगदागदौ॥६४॥शु
षाघासिसधयौचतिर्जुहवाणर्धिरतुषग्रहाशिराः॥छागवाहनसृदा
कुबर्हिषःस्वर्णसप्तधृतमैत्रदीधितिः॥६५॥पर्परीकहसनीमणिपीथाः
सप्तजिह्वसमिधावसिताचिः॥नाचिकेतभुजिभारतविश्वप्साःशुचिःप
चिसमंतभुजौचौ॥६६॥वडवाग्नौतुसलिलेधनःस्याद्दवासुरवम्॥का
कध्वजोवाणिजश्चस्कंधाग्निस्तृणकाष्ठधृक्॥६७॥छागणस्तकरीषा
ग्निस्तृणाग्निःस्यात्तुवत्सेलः॥तुषानलःकुंकूलःस्योन्मुर्गोद्याग्निकुंकुटे
॥६८॥संकिलोदहनेल्लैकस्यादंगारेकोकिलाज्जलौ॥धूममंभमरुद्वाह
रवतमालशित्विध्वजाः॥६९॥अग्निवाहस्तरीःस्वाहात्वग्नायीदहनप्रियो
जीवितेशोमयःशीर्णपादश्चमहिषध्वजः॥७०॥मंदोस्यकांताधूमोर्णोचि
स्य ५७॥५८॥चारुधरादित्रीणिद्रुस्त्रियाः एकंकन्यायाः सारथेरकं ५९॥उच्चैःश्रवसा
दित्रीण्यश्वस्य अमरावत्यादीत्रीणिपुर्याः वृषण्वस्वादित्वारिवनस्य ६०॥हस्तिम
ल्लादिषद्गजस्य ६१॥वज्रादिहादश ६२॥मार्जारकर्ण्योदित्वारिचामुंडायाः ६३॥वि
द्याधरादित्वारि स्पर्शानंददिचत्वार्यप्सरसः ६४॥वैभ्राजेतिचत्वारिदेवोद्याना
नामेकैकं नासिक्यादित्वारिस्वर्वेद्ययोः ६५॥शुषादिपंचविंशतिरग्नेः ६६॥६७॥व
उवाग्न्याद्यष्टौ ६८॥छागणादिद्वेकरीषाग्नेः तृणाग्न्यादिदे तुषालग्न्यादिदे अग्नि
कुंकुरादित्रीण्यग्निकणायाः ६९॥अंगारादित्रीणिधूमादिसप्त ७०॥स्वाहादित्री

त्रगुप्तस्तलेखकः॥भृत्यौचंडमहाचंडौकालीचतुर्विचारभूः॥७१॥पंजि
 कात्तग्रसंधोनीनृचक्षास्तरवसात्मजः॥कीलालपाःपलाशीचक्षपादो
 नरविघ्नः॥७२॥संध्याबलोशत्रिमहोहनूषःशमनीषदः॥पलाशोवि
 सुरःशंकुःकापिशोयस्तपिंडकः॥७३॥पिशोचोमेघनादस्तवरुणोवःप
 रंजयः॥दैत्यदेवेश्ववातस्तनभःप्राणोजगद्धलः॥७४॥भोगिकांतुःकंपल
 क्ष्मापश्चधारावनिश्चसः॥रवश्वासाक्षिपुण्यूर्ध्वलिध्वजःसरयुरंकैतिः॥७५
 वातुलोवातगुल्मःस्याच्चरवायुर्निदाघजः॥झझोनिलःप्राच्यषिजोवासं
 तोमलयानिलः॥७६॥श्रीदधनकेलिमनुरादृश्वेतोदररत्नगर्भनिधि-
 नाथाः॥कुतनुकुहेच्छावसवःपिशाचकीसत्यसंगरुक्त्रिशिरः॥७७॥अ
 स्त्रीपद्मोमहापद्मःशंखोमकरकच्छपो॥मुकुंदकुंदनीलोश्चर्चास्य
 निधयो नव॥७८॥सुतोस्यमायुराजःस्यात्तथावर्णकविर्निधौ॥आसं
 गिनीचवातालीस्याद्वात्याचातमंडली॥७९॥इतिस्वर्गवर्गः॥॥
 कुनाभिःस्याद्विहायस्तरवंमरुतोघवर्त्मच॥अक्षरंचाथपाथोदःखत
 मालोगदांबरः॥८०॥मदयितुर्वायुदारुव्योमधूमोनभोगजः॥गाडवः
 कंधरोवातरथोवारिमस्त्रियासू॥८१॥करकास्याद्दनुककोबीजोद
 कमिराचरसू॥मेघास्थिवर्षणंतुस्याद्दोघृतंचपरामृतसू॥८२॥सौदा
 म्नीत्वशनिर्विद्यदणुभावाचिरद्युतिः॥८३॥तिथिप्रणीर्दर्शविपन्निशा
 मणिस्त्रिनेत्रचूडामणिरत्रिनेत्रभूः॥सुधागमोद्दोमृगपिप्लुपक्षजोद-
 शाश्वसिप्रप्रहणोमिचंदिराः॥८४॥छायामृगधरोराजामाःपरिज्ञाबलक्षगुः
 प्यग्निस्त्रियःजीवितेशादिपंचयमस्य७१एकंयमपत्याःएकंयमलेखस्ययमभृ
 त्ययोःप्रत्येकंद्वेविचारभुवएकं७२पंजिकादिद्वेनृचक्षादित्रयोदशयमदूतस्य७३
 कापिशोयादित्रीणिपिशाचस्य७४मेघनादादिपंचवरुणस्यवातादीनित्रयोदश
 वायोः७५७६वातुलादिद्वेवातगुल्मस्यनिदाघवायोरेकं७७श्रीदादिद्वादशकु
 बेरस्य७८पद्मादिनवप्रत्येकमेकैकंनिधीनां७९मायुराजादित्रीणिकुबेरसूतोः
 आसंगिन्यादिचत्वारिवातभ्रमे८०कुनाभ्यादिषडाकाशस्यपाथोदाद्येकदशमे
 घस्य८१८२करकादिसप्त८३सौदाग्यादिषट्त्रिव्युतः८३तिथिप्रण्यादिचतुस्त्रिंश
 चदस्य८४

दिग्दर्शः

(७)

द्विजवाक्षायणीतुंगीरोहिणीयज्वनांपतिः॥उदुपःपर्वधिःकूदुर्जयंत
स्तपसोहरिः॥८६॥तारापीडःखचमसोविकसःसिंधुनंदनः॥चंद्रिका
चंद्रशालोस्यान्नीहारःखनिशाजलम्॥८७॥शीतंतुशीतलंपत्रहिमं
तुहिमदुर्दिनम्॥कुज्जटिर्धूममहिषारतांघ्रीचकुहेलिका॥८८॥धूमि
काचनभोरेणैरथागस्त्याग्निमारुती॥सत्याग्निर्वारुणिर्विध्यकूटोवा
तापिसूदनः॥८९॥दीप्ताग्निरोर्वशेयश्चसमुद्रचुलकोस्येतु॥प्रियाको
षीतकीलोपामुद्रारयाचविदर्भजो॥९०॥प्राक्फाल्गुनेयस्ततथ्यानु-
जःपारुष्यगोरथो॥दिदिविद्वादशकरश्चक्षाःसरगुरुर्गुरुः॥९१॥शुक्रो
मःशतपर्वशोमघाभूर्धुरास्फुजित्॥षोडशौर्चिर्नवार्चिस्तमंगलः
खोल्युकःकुजः॥९२॥बुधोहेमाराजपुत्रएकदेहःप्रहर्षणः॥स्यात्यंवा
र्चिःश्रविष्ठाजःश्यामांगैकांगरोधनो॥९३॥शनैश्चरोनीलवा सामंदश्चा
यात्मजःशनिः॥राहुस्तग्रहकल्लोलोभ्रपिशाचोप्यथाहिकः॥९४॥के
तुर्ज्येतीरथस्तस्याद्गहाधारोऽध्वश्चसः॥तत्क्षेणंसूर्यमुक्तादिग्बुधे
रंगारिणीस्मृता॥९५॥आसन्नास्तमयाधीरैरुच्यतेचोपधूपिता॥स
नीतिर्ध्रुवमातास्यान्यातादक्षस्यमारिषी॥९६॥छायापथोदेवपथः
सोमधारानभःसरित्॥दिनप्रणीस्त्वयधिषोभानेमिरवरव्रतः॥९७
॥गमस्तिहस्तोऽश्वधरःखरांशुर्भारविर्भगः॥वेदादयःप्रतिदिवा
भानुःपीतुस्तमोपहः॥९८॥दिनमणिहरिहेलिब्रह्मभाकोषभासू

८६ चंद्रिकादिदेनीहारादिदे ८७ शीतादिदे पत्रहिमादिदे हिमदुर्दिनस्य
कुज्जट्यादिषट् कुहेलिकायाः ८८ अगस्त्यादिनव ८९ कौशीतक्यादित्री
ण्यगस्तिपत्न्याः ९० प्राक्फाल्गुनेयादिनववृहस्पतेः ९१ शुक्रादिसप्तन
वार्चिरादिचत्वारिमंगलस्य ९२ बुधादिदश ९३ शनैश्चरादिपंच राक्षा
दित्रीणि अहिकादिदेहेतोः ९४ ज्योतीरथादित्रीणि ध्रुवस्य सूर्यत्वक्तादिश
एकं ९५ निकटसूर्यास्तदिशएकं एकं ध्रुवमातुः एकं दक्षमातुः ९६ छा
यापथादिचत्वारिदेवपथस्य ९७ दिनमण्याद्यष्टत्रिंशद्भवंः ९७ १८

दरधिरवगपतंगेनाद्रयः सप्तसप्तिः॥ मिहरमणिरपीथाः कालकृ
 त्पद्मपाणिः स्वमणिररुणभूरा वंशमानं शतमाली॥ ९९॥ छायास्यात्त
 पतीसंदजननीभूमयीवरी॥ संज्ञातुयमकालिंदीरेवंतमनुदस्तसूः
 ॥ १००॥ वसरेणुर्महावीर्या स्वतिः सूर्यास्तवर्चला॥ स्वरेणुर्धर्मयी
 त्वाष्टीप्रियेचैतेविवस्वर्तः॥ १०१॥ अश्विनोरमणोः नूरुर्जटायुस्त्वरुणा
 त्मजैः॥ ॥ इति दिग्वर्गः॥ ॥ कालस्त्वपष्टुर्जहकोभसंतोभसदित्य
 पि॥ ३॥ पीथः पीयुस्तिथ्यश्चाथ वास्त्रोव्युष्टांशकेदिनम्॥ उषाप्रभातंगो
 सर्गः सायोत्सवोविकालकै॥ ३॥ रात्रीरक्षोजननीशत्वरीचक्रमेदिनी
 घोरा॥ श्यामायाम्यादोषातुंगीभौतीशताक्षीच॥ ४॥ वास्तवोषानि-
 शारव्याचवासतेयीतमानिशौ॥ यस्यामत्तानिशिश्वानैः श्वनिशंश्च
 निशोचसा॥ ५॥ निःसंपातोर्धर्मरात्रः स्यात्सर्वावसरे इत्यपि॥ उच्चंद्रा
 पररात्रौहौदर्शोमामावसीचसा॥ ६॥ भूतः कृष्णचतुर्दश्यापौर्णम्यां
 धर्मवासरे॥ शक्रोत्सवो ध्वजोत्थानं शरदीद्युतपूर्णिमा॥ ७॥ कोजा
 गरः शरत्पर्वः कौमुदीचामरेस्त्रियाम्॥ यक्षरात्रिस्तदीपावल्याचैत्रा
 वल्यामधूत्सवः॥ ८॥ स्रवसंतः काममहोवासंती कर्दमीस्त्रियो॥ आ
 मस्तमासोवर्षाशौवत्सरस्त्युगांशकः॥ ९॥ ऋतुवृत्तिर्मासमानः
 स्यात्कालग्रंथिरुर्वर्तः॥ कालप्रभातंशरदोषावृषातुजलार्णवै॥ १०॥

९९ छायादिपंचशनिमातुः संज्ञादिचतुर्दशयममातुः १०० अश्विना
 दित्रीण्यरुणस्य जटाय्यादिद्वेकालाद्यष्ट २ वास्त्रादिचत्वारिंशदिनस्य
 उषादिद्वेप्रभातस्य गोसर्गादित्रीणि विकालस्य १०३ रात्र्यादिसप्तदश
 ४३ वनिशादिद्वे ५ निःसंपातादित्रीण्यर्धरात्रस्य उच्चंद्रादिद्वे ५ पररा
 त्रस्य दर्शादित्रीणि ६ एकंकृष्णचतुर्दश्याः पौर्णम्यादिद्वे ५ शक्रोत्सवा
 वादिद्वे शरद्यादिपंचकोजागरायाः ७ यक्षरात्र्यादिद्वे दीपावल्याः
 चैत्रावल्यादिषट् ८ श्यामादित्रीणि मासस्य वत्सरादिषड्वर्षस्य ९ का
 लप्रभातादिद्वेशरहतोः मातृष्ठादिद्वेवर्षर्तः॥ १० ॥ ॥ ॥ ॥

धीवर्गः

(९)

कौमुदः कार्ति कोमासः फाल्गुनालस्त फाल्गुनैः॥ ज्येष्ठामूलीयमिच्छं
ति मासमाषाढपूर्वजम्॥ ११॥ कृतं सत्ययुगं त्रेता ग्नायीद्वापरयज्ञियौ
॥ कलिर्ज्ञर्ज्ञरकः कर्मयुगं पापं तु पातकम्॥ १२॥ शल्यं तूस्तचकलैः॥ थ
भद्रं मल्लं शिवं तथा॥ शंशभं चाव्ययेथौत्माजीवः पुरुषमुद्गलौ॥ १३॥ अंत
र्यामीश्वरं श्रान्तः करणं तु मनोनिगुः॥ ॥ इतिकालवर्गः॥ ॥ बु
द्धिः पंडाविदार्चोर्वाविचारेतर्कनिर्णयो॥ १४॥ गुंजाचर्चिथैसिद्धांतो
त्तरपक्षसमाधयः॥ कृतांतैः पूर्वपक्षस्तु चोद्यंगीर्भणितिर्गिरौ॥ १५॥
वाचां छंदस्तभिगमैः सा स्मृत्स्थं स्वरपत्तनम्॥ ब्रह्माक्षरं स्यादंका
रः प्रश्नद्विती प्रहेलिको॥ १६॥ संज्ञाधिवचनंसद्यः कृतं लक्षणनामनी
॥ व्यपदेशः प्रसिद्धिस्तदंकारो धेनवस्तवेः॥ १७॥ शब्दाभिलाषोत्व
भिधाः भिधानं वाचको ध्वनिः॥ हासः कुहरितं चार्थमन्मनोगद्गद
ध्वनौ॥ १८॥ तूरंतु तूर्यस्यात्ताज्यमानास्तपटहादयः॥ करर्धिः क
रताली स्यात्स्वनिनाला तु काहलौ॥ १९॥ मडुको मर्दनो मेदं दं दंकावि
जयमर्दलैः॥ द्रगडः प्रतिपत्तैर्यं डमरुः सूत्रं कोणकः॥ २०॥ नाली
घटी यामनाली दंडदंका यमेरुका॥ यामयो धोर्थेताम्नीस्यान्मा
नरं ध्राविकालिका॥ २१॥ भवरुत्येतपटहो मृत्क -

कौमुदादिद्वौ कार्तिकस्य फाल्गुनादिद्वौ फाल्गुनस्य ज्येष्ठस्यैकं ११ कृतादिद्वे त्रे
तादिदे द्वापरदिदे कल्पादित्रीणि प्रापादिपंच १२ भद्रादिपंचशभस्य आत्मादि
षट् १३ अंतःकरणादित्रीणि मनसः बुद्ध्यादिचत्वारि विचारादिपंच १४ सिद्धांता
दिचत्वारि पूर्वपक्षादिद्वे प्रश्नस्य गीरादिचत्वारि वचसः १५ छंदसादिद्वौ निग
मस्य मासादित्रीणि ब्रह्माक्षरादिद्वे अंकारस्य द्वौ प्रहेलिकायाः १६ संज्ञादिषट्
नाम्नः प्रसिद्धादिद्वे नवादिद्वेस्तवस्य १७ शब्दाद्यष्टध्वनेः मन्मनादिद्वे गद्गदध्व
नेः १८ तूरादिद्वे ताडितपटहादेः करर्ध्यादिद्वे करताल्याः ध्वनिनालादिद्वे
काहलायाः १९ मडुकादित्रीणि मृदंगस्य दंकादिद्वे विजयदंकायाः द्रगडादिद्वे
डमर्वादिद्वे २० नाल्यादिषट् दंडदंकायाः ताम्नीत्यादित्रीणि मानरं ध्रायाः २१

भंगुरकेश्वसः॥रणतूर्यंतुसंग्रामपटहांमयडिंडियः॥२२॥भक्ततूर्यं
 नृपाभोरंमल्लतूर्यंमहस्वनैः॥सुखवाद्यंवक्रनौलंवेणोविबरना
 लिको॥२३॥वारवाणिःप्रणोतास्याःकथकैकनदौसमौ॥सर्ववेशील
 यारंभःस्यात्तालावचरोनटः॥२४॥लयपुत्रीनटीनटःखड्गधारादिन
 र्तकौ॥पूचकःकेलकेश्वाथभंडश्चाटुबटुःसमौ॥२५॥गायनेगाथकैः
 स्त्रीणांहल्लीषंसहनर्तनौ॥२६॥वात्सल्यशांतौतुरसौशृंगारःकोशिकैः
 स्मृतः॥२७॥संभोगौविप्रलंभैश्चतद्वेदौवर्णिकामसी॥मसिर्नाय्याम
 नंतुस्याव्यामोवजातुपांसनौ॥२८॥उमरुस्तचमत्कारैःप्रोटिस्तकि
 यदेहिको॥स्वेदःप्रस्त्रवणंस्विप्रोट्टयोव्रीडो नटाधिको॥२९॥भायः
 क्रोधोनिःशमस्तशोकैर्वीर्यंशटीरैता॥छलंमिषं च वैदग्ध्यं भंगिश्च
 मनिमीलिकौ॥३०॥स्याच्चिंताचिंतयोद्वाहनंरणरणंचतत्॥
 परिहासःकेलिसुरवैःकेलिदेवननर्मणी॥३१॥रामोद्देदस्तपुलक
 स्त्वक्पुष्पंचत्वंगकुरैः॥स्वदोषगूहनंमक्षोरैरागसंगौतुग्धुतो
 ॥३२॥कायकारःसयच्चित्तेपापमाधायशंसनं॥कौकृत्यंविप्रतीसारो

भयरुद्रादित्रीणिप्रेतपटहस्यरणतूर्यादित्रीणि २२ भक्ततूर्यादिद्वे.
 मल्लतूर्यादिद्वे सुखवाद्यादिद्वे वेणवादिद्वे २३ वंशीचादकस्यैकं कथ
 कादिद्वे सर्ववैश्यादिचत्वारि नटस्य २४ लयपुत्र्यादित्रीणि नट्याः पूचका
 दिद्वे नर्तकभेदस्य भांडादिद्वे २५ गायनादिद्वे हल्लीषादिद्वे स्त्रीसहनर्तनस्य
 वात्सल्यादिद्वे रसभेदयोः पृथगेकैकस्य शृंगारादिद्वे २६ संभोगादिद्वे शृंगारभे
 दयोरेकैकं वर्णिकादित्रीणि मस्याः व्यामनादिद्वे अवजादिद्वे २७ उमर्वादि
 द्वे चमत्कारस्य प्रोट्ट्यादिद्वे स्वेदादित्रीणि व्रीडादिद्वे लज्जायाः २८ भामादि
 द्वे क्रोधस्य निःशमादिद्वे शोकस्य वीर्यादिद्वे छलादिद्वे वैदग्ध्यादित्रीणि
 भंग्याः २९ चिंतादिद्वे उद्वाहनादिद्वे विवाहस्य परिहासादिद्वे केल्या
 दित्रीणि ३० रामोद्देदादिचत्वारि पुलकस्य स्वदोषगूहनादिद्वे रागा
 दित्रीणि गृध्रतायाः ३१

पातालभोगिनरकवर्गो.

(११)

बिंबाधातुविहेठनम् ॥ ३२ ॥ दुःखलोकोभवश्चैव संसारः कष्टकार
कैः ॥ निर्वाणमस्तुकोमोक्षः शीतीभावः शमो मृतम् ॥ ३३ ॥ ॥
इति नात्यवर्गः ॥ ॥ अधोऽयं स्यात्पाताले विरोकंश्च भ्रम-
स्त्रियौ ॥ तमसंतु निशाचर्मनीलपंकजो बलम् ॥ ३४ ॥ दिनांतको-
वियद्गतिः खलु गृध्रो धनागभृत् ॥ दुःखः स्त्री स्यादल्लता जगरो वृथह
लाहलः ॥ ३५ ॥ ब्रह्मसर्पो श्वलो लाच द्विमुखो हिरहीरणिः ॥ राजो हि
रल गन्धस्तु कालसर्पो महाविषैः ॥ ३६ ॥ भ्रांडपुष्पस्तु भुजगो भवेत्को
कुटिकंदलः ॥ गोनासगोनसौ हालाहलं हालं हलं विषम् ॥ ३७ ॥ अथा
अक्षो हिरसनः समकोलश्च भोक्तुः ॥ कुंभीनसो मंडलीच गुरलं
जंगमं विषम् ॥ ३८ ॥ अनंतो वासुकिः पद्मो महापद्मो पितक्षकः ॥ क
कोटिः कुलिकः शंख इत्यष्टौ नागनायकाः ॥ ३९ ॥ पुरीभोगवती चैषां
भोगिन्यो नागकन्यकाः ॥ ॥ इति पातालभोगिवर्गः ॥ ॥
अकंदुःखमधे चैवं द्रीत्वलक्ष्मीः कालकर्णिकौ ॥ ४० ॥ ॥ ॥
इति नरकवर्गः ॥ ॥ ॥ पाथो धिसिंधुमकरालयवारिराशीगं
गाधरेन्दुजनकास्ति मिस्तुर्मिमाली ॥ वार्धिर्मितद्रुतिमिकोपमहाश
याश्च क्लीबंच शैलशिविरंधरणी पूवश्च ॥ ४१ ॥ पुमान्कचंगलो वांकः

सपापकथनस्यैकं कौकत्यादिदेकुलत्यस्य बिंबाधादिदे ३२ दुःखलोकादिचत्वा
रिसंसारस्य निर्वाणादिषट्कोक्षस्य ३३ अधसादिहेपातालस्य विरोकादिहेश्च
भ्रमस्य तमसाद्यष्टांधकारस्य ३४ नागभृदादिहेऽल्लतादिहेऽजगरस्य हला-
हलादित्रीणि ब्रह्मसर्पस्य ३५ द्विमुखस्यादित्रीणि अलगर्थादित्रीणि काल
सर्पस्य ३६ भ्रांडपुष्पादिहे हलाहलादित्रीणि विषस्य ३७ अक्षो हिरसादिषट्
सर्पस्य जंगलविषस्यैकं ३८ अनंताद्यष्टनागराजानां पृथगेकैकस्य एकै
कं ३९ नागपुर्याएकं भोगिन्यादिहेनागकन्यानां अकादित्रीणि दुःखस्य
चैव्यादित्रीणि अलक्ष्याः ४० पाथो ध्याद्येकविंशतिः सप्तदस्य ४१

कूलं कषपरांशवौ ॥ तरंतोदारदः पेरुर्मही प्राचीरम द्वयोः ॥ ४२ ॥ न
 दीनश्चाथ कमलं नीरं नाराः स्त्रिया मिरा ॥ कंदं कंजलमस्थाय मग
 धेयां भसां भ्रमः ॥ ४३ ॥ तानूरो वायुगुल्मश्च कण लाभः कलंकुर
 ॥ पुरोदिः पत्रझंकारे वदालः कूलहंडकः ॥ ४४ ॥ चुलुको घनजंब
 लेंदलाद्ये पंककर्वटैः ॥ तरणो भेल केवारि रथो नौ स्तरिकः पूर्वैः ॥
 ४५ ॥ होडस्तरां धुर्वहैनं वहिन्नं वा र्वटैः पुमान् ॥ पादारकः स्यात्पो
 लिंदैः पत्रबालेतुलाधटैः ॥ ४६ ॥ समुद्रकफटिं डीरजल हासा स्तूपे
 नकैः ॥ कैवर्ते जालिकम्बोरो कुपिनी स्यादथ पूर्वः ॥ ४७ ॥ पलवः पं
 जरा र्वटैः करंडी तुजलेशयः ॥ आत्माशी शंबरो मूको निमेषो व
 ल्कवानपि ॥ ४८ ॥ मीने वदालः पाटी नो मेत्स्य राजस्तरौ हितः ॥ भा
 लां कैश्चाथ कुलिशं कटं काशी लै इत्यपि ॥ ४९ ॥ फलकी स्याच्चित्रफ
 ली राजग्रीवो मदारमदः ॥ कवयी ककच पृष्ठी कंकचो रोजलव्यथै
 ॥ ५० ॥ शफरः श्वेत कोलः स्यात्स्वशेटस्तरवले शयः ॥ इल्लिशो वारि
 कर्पूरगां गेय शफराधिपाः ॥ ५१ ॥ जलतालो प्यथ च लसूर्णिमाचं
 द्रचंचलौ ॥ जलवृश्चिक इंचा के गंगा दे योगलाभिलैः ॥ ५२ ॥ शा
 लः शकुलगंडैः स्यादंधाहिः कुचिको द्वयोः ॥ ब्राह्मी तु पंकगडको

४२ कमलादिसप्तजलस्य अस्थायादिद्वेभगाथस्य अंभसांभ्रमादि ४३ ४४
 चुलुकादिद्वेघनजंबालस्य दलाद्यादिद्वे पंककर्वटस्य तरणादिद्वेभेलकस्य
 वारिरथादिचत्वारिनौकायाः ४५ होडादित्रीणि वहिन्नादिद्वे पादारकादिद्वे पत्रबा
 लादिद्वे ४६ समुद्रकफादिचत्वारिसमुद्रफेनस्य कैवर्तादिचत्वारि पूवादित्रीणि पंज
 रास्वरस्य ४७ करंज्यादिपंचजलेशयस्य अनिमेषादित्रीणि मत्स्यस्य ४८ वदादिद्वे
 मत्स्यराजादित्रीणि रोहितस्य कुलिशादिद्वे ४९ फलस्यादिद्वे राजग्रीवादिद्वे मत्स्य
 भेदस्य कवय्यादिद्वे कंकचोदादिद्वे मत्स्यविशेषस्य ५० शफरादिद्वे स्वेटकादिद्वे रव
 लेशयस्य इल्लिशादिपंच ५१ जलसूर्णिमादिद्वे मत्स्यभेदस्य जलवृश्चिकादिद्वे इं
 चाकस्य गंगादेयादिद्वे ५२ शालादिद्वे अंधाद्यादिद्वे ब्राह्म्यादिद्वे पंकगंडस्य

वारिवर्गः

(१३)

लघुगर्गस्त्रिकंठकैः ॥ ५३ ॥ निर्यग्यानाः कुलीरः स्यान्मुखस्त्रोहरि
लोचनः ॥ बहिः कूटीचरैः पोता धानंतु स्याज्जलांडकैम् ॥ ५४ ॥ जलरू
पस्कमकरोमरोलिरसिदंष्ट्रकः ॥ मीनरेस्तंतुनागस्कनक्रवाडच
हारकैः ॥ ५५ ॥ नक्रस्कवार्भटस्यादंबुकिरादौबुकंठकैः ॥ जलभूक
रमायादझषाशनहृदग्रहोः ॥ ५६ ॥ जलकूर्मस्त्वंबुकीशोवसाद्यः
शिशुकेश्वसः ॥ उद्रस्कजलमार्जारजलारवुनकुलप्लवः ॥ ५७ ॥
मृत्किराधुधुरीवारिकृमिस्कजलमक्षिकौ ॥ ५८ ॥ पटालकाजलो
कांबुसर्पिणोवेणिवेधिनी ॥ व्यंगस्कनंदकोभेकोगूढवर्चाः कृतान-
लयः ॥ ५९ ॥ रेकोजिह्वोथपंचांगगुप्तेकोडांघ्रिकच्छुपौ ॥ ५९ ॥ गडुःकिं
चुलुकैः थांधुर्विकिरश्रूडकश्वसः ॥ चुंदाचुंटीचचूडौथांधूपः कर्क
रांधुकैः ॥ ६० ॥ पल्वलं दीर्घिकावापीयष्टिका मीनगोधिकौ ॥ अब
घट्टावटौतुल्यौतल्लंबिल्लंतलंचतत् ॥ ६१ ॥ द्विजप्रपालवालंस्यात्के
दारः पांशुमर्दनैः ॥ नदीनिर्झरिणीरोधोचक्रासागरगामिनी ॥ ६२
॥ तलोदाचांपिलासिंधुर्भषिकुल्यावहाचसौ ॥ अध्वगागांधिनी
गंगाहैमवत्कग्रशेरवरा ॥ ६३ ॥

लघुगर्गादिद्वेत्रिकंठकस्य ५३ निर्यग्यानादिपंचकुलीरस्य पोताधाना
दिद्वेजलांडकस्य ५४ जलरूपादिपंचमकरस्य तंतुनागादित्रीणिद्या
हस्य ५५ नक्रादिचत्वारिजलभूकरादिचत्वारि ५६ जलकूर्मादिचत्वा
रिशिशुमारस्य उद्रादिपंच ५७ मृत्किरादिद्वेधुधुर्याः वारिकृम्यादिद्वे
पटालकादिचत्वारिजलोकायाः ५८ व्यंगादिसप्तभेकस्य पंचांगगुप्ता
दित्रीणिकच्छपस्य ५९ गडवादिद्वेकिंचुलुकस्य अध्रादिषट्कूपस्य अं
धकूपादिद्वे ६० पल्वलादिपंचवाय्याः अबघट्टादिद्वेगर्तस्य तल्लादि-
पंचालवालस्य ६१ केदारादिद्वेक्षेत्रस्य नद्यादिनव ६२ अध्वगादिस
प्तगंगायाः ६३

धर्मद्वीपसिद्धसिंधुस्तापीतुयमुनायमी॥ रेवातुपूर्वगंगास्यान्
 मुरलातुमुरंदली॥ ६४॥ स्यादर्धगंगाकावेरीवासिष्ठीगोतमीसमे
 ॥ अथगोदावरीगोलोकुवलयंत्यलंकुर्वेम्॥ ६५॥ कैरवंगंधसोमस्या
 लंदोटश्चनिशाहसः॥ श्रीकरं कृष्णकंदचरेक्तोत्पलमलिप्रियं॥ ६६॥
 लक्ष्मीगृहंकुमुच्चोथशालकः पंकसूरणैः॥ प्रश्नीतुकुम्भिकावारिसु-
 लीपण्यैरवमूलिका॥ ६७॥ स्याद्धारिचत्वारोऽंभुतालः सलिलकुंत-
 लः॥ शैवलोहठपर्णीस्त्रीकावारंवारिचामरम्॥ ६८॥ पृथ्वेकवारं पं-
 केजंबिसनाभिस्तपस्विनी॥ पुटकिन्येवमेवान्याः कुंदिन्यम्लानिनी
 मुरवाः॥ ६९॥ विसंतुतंतुलबिसंशृंगाटोवारिकुल्लकैः॥ १७०॥ ॥ ९॥
 इतिवारिवर्गः॥ ॥ इतित्रिकोणशेषः प्रथमः कोणः समाप्तः॥ ॥
 भूर्भूतधात्रीगिरिकर्णिकाधिद्वीपासमुद्रांबरमेखलाकूः॥ क्षमा
 द्विकीलाचजगद्गहाचपुंसिस्थितौमध्यमलोकमर्त्यौ॥ १॥ महाकां-
 तागंधवतीरत्नगर्भाचमेदिनी॥ रवस्तनीभारतारव्यंतुवर्षहेमवतं
 विदुः॥ २॥ भारतंनरभूः किंपूरुषंहरिवर्षतंतः॥ भद्राश्वमुत्तरकुल-
 हिरण्यमयमिलार्हतं॥ ३॥ केतुमालेममूनिस्फुर्भुवोवर्षाणिबैनव॥ जंघु-
 वक्षैकुशैर्कोचशैकैशाल्मलिपुष्करैः॥ ४॥ द्वीपाः सप्ताथसप्तैवसमुद्रा

ताप्यादित्रीणियमुनायाः रेवादिद्वे मुरलादि द्वे नदीभेदस्य ६४ अर्धगंगा
 दिद्वेकावेर्याः वासिष्ठ्यादिद्वे गोमत्याः गोदावर्यादिद्वे कुवलादित्रीण्युत्प-
 लस्य ६५ कैरवादिषट्कुमुदस्य रक्तोत्पलादिचत्वारि ६६ शालकादि-
 द्वे पृथ्वादिषट्कुम्भिकायाः ६७ अंभुतालादिचत्वारि शैवालस्य ६८ प-
 र्यादित्रीणि विसनाभ्यादित्रीणि पुटकिन्याः कुंदिन्यादिद्वे पुटकिनीभेद-
 योः पृथगेकैकस्य ६९ विसादित्रीणि शृंगाटकादीनि द्वे १७० इतिवा-
 रिवर्गः षोडशपृथिव्याः १ द्वे हिमवतवंडस्य २ नवभुवो नववर्षाणां ३
 सप्तसप्तद्वीपानां ४ सप्तसमुद्राणां ५

भूमिवर्गः

(१५)

अपिकीर्तिताः॥ लवणेक्षेक्षुरौसोर्पिर्दधिदुग्धजलैतकाः॥ ५॥ ऊपरं
तूषवानूषोत्रेहावर्तस्तपोवदेः॥ कुरुक्षेत्रं प्रयागंच हिमाद्रिबंध्यमं
तरा॥ ६॥ मध्यदेशोथपुंड्राः स्फूर्चरेंद्रीगौडनीवृतिः॥ प्रभासः सोमतीर्थं
स्यादंतर्वेदीकुशस्थली॥ ७॥ प्राग्योतिषः कामरूपेतीरभुक्तिस्तुनिच्छ
विः॥ विदेहोश्चाथकाश्चिरेकीराः स्फुः शास्त्रशिल्पिनैः॥ ८॥ तुरुक्काः ख
शयपूस्काः बाल्हीकाश्चत्रिगर्तकाः॥ दाशेरकोमरुभुवौमालवीः स्फुर
वंतयः॥ ९॥ दाहलाश्चेदयश्चेद्यौः कारुषास्तृष्टहदुहोः॥ यदवस्तदशा
र्हाः स्युः सात्वताः कुकुराश्चते॥ १०॥ ओड्राउत्कलनामानौमगधाः कीकटाम
ताः॥ वैलाकूलंतामलिसंतामलिसीतमालिको॥ ११॥ एकचक्रं हरि
गृहं शंभुपुर्यथैवर्तनिः॥ पूर्वदेशोथसाकेतमयोध्यात्तरकोशलो॥ १२
॥ कुशस्थलं कान्यकुब्जं नागाकं हस्तिनापुरं॥ गजाकं हास्तिनंचा
थश्चावन्तीधर्मपत्तनम्॥ १३॥ कुरुक्षेत्रं विनशेनं कौशांबीवत्सपत्तने
म्॥ प्राजापत्यः प्रयागः स्यात् द्वारकावनमालिनी॥ १४॥ द्वारवत्यधि
नगरीविदेहमिथिलेसमे॥ मथुरातुमथूपेष्टं जित्वरीतुतपस्थली॥
१५॥ वाराणसीतीर्थरौज्जीविशालोज्जयिनीसमे॥ चंपातुमालिनीपु
ष्पाः पुरं पाटलिपुत्रकम्॥ १६॥ देशकोरोवाणपुरं कोटीवर्षमुपावनम्॥

श्रीण्यूषरस्य द्वेत्रसावर्तस्य मध्यदेशस्यैकं ६ श्रीणिगौडदेशस्य द्वेप्रभा
सस्य द्वेऽतर्वेद्याः ७ द्वेकामरूपस्य श्रीणितीरभुक्तेः श्रीणिकाश्चिरेस्य ८
नवदेशभेदानामेकैकं ९ श्रीणिचेदिदेशस्य द्वेकारूपस्य चत्वारिदशार्हस्य
१० द्वेओड्रास्य द्वेमगधस्य चत्वारितामलिसस्य ११ शंभुपुर्यास्त्रीणि द्वे
पूर्वदेशस्य श्रीण्ययोध्यायाः १२ द्वेकान्यकुब्जस्य चत्वारिहस्तिनापुर
स्य द्वेधर्मपुर्याः १३ द्वेकुरुक्षेत्रस्य द्वेकौशांब्याः द्वेप्रयागस्य चत्वारिद्वा
रकायाः १४ द्वेमिथिलाराजधान्याः द्वेमथुरायाः चत्वारिकाश्याः १५ द्वे
उज्जयिन्याः श्रीणिकर्णपुर्याः द्वेपाटलिपुत्रस्य १६ पंचशोणितपुरस्य

स्याच्छोणितपुरं चोथयोजनं मार्गधेनुकैम् ॥१७॥ किमिशैलस्तब-
 लीकः शक्रमूर्धाथैसंचरः ॥ धरणाः पिंडिलः सेतुः पंथास्तखुल्लमोव
 हः ॥१८॥ वाटः पथश्च मार्गश्चैरवपुरं नूर्ध्वगं पुरम् ॥ हरिश्चंद्रपुरं शोभे
 मुद्रंगः प्रतिमार्गकः ॥१९॥ त्रंगात्रंगो निर्मुटस्तपण्याजीवकचंगले ॥
 पुंसिहृदकयारो होजन्यग्राममुखंचतत् ॥२०॥ ॥ इति भूमिवर्गः ॥
 ॥ ॥ स्यादभिस्यंदिरमणशारवानगरमित्यपि ॥ शासनंधर्मकीलैः
 स्यान्मकुतिः शूद्रशासनम् ॥२१॥ पट्टोलिकाकूतकीलोपांशकूलं नक
 स्यचित् ॥ षड्विंशैः स्यादंगुष्ठैरनैर्द्वादशभिर्भवेत् ॥२२॥ वितस्तिः स्याद
 तोद्वाभ्यां हस्तः स्यात्तच्चतुष्टयम् ॥ दंडो धन्यंतरंतस्य सहस्रद्वितयेन तु
 ॥२३॥ क्रोशस्ताभ्यां तु गव्यूतिस्तद्वयं योजनं मतम् ॥ चतुरष्टशतं ग्रा
 मांतर्द्रोणैमुखकर्वटौ ॥२४॥ गर्भागारापवरकैवास्तस्याद्रूपोतकैः
 ॥ ओको गृहं पिटंचालौ वडभीचंद्रशालिका ॥२५॥ कूटागारं चोथकपि
 शीर्षरवोडकशीर्षकं ॥ क्रमशीर्षं चोथरवरकुटीनापितशालिकौ ॥२६॥
 ॥ कुलायिकापक्षिशालाकारावेभ्यबधांगकौ ॥ कायमानंतृणाकुटी
 रभेदं निभृतंगृहं ॥२७॥ कुद्रं कोद्वातपिठरा इंद्रकोषस्तमंचकैः ॥
 वासागारं भोगगृहं कन्यापल्यादनिष्ठुटौ ॥२८॥ शिवस्य वृषमंडप्यां

त्रीणिवलीकस्य चत्वारिसेतोः पट्टमार्गस्य १८ नूर्ध्वगपुरस्यैकं द्वेशीभपु
 रस्य चत्वारिप्रतिमार्गस्य १९ त्रीणिपण्याजीवस्य चत्वारिहृदस्य २०
 द्वेशारवानगरस्य द्वेराजशासनस्य द्वेशूद्रशासनस्य २१ द्वेव्यवस्थाप
 त्रस्य अनामपट्टोलिकायाएकं अंगुष्ठस्यैकं वितस्तेरेकं २२ हस्तस्यै
 कं द्वेहस्तचतुष्टयस्य क्रोशस्यैकं २३ गव्यूतेरेकं योजनस्यैकं ग्राममे
 दयोरैकैकं २४ द्वेगर्भगृहस्य द्वेवास्तनः द्वेगृहस्य द्वेचालस्य त्रीणि
 वडभ्याः २५ त्रीणिकपिशीर्षस्य द्वेनापितगृहस्य २६ द्वेपक्षिशालायाः
 द्वेकारगृहस्य द्वेवणलनगृहस्य निभृतगृहस्यैकं २७ गृहभेदस्य त्री
 णि द्वेमंचस्य पंचवासगृहस्य २८

शैलवर्गः

(१७)

बुधैर्गोपुटिकं स्मृतं ॥ वातायनं गृहाक्षः स्याद्बधूदशायनं तथा ॥ २९ ॥
 उपशल्योपकंठे द्वे कपाटौ द्वारकं टकः ॥ कवाटश्चारं कंथावाटः प्रा-
 कार इत्यपि ॥ ३० ॥ ॥ इति पुरवर्गः ॥ ॥ शैलस्थावरधातु
 भृद्धरकु कीलोचंगकुः सानुमानजीमूतः पृथुशेखरश्च कटकीदंती
 नगोनिर्झरी ॥ कुट्टारोऽथ हिमालयोनगपतिर्मेनाधवो मागुरुकै-
 लासोगणपर्वतश्चरजतप्रस्थः कुबेराचलः ॥ ३१ ॥ हिरण्यनाभ
 मैनाकस्रनाभो हिमवत्कृतः ॥ शैलाग्रेशिखरं भृंगदंतः प्राक्भारद्-
 त्यपि ॥ ३२ ॥ पूर्वोद्दिर्दिनमूर्द्धस्यादस्तादिश्चरमाचलः ॥ चंदनादिस्त
 मलयैः कौंचः क्रौंचश्च माल्यवान् ॥ ३३ ॥ महेंद्रो मलयैः सत्यैः शक्ति-
 मान्गंधमादनैः ॥ विंध्यश्च पारियात्रश्च सप्तैते च कुलाचलाः ॥ ३४ ॥
 अश्यापचारुकः काठः पारदीटश्च मृन्मरुतः ॥ यर्षणालः शिलापुत्रो
 गृहाश्चागृहकच्छपैः ॥ ३५ ॥ गौरिकंतुवनालक्तं रक्तधातुगवेरु
 कम् ॥ प्रत्यश्चागिरिमृच्चोयशिलाधातुः सितोपलः ॥ ३६ ॥ मक्रो-
 लोचर्णलेखवाचकदिनीककूरवटीखटी ॥ ३७ ॥ ॥ इति शैलवर्गः
 ॥ ॥ वार्ध्वनंतलंतलंकगुहिनंसमजंत्रसं ॥ लीलोद्यानं देवनै-
 स्याद्दिंजोलीपंक्तिरावली ॥ ३८ ॥ वृक्षः कारस्करोगच्छः पलाशी वि-
 ष्टरः स्थिरैः ॥ चैत्यो देवतरुर्देवावासे करिभकुंजैरौ ॥ ३९ ॥ छाया

एकं शिववृषंगृहस्य त्रीणि गवाक्षस्य २९ देशमांतस्य चत्वारि कपाट-
 स्य द्वे प्रावरणस्य ३० चतुर्दश शैलस्य चत्वारि हिमालयस्य चत्वा-
 रि कैलासस्य ३१ त्रीणि मैनाकस्य पंच शिखरस्य ३२ द्वे उदयादेः
 द्वे अस्तादेः द्वे मलयस्य त्रीणि माल्यवतः ३३ सप्त कुलाचलानामेकैकं
 ३४ षडाश्वानः द्वे शिलापुत्रस्य द्वे शिलापट्टस्य ३५ षड्गौरिकस्य त्री-
 णि शिलाधातुः ३६ चत्वारि खटिकायाः ३७ सप्तवनस्य द्वे लीलोद्या-
 नस्य त्रीणि पंक्तेः ३८ षट् वृक्षस्य पंच चैत्यस्य ३९

तरुस्थिरछायोवेंदाकाकरुहास्मृता॥ वनस्पतिर्निर्मुदैः स्यात्कुल्लो
 निद्रविकस्वराः॥ ३९॥ स्मितोन्मुद्रौकिलिंजस्तसूक्ष्मंदावथपल्लवः
 ॥ विसलंकिसलैचाथोत्कलिकांगारितेसमै॥ ४०॥ गुच्छोगुलुछः क्षो
 पैः स्याच्चमरीमंजरंनना॥ मंजिश्चकंदकेपत्रसूचिद्वनरवबंकिलाः
 ॥ ४१॥ पिप्पलावादरंगः स्याच्चैत्यदुः केशवालथैः ॥ यक्षोदुंबरकं
 त्वस्यफलेथगृहनाशनः॥ ४२॥ देववृक्षोदलेगंधिः सप्तपर्णः शि-
 रोरुजा॥ दंतहर्षणजंबीरोक्तकौंबुप्रसादने॥ ४३॥ वरुणत्वश्म-
 रीघ्नोऽथध्वगभोग्योमधुदुमः॥ कपिचूतोऽस्मातकोस्यफलेपशहरी
 तकी॥ ४४॥ पिकबंध्युस्तचूतः स्यात्स्त्रीप्रियः षट्पदातिथिः ॥ मधु
 दूतोवसंतदुर्महाकालोरुकालकौ॥ ४५॥ शोभांजनस्तस्त्रीचिन्त
 हारीविद्रधिनाशनः॥ प्रभांजनोथप्राचीनपनसांगोहरीतकी
 ॥ ४६॥ महाकपित्थोबिल्वर्ध्वकोलिर्गृध्रनरवीस्मृता॥ स्यात्सिच्छल
 दलास्वादुफलोऽथोनागरंगके॥ ४७॥ चक्राधिवासीनारंगः किमी
 रत्वकैस्तगंधकः॥ स्याद्दर्मणः पिछिलत्वकधवस्तमधुरत्वचः ॥
 ४८॥ पिशाचदुः पीतफलेः शाकोदः कर्कशच्छदैः॥ अर्शोहितस्तर
 क्षोघ्नोभल्लातक्यैथशाल्मली॥ ४९॥ दुरारोहोस्मृतापिंडीतगरः क

द्वेछायातरोः द्वेवेंदायाः द्वेभपुष्पवृक्षस्य पंचकुल्लस्य ३९ द्वेसूक्ष्मदा
 रोः त्रीणिपल्लवस्य द्वेउत्कलिक्रयाः ४० त्रीणिगुच्छस्य त्रीणिमंजर्याः
 चत्वारिकंदकस्य ४१ पंचपिप्पलस्य तंत्फलस्यैकं पंचसप्तपर्णस्य ४२
 चत्वारिजंबीरस्य ४३ देवरुणस्य चत्वार्यस्मातकस्य द्वेतत्पुष्पस्य ४४
 षडाम्रस्य द्वेमहाकालस्य ४५ चत्वारिशोभांजनस्य चत्वारिबिल्व-
 स्य ४६ चत्वारिबदर्याः सप्तनागरंगस्य ४७ चत्वारिधवस्य ४८ द्वे
 शाकोदस्य त्रीणिभल्लातक्याः द्वेशाल्मल्याः ४९ द्वेपिंडीतगरस्य-

वनौषधिबर्गः

(१९)

फवर्थनैः॥ काकचिंचातुलाबीजैरुदिरोवालपत्रकः॥ ५०॥ यूप-
दुःकुष्ठहृत्तचोथकरंजोद्युतपूर्णकैः॥ रसायनफलापथाशक्रसु-
ष्टासुधोद्भवैः॥ ५१॥ सरलोद्युपवृक्षैः स्यात्शोणकोन्यंकुसूकहैः
॥ चंपकोत्वस्तुसुरजफलः स्यात्सनसश्चसैः॥ ५२॥ डहुः क्षद्रांबुप-
नसौनिचुलोरक्तमंजरः॥ निंबोर्कपादर्पः पुष्पगंधस्तुकुसुमाधिरा-
ट् ॥ ५३॥ चंपकोचरलब्धश्चकुलः सिंहकेशरः॥ शीधुगंधोथैकं
कैलिर्नटः कांताघ्नितोहदः॥ ५४॥ अशोकैः पिंडपुष्पस्तदादिमः फ-
लशाडवः॥ दाडिंबः पर्वरुट्चस्यात्वाद्मलः शक्रवल्लभुः॥ ५५॥ पिं-
डीरोथस्तुपर्णभुनागारव्योनागकेशरः॥ स्यात्पुष्परोचनश्चापिचू-
र्णतस्य हरिद्रवः॥ ५६॥ निशिपुष्पातुशोफालीकुरजः पांडुरद्रुमैः
॥ लताशंकुतरुः सालोनीषाधाराकदंबकैः॥ ५७॥ कदंबकदरीहरि-
द्रोशिशपाशुरुपत्रिकौ॥ पटोलस्याद्राजफलं तस्यमूलेतुरम्यकम्॥
५८॥ सूत्रपुष्पस्तुकार्पासैर्जीर्णपर्णैकदंबकम्॥ ग्रहसंतानियूथी
स्याद्दमनः पुष्पचामरैः॥ ५९॥ मालतीपुष्पकलिकोसोमनस्यायनी-
विदुः॥ कुंदस्याद्वोरटैः पुंसिग्रेष्ठातुनवमालिकौ॥ रक्तपिंडस्ताष्ट्र-
पुष्पस्यादम्लानः कुरंतकः॥ ६०॥ कंदलुशिलींघ्रपुष्पैर्भ्रमैर्भ्रान्नि-
पुरमल्लिकौ प्रोक्ता॥ एरंडहस्तिकर्णौ प्राचीनामलकवारिब-

हेकोकचिंचाः चत्वारिरुदिरस्य ५० हेकरंजस्य चत्वारिहरीतक्याः ५१ हे
सरलस्य द्वेशोणकस्य त्रीणिपनसस्य ५२ हेलकुचस्य चत्वारिनिंबस्य
चत्वारिचंपकस्य ५३ त्रीणिबकुलस्य चत्वार्यशोकस्य ५४ अष्टदाडिम्-
स्य ५५ पंचनागकेशरस्य तच्चूर्णस्यैकं ५६ द्वेशोफाल्याः द्वेकुरजस्य द्वे
सालस्य द्वेधाराकदंबस्य ५७ द्वेहरिद्रायाः द्वेशिशपायाः द्वेपटोलस्य
तन्मूलस्यैकं ५८ द्वेकार्पासस्य द्वेकदंबस्य द्वेयूथ्याः द्वेदमनस्य ५९ माल-
तीकलिकाया एकं द्वेकुंदस्य द्वेनवमालिकायाः द्वेओड्पुष्पस्य द्वेकुरं-
टकस्य ६० द्वेशिलींघ्रपुष्पस्य द्वेनिपुरमल्लिकायाः

दरेहै॥६१॥ वृहत्यारलिधुस्तूरोकैदलीत्वायतच्छदा॥६२॥ स्यात्त
 तुविग्रहामंजिफलावारणबल्लभो॥ वातिंगणस्तवार्ताकुर्वार्ता
 कःशाकविंदवुः॥६३॥ क्लीबेवंगंचवार्ताकीस्यान्महाष्टहतीत्यपि
 ॥ कुष्ठगदाकयैमूलंत्वस्यपुष्करमूलकम्॥६४॥ वंकसेनःस्त्वग
 स्तिद्रुःशुकनासोमुनिद्रुमः॥ अनलिःकुनलीपुत्रंजीवस्तुश्लोप
 दापहै॥६५॥ छत्रकोमल्लिपत्रंस्यात्कुञ्जकोवारिकंदकैः॥ वास्तू
 कष्टकूदेशीयैःशाकवीरोघनामलः॥६६॥ शोथजिह्वरहाकाल-
 शाकोप्यथमहोषधी॥ महीविषघ्नीचक्रांगीमत्स्याक्षीहिलमोचि
 का॥६७॥ जलब्रह्मीचशालिंचेपत्तूरोलोहमारकैः॥ केचुकंपेचुली
 पेचुर्नाडीचोविश्वरोचनैः॥६८॥ केशराजोनागमारःवपरुर्भंगसो
 दरेः॥ कनिषण्णंचुचुःपुंसिछत्रपत्रंतमालकम्॥६९॥ स्थलपद्मे
 मथोदेवपत्नीमध्वालुकंविदुः॥ फलपुच्छोवरंडालुःस्याद्रंगेष्टालुकं
 तुयत्॥७०॥ श्रीमस्तकःस्वस्तिकैःस्याद्राहृच्छिष्टोरसोनकैः॥ कू
 ष्मांडस्तघृणावासस्तिमिषोग्रास्यकर्कटी॥७१॥ वालुकीकर्कटी
 वीरुर्मूलारोमशाचसौ॥ स्याच्चेलालश्चित्रफलःसरवाशोराजते
 मिषः॥७२॥ लतापनसनाटाम्नोसेदुस्तूर्ध्वसितस्तयः॥ पवारुःकार
 वेल्लोसौगोडुंवागजचिर्भटैः॥७३॥ मृत्युबीजस्तवंशैःस्यात्केतकःक्रक

देहरंडस्य द्वेप्राचीनामलकस्य ६१ द्वेधूस्तूरस्य पंचकदल्याः ६२ सप्तवा
 र्ताकोः ६३ द्वेकुष्ठस्य पुष्करमूलस्यैकं ६४ षडगस्तिद्रोः द्वेपुत्रंजीवस्य
 ६५ द्वेक्षत्रायाः द्वेकुञ्जकस्य द्वेवास्तूकस्य त्रीणिपुनर्नवायाः ६६ द्वेका
 लशाकस्य पंचकदुरोहिण्याः त्रीणिजलब्रह्म्याः ६७ त्रीणिशालिंचायाः
 पंचपेचुकस्य ६८ चत्वारिकेशराजस्य द्वेकनिषंडस्य त्रीणिस्थलपद्मस्य
 ६९ द्वेमध्वालुः द्वेवरंडालोः त्रीणिलंगेष्टालोः ७० द्वेरसोतस्य चत्वारि
 कूष्मांडस्य ७१ पंचकर्कट्याः सप्तसरवाशस्य ७२ पंचकारवेल्लस्य द्वेगो
 रंवायाः ७३ द्वेवंशस्य द्वेकेतकस्य द्वेबहुमूलस्य ७४

सिंहादिवर्गः

(३१)

चछद्वैः॥ दृक्कटो बहुमूलैः स्यात्करिरेवेणु कर्करैः॥ ७४॥ काशोश्च-
वालः काकेक्षर्वनहासश्च जंतुलो॥ गुडदारुर्मधुतृणं स्यादिक्रूरसि-
पत्रकैः॥ ७५॥ रवानोदको नारिकेलः करकांभाः शिरःफलैः॥ स्तरं-
जनोगोपदलो राजतालश्छटाफलः॥ ७६॥ करमट्टस्तंतुसारोगु-
वाकोकोट इत्यपि॥ रामपूगस्तकामीनो मुनिपूगः स्तरैर्वटैः॥ ७७॥
॥ पूगवोटस्तहिंतालैः क्लीबकिरिटितत्फलसु॥ घनामयः स्यात्तृ-
र्जुरौ द्वौ तु काचिमंजकैः॥ ७८॥ तरो देवकुलोद्भूते दूर्वा तु हरितालि-
का॥ ७९॥ ॥ इति वनौषधिवर्गः॥ ॥ ॥ सिंहः कंठीरवो भी-
मविक्रांतः करिमाचलः॥ पंचशिरवश्च शैलादः पारीद्रः श्वेतपिंगलः॥
॥ ८०॥ मरुत्यवश्च नादोस्य चुक्कारः क्षेडितंचतवो॥ उत्पादकस्तशर-
भः शार्दूलोऽष्टापदश्च सैः॥ ८१॥ अथ हिंस्त्रपशव्यादः श्वापदः शि-
विरित्यपि॥ बाधीनसस्ते कचरोगणोत्साहश्च गंडकैः॥ ८२॥ हिंसा-
रूः श्वापदो व्याघ्रो महिषस्तंजस्वलः॥ दंशभीरुर्जरंतश्च नालि-
को यमवाहनैः॥ ८३॥ अथ सूकरे वनाहिरदंतायुधचक्रवृजदीर्घ-
रदाः॥ सूचीरोमा बहुस्तरवनि कस्थूलनासिको भूक्षित्वा॥ ८४॥ ए-
णः कुरंगमोरिशयः साहस्यश्चारुलोचनः॥ गोलांगुलैकपिथास्यद-
धिशोणनगाटनाः॥ ८५॥ किरिश्चैहूरवस्तस्यात्भृगालोघोररासनः

हे करीरस्य ७४ पंचकाशस्य चतुर्लक्षोः ७५ चतुर्लक्षारिकेलस्य पू-
गवृक्षस्याष्टौ ७६ चतुर्लक्षरामपूगस्य ७७ हे हिंतालस्य तत्फलस्यैकं
हे रवर्जस्य देवकुलोद्भूतद्वौ ७८ हे दूर्वायाः ७९ नवसिंहस्य ८० हे
सिंहनादस्य चतुर्लक्षशरभस्य ८१ चतुर्लक्षहिंस्त्रपशोः चतुर्लक्षगंडक-
स्य ८२ शीणि व्याघ्रस्य षट् महिषस्य ८३ दशभूकरस्य ८४ पंचकुरं-
गस्य पंचवानरस्य ८५ षट्भृगालस्य पंचभृगालिकायाः ८६

लोपाकोमृतमत्तश्च वनश्वैथसृगालिका ॥ ८६ ॥ लोमालिकादीप्त
जिह्वाकिरिवरुल्कासुरवीचसौ ॥ विडालः कुंदमोनक्तंचारीदीप्ता
क्षजाहकौ ॥ ८७ ॥ शशकस्तवनारवुः स्यात्तरवट्टाशीपूतिशारिजौ ॥
गवयस्तगवालूकैः एडकः शिशवात्यकः ॥ ८८ ॥ वनछागोऽथगंधो
तुरवट्टाशोवनवासनैः ॥ उंदुरुस्तदुमोरं प्रबभूवैदनातुमूषिकौ ॥ ८९ ॥
स्याच्चिकोवेश्वनकुलः पुं वृषो गंधमूषिकैः ॥ स्याद्देदारः ककचपात
ककलाशस्तृणांजनः ॥ ९० ॥ प्रतिसूयोऽथ जनस्तचित्रकोलोहलाह
लैः ॥ कारस्करादिकाकर्णजलोको स्यादथोवटिः ॥ ९१ ॥ उपादिकोदे
हिकास्योदष्टपादस्तकिंतवुः ॥ प्रसादकुकुटोऽश्लोकंठोगृहकपो
तकः ॥ ९२ ॥ पारावतोऽथ शकारव्योदिवांधोवकनासिकः ॥ हरिनेत्रो
दिवासीतो नखाशीपीयूषघर्षो ॥ ९३ ॥ काकभीरुर्नक्तचारी कंणाटी
नस्तखंजनः ॥ काकछदिः खंजरवेलस्तातनोमुनिपुत्रकः ॥ ९४ ॥
भद्रनामारतनिधिः काष्ठकुट्टः शतछंदैः ॥ दीर्घपादस्तकंकः स्याद्ग
लेगंडस्तमर्कदः ॥ ९५ ॥ चातके बभ्रुवापीहघनतोलत्रिशंकवः ॥ व
र्षप्रियोऽथ मेधावीचिरिः कीरः पलाशनेः ॥ ९६ ॥ कुकुटस्तविष्टत्ता-
क्षोरात्रिवेदीकलाविकः ॥ उषाकलोऽथताम्राक्षः काकपुष्टः कुडूमु
खः ॥ ९७ ॥ मधुकंठोऽथोषधितुः कामतालः सुतर्दनः ॥ काकोरतज्व
रः सूत्रीश्रावको गूढमैथुनः ॥ ९८ ॥ कारवः परमृत्युश्च लुंटाको

पंचविडालस्य ८७ देशशस्य द्वेखट्टाश्याः द्वेगवयस्य त्रीण्येडकस्य ८८
त्रीणिरवट्टाशस्य त्रीण्युंदुरोः द्वेमूषिकायाः ८९ चत्वारि लुङ्कुंदर्याः पंच
ककलाशस्य ९० त्रीणि पल्याः द्वेकर्णजलोकसः द्वेउपपादिकायाः ९१
द्वेअष्टपादः चत्वारिपारावतस्य ९२ दशोलूकस्य ९३ अष्टखंजनस्य
९४ चत्वारिकाष्ठकुट्टस्य द्वेकंकस्य द्वेगलेगंडपक्षिणः ९५ षट्चात-
कस्य चत्वारिकीरस्य ९६ पंचकुकुटस्य सप्तकोकिलस्य ९७ सप्तद-
शकाकस्य ९८

सिंहादिवर्गः

(२३)

मोद्गलिर्द्विकः॥शक्रजःसत्यवाक्काणोऽपकृष्णोनगरीवकः॥१९॥
 द्विश्वनाडाजंघोर्धगृधःस्यादूरदर्शिनी॥शितिकंठस्तदात्यूहःकाक
 महुःकचादुरः॥१००॥चिरंभणस्तचिल्लःस्यात्स्वप्नांतिःकंठनीडकैः
 सूक्तामदनशलाकाचित्राक्षीशारिकाचचंडाचौ॥शकुनज्ञातुज्येष्ठा
 गृहोलिकाटद्वनीमूली॥१॥दीर्घजंघोनिशेतःस्याद्भुकोटःशल्क
 वायसुः॥२॥कंकेरुद्वारवल्लिभुकृशिरवीचंद्रविहंगमः॥बकेरुका
 बलाकोस्यात्कुररोमत्स्यनाशनेः॥३॥द्वंद्वचारीचक्रवाकैःसारस
 स्तकलांकुरः॥गोमर्दश्चित्रपक्षस्ततितिरिःस्यात्कपिंजलः॥४॥ल
 घुमांसोमयूरस्तचंद्रकीचित्रमेखलः॥प्रचलाकीसितापांगशिरवा
 चलगलव्रताः॥५॥मार्जारैर्कश्चाथतिलमयूरःस्याद्भुरुंठकैः॥मत्स्या
 शनोमीनरंकोनासास्त्रिनीतुपूर्णिकौ॥६॥पिपीलिकातुहोरोस्या
 घमकीटस्तयुर्युरैः॥स्यान्मर्कटस्तशलकैश्चाशाबंधैःस्यजाल
 कैः॥७॥फालखेलागुरुयोधीभारतीव्योमनासिकौ॥चंचिमूचि-
 स्तकगृहःपीतलुंडोथसर्षपी॥८॥हापुत्रिकारवंजनिकातुलि-
 कास्कोटिकेसमौ॥करोटव्याधनछूःस्यात्तरुकूणिस्तवागादेः॥९॥
 वर्तिकाबिष्णुलिङ्गीस्यात्लावकोलघुजंगलैः॥सरःकाकस्तहंसः
 स्याज्जालपात्पुरुदंशकैः॥१०॥गोभंडीरःपंककीरःकोयष्टिर्ज

१९ द्वेगृधस्य चत्वारिदात्यूहस्य १०० चत्वारिचिल्लस्य पंचशारिका
 याः पंचगृहगोधायाः १ अष्टवकस्य २ द्वेबलाकायाः द्वेकुररस्य
 ३ द्वेचक्रवाकस्य त्रीणिसारसस्य चत्वारितितिरैः ४ मयूरस्याष्टौ
 ५ द्वेतिलमयूरस्य द्वेमीनरंकस्य द्वेपूर्णिकायाः ६ द्वेपिपीलिका
 याः द्वेयुर्युरस्य द्वेशलकस्य तज्जालस्यैकं ७ चत्वारिभारत्याः त्री-
 णिकारंडवस्य पंचहापुत्रिकायाः ८ द्वेधनेछोः द्वेवागुदस्य ९ द्वे
 वर्तिकायाः द्वेलावकस्य चत्वारिहंसस्य १० द्वेजलकुक्कुभस्य

लकुकुभः॥ जीवजीवोविषंमृत्युर्जीवजीवोऽथमृक्षिका॥११॥ मा
 चिकाभंमरालीचदंशःस्याद्रंमरालिका॥भंकारीचर्मचट्यांतुज
 तुनीगृहमाचिको॥१२॥ विषसृककाभृंगरोलो वरोलस्तृणषट्प
 दः॥ वरटीतुवरातीस्याद्वाहोप्यथतमोमणिः॥१३॥ ध्वांतोन्मेषे
 श्वरवद्योतो ज्योतिर्बजिनिमेषरुक्॥भ्रमरश्चंचरीकःस्याद्रोलंबो
 मधुसूदनः॥१४॥ इंदिंदिरःपुष्पकीटो मधुद्रो मधुकेशटः॥रेणुवा
 सोऽथमशकोघोषोरणरणश्चसैः॥१५॥ पक्षीतुनाडीचरणःस्या
 चंचुभृदनेकजः॥ स्फःखगोत्पतवारंककंठाग्नियोमचारिणः॥
 १६॥ युगलद्वंद्वयुग्मानियुगंयमलयासले॥ ॥ इतिसिंह
 वर्गः॥ ॥ स्त्रीवधूर्योषितारामामंडयंतीवधूजनैः॥ कन्य
 कालकनंदोसाभूषिताधर्मकारिणी॥१७॥ स्वस्वेदाचाथतरुणी
 दिक्करीधनिकाचसौ॥मरुंडोच्चललाटास्योत्सश्चाशुर्नरमानिनी
 ॥१८॥ स्नुषावधूटीमधुरनिस्वनाहंसगद्गदो॥क्रोधनाभामिनीचं
 डीदारुस्त्रीशालभंजिका॥१९॥ विरक्तादुर्भगासप्तपुत्रसूःसुत
 वस्करो॥पतिव्रतैकपत्नीस्याद्विधवाजालिकामता॥२०॥ विश्वस्तो
 बांछिनीतुस्यालंजिकाकलत्तलिको॥ वेश्याभूलावारवाणिर्झर्झ
 राप्यथकुट्टिनी॥२१॥ इज्यास्याद्रततालीचघटदासीगणेरुको

श्रीणिजीवजीवस्य श्रीणिमृक्षिकायाः११ श्रीणिदंशस्य श्रीणिचर्मचट्याः
 १२ चत्वारिभृंगरोलस्य श्रीणिवरट्याः पंचखद्योतस्य १३ नवभ्रमर
 स्य १४ श्रीणिमशकस्य १५ पक्षिणोष्ट १६ षट्पुगस्य षट्स्त्रियः द्वेक
 न्यायाः अदूषितायाः १७ श्रीणितरुण्याः द्वेउच्चललाटायाः द्वेसश्चा
 शोः १८ द्वेस्नुषायाः द्वेमधुरस्वनायाः श्रीणिक्रोधनायाः द्वेदारुस्त्रियः
 १९ द्वेदुर्भगायाः द्वेसप्तपुत्रायाः द्वेपतिव्रतायाः श्रीणिविधवायाः २०
 श्रीणिबांछिनीयाः चत्वारिवेश्यायाः पंचकुट्टिन्याः २१ द्वेस्लानांग्याः

मलिष्ठासरजाः पाण्मातुर द्वे मातुरौ समौ ॥ २२ ॥ समदुर्दुहितौ पुत्रो द्वि-
तीयः कुलधारकैः ॥ पिता जनयिता वसो शिशुकः क्षीणकंठकः ॥ २३ ॥
बालो मुष्टिं धर्यश्चाथ श्यालिका केलिकुंचिकौ ॥ नागरो देवरैः श्यालो
वारकीरोथे साश्रुधीः ॥ २४ ॥ श्वश्रू र्वृद्धः शतानी कोजरं तस्या दथांश-
कः ॥ संगंधज्ञातिदायादौ मातुलो मातृ केशटैः ॥ २५ ॥ भर्ता भर्तुर्नर्म-
कीलः प्राणनाथः स्रग्वोत्सवः ॥ हृदयेशो रतगुरुर्जारः पापपतिः
समौ ॥ २६ ॥ कुमारभृत्या स्याद्बालतंत्रंगभिण्यवेक्षणौ ॥ गर्भाष्टमो
देवमासो नाभिनालामलोऽमृता ॥ २७ ॥ आधामिकं पुंसवनं सीमं
तौ न्नयनंचतत् ॥ खल्लीढः खलितेः कल्लो बधिरः खोरखंजकौ ॥
२८ ॥ दोग्गदुर्वाहुकुंठैः स्यादोषधंतुभिषग्जितम् ॥ त्वक्पुष्पिकाकि-
लासं स्यात्पदं पादगंडिरैः ॥ २९ ॥ योन्यर्शः कंदसंज्ञस्याक्लि-
णः शक्कं व्रणोऽपि च ॥ अजीर्णो वायुगंडो तर्जमिश्रपलताशयः ॥ ३० ॥
पापरो गोरक्तवटीमसूर्यथेतमो व्रणः ॥ वल्मीकोऽथातिसारो न्नगंधि-
स्यादुदरामयः ॥ ३१ ॥ कुरंडं हृद्दोसिंघाणशोरोऽस्कंदनरेचने ॥ गर्भेणो-
नाभिगुडकोभिर्मथोलोचनामयैः ॥ ३२ ॥ युवगंडो वगंडः स्यात्पित्तमायु-
पलंकरः ॥ श्लेष्मावलाशोभोऽसंतुजकथेऽथ शोणितम् ॥ ३३ ॥ पल

द्वे द्वे मातुरस्य २२ द्वे दुहितुः त्रीणि पुत्रस्य त्रीणि पितुः चत्वारि बालस्य २३
द्वे श्यालिकायाः द्वे देवरस्य द्वे श्यालस्य द्वे श्वश्रूः २४ त्रीणि वृद्धस्य चत्वा-
रिज्ञानेः द्वे मातुलस्य २५ सप्तभर्तुः द्वे जारस्य २६ त्रीणि गर्भिणी चर्यायाः
द्वे गर्भाष्टमस्य द्वे नाभिनालायाः २७ त्रीणि संस्काराणामेकैकं द्वे खल्ली-
ढस्य द्वे बधिरस्य द्वे खंजस्य २८ द्वे बाहुकुंठस्य द्वे ओषधस्य द्वे किलास-
स्य द्वे श्लीपदस्य २९ चत्वारि योन्यर्शस्य चत्वार्यजीर्णस्य ३० त्रीणि वसंत-
व्रणस्य द्वे वल्मीकस्य त्रीण्यतिसारस्य ३१ त्रीणि कुरंडस्य द्वे रेचनस्य
द्वे नाभिगुडस्य द्वे नेत्रामयस्य ३२ द्वे अवगंडस्य त्रीणि पित्तस्य द्वे श्लेष्म-
णः द्वे मांसस्य द्वे रक्तस्य ३३

(२६)

मनुष्यवर्गः

क्षारोथेमस्तिष्कोमस्तुलंगोथथस्नसा॥ वस्नसाथोधरमधुक्लीबे
वक्त्रासवोपुमान्॥ ३४॥ जिह्वामलंतुकुलुकंपिपिकोदंतजेमुले
॥ पिंडोस्त्रियांकुलंक्षेत्रंशरीरंस्कंदपंजरो॥ ३५॥ शस्तं वपुःपुद्गलंस्या
दांगंमंगंतुकोमलं॥ पायुस्तनुहृदोमार्गउच्चारस्तपुरीषणोः॥ ३६॥
भगंगुल्यं वरांगंचकलत्रंजन्मवर्त्मच॥ स्मरागारंरतिगृहमधोधस्था
दिहाव्यये॥ ३७॥ नासंधिरधरोवाच्यदेशश्चस्मरकूपकः॥ संसा
रमार्गश्चरति कुहरं प्रकृतिःस्त्रियाम्॥ ३८॥ पुष्यापत्यपथोचैथ-
नितंबःस्यात्कटीरकः॥ लिङ्गंतुलांगलंशेफःसाधनंमदनांकुशः
॥ ३९॥ स्मरस्तंभश्चकंदर्पमुसलोध्वजइत्यपि॥ स्त्रियांनागलता
चांडकोषस्तफलकोषकः॥ ४०॥ नाभिर्द्वयोस्तंदकूपीतुंदस्तंदि
करपुमान्॥ अधोमर्मशकृद्द्वारमुकशक्विचजाघनी॥ ४१॥ भुजा
वाहाचवाहोस्यात्कुलिहस्तोभुजादलः॥ कुचौवक्षोरुहौप्रोक्तौह
स्तपुच्छंतुकल्पम्॥ ४२॥ नखःपुनर्भुवःकामांकुशःस्यात्करकट
कः॥ करदुःकरशूकश्चपुच्छद्व्यंगुलिमोदनम्॥ ४३॥ स्यात्काकलंकं
ठमणिर्नसानस्याचनासिका॥ गंधनालीचनासिक्यंवाग्दलुदं
तवासि॥ ४४॥ दंतःखरुर्वक्त्रखुरोजंभोहातुर्द्विजस्तथा॥
राजदंतास्तचत्वारोदशानामांपुरस्थिताः॥ ४५॥ गोधिप्राप्तौ

द्वैमस्तिकस्य द्वैवस्नसायाः द्वैअधरमधुनः ३४ द्वैजिह्वामलस्य दंत
मलस्यैकं त्रीणिशरीरस्य ३५ शस्तवपुषणकं कोमलांगस्यैकं त्रीणि
पायोः द्वैविष्टायाः ३६ सप्तदशभगस्य ३७ ३८ द्वैनितंबस्य नव
लिङ्गस्य ३९ द्वैअंडकोषस्य ४० चत्वारिनाभ्याः ४१ त्रीणिभुजायाः
त्रीणिभुजादलस्य द्वैस्तनस्य द्वैहस्तपुच्छस्य ४२ षट्सुखानां द्वै-
अंगुलिमोदनस्य ४३ द्वैकंठमणोः पंचनासिकायाः द्वैओष्ठस्य ४४
षट्दंतानां त्रीणिभालस्य त्रीणिनेत्रस्य ४५

मनुष्यवर्गः

(३७)

महाशंखेदेवदीपस्तलोचनं॥अंबकैचाथनेत्रांबुबाष्पोनालेतैम-
स्त्रियाम्॥कटाक्षकाक्षौकाकुस्तजिह्वास्यात्प्रतिजिह्विका॥४६॥
स्रधाश्रवाचकर्णस्तश्रौतःक्लीबेधनिग्रहः॥स्याच्छब्दाधिष्ठानमथक-
वरः केशगर्भकः॥४७॥कवरीकूटकश्चाथकोटिरःस्याज्जरासरो
॥करारोटोंगुलीटःस्यात्ताटंकःकर्णदर्पणैः॥४८॥अंदुकःपादकट-
कौभिषेकःस्नानमित्यपि॥पटच्चरंजीर्णवस्त्रंसिचयप्रोथशाटक्नोः
॥४९॥पटवापःपटमयंदूष्यं वस्त्रगृहस्थलौ॥खरग्रहःखरगृहकुं-
बातुस्थूलशाटकः॥५०॥चेलोडुकःशिरोवेष्टेविरिगिन्यवगुंठिका॥
पाटीयचनिकोसूर्यरक्तसंज्ञेतुकुंकुमं॥५१॥जागुडंदीपनंघ-
स्त्रंसौरभंधुसृणंचेतत्॥स्याद्रंगमातृकालाक्षौगंधकाष्ठंतुजोंग-
को॥५२॥कपिचंचलतैलारव्यःसिल्होथसरलद्रवः॥दधिक्षीर-
घृताक्ःस्यात्धूनकोवन्हिवलभैः॥५३॥शालवेष्टःसर्जमणिः
कस्तूरीगंधचेलिका॥मृदाक्श्चाथसंचारीधूपोगंधपिशाचिको
॥५४॥वेणुसारस्तकर्पूरश्चंद्रमस्यहिमाक्षयः॥वेधकोमालय-
स्तस्याक्षीरवंडोरोहिणश्चसैः॥५५॥विछित्तिस्तकषायःस्यात्स-
मालंभनैमित्यपि॥ललाटिकाशंखचरीविष्टरःपीठैमस्त्रियां॥
५६॥निषद्यारवट्टिकासंदीचातुरस्तमसूरकः॥प्रतियलस्त

त्रीणिनेत्रांबुनः द्वेकटाक्षस्य चत्वारिजिह्वायाः ४६ चत्वारिकर्णयोः च-
त्वारिकवर्याः ४७ त्रीणिजटायाः द्वेअंगुलीयकस्य द्वेताटंकस्य ४८
द्वेपादकटकस्य द्वेस्नानस्य द्वेजीर्णवस्त्रस्य त्रीणिशाटकस्य ४९
पंचवस्त्रगृहस्य द्वेखरगृहस्य द्वेसगहनावृतेः ५० द्वेशिरोवेष्टस्य
चत्वारितिरस्करिण्याः सप्तकुंकुमस्य ५१ द्वेलाक्षायाः द्वेअगरुकाष्ठ-
स्य ५२ त्रीणिसिल्हस्य चत्वारिसरलद्रवस्य द्वेधूनकस्य ५३ द्वेसाल-
वेष्टस्य त्रीणिकस्तूर्याः त्रीणिधूपस्य ५४ पंचकर्पूरस्य त्रीणिश्रीरवंड-
स्य त्रीणिकाषायस्य द्वेललाटिकायाः द्वेपीठस्य ५५ त्रीणिखट्वायाः

रचनौकटकोलः पतद्गुहः॥ ५७॥ पूगपीठैच दीपस्तस्मेहाशः क
ज्जलध्वजः॥ दशोधनोगृहमणिर्दोषातिलकै इत्यपि॥ ५८॥ शिखा
तरुदीपवृक्षेज्योत्स्नावृक्षोऽथलोचकः॥ कज्जलेस्यादिरिपकेकुंदु
कश्चोदनागुडः॥ ५९॥ निश्चुक्कणंदंतशाणंपिष्टातो धूलिगुच्छकैः
॥ १६०॥ ॥ इति मनुष्यवर्गः॥ ॥ वंश्यः कुल्यश्च बीज्यः स्याद्ब्रह्म
चारी बटुः समौ॥ स्याद्बटुकरणं तूपनयनं गृहमेधिनि॥ ६१॥ ज्येष्ठा
श्रमीगृहीवानप्रस्थो वैरवानसोऽग्रहेः॥ वृक्षजस्त्वनमो विप्रो वृष्ण
ज्येष्ठः कठो द्विजः॥ ६२॥ मैत्रः पुनरुक्तजन्मो स्यादथ ब्राह्मणायनः
॥ शूद्रसंतानजो विप्रः श्रौत्रं श्रोत्रियतां विदुः॥ ६३॥ स्यादक्षरसुरवः
कालाक्षरिकः शिक्षिताक्षरः॥ काव्यस्य कर्तो भविनीगुणनीशील
नं स्मृतौ॥ ६४॥ क्रियाकारो न वृक्षात्रैः कार्पटिकः सममवित्तौ॥ पार्ष
त्यरिषदोगोष्ठीराजसूयो नृपाध्वरः॥ ६५॥ क्रतूत्तमैश्चाथ चांद्राय
णमिंदुव्रतं स्मृतम्॥ हवनी होमकुंडस्यान्महावीरो मरुवानलैः
॥ ६६॥ होमधूमस्तनिगणौ होमभस्म तु बैष्टुमौ॥ आर्यकं पिंडपा
त्रादिपितृकार्यमथो हविः॥ ६७॥ होत्रं हविष्यं सान्नाय्यं पाठको धर्म
भाणकैः॥ सभ्यास्तु प्राश्निकौ देवद्रोणीया आदिवौ कसाम्॥ ६८॥

द्वे उपवर्हणस्य द्वे रचनायाः त्रीणि पतद्गुहस्य ५७ षट् दीपस्य ५८ त्रीणि
दीपवृक्षस्य द्वे कज्जलस्य त्रीणि कुंदुकस्य ५९ द्वे दंतशाणस्य द्वे पट
वासस्य ६० त्रीणि वंश्यस्य द्वे ब्रह्मचारिणः द्वे उपनयनस्य ६१ त्रीणि गृ
हिणः त्रीणि वानप्रस्थस्य अष्टविप्रस्य ६२ शूद्रकुलोत्पन्नविप्रस्यैकं
द्वे श्रौत्रस्य ६३ चत्वारि शिक्षिताक्षरस्य त्रीणि पाटनिश्चयस्य ६४ द्वे न
वृक्षात्रस्य द्वे कार्पटिकस्य त्रीणि परिषदस्य त्रीणि राजसूयस्य ६५
द्वे चांद्रायणस्य द्वे होमकुंडस्य द्वे मरुवाग्नेः ६६ द्वे होमधूमस्य होमभ
स्मनो द्वे पितृकार्यस्यैकं चत्वारि हविषः ६७ द्वे पाठकस्य द्वे सभ्यानां
देवयात्राया एकं ६८

ब्रह्मवर्गः

(१९)

इष्टापूर्तैर्देकोक्त्या यागरवातादिकर्मयत् ॥ यज्ञद्रव्यं तु पात्रीयै प्रा
 घुणस्त्वतिथिर्द्वयोः ॥ ६९ ॥ कौशलीकुशलप्रभैः समीचीवेदनामतौ ॥
 उपोषणं तूपवासौ रोगाद्यैर्लघनंचतत् ॥ ७० ॥ ह्यंतरेऽयंतरेभुक्तमा
 हुः षष्ठा लु कालकम् ॥ राक्षसिद्धे मथोचारु व्रतामासोपवासिनी ॥
 ७१ ॥ स्याज्जायत्री तु सावित्री त्रैस्मारण्यं तु पाठभैः ॥ पवित्रं यज्ञोपवी
 तं ब्रह्मसूत्रं द्विजायनी ॥ ७२ ॥ कृष्णकङ्कटिका कक्षाधटी कौपीनमित्य
 पि ॥ त्रैलोक्यप्रतिकः सर्वाभिसंधी लघ्नतापसैः ॥ ७३ ॥ कमंडलुश्चैत्य
 मुरवौ जोटिं वास्तमहाव्रती ॥ उरस्कटः पंचवटो बालयज्ञोपवीतकं
 ॥ ७४ ॥ भालेति स्त्रोभस्मरेरवास्त्रिपुंड्रकं मथर्षयः ॥ शापास्त्राः सत्य
 वचसौ व्यासाद्यास्तमहर्षयः ॥ ७५ ॥ परमर्षयस्त्रभेलाद्या देवर्ष
 यः कणादयः ॥ ब्रह्मर्षयो वसिष्ठाद्याः सश्रुताद्याः श्रुतर्षयः ॥ ७६
 ॥ ऋतर्षणादयो राजर्षयः कांडर्षयेऽस्त्वमी ॥ जैमिन्याद्या नारदस्तु
 कपिवक्त्रो विधातृभैः ॥ ७७ ॥ देवब्रह्मा देवलैश्च दुर्वासस्तु कुशा
 र्णिणैः ॥ प्राचेतसस्तु बाल्मीकिः कविज्येष्ठः कुशीबशः ॥ ७८ ॥ अपि च
 ल्मीक बाल्मीकौ कृतकोटिस्तु काश्यपैः ॥ कृष्णा द्वे पायनो वेदव्यासः स्या
 त्सत्यभारतः ॥ ७९ ॥ पाराशरिः सात्यवतो माठरो बादरायणः ॥ व
 सिष्ठोऽरुंधतीनाथो विश्वामित्रस्तु गाधिजैः ॥ ८० ॥ गौतमस्तु
 शतानंदैः कणादः काश्यपः समौ ॥ धन्वंतरिर्दिवोदासैः काशि
 यागरवातादिकर्मण एकं द्वेयज्ञद्रव्यस्य द्वेअतिथेः ६९ द्वे कुशलप्रभस्य
 द्वे वंदनायाः द्वे उपवासस्य रोगोपवासस्यैकं ७० त्रीणि ह्यंतरेऽयंतरेभुक्त
 स्य द्वे मासोपवासिन्याः ७१ द्वे गायत्र्याः द्वे वेदपाठभुवः चत्वारि यज्ञोप
 वीतस्य ७२ पंचकौपीनस्य त्रीणि लघ्नतपस्विनः ७३ द्वे कमंडलोः पंचो
 रस्कटस्य ७४ भस्मलेखत्रयस्यैकं त्रीणि ऋषीणां ७५ ७६ त्रीणि
 नारदस्य ७७ द्वे देवलस्य द्वे दुर्वाससः षट् बाल्मीकेः ७८ द्वे काश्यप
 स्य सप्त व्यासस्य ७९ द्वे वसिष्ठस्य द्वे विश्वामित्रस्य ८० द्वे गौतमस्य द्वे
 कणादस्य अष्टधन्वंतर्यादीनां प्रत्येकं द्वयं द्वयं ८१

(३०)

ब्रह्मवर्गः

राजःसूधोद्भवैः॥८१॥पालकारव्यागणवतीकरेणुरुचिरास्तैः॥
विष्णुगुप्तस्तुकोंडिन्यश्चाणक्योदोमिणोश्चुलः॥८२॥वात्स्यायनोमं
दनागःपक्षिलस्वामिनावर्षि॥उपवर्षोहलभृतिःकृतकोरिरया-
चित्तः॥८३॥पाणिनिस्ताहिकेदाक्षीपुत्रःशालंकिपाणिनौ॥शा-
णोत्तरीयोथेव्याडिर्विध्यस्थोनंदिनीस्तुतः॥८४॥मेधावीचाथमेधा
जित्कात्यःकात्यायनश्चसः॥पुनर्वस्तुर्वरुचिर्गौनदीयःपतंजलिः
॥८५॥चूर्णिकृद्वाप्यकारेश्वहरिभृर्तृहरिःस्मृतैः॥रघुकारःका-
लिकासोमेधारुद्रश्चकोटिजित्॥८६॥भारतिःशतपुष्पःस्याद्रव-
भृतिस्तुविस्मृतः॥भूगर्भोप्यथयःप्रातःस्मर्यतेशभकाम्यया॥८७
॥स्वस्वगृहीतनामास्यात्यैर्कोण्डिन्यंभैक्षजीविको॥पाषंडकौलिकौ
खंजनरतंयतिमैथुनैः॥८८॥अभावादंगनात्यागस्तरगब्रह्मचर्यं
कं॥सुरखंडाहुलहुलीनागवीदस्तटांकरः॥८९॥खटकरुच्यक्षरं
श्चाथदारकर्मकरग्रहः॥वाधुक्यंचविवाहस्यात्कुहलिःपूगपुष्पि-
को॥९०॥नंदीकौतोरणस्तंभोसुरतंत्वभिभानितं॥धर्षितंसंप्रयो-
गोनारतंचाब्रह्मचर्यकं॥९१॥उपसृष्टंत्रिभद्रंचक्रीडारत्नंमहास्त-
खं॥इतिब्रह्मवर्गः॥॥द्विजलिंगीनृपःक्षत्रःक्षत्रियोथप्रजे-
श्वरः॥राजाधिपौमंडलेशएकजन्माभयापहं॥९२॥स्कंधावारःस्या

नवचाणक्यस्य ८२ चत्वार्युपवर्षस्य ८३ षट्पाणिनेः चत्वारिव्या-
डेः ८४ पंचकात्यायनस्य चत्वारिपतंजलेः ८५ द्वैभर्तृहरेः चत्वारि-
कालिकासस्य ८६ द्वैभारवेः त्रीणिभवभूतेः प्रातस्मर्यस्यैकं ८७
द्वैभैक्षजीविकायाः द्वैपाषंडस्य द्वैयतिगोप्यरतेः ८८ अभावात्स्त्री-
त्यागस्यैकं द्वैसुरखंडायाः चत्वारिनागवीदस्य ८९ चत्वारिविवाह-
स्य द्वैविवाहपुष्पादेः ९० द्वैमंगलस्तंभस्य दशसुरतस्य ९१ चत्वारि-
क्षत्रियस्य त्रीणिराजः त्रीणिमंडलेशस्य ९२ द्वैसेनायाः

क्षत्रियवर्गः

(३१)

कटकैः शिविरं तु बलस्थितिः ॥ आदिराजः पृथुर्वैष्णवैः काकुत्स्थस्तु
 पुरंजयः ॥ १३ ॥ यौवनाम्बस्तु मांधातौरवद्वंगस्तु दिलीपराट् ॥ रा
 मोदाशरथिः कौशल्याजनिर्देशकंठजित् ॥ १४ ॥ मैथिलीजानकी
 सीता वैदेही भूमिजोन्वसा ॥ रामपुत्रौ कुशौ लवौ वेकयोक्त्या कुशी
 लवौ ॥ १५ ॥ सौमित्रिलक्ष्मणो मेघनादजिह्वाथरावणः ॥ राक्षसेन्द्रो
 दशसुरबालं केशोधनदातुजः ॥ १६ ॥ मंदोदरीशः पौलस्त्यो मेघनाद
 स्तु शक्रजित् ॥ हनूमान् हनुमानां जनयो योगचरानिली ॥ १७ ॥ हि
 डिं बारमणो रामदूतश्चैवार्जुनध्वजः ॥ ऐदिस्तवालीवाल्लिश्चरुग्री
 वोरविन्दनैः ॥ १८ ॥ ऐलः पुरुरवावोधिरुर्वशीचल्लभश्चसः ॥ यया
 तिर्नाहुषिः शाकुंतलो भरतः स्मृतः ॥ १९ ॥ दौष्यंतिः सर्वदमनोऽर्जु
 नो बाहुसहस्रभृत् ॥ हेहूयः कार्तवीर्यश्च पुण्यलोकस्तवाहुकः ॥
 २० ॥ नलोऽश्विनैषधश्च महाभीष्मस्तु शांतनुः ॥ पतीपोऽस्य प्रिया
 काली दासेयी च शोदरी ॥ २१ ॥ विवित्रवीर्यचित्रांगदसूर्योजनगं
 धिका ॥ व्यासमातासत्यवर्तगंगांगेयोगांदिनीस्तुतः ॥ २२ ॥ देवप्रतः शां
 तनवोगांगोगां गायनिश्चसः ॥ भीष्मः कौणपदंतश्चस्वेच्छासृत्युः पु
 रावक्तः ॥ २३ ॥ धृतराष्ट्रस्तंबिकेयः पांडुर्माद्रोपृथापतिः ॥ दुर्योधन
 स्तु कुरुराद्रांधारेयः स्रयोधनः ॥ २४ ॥ धर्मपुत्रोऽजमीदः स्यात्कर्णो
 नुजयुधिष्ठिरौ ॥ अजातशत्रुः कंकोथीभीमसेनः कटघ्नः ॥ २५ ॥ वी
 ररेणुर्नागबलो गुणकारी वृकोदरः ॥ बककीचककिर्मरिजरा
 द्वेसेनास्थानस्य श्रीणिपृथोः द्वेकाकुत्स्थस्य १३ द्वेमांधातुः द्वेदिलीप-
 स्य चत्वारिरामस्य १४ पंचसीतायाः द्वेरामपुत्रयोरेकैकं ऐकोत्तयेकं १५ श्री
 णिलक्ष्मणस्य समरावणस्य १६ द्वेमेघनादस्य अष्टहनूमतः १७ श्रीणि
 बालैः द्वेसुग्रीवस्य १८ चत्वारिपुल्लवसः द्वेययातेः चत्वारिभरतस्य
 १९ चत्वारिकार्तवीर्यस्य पंचमलस्य २० श्रीणि शांतनोः अष्टमत्यव-
 त्याः १ दशभीष्मस्य २ ३ द्वेधृतराष्ट्रस्य श्रीणि पांडोः चत्वारि स्रयोधन
 स्य ४ षड्युधिष्ठिरस्य एकादशभीमसेनस्य ५ ६

संयहिडिंबजित्॥६॥ पार्थःकिरीटीगांडीवीगुडाकेशो वृहन्नलः॥
 अर्जुनःफाल्गुनोजिष्णुर्विजयश्चधनंजयः॥७॥ सव्यसाचीसुभद्र
 शःशब्दमेदीकपिध्वजः॥ वार्चघ्नश्चापिबीभत्सैर्द्रौपदीपांडुरार्मि-
 ला॥८॥ पांचालीपार्वतीकृष्णावेदिजानित्ययौवना॥ याज्ञसेन्य
 र्थराधेयोवसुधेणोर्कनंदनः॥९॥ यदोत्कचांतकःकर्णश्चंपेशःसू-
 तपुत्रकः॥ द्रोणस्तगुरुराचार्योऽश्वत्थामातुकूपीसुतः॥१०॥ द्रोणा
 यनोथराजर्षिर्जनमेजयसंज्ञकः॥ पारीक्षितोप्यथजरकारुण्या
 वरोमेतः॥११॥ प्रियास्यमनसादेवीजरत्कारैरथेतयोः॥ आस्तीर्क
 मातातनयोविरोचनस्तोबलिः॥१२॥ बाणोविंध्यावलीपुत्रेस्ता
 द्रोषुवोप्यहिश्चसः॥ द्रुमघोषस्तश्चेद्यश्चेदिरादृशिशपालकः॥
 १३॥ बार्हद्रथिर्जरासंधैःकंसःस्यादुग्रसेनजः॥ कर्णस्तोमूलदे-
 वोमूलभद्रःकलांकुरः॥१४॥ मंत्रीप्रथिहरोमात्योह्यःस्थितोवेत्र-
 धारकः॥ दौसाधिकोवर्तरूकोगर्वादोदंडवामिनिः॥१५॥ सहपां
 शकिलःस्नेहीवयस्योप्यथवार्तिकः॥ वार्तायनःप्रवृत्तज्ञोमौडूतो
 दैवलेखकः॥१६॥ चितोक्तिःपुष्पशकटीदेवप्रभरुपश्रुतिः॥ लेख-
 कोमसिपण्यःस्याहोरकःकिरिर्कोपिसः॥१७॥ मासीधानीमसि-
 माणिमेलान्धुर्वर्णकूपिको॥ मसीजलंतुमेलस्यात्परांजन
 मसिर्दयोः॥१८॥ लेखनीवर्णतूलीस्याल्लेखोवाचिकहारकः

षोडशार्जुनस्य ७ अष्टद्रौपद्याः ८ सप्तकर्णस्य ९ त्रीणि द्रोणस्य त्री-
 ण्यश्वत्थस्यः १० त्रीणिजनमेजयस्य द्वेजरत्कारोः ११ द्वेत्प्रियायाः
 तत्पुत्रस्यैकंदेवलेः १२ द्वेबाणस्य त्रीणि वृत्रस्य चत्वारिशिशुपालस्य
 १३ द्वेजरासंधस्य षट्कंसस्य १४ त्रीण्यमात्यस्य षट्हास्थितस्य १५ त्री-
 णिवयस्यस्य त्रीणिप्रवृत्तिज्ञस्य द्वेगणकस्य १६ चत्वार्यकाशवाण्याः
 चत्वारिलेखकस्य १७ चत्वारिमसिधान्याः द्वेमसीजलस्य द्वेकज्जल्यः
 १८ द्वेकमलस्य चत्वारिलेखस्य

क्षत्रियवर्गः

(३३)

वर्णदूतः स्वस्तिमुरवः कचेलं तन्निबोधनम् ॥ १९ ॥ लेख्यस्थानं ग्रं
थकूटं मुद्राप्रत्ययकारिणी ॥ यातुर्गंतुश्च पथिको हरिः पथिकसं
न्मतिः ॥ २० ॥ संदेशः प्राभृतं कौशे ल्युक्तो च स्तूपदानको जनांतिकं
त्वप्रकाशो लुंडी स्यान्नायसारिणी ॥ २१ ॥ लांबूलदो बागुलिकेः स-
वाह कौंगमर्दकैः ॥ चामरं रोमगुत्संच केशरं चा बचूलकौ ॥ २२ ॥ कुठे
रुमंथरुः प्रोतोत्सादनं वस्त्रकुट्टिमं ॥ छत्रं पुटोदजे राजभृंगं कनक
दंडकौ ॥ २३ ॥ हस्तीमहामृगः पीलुः सिंधुरो दीर्घमारुतः ॥ राजीवोज
लकांक्षश्च निर्झरः करदीकय ॥ २४ ॥ विलोमजिह्वांतः स्वेदपिंडपा
दलतालकाः ॥ वरांगः पुष्करीभूर्प कर्णसाम्भजपेचिलौ ॥ २५ ॥
करिणी वासितोगंभीरवेद्यं कुशदुर्धरः ॥ चालकव्यालकौराजवा
त्यो विजयकुंजरैः ॥ २६ ॥ ईशादंतो महादंतैः कर्णास्फाले झलझ
लौ ॥ मदप्रयोगो व्यस्तारैर्विक्रस्तकरिशावकैः ॥ २७ ॥ आरक्षः कुंभ
संधिः स्यात्संदानोऽष्टौ वतो धरुः ॥ नासापूर्वस्थूलहस्तदंतमूलकरी
रिको ॥ २८ ॥ शंखकटोदंतमध्यप्रवेष्टः पृष्ठतल्पनैः ॥ आयस्कारः प्र
जंघांघ्रैः प्रोहश्चरणपर्वणि ॥ २९ ॥ ननागात्रावरैर्नीलीकर्णारक
र्णवेधनी ॥ आलानंशंकुरक्षोभः प्रारब्धिर्गजबंधिनी ॥ ३० ॥

पचीनिबंधनस्यैकं १९ हे लेख्यस्थानस्य हे मुद्रायाः त्रीणि पथिकस्य हे
पथिकसंघस्य २० त्रीणि संदेशस्य हे उक्तोचस्य हे अप्रकाशस्य हे न्या
यसारिण्याः २१ हे लांबूलदस्य हे अंगमर्दकस्य चत्वारि चामरस्य
२२ हे चामरवातस्य चत्वारि छत्रस्य हे स्पर्णदंडछत्रस्य २३ हा विंशति
हस्तिनः २४ २५ हे करिण्याः चत्वार्यं कुशाचेतुः हे विजयगजस्य २६
हे गजदंतस्य हे कर्णास्फालस्य हे मदप्रयोगस्य हे करिशावकस्य
२७ हे कुंभसंधेः संदानस्यैकं नासापूर्वस्थैकं हे दंतमूलस्य २८ त्री
णि दंतमध्यस्य हे पृष्ठतल्पनस्य हे प्रजंघाग्रस्य हे चरणपर्वणः २९
हे गात्रावरयोरेकैकं पंचकर्णवेधिन्याः त्रीणि गजबंधनस्तंभस्य ३०

पारीतुभ्रंखलाहिंजीरोऽस्त्रीस्यादंकुशश्चसः॥पित्तज्वरः पाकलो
 स्यकूटपूर्वस्त्रिदोषजः॥३१॥अश्वकिल्कीहरिकान्तःशालिहोत्रश्च
 मुद्गभुक्॥श्रीपुत्रश्चामरीहेवीराजस्कंधोमरुद्वयः॥३२॥वातायनश्चै
 कयाकौयस्तपंचांगपुषितः॥सपंचभद्रःसूर्याश्वेवातादहरितोसमौ
 ॥३३॥यायावरोश्वमेधीयःपारसीकःपरादनः॥आवट्टजैश्चोत्कृष्ट
 सिंधुवारोहोत्तमः॥३४॥वाताश्वजात्याऽजानेर्योवेशरोश्वतरःस्वरोः
 ॥श्रीवृक्षकोट्टदावत्तोरोचमानोगलोद्भवः॥३५॥ऊर्ध्वस्थितिःपुरुषि
 कंठिकांतिस्तपलायितः॥पुलासन्नाहप्रस्वरोकविधं कविकोच्यते॥
 ३६॥ग्रीवायंदाघर्षरोस्याद्रश्मिःप्रवयणंचतत्॥प्रतोदोऽथरवुरोर्वि
 स्वःपुटोऽलुंढनवेल्हने॥३७॥बल्लादंतालिकापत्ययनैर्पराणमस्यतु॥
 वंकाग्रभागःस्यादश्ववारोवल्लभपालकैः॥३८॥नंदियोषोर्जुनरथो
 नीतियोषस्तगायतेः॥चंकुरंधोरणयानमात्रेचक्रंत्वरिस्मृतम्॥३९॥
 लघ्वीत्वाष्टीरथीकालबलनंत्वंकवर्मणी॥मेदोमेदोहस्तिपदैर्जंघा
 त्राणंतुमंरुणं॥४०॥स्थान्नायकायेसरिकौशासीरंदर्पेऽश्वणि॥श
 क्त्वायुधमुद्धातुःस्थावरंतुधलुर्गुणि॥४१॥शरावापोधलुस्त्रीस्या
 दणतात्रिणतापिच॥अश्वस्तप्रतिकायःसाज्जीवास्याभारवंगुणैः४२

श्रीणिभ्रंखलायाः श्रीणिअंकुशस्य द्वेहस्तिपालकस्य ३१ द्वादशाश्वस्य ३२
 श्रीणिपंचभद्रस्य द्वेसूर्याश्वस्य ३३ द्वेअश्वमेधीयस्य श्रीणिपारसीकाश्व
 स्य द्वेसिंधुदेशाश्वस्य द्वेकुलाश्वश्वस्य ३४ त्रीण्यश्वतरस्य द्वेअश्वहृदाव
 तस्य अश्वगलावर्तस्यैकं ३५ ऊर्ध्वावर्तस्यैकं द्वेअश्वगतेः श्रीणिसन्नाहस्य
 द्वेकविकायाः ३६ द्वेग्रीवायंदायाः श्रीणिप्रतोदस्य श्रीणिरवुरस्य द्वेअलुंढनस्य
 ३७ श्रीणिबल्लायाः द्वेपत्याणस्य द्वेअश्वपालस्य ३८ अर्जुनरथस्यैकं वृ
 हस्पतिरथस्यैकं द्वेयानमात्रस्य द्वेचक्रस्य ३९ श्रीणिलघुरथस्य श्री
 णिवर्मणः श्रीणिहस्तिपस्य द्वेजंघात्राणस्य ४० द्वेनायकस्य श्रीणिदर्प
 स्य श्रीणिशस्त्रस्य सप्तधनुषः ४१ षट्धनुर्गुणस्य ४२

क्षत्रियवर्गः

(३५)

शस्त्राभ्यासश्च खुरलीबाणस्यादस्त्रकंटकः॥स्थूलक्षोडोविपाठ
श्चचित्रपुंरवः शरःसरः॥४३॥ पत्रवाहोबिकर्षोऽथतीरंविज्जलशा
यकौ॥लोहनालस्तनाराचःप्रसरःकांडगोचरः॥४४॥ ऋषिःखड्ग
स्तरवारिःशस्त्रोभद्रात्मजश्चसः॥धाराविषोविशसनौत्युञ्जरवड्गः
कटीतलः॥४५॥ स्यादङ्गनञ्चक्रफलपशुःपरशुरित्यपि॥दीर्घायुधः
शलःकुंतःशल्यःशंकुर्विषांकुरः॥४६॥ श्रीलोख्मीसीसकैलग्नाः
प्रातर्गेयास्तुतिग्रतोः॥सोगावलीबंदिपाठोवस्तकीदस्तयाचि-
तेः॥४७॥ वातकेतुःक्षितिकणःस्यात्पांशुर्मैदिनीद्रवः॥संभारःसर्व
पूर्णत्वपताकाव्योममंजरं॥४८॥ कदलीकंदलीचीनैमक्षवादस्त
मल्लभूः॥भीरुस्तभेलोहरिणाहूदयःस्यात्पलकटः॥४९॥ विड्वस्त
शृगालीस्यादाघातस्तवधस्थली॥कदनमारणमंथैःसौप्तिकंरा
त्रिमरणं॥५०॥ निपातोभूमिलाभश्चमृत्कैरथथमारकः॥मरणो
मारिरुत्पार्तःशवस्तक्षितिवर्धनः॥५१॥ पंचावस्थःकदःस्थागोःश्म
शानंतुशतानकं॥रुद्राक्षोदाहसरःसंस्त्रियासक्रियोसमे॥५२
चिताकाष्ठमरीचैत्यंचिताचूडकमिष्यते॥चित्तैचाथांतशय्यायां
खड्गिर्वाकटैरित्यपि॥५३॥ उपग्रहस्तग्राहःस्याद्वंदीकरमरीत्य
पि॥२५४॥ ॥ इतिक्षत्रियवर्गः॥ ॥ ॥ ॥ ॥

देशस्त्राभ्यासस्य नवबाणस्य ४३ त्रीणि सायकस्य चत्वारि नाराच-
स्य ४४ सतरवड्गस्य द्वेऽनुबजरवड्गस्य ४५ द्वेचक्रफलस्य द्वेपरशोः ष
ट्कुंतस्य ४६ द्वेस्थूलस्य त्रीणिस्तुतिग्रतस्य द्वेस्तुतिग्रंथस्य द्वेयाचक
स्य ४७ चत्वारिपांशोः द्वेसंभारस्य पंचपताकायाः ४८ द्वेमल्लभुवः च
त्वारिभीरोः ४९ द्वेअपयानस्य द्वेवधस्थल्याः त्रीणिमारणस्य द्वेरात्रि
मारणस्य ५० त्रीणिमृत्योः चत्वारिमारकस्य पंचशवस्य ५१ चत्वारि
श्मशानस्य द्वेसंस्कारस्य ५२ पंचचितायाः त्रीणिशवरथस्य ५३
चत्वारिवंद्याः ५४

तृष्णाधनपिशाचीस्या हार्धुष्यं धान्यवर्धनी ॥ प्रामीत्यमृणमर्थो
 नांप्रयोगः स्यात्कलांबिका ॥ ५५ ॥ ऋणमुक्तिर्विगणनं क्षेत्रे वारटे
 मुच्यते ॥ हलिर्हृहृल्लेमुद्रो हुरिनामावनाखुकः ॥ ५६ ॥ वासंतेश्वा
 थमसुरोमसूरो ब्रीहिकोचनः ॥ सर्षपः स्यात्सरिषपः कदुस्नेहाच
 तंतुभैः ॥ ५७ ॥ प्रचेदः शितभूकः स्याद्गोधूमोऽल्लभोजनैः ॥ ताम्रवृ
 त्तः कुलत्थः स्यान्निःस्नेहश्चंडिकातसी ॥ ५८ ॥ मूरर्वः पुरीषमोमाषो
 राजमाषस्तवर्बदेः ॥ कुलफालः शूर्पवातेन स्त्रीति तउचालनी ॥
 ५९ ॥ कंडं न्युदूर्बलप्रस्थः पालिः सूदः प्रचेलुकैः ॥ कुसूलो ब्रीह्यागा
 रः स्यात्कुंदुरग्निष्ठ उच्यते ॥ ६० ॥ आलिंजरो नानंदोऽस्त्रीमृत्नाभांड
 कमुष्टिको ॥ वारासनं वाः सदनं कृणनो हंडिकास्ततैः ॥ ६१ ॥ कलसा
 गर्गरीतुल्या स्याच्छरावस्तुमार्तिकः ॥ शालाजिरः पार्थिवश्चमृत्का
 श्यैमथलोहिका ॥ ६२ ॥ खरसोदः खरपात्रेशिंघाणं काचभाजनं ॥
 काष्ठलोहीतुवातर्दिर्जीरको दीप्यकैः स्मृतः ॥ ६३ ॥ कटभंगस्तुंठी
 स्यात्कांजिकंतुतुषोदकं ॥ गृहाम्लंसिद्धसलिलं रक्षोघ्नं धातुना
 शनम् ॥ ६४ ॥ गृहिणीमधुरीहिं गुभूलत्तत्सूपधूपनं ॥ घर्षणी हे
 मरागिण्यो हरिद्रापीतवालुको ॥ ६५ ॥ गंडोलं स्याद्गुडः स्वादुः पि

देतृष्णायाः देवार्धुष्यस्य देऋणस्य अर्थप्रयोगस्यैकं ५५ देऋणमुक्तेः दे
 क्षेत्रस्य देष्टहृल्लस्य चत्वारिमुद्रस्य ५६ चत्वारिमसुरस्य चत्वारि
 सर्षपस्य ५७ देयषस्य देगोधूमस्य देकुलत्थस्य श्रीण्यतस्याः ५८
 श्रीणिमाषस्य देराजमाषस्य देशूर्पवातस्य देचालन्याः ५९ देउदूर्ब
 लस्य चत्वारिपाल्याः देकुसूलस्य देकंदोः ६० देष्टहज्जलाधारस्य
 देभांडभेदस्य देजलाधारस्य देहंडिकासुतस्य ६१ देकलस्याः पंच
 ारावस्य श्रीणिलोहपात्रस्य ६२ देकाचपात्रस्य देकाष्ठलोत्थाः दे
 तीरकस्य ६३ देशकट्याः अष्टकांजिकस्य ६४ श्रीणिहिं गुनः चत्वा
 रहरिद्रायाः ६५ श्रीणिगुडस्य देशर्करायाः

वैश्यवर्गः

(३७)

व्यदागुडशर्करा॥ महाश्वेतातुमधुजोप्रयस्तस्यात्ससंस्कृतो॥ ६६
॥ चिपिटो धान्यचमसैश्चित्रा पूषश्चरुव्रणैः॥ आलिंपनात्तर्पणौदी
पनंमंडोदकैचतत्॥ ६७॥ वटकः पिष्टपूरैः स्याद्द्वतोपायनवायन-
ने॥ प्रहेणकंचाथपोलीपूपालीचर्पटीचसा॥ ६८॥ सक्तुश्चूर्णकैआ
पूष्योभक्तचूरः प्रसादनैः॥ मंडोज्येष्ठांबुरवादिक्वालाजोः पारीतुदो-
हनी॥ ६९॥ निपानंरुग्नीगुवीतुंबानिलिपारोहिणीचसा॥ गव्यश्रेष्ठं
पुंसवनंस्याद्दोहापनयः पुमान्॥ ७०॥ अवदोहः पयः क्षीरं प्राग्ग्राह-
चाघनंदधि॥ कंदरंतुदधिरुहोजग्धिर्मोजनभक्षणे॥ ७१॥ देहया
त्राविषणनं शुक्लं प्रत्यवसानवर्त॥ कल्पवर्तः प्रातनाशः प्रातर्भो-
जनमित्यपि॥ ७२॥ अगद्वानृशां करोगंधमैथुनः शकूरिर्दृषः॥ क-
कुहान्पुंगवश्चाथकंठालाजालगोणिको॥ ७३॥ दोग्धाशक्तु-
रिर्वत्सस्तेषामाटीकनैः कृष्णः॥ गवादिकंजीवधनं पलिङ्गीबालग-
भिर्णी॥ ७४॥ करकंगोमयल्लवंगोमयः शकृगोमयः॥ करीषश्च
गणो हंभारेभणंचेगवाधनो॥ ७५॥ नैचिकंगोः शिरोदेशोचंदनी-
यातुरोचनो॥ मंथानमंथतकाटीः स्यादुष्टः कंठकाशनः॥ ७६॥ लं-
बोष्ठाध्वगवासंतकुलनाशमरुद्विपाः॥ मोलिर्बहुकरोबक्रयीवो
मेषस्तरोमशः॥ ७७॥ संस्फालहुहुभेडाश्चमेषीस्याज्जालकिन्य

हेसितायाः हेतैलसंस्कृतस्य ६६ हेचिपिटस्य हेपूषविशेषस्य हेतु-
तेः हेमंडोदकस्य ६७ हेवटकस्य श्रीणिवायनस्य श्रीणिपोल्याः ६८ हे-
सक्तोः चत्वारिभक्तस्य हेमंडस्य हेलाजानांसप्तदोहन्याः ६९ चत्वारिग-
व्यस्य ७० श्रीणिदुग्धस्य एकंअघनदधः हेदधिरुहस्य सप्तर्भोजनस्य
७१ श्रीणिप्रातर्भोजनस्य ७२ सप्तदृषस्य हेकंठालायाः ७३ श्रीणिव-
त्सस्य वत्सगतेरेकं गवादिधनस्यैकं हेबालगभिर्ण्याः ७४ हेगोमयल-
वस्य हेशकृगोमयस्य हेकरीषस्य हेगोध्वनेः ७५ गोः शिरोदेशस्यैकं हे-
रोचनायाः श्रीणिमंथानस्य दशोष्टस्य ७६ पंचमेषस्य ७७ श्रीणिमेषाः

(३८)

वैश्यवर्गः

विः॥ वर्करस्तुलंबकर्णश्चागोवस्तःशिवाप्रियः॥ ७८॥ अत्यायुर्ल
 युकायश्चमेनादःपर्णभोजनः॥ परिक्रमसहोबुक्को देवानांप्रिय
 इत्यपि॥ ७९॥ छागीसंजाचुलं पास्याच्छकु कर्णस्तुगर्दभः॥ स्मर-
 स्मर्यश्चिरंमेहीग्राम्याश्वोरेणुरूपितः॥ ८०॥ पशुश्चरिःशुद्धजंघोर
 त्त्रचारुशिलामणिः॥ स्वाध्यायीपत्तनवणिग्घेडाबुक्कोश्वधिक्रयो॥
 ८१॥ सर्वमूल्यं घृतबीजं हिरण्यं च कपर्दके॥ वराटकः पणारिथिः स्या
 द्राक्षरः स्फाटिकोपलः॥ ८२॥ शालिपिष्टं धौतशिलं गत्वर्कश्च सुसा
 रवत्॥ अभ्यसारस्विंद्रनीलौ वैदूर्यं बालवायजं॥ ८३॥ बालसूर्य
 मथोरक्तकंदलो विद्रुमश्च सः॥ लतामणिः प्रवालः स्याद्राजपटो
 विराटजः॥ ८४॥ कुरुविलुः पद्मरागोदधीच्यस्थितु हीरकं॥ स्वर्णं
 लोहवरंचाग्निबीजं चापेयमित्यपि॥ ८५॥ रूप्येभ्वेतरंगबीजं मि
 तुकांते मणीचकं॥ ताम्रकंतुलोहितायस्सूर्याहंसुनिपित्तलं॥ ८६
 ॥ कंसेतुकांस्थकंसास्थिताम्राधर्मथमोक्तिकं॥ रसोपलं शुक्ति
 बीजं सिंदूरं रक्तवालकं॥ ८७॥ पारदः सिद्धधातुस्याद्दूरबीजं च
 सूतकं॥ रंगंकरेभं मृदंगं कुसुंभं ग्राप्यकुंकुमं॥ ८८॥ हरिताले-
 तुकबुरंगोदंतो नटसंज्ञकः॥ दारदंतुहिं गुलः स्याद्विगुलं रक्त
 पारदं॥ ८९॥ रसगंधोगंधरसोगंधारं मसि वर्द्धनं॥ क्षारंतु स्याद्य

द्वादशछागस्य ७८ ७९ त्रीणि छाग्याः अष्टगर्दभस्य ८० त्रीणिरत्नस्य
 द्वेपत्तनवणिजः द्वेअश्वविक्रयिणः ८१ षट्कपर्दकस्य चत्वारिस्फटि-
 कस्य ८२ द्वेद्रुद्रनीलस्य त्रीणि वैदूर्यस्य ८३ चत्वारिविद्रुमस्य द्वेविराटज
 स्य ८४ द्वेपद्मरागस्य द्वेहीरकस्य चत्वारिस्वर्णस्य ८५ त्रीणिरूप्यस्य
 द्वेचंद्रवर्णरूप्यस्य चत्वारिताम्रस्य ८६ चत्वारिकांस्यस्य त्रीणिमोक्ति
 कस्य द्वेसिंदूरस्य ८७ चत्वारिपारदस्य त्रीणिरंगस्य द्वेकुसुंभस्य ८८
 द्वेहरितालस्य द्वेगोदंतस्य चत्वारिहिंगुलोः ८९ चत्वारिरसगंधस्य
 चत्वारिवक्षारस्य ९०

वक्षारोयवभूकश्चरेचकैः॥९०॥ शिलाजितुशिलाव्याधिस्तृफलात्रि
फलोपिच॥ ॥ इति वैश्यवर्गः॥ ॥ शूद्रः स्यात्पादजोदासौ
ग्रामकूटोमहत्तरैः॥ मालिकः पुष्पलावः स्यात्कुम्भकारस्तृप्त
रः॥९१॥ दंडभृत्यलगंडुस्तृप्ताजीवीचलेपकैः॥ कायस्थे कूटकु
त्पंजीकरौ चित्रकरे कृणुः॥९२॥ चर्मरुः कुरटः पादुकुल्लादस्त
गौंजिकः॥ नाडिंधमः स्वर्णकरो वात्सीपुत्रस्तृप्तापितः॥९३॥ चंडि
लो नरवकुट्टश्चरजकः कर्मकीलकैः॥ कन्यापालः पालवर्णिदेव
रस्त्वमलद्विजेः॥९४॥ अजाजीवस्तृप्ताबालो निष्कश्चांडालैरुच्यते
॥ कुकुरे दीर्घस्तरतचांतदरसनालिहः॥९५॥ रतव्रणोग्राममृगस्त
थेद्रमहकासुकः॥ कपिलो वक्रपुच्छश्च शयालुररतवर्णः॥९६॥ शु
न्याशुन्यं शुनीरं स्याच्चौरः शंकितवर्णकः॥ स्यात्कुम्भिलश्च प्रचुरपु
रुषोथकुजंभिरः॥९७॥ स्फुरंगाहिवधश्चौरैर्वेदीकालस्तृप्ताचलः
॥ प्रसत्थचौरश्चिल्लाभः स्त्रीचोरो रतहिंडकैः॥९८॥ काव्यचौ
रश्चंद्ररेणुः कुड्यछेद्यं तुरगानिकम्॥ संधिः स्फुरंगौतद्रेदाः श्री
वत्सगोमुरवाद्यः॥९९॥ कपालनालिकातर्कुस्तर्कुशानस्त
सामकैः॥ वर्तनीतर्कुपीठस्यात्पिंजनं तूलकार्मुकम्॥३००॥

द्वेशिलाजतुनः द्वेत्रिफलायाः त्रीणिशूद्रस्य द्वेमहत्तरस्य द्वेमालि
कस्य त्रीणिकुम्भकारस्य ९१ त्रीणिलेपकस्य त्रीणिकायस्थस्य द्वेचि
त्रकारस्य ९२ त्रीणिचर्मकारस्य चत्वारिस्वर्णकारस्य चत्वारिना
पितस्य ९३ द्वेरजकस्य द्वेकन्यापालस्य द्वेदेवलस्य ९४ द्वेअजाजी
वस्य द्वेचांडालस्य एकादशकुक्कुरस्य ९५ ९६ त्रीणिशुनीसंघ-
स्य चत्वारिचौरस्य त्रीणिवधचौरस्य ९७ चत्वारिप्रसत्थचौरस्य
द्वेस्त्रीचौरस्य ९८ द्वेकाव्यचौरस्य द्वेसंधेः द्वेसंधिभेदयोरेकैकं
९९ द्वेतर्काः द्वेतर्कुशाणस्य द्वेतर्कुपीठ्याः द्वेतूलधनुः ३००

(४०)

श्रुद्वगः

तूलः पिचुः पिचुतूलं पिंजिकातूलनासिको॥ तंत्रकाष्टंतुरी-
स्त्रीस्यात्तुग्रीवाहासेंद्रतूलकै॥ १॥ पन्नंधीपादुकाप्राणीहिता
पदरथीत्यपि॥ कावारीजंगमुकुटीभ्रमैकुल्यथरवर्परः॥ २॥
वारित्रामूर्धरबोलश्चसैवपत्रपिशाचिको॥ वासीतुतक्षणीन-
स्त्रीककचः पत्रदारकः॥ ३॥ मद्यंतुरिष्टंमैरेयंकत्तोयंकापि-
शायनं॥ माध्वीचमधुमाध्वीकंकपिशीकाचमालिका॥ ४॥
वीरादैत्याप्रसन्नान्माधवीगंधमादनी॥ गोडीचवाल्कली
मध्वासचयक्षरसौनेरि॥ ५॥ नलिनीनारिकेयस्युस्करातालस्य
तालती॥ स्मरासुबोसुरवसुरैपारिस्यात्पानभाजनम्॥ ६॥ शं
डापानंमदस्थानंद्यूतकृत्कृष्णाकोहलैः॥ देवसभ्यस्तसभि-
कोलग्नकस्तृणमत्तृणः॥ ७॥ चुंचुरीतिंतिडीयूतेपंचालीशारि
श्रृंरवलो॥ अष्टकांगंनयत्पीठीनयस्तजतुपुत्रकैः॥ ८॥ ॥
इतिश्रुद्वगः॥ ॥ इतित्रिकांडशेषेद्वितीयकांडः समाप्तिमग
मत्॥ ॥ ७॥ ॥ ७॥ ॥ ७॥ ॥ ७॥ ॥ ७॥

त्रीणितूलस्य द्वेपिंजिकायाः द्वेतुर्याः द्वेइंद्रतूलस्य १ चत्वारिपादु-
कायाः त्रीणितृणादिल्लत्रस्य चत्वारिचलत्रायाः २ द्वेतक्षण्याः
द्वेककचस्य ३ पंचदशमद्यस्य ४ द्वेगौड्याः द्वेषुष्यमद्यस्य ५ ना-
रिकेरस्करायाएकं त्रीणितालस्करायाः द्वेपानभाजनस्य ६ द्वेमद
स्थानस्य द्वेद्यूतरुतः द्वेदेवसभ्यस्य त्रीणिलग्नकस्य ७ त्रीणिघूत
स्य द्वेशारिश्रृंरवलायाः द्वेनयत्पीठ्याः द्वेनयस्य ३०८

श्रीगणेशायनमः॥ क्षेमं करोरिष्टतातिः स्यान्मंङ्करशंकरो॥
 आमुष्यायणविज्ञातौपुत्रान्नादः कुटीचकैः॥१॥ स्थपुटं विषमं
 संचारजीवीशरणार्थकः॥ अभिपन्नः शरणार्थी पांडुपृष्ठस्त्वल-
 क्षणः॥२॥ उद्गदोद्गमरोत्तालैमाविष्टः प्रेतवाहितः॥ प्रेरबोलितस्त-
 रलितस्तृषितस्तर्षितः सत्तृट्॥ ३॥ ऊर्ध्वस्थोर्ध्वदमौतुल्योग्रा-
 म्योग्रामेयकः स्मृतः॥ पराचीनेप्रतीपस्यात्समीचीनंसमंजसम्
 ॥४॥ स्वस्थानस्थः परान्देषियः सगोष्ठश्च उच्यते॥ दातातुदारुमु-
 चिरः स्याद्विदग्धस्तनागरः॥५॥ षिड्गोच्यलीकः षट्प्रज्ञः कामकै-
 लिर्विदूषकः॥ पीठकेलिः पीठमर्दोभविलम्बिदुरोविदः॥६॥ प्र-
 घटाविच्छास्त्रगंडोमेधावीमेधिरैः समौ॥ युक्तं परिमितेभीमंला-
 भीतेप्रश्लथः श्लथः॥७॥ शिथिलोवोदार्द्रः स्याच्चिरस्थोनाय-
 कः स्मृतः॥ स्यादायः शूलिकंतीक्ष्णकर्माशोचोहनंकृतिः॥८॥ कु-
 सृत्याविभूवान्वेषिपार्श्वकः संधिजीवकः॥ वाक्याभिधायीपुरुषः
 पृष्ठमांसादुच्यते॥९॥ भार्यादः स्वस्त्रियोदाताऽन्नार्थं दूषक-
 पांसनौ॥ धृष्णुर्धृष्णाग्धृग्धृष्टोदशेरः सप्तघातकः॥१०॥

चत्वारिक्षेमंकरस्य द्वेविज्ञातस्य द्वौपुत्रान्नादस्य १ विषमसंचारजी-
 विनः एकं त्रीणिशरणार्थिनः द्वेअलक्षणस्य २ त्रीण्युद्गतस्य द्वेप्रे-
 तवाहितस्य द्वेतरलितस्य त्रीणितृषितस्य ३ द्वेऊर्ध्वस्थस्य द्वे-
 ग्राम्यस्य द्वेप्रतीपस्य द्वेसमीचीनस्य ४ गोष्ठस्यैकं त्रीणिदातुः द्वे-
 विदग्धस्य दशषिड्गस्य ६ द्वेशास्त्रगंडस्य द्वेमेधाविनः द्वेयुक्तस्य
 द्वेभीमस्य द्वेशिथिलस्य ७ द्वेआर्द्रस्य द्वेनायकस्य द्वेतीक्ष्णकर्म-
 णः द्वेअनहंकृतेः ८ संधिजीवनस्यैकं वाक्याभिधायिनएकं ९
 अन्नार्थंस्वस्त्रीदातुरेकं द्वेदूषकस्य चत्वारिधृष्टस्य द्वेसप्तघा-
 तस्य १०

देशकः शासिताशास्तौ शिकुरव्यवसायवान् ॥ चकितः शंकितो भी-
तः प्रतियत्नः प्रयत्नवान् ॥ ११ ॥ आधार्मिको धार्मिकः स्यात्प्रसूतां
तरितो समौ ॥ रूपणो दृढमुष्टिः स्याद्देवयुर्धार्मिकः सकृत् ॥ १२ ॥ म-
न आपो मनोज्ञः स्यात्चक्षुष्यः प्रियदर्शनः ॥ लखंडं भद्रकं न्युखं
लडहं चारुबंधुरः ॥ १३ ॥ भट्टारो भगवान्पूज्यः शक्तिप्रतिबलौ स-
मौ ॥ पटुः पाटविको धूर्तः स्थगोस्तीक्ष्णस्तराजयः ॥ १४ ॥ संबन्धी गुण-
वान्संयुष्मिन्नयुर्मित्रवत्सलः ॥ धर्मार्थकाममोक्षेषु लोकतत्त्वार्थ-
योरपि ॥ १५ ॥ षट्सु प्रज्ञास्ति यस्योच्चैः षट्सु प्रज्ञा इति सः स्मृतः ॥ म-
ध्यस्थस्तानि सृष्टेः स्याद्भूतपृष्ठस्तसंमुखः ॥ १६ ॥ स्यात्कथं कथि-
कः प्रष्टो विचक्षुर्विमनाः स्मृतः ॥ प्रतारितो व्यसितः स्यात्प्रोथस्तु प्र-
थितो मतः ॥ १७ ॥ माशब्दिकः प्रतिषेद्धो जडमातृमुखो समौ ॥ प्री-
णपुराणं भिन्नं तु व्यवच्छिन्नं विशेषितं ॥ १८ ॥ विना कृतं विरहितं
त्यक्ते निर्व्यूढौ च्यते ॥ तिक्तः कषायः कुरभिः कक्कबदो निर्वहो दृढः
॥ १९ ॥ निःसंधिश्च निवातश्च समूहं शोधितं समौ ॥ स्यादागंतुक-
माहार्यं सेमं पंक्तिमपाकिमे ॥ २० ॥ कोमलं पेलवं पोपेल्वथ मापस-
दभ्रवो ॥ रोमांचितो हृष्टो रोमो अजानेयास्तु निर्भयो ॥ २१ ॥ अन्यासा-

त्रीणि शासितुः द्वे अव्यवसायिनः त्रीणि भीतस्य द्वे प्रयत्नवतः ११ द्वे
अधार्मिकस्य द्वे अंतरितस्य द्वे रूपणस्य त्रीणि धार्मिकस्य १२ न च
प्रियदर्शनस्य १३ द्वे भट्टारस्य द्वे प्रतिबलस्य चत्वारि धूर्तस्य द्वे ती-
क्ष्णस्य १४ त्रीणि संबन्धिनः द्वे मित्रवत्सलस्य धर्मादिषु प्रज्ञावतः
१५ द्वे मध्यस्थस्य द्वे संमुखस्य १६ द्वे प्रष्टुः द्वे विमनसः द्वे प्रतारितस्य
द्वे प्रथितस्य १७ द्वे प्रतिषेद्धुः द्वे जडस्य द्वे पुराणस्य पंच विरहितस्य
१८ द्वे त्यक्तस्य त्रीणि स्रगंधैः पंच हृदस्य १९ द्वे शोधितस्य द्वे आ-
गंतुकस्य द्वे पंक्तिमस्य २० द्वे कोमलस्य चत्वारि पापिष्ठस्य द्वे रोमां-
चितस्य त्रीणि निर्भयस्य २१

संकीर्णवर्गः

(४३)

धारणं त्वावेशिकं प्रातिष्ठितं च तत् ॥ भिन्नकः क्षपणोऽही को बोद्धो
 वैनायिकः स्मृतः ॥ २२ ॥ ओर्ध्वश्चेतसिकः शैवः कोल आन्वयिकः
 स्मृतः ॥ पांचार्थिकः पाश्र्वपतश्चिद्रूपः स्फूर्तिमान्मतेः ॥ २३ ॥ प्राज्ञाउद
 घादितज्ञास्याल्लुत्तुशं वशभं यवैः ॥ गौरवितास्त्वार्यमिश्रोश्चाध्या
 स्तत्रभवन्मुरवाः ॥ २४ ॥ स्याद्देवानां प्रियः क्षेपे हतको बंधुदग्धवत् ॥
 अणुः कर्नायानल्पिष्ठः पिंडितुंगुणितं हितम् ॥ २५ ॥ रवद्वत्सूतोऽ
 विनीतः स्यान्मरालमसृणो समैः ॥ प्रांजलः प्रगुणोजित्यः प्राणाय्यः
 साध्वनिदिते ॥ २६ ॥ त्वत्त्वद्विन्नंचान्यतरं देपपुलमपपुचैः ॥ करं वि
 तंचरवचितं रुषितं गुगुणितं ॥ २७ ॥ सपात्रसमितोऽन्यत्रभोजना
 न्मिलितो नर्यः ॥ ॥ इति विशेष्यनिघ्नवर्गः ॥ ॥ विधि
 विधानं कर्मास्त्रीक्रियाकृत्याविधाकृतिः ॥ व्याप्यं तु साधनं कर्म
 युताजय्येतु संगतम् ॥ २८ ॥ अंगारितं पलाशकलिकोद्वग्म
 ने स्मृतं ॥ जलयंत्रगृहं धीरैः समुद्रगृहमुच्यते ॥ २९ ॥ जलहंतु
 विदुः स्वल्पे समालीकुसुमाकरे ॥ स्तनाभोगस्त्वनभरैः प्राश्नाग
 स्तसंपदि ॥ ३० ॥ आलिंगनं त्वंगपालिः श्लिषारवाट्टिस्त्वसद्रहः ॥
 स्यादंधोनेद्वकसंधिः सहभोजनमित्यपि ॥ ३१ ॥ धार्मिकाणां-

श्रीणि साधारणस्य पंचबौद्धस्य २२ द्वेशैवस्य द्वे कोलस्य चत्वारिणा
 श्रुपतस्य २३ द्वे प्रज्ञायाः श्रीणि शंभयोः द्वे गौरवितस्य श्लाघ्यस्थे
 कं २४ क्षेपोक्तेरेकं द्वे बंधुदग्धस्य श्रीण्यणोः श्रीणि गुणितस्य २५ द्वे
 अविनीतस्य द्वे मसृणस्य श्रीणि जित्यस्य श्रीणि साधोः २६ चत्वारि
 भिन्नस्य द्वे अपपुलस्य चत्वारि रवचितस्य २७ पात्रसमितस्यैकं ष
 ट्कर्मणः द्वे साधनस्य संगतस्यैकं २८ पलाशकलिकोद्वगस्यैकं
 द्वे जलयंत्रगृहस्य २९ स्वल्पजलयंत्रस्यैकं द्वे कुसुमाकरस्य द्वे
 स्तनभस्य द्वे स्तसंपदः ३० श्रीण्यालिंगनस्य द्वे असद्रहस्य द्वे अंध
 सः द्वे सहभोजनस्य ३१

तुसंभूयभोजनेगणचक्रकै॥ क्रीडाक्रीडकयोर्दोस्थःसेवायां
 सेवकेचसौ॥३२॥ दानंदायोथैदुर्जातं दुःसमंचासमंजसौ॥ कलं
 जौतौविषास्त्रेणहतौयौमृगपक्षिणौ॥३३॥ छेदोक्तिर्वक्रभणि
 तौगोमुखंतूपलेपनं॥ वार्धायनासंयत्पूर्णपात्रंपूर्णालकंचत
 तौ॥३४॥ बुद्धद्रव्यंस्तोपिकंस्थोत्सवंद्रव्यंचवस्तुचौ॥ लेशस्तूप
 पदंगंधोनुबंधेषत्करावपि॥३५॥ छेदःखंडोस्त्रियोगाल्लैःशप
 नंशमनंशमैः॥ व्रष्टस्तुधूलिकेदारःस्मावीतिर्भक्षणंचसौ॥३६॥
 ॥मैत्रेयिकामित्रयुद्धं पर्यैकस्त्ववसाव्यिकौ॥ अथहेतुरुपादा
 नंप्रत्ययाःसहकारिणः॥३७॥ अनुमात्वनुमानंस्याद्याप्यलिंगं
 चसाधनौ॥ प्रत्यक्षोपाक्षमध्यक्षंधंधांध्यमपाटवौ॥३८॥ बो
 धोबोधिःसमंतात्तुज्ञानंस्यात्समुदागमः॥ ऋषिःशास्त्रकृदाचा
 र्यैःशास्त्रंतुस्मृतिरागमैः॥३९॥ सारव्यंसमीक्षंस्यादिव्यदोहदंतू
 पयाचितौ॥ कारिणोरूपमिच्छंतिकर्णास्फालेझलज्झलौ॥४०॥
 रामेणरावणवधोसामायणमथोज्ञयः॥ वस्त्रग्रंथिश्चनीवी
 स्योद्गणितंरतिकूजितौ॥४१॥ श्वभ्रोवपातोहृल्लेखस्तर्कश्रीर्ण
 तुशीलितं॥ एकीयाएकपक्षाःस्युःसहायाःसहभाविनः॥४२॥ कुली

धार्मिकसहभोजनस्यैकं क्रीडाक्रीडकसेवासेवकानामेकं ३२ द्वेदानस्य
 त्रीण्यसमंजसः कलंजस्यैकं ३३ द्वेवक्रभणितस्य द्वेलेपनस्य द्वे
 वार्धायनास्य ३४ द्वेबुद्धद्रव्यस्य त्रीणिद्रव्यस्य पंचलेशस्य ३५
 द्वेखंडस्य द्वेगालेः द्वेशमनस्य द्वेक्षेत्रस्य त्रीणिभक्षणस्य ३६ द्वे
 मित्रयुद्धस्य द्वेपर्यैकस्य द्वेहेतोः द्वेसहकारिणो ३७ द्वेअनुमान
 स्य त्रीणिव्याप्यस्य त्रीणिप्रत्यक्षस्य त्रीणिधंधायाः ३८ द्वेबोध
 स्य समंताज्ज्ञानस्यैकं त्रीणिऋषेः त्रीणिशास्त्रस्य ३९ द्वेसारव्य
 स्य द्वेउपयाचितस्य गजकर्णास्फालस्यैकं ४० रामायणस्यैकं त्री
 णिनिव्याः द्वेरतिकूजितस्य ४१ द्वेगर्तस्य द्वेतर्कस्य द्वेशीलितस्य चत्वार
 रिसहायानां ४२

संकीर्णवर्गः

(४५)

रात्स्येगविज्ञानपदाराष्ट्रनिवासिनैः॥प्रत्यक्षीव्यक्तदृष्टैर्यश्चाथकर्त
नतर्कुदे॥४३॥चिरकालंदीर्घरात्रेमामिक्षामस्तवाजिनैः॥तदात्वं
प्रसुरवराजमल्लउत्सिक्तउद्धतैः॥४४॥द्वैधंविवादेआरंभआदरा
उंचरार्थकैः॥रभसोगमकारित्वं कौमुदीकार्ति कोत्सवै॥४५॥आ
वेशाटोपसंरंभाः प्रियायौकचदुचादुनी॥प्रतिरूपं प्रतिच्छंदैः
संवेशनरतिक्रियैः॥४६॥अभ्यासः स्वरलीयोग्यानिर्वर्णनैर्निभाल
नैः॥शालिनीकरणंन्यग्भावनं गंधनसूचनैः॥४७॥भावः पदार्थो ध
र्मः स्यात्सत्त्वं तत्त्वं च वस्तुचैः॥संदर्भस्तु प्रबंधः स्योद्धृतो ह्यविंशद
क्षरी॥४८॥सर्वबंधो महाकाव्यं महारूपकनाटके॥अथवाङ्मय
भेदाः स्फुटैः पुरवंडकथाकथा॥४९॥आख्यायिकापरिकथा कला
पकविशेषकौ॥संदानमनिरुद्धचैः प्रकीर्णगुत्सकादिचैः॥५०॥
सर्गोवर्गपरिच्छेदो ह्युताध्यायोंकसंग्रहाः॥उच्छ्वासः परिवर्तश्च
पटलः कांडमस्त्रियां॥५१॥स्थानं प्रकरणं पर्वान्हिकंचग्रंथसंघर्षः
५२॥प्रज्ञप्तिः परिभाषाशैली संकेत समयकाराश्च॥प्रतिवाणिप्र
तिवचनं ससुदाचारास्त्वभिप्रायाश्च॥५३॥अप्रतिरूपकथास्यात्सं
गणिकाछोरणं परित्यागः॥स्यादु ह्यर्थनमंतर्हासस्त्रिषुपिंडमा
हारैः॥५४॥अवसर्गः प्राकाम्यं स्वाच्छं घातुमननमित्यपिचैः॥आक

हेकर्कटशिरोः हेराट् निवासिनां हेसाक्षिणः हेतर्कुटस्य ४३ हेचिरकालस्य वी
ण्यामिक्षायाः हेतदात्वस्य वीण्युद्धतस्य ४४ हेविवादस्य वीण्यारंभस्य हेर
भसस्य हेकार्ति कोत्सवस्य ४५ वीणिसंरंभस्य हेप्रियवाचः हेप्रतिच्छंदस्य हे
रतिक्रियायां ४६ वीणिशारूपाभ्यासस्य हेदर्शनस्य हेन्यग्भावनस्य हेसूचन
स्य ४७ पटवस्तुनः हेसंदर्भस्य हेग्रंथस्य ४८ हेमहाकाव्यस्य हेनाटकस्य पंचवाङ्म
यभेदानामेकैकं ४९ हेतिलकस्य हेदाह्नः हेचायरस्य ५० नवकथापरिच्छेदानामेकै
कं पटुग्रंथसंधीनामेकैकं ५१ ५२ पंचसंकेतस्य हेप्रतिवचनस्य हेअभिप्रायस्य
५३ अप्रतिरूपकथायाएकं हेपरित्यागस्य हेअंतर्हासस्य हेआहारस्य ५४ वीणि
प्रकाम्यस्य

(४६)

संकीर्णवर्गः

त्यक्तुक्तंठाचिंताकर्मण्यथास्त्यानं॥५५॥आक्षेपोत्याकारैः स्वा
ध्यायःस्यान्निरंतराभ्यासैः॥हर्षस्वनः किलकिलौसदृशस्पंदनं
तुनिस्पंदैः॥५६॥अवसानंतुविरामोमध्येमथोमंडलंचक्रं॥स्यो
दारंभः प्रस्तावनातदासुरवमपिज्ञेयम्॥५७॥ ॥ ॥
इतिसंकीर्णवर्गः॥ ॥ ॥ ५७॥ ॥ ५८॥ ॥ ५९॥

अथनानार्थः

स्वरकाद्यादिकाद्यंतक्रमान्नानार्थसंग्रहम्॥विहायामरकोशो
क्तमकाशीत्युरुपोत्तमः॥५८॥शक्रार्कपर्णयोश्चार्कोऽभीक
स्त्वभयकामिनोः॥रूपकांतिकयोश्चांकोऽलिमुक्तौभेककोकि
लौ॥५९॥अतिक्रान्तिकदंतुल्लिर्नात्योक्तौचाग्रजांतिका॥अनी
कोत्तीरणेसेन्येगौर्यामातरिचांबिका॥६०॥स्यादशमतकमुद्धा
नेमलिकाच्छदनेपिच॥आन्हिकंदिननिर्वर्त्यतत्कीर्तनित्यकर्मणि
॥६१॥स्यादाच्छुरितकंहासविशेषेचनरवक्षते॥उदकंएष्यत्का
लीयफलेमदनकंदके॥६२॥स्त्रियामुत्कलिकाहेलोकंठासलि
लुवीचिषु॥कोशांगेकोशिकोविश्वामित्रेगौर्यांचकोशिकी॥६३॥
॥रुणात्वेचहिमान्यांचगौरीकाल्योश्चकालिका॥वर्षोपलेस्त्रीक
रकाकरंकेकरकोस्त्रियां॥६४॥कुसुंभेदादिमेपक्षिभेदेचकरकः
पुमान्॥करमध्यांगुलौचास्यात्कर्णिकाथद्रुमांतरे॥६५॥द्विकेधृष्टे
चकाकःस्यात्कोतुकंमंगलेच्छयोः॥भोग्येयथस्यात्कुलकंश्लोकैका
र्थपतालयोः॥६६॥कुलकोनाककाकेंद्रकआत्माचसुरवंचकं॥पंचक
स्त्रीजितोकाकरुकोकोलेयकःशनिः॥६७॥कुलीनेचाथकनकं
धुस्वरेनागकेसरे॥चंपकेकिंशुकंहेमिक्लृषकोफालकर्षको॥६८॥
गोमांचेक्षद्रशत्रोचद्रुमांगेकंदकोस्त्रियां॥राजधान्यांनितंबेदेवत
येकंदकोस्त्रियां॥६९॥वैणोनाकामुक्तंचापेगुणवृक्षेपिकूपकः

त्रीणिचिंताकर्मणः त्रीणिआक्षेपस्य ५५ हेसाध्यायस्य हेहर्षस्वनस्य हेनिःसं
दनस्य ५६ त्रीण्यवसानस्य हेचक्रस्य त्रीणिप्रस्तावनायाः

कल्कोविभीतकेतैलादिशेषेचाऽथकंचुकः॥ ७०॥ निर्मोकेचोल
केबारबाणेऽथकुशिकोसुनो॥ शालेकिष्कुःप्रकोष्ठेपिव्याख्याश्लोके
पिकारिका॥ ७१॥ रवगेयमेछयविमेकंकःसूच्यांचकुर्चिका॥ क
मुकोभद्रमुस्तोपिकोकश्चकटकेपिच॥ ७२॥ पुनर्नवाकारवेल्लवर्णा
शेषुकठिलकः॥ कृकवाकुर्मयूरपिवंशेदैत्येचकीचकः॥ नीचे
पिष्कल्लकोमूर्द्धभाणेनाकौचरवोलकः॥ चौरोंदुरुचरवनकौगो
लकौमणिजारजौ॥ ७३॥ रवगेलनेचगोरकुःसरव्याभेदेपिगंडुकः
॥ शृंग्यांचग्रामयुद्धेचग्राममहुरिकास्त्रिया॥ ७४॥ गांधिकोलेख
केपिस्त्र्याहुत्तकश्चैकनिघ्नयोः॥ वेश्यायूथोश्चगणिकाचपकंसर
केपिच॥ ७५॥ ग्रंथिकोपार्थदेवज्ञोग्रंथिपर्णेचनहयोः॥ कंठालंकार
खद्योतविद्यत्तचिलिमीलिका॥ ७६॥ चारकोभोजकेबंधेनाद
कांगेपिचुलिका॥ चित्रकंचित्रकेकुंबंध्याघैरंडोचचित्रको॥ ७७
गृहासक्तपक्षिमृगेल्लेकोनागरिकेत्रिषु॥ कंबोजलकरकःस्यान्ना
रिकेलफलेपिच॥ ७८॥ जैवात्कःकशेचंदेदीर्घायुषिचसत्रिषु॥
जालिकावस्त्रभित्कूटकृतैवर्त्तचजालिको॥ ७९॥ जंघायामदि-
भित्तौचखनित्रेग्रावदारणे॥ कपित्थेचास्त्रियां टंकुष्टुदुकाव-
ल्पशोणको॥ ८०॥ तिलकंचित्रकेक्रोमिनातरौतिलकालके॥ गृह
दारौतंडकोस्त्रीसमासप्रायवाचिच॥ ८१॥ तुरुकःसिल्हकेदेशे
प्राण्यंगेत्रितयेत्रिकं॥ कूपांगेस्त्रीतित्तशाकःखदिरेवरुणाद्रुमे
॥ ८२॥ दैत्येनाकर्णधारेचतारकंहशिभेनना॥ द्विकोकाकचक्रवाको
पृथ्याकुंदेदलाटकः॥ ८३॥ नरकोनिरयेदैत्येनैवाहेस्थान्निया
मकः॥ सभ्येगुरौचतवफूलिकानवरजस्यपि॥ ८४॥ नालीको
पद्मनाराचौद्वेपिपेदकोस्त्रियां॥ सोभाग्येपिपताकास्यात्पं
कोस्त्रीकर्दमांहसोः॥ ८५॥ पंचालिकावस्त्रकृतपुत्रिकागीत
भेदयोः॥ मणिदोषेशिलाभेदेपुलकोलोमहर्षणो॥ ८६॥ पर्य
स्यामपिपत्यंकःप्रियकोमृगनीपयोः॥ पुष्यकंककणेपि-

स्यात्पराकोप्रतरवद्भयोः॥८८॥ चामरेग्रंथभेदेचविस्तारेपि प्र-
 कीर्णकं॥ सितछत्राब्जयोपुंडरीकं पुंसीतुदिग्गजे॥८९॥ व्याघ्रे
 चकोशकारेचपाकौपचनशाचकौ॥ पुष्कलकोगंधमृगेकीलके
 क्षपणेपिच॥९०॥ कपर्दरज्जुराजीवबीजकोशेवराटकः॥ वृंदार
 कौस्तरश्रेष्ठोगिरिमेघौबलाहकौ॥९१॥ पिंजेनासिकताकणभू-
 वाकन्याचबालिका॥ शिवमल्यांबकःकंदेराज्ञिभट्टारकःस्त-
 रे॥९२॥ भूमिकारचनायांचमूर्त्यंतरपरिग्रहे॥ मध्कोवल्लिभे
 देचबर्हिचंद्रेचमेचकः॥९३॥ हारभेदेमाणचकोवालेकुपुरुषे
 वतौ॥ मयूरकोऽपामार्गेचहंसभेदेपिमल्लिकः॥९४॥ घृतकंव
 स्त्रभेदेचयोतुकेसंशयेपिच॥ यमकंसंयमेशब्दालंकारेयमजेत्रि-
 षु॥९५॥ याज्ञिकोयाजकेदर्भेविलेरोकरुचौपुमान्॥ राकादृष्ट-
 रजःकन्याकच्छूर्णेदुर्पूर्णमा॥९६॥ नीलवस्त्रेक्षितारायांलोचको
 निर्मितोत्रिषु॥ नगरीशारवयोर्लंकाकरिण्यामपिबंधकी॥९७॥
 गुरावनाथेगरुडेजिनेविघ्नेविनायकः॥ वृषांकोशिवभल्लातो
 वंचकोधूर्तफेरवौ॥९८॥ वेदहंकोवाणिजकेवैश्यायामपिशूद्रजे
 ॥ वैलक्ष्याकार्ययोःक्रीवंव्यलीकंत्रिषुनागरे॥९९॥ बाल्हीकंवा-
 ल्हीकंधीरहिंशुनोनाश्वदेशयोः॥ विपाकःपरिणामेपितिलकोपि
 विशेषकः॥१००॥ शंकुःकीलकसंख्यास्त्रजलजंतुषुदृश्यते॥ शिशुकः
 शिशुमारेपिशूकंग्रंथिशिरीषयोः॥१०१॥ क्लीबेरावणपात्रेनावचा-
 पिशतपर्विका॥ शल्कशूर्णेपिशूकस्तस्यादनुकोशशृंगयोः
 ॥१०२॥ शिलाटकोविलेपेदृशल्कोयोतुकदानयोः॥ श्वाविदृक्षौच
 शालूक्यौमणौखड्गेचसस्यकः॥१०३॥ शीघ्रौचशीघ्रुपानेचसर-
 कोरुयथजन्मनि॥ सूतकंपारदेप्यस्त्रीसूचकोखलुकुकुरौ॥
 ॥१०४॥ युग्मेसंघाटिकाकुट्टिन्यांचगद्येपिहारकः॥ वाद्यभेदेहु-
 डुकुःस्याद्वाद्यहेचमदोत्कटे॥१०५॥ ॥इति कांताः॥ ॥
 इंदुलेखागुड्यांचपूःस्तरवंस्वर्नभश्चरवं॥ गोमुरवंलेपनं-

वाद्यभांडेसर्पेपिदुर्मुखः॥६॥त्रिशिरवंस्यान्निश्वलेपिन्युरवःसा
 म्निमनोरमे॥नरंवशक्तोकररुहेकूर्मेपंचनरवोगजे॥७॥आदौप्र
 धानेप्रमुखवंवैशारवोमंथमासयोः॥कांडेनाविशिरवारण्यावि
 शारवोभगुहेपुमान्॥८॥लेखोदेवेपिपंतोस्त्रीशिक्षाचूडाग्र-
 योरपि॥शारवावेदविभागेपिसरवामित्रसहाययोः॥९॥सुमुख
 स्तार्क्ष्यपुत्रे॥॥इतिरवांताः॥॥चापवर्गस्यागमोक्षयोः
 शरीरोपायप्रधानेष्टगंपुंभूमिनीवृति॥१०॥संबोधनेऽगायत्रंस्या
 दयोगोविधुरेपिच॥शफथेप्यभिषंगःस्यादनंगःखेस्मरेपुमान्॥
 ॥११॥पूर्णत्वत्वावाभोगावायोगोव्यापृतावपि॥जंगमेंगितयो
 रिंगोनात्यईहासृगोवृके॥१२॥फलंयूगस्यचोद्देगमुत्सर्गो न्या
 यदानयोः॥सामान्यपुपरागस्तुप्रस्तार्केदोश्चदुर्नये॥१३॥हस्त
 च्छेदेतुसस्यानांकटभंगोनृपात्यये॥कथाप्रसंगोवातूलेवि
 षवैद्येपिवाच्यवत्॥१४॥देशेकलिंगोधूम्याटेकलिंगंकोटने
 फले॥त्रिषुदक्षेविदग्धेचरवडौनिस्त्रिंशगंडकौ॥१५॥स्वर्गेवज्रे
 चरश्मोचबलीवर्देचगौःपुमान्॥स्त्रीषाणरोहिणीवृदिग्वाभू
 मिषफ्रभूमिच॥१६॥वैधव्येनृपनाशेचछत्रभंगःप्रकीर्तितः
 ॥अश्वगंधापितुरगीतुंगोपुन्नागसौच्छुयो॥१७॥दीर्घाध्वगः
 स्यादुष्टेपिनिषंगःसंगतूणयोः॥नागःश्रेष्ठेभसर्पेषुक्लृपंसीस
 करंगयोः॥१८॥वृक्षेस्यात्पुंसिपुन्नागःपतंगःशलभेरवौ॥का
 कोदुंबरिकायांस्त्रीफलान्निषुनिरर्थके॥१९॥पालनेभ्यवहा
 रेचनिर्वेशेपण्ययोषिता॥भोगःसरवेधनेचाहेःशरीरफण-
 योरपि॥२०॥भगवैराग्ययोनीच्छाज्ञानेश्वर्येषुचेष्टते॥तरं
 गभेदयोभंगोभंगासस्येशणाव्यये॥२१॥एकदेशांशयोर्भा
 गोभंगोधूम्याटकेपिच॥भुजंगोभुजगेषिङ्गेजामदग्न्यतदौ
 भृगू॥२२॥सृगोऽन्विष्टोचमार्गस्तुमासान्वेषणवर्त्मकः॥यो
 गश्चारेपूर्वलाभेसूत्रेविश्रब्धघातिनि॥२३॥उपायेसंगतौध्यानौ

बधसन्नाहयुक्तिषु ॥ नृत्येणोखलेरागेरंगः क्रीबेनपुण्यपि ॥
 २४ ॥ रागः केशादिकेरक्तेमात्सर्यलोहितादिषु ॥ चक्रैरथांगं
 कोकेनरक्तांगोमंगलेपिच ॥ २५ ॥ व्यक्तेसारव्योदितेलिंगस्था
 नौशेफसिलक्षणे ॥ पुंस्त्वादीचवरांगंतुगुडत्वचिगजेपुमान्
 ॥ २६ ॥ बल्युश्चागोपिवेगस्कमहाकालफलेपिच ॥ जलोत्सेपे
 समुत्सर्गेशृंगमुत्कर्षचिन्हयोः ॥ २७ ॥ शार्ङ्गधनुर्विष्णुधनुः सं
 भोगो रतभोगयोः ॥ इति गांताः ॥ ॥ ओघः स्यात्
 हुतनृत्येचकाचिद्यौकांचनोदुरू ॥ २८ ॥ निदाद्यौस्वेदतापोच
 प्रतियोरोपयातयोः ॥ परिद्यौयोगभेदेपिमेद्यौवारिदमुस्त
 योः ॥ २९ ॥ महार्यस्कमहामूल्येपुंसिलावकपक्षिणि ॥ पुं-
 क्रायांस्त्रीलघुः क्रीवंशीघ्रेरुष्णागुरुण्यपि ॥ ३० ॥ इति
 घांताः ॥ प्रतिमापूजयोरर्चाकौचः पक्ष्यद्विभेदयोः
 ॥ कूर्चमस्त्रीभुवोर्मध्येश्चाशुकैतवयोरपि ॥ ३१ ॥ इभ्यांस्त्री-
 गुरुपुत्रेनाकेशेभ्रुकव्रणेकचः ॥ देशभेदेपिकांचीस्याद
 थस्थासकतर्कयोः ॥ ३२ ॥ चर्चिकार्याचचर्चास्यात्त्वक्-
 स्त्रीचर्मगुडत्वचोः ॥ वामनेपामरेनीचो नमुचिर्दितिजस्मा
 रे ॥ ३३ ॥ मरीचिर्बुनिभेदेपिचोरचन्हीमलिस्तुचो ॥ ककूले
 पिचवारीचोमोचाशात्मलिरंभयोः ॥ ३४ ॥ कुकुरैरतनारी
 चः शीत्कारेवरयोभिताम् ॥ केतुग्रहेतुविकर्चावीचिः सुरव
 तरंगयोः ॥ ३५ ॥ स्वल्पेपिसारिकायांचवचाग्रीष्मानलौशह
 ची ॥ सूची नृत्यप्रभेदेचव्यधनीशिखयोरपि ॥ ३६ ॥
 इति चांताः ॥ ॥ शराहीचीरिका कच्छा कच्छो ऽनू
 पेदुमांतरे ॥ पिच्छास्त्रीभक्त्येदेपिलांगूलेपिच्छमस्त्रियां ॥
 ३७ ॥ इति छांताः ॥ ॥ पमधन्वंतरीचाआ
 वडजः स्वर्गमीनयोः ॥ निचुलेषंबुजोऽजस्तग्रसविष्णुस्म
 रेवपि ॥ ३८ ॥ स्यादंगजः स्मरेकेशेपुत्रैरक्तेनपुंसकम् ॥

उत्साहकार्तिका पूजो कंबोजो देशशंखयोः॥३९॥ नखेकरंजेक
रजः कुजो न्युजो दुमांतरे॥ रवनो सरागृहे गंजा गुंजे पटहकृष्ण
ले॥४०॥ जयन्यजोऽनुजे शूद्रे जलजं शंखपद्मयोः॥ चिन्हशेफः
पताकासरवद्गंगोपि ध्वजो स्त्रियां॥४१॥ नीरजं कमले कुष्ठे पिं-
जा हिंसा हरिद्रयोः॥ भरद्वाजो गुरोः पुत्रे व्याघ्रादारव्ये च पक्षिणि
॥४२॥ बुधैः रव्या तो भरद्वाजो द्रोणाचार्ये मुनावपि॥ भृंगराजः ख
गोषध्यो लंघने मुनिभेषजं॥४३॥ अगस्त्ये च हरीतक्या रुजा स्या
द्रोगभंगयोः॥ गुल्मेपि वनजो बीजं रेतस्तत्त्वार्थहेतुषु॥४४॥ व्या
जशाख्ये पदेशे च स्वेदरक्तात्मजाः स्वजाः॥ निसर्गसहजः पुंसि स
होत्थे वाच्यलिंगकः॥४५॥ सन्नद्धसंभृतौ सज्जो हिमजा पार्वती
शची॥ इति जांताः॥ अज्ञस्त्रिषु जडे मूर्खे कृ
तज्ञः कुकुरेपि च॥४६॥ संज्ञा सूर्यप्रिया यां च सर्वज्ञः शंकरे जिने
॥ इति जांताः॥ अरिष्टं स्रुतिकागारे तर्केपि च पु
मांस्त्वयं॥४७॥ काके निंबे च लशुने गर्ते कूपे रवले वटः॥ अत्यर्थ-
क्षोमयोरदुः कृता विष्टं प्रियेत्रिषु॥४८॥ केशदः शोणके विष्णो
रुपीटमुदरे जले॥ पुंश्चले कुंडकीटः स्याज्जारा च्चब्राह्मणीक
ते॥४९॥ समथे च क्रियाकारे किलिंजशरयोः कटः॥ कौटिः सं
ख्यापि कर्दो वाद्यभांडकुविप्रयोः॥५०॥ कुलीरे कर्कटो राशौ
कृष्टिः कर्पे बुधे पुमान्॥ अप्रियेऽपि कटुः कुंभे कुटो नाभयने द
योः॥५१॥ सरावास्त्री की कटस्तनिःस्वे देशे मितपचे॥ रवेदः
सिंघाणके हाने गृष्टिः धेन्वौ षष्ठीभिदोः॥५२॥ सूकरे पुंसि घृष्टिः
स्यात्सर्द्धा धर्षणयो स्त्रियां॥ घोंटा तु बंदरे पूगे देहां शेवर्णेने
चटुः॥५३॥ निःश्वासो दशनोच्छिष्टं भुं वेदं तच्छिदैपि च॥ परि
माणमुदोर्दिष्टिर्दिष्टः कालोपदिष्टयोः॥५४॥ धारादो चातक
हयौ कपादेषि च निष्कटः॥ कोदरे प्यथ पटुः स्यात्फलके नृपशा
सने॥५५॥ प्रत्यारव्या ते प्रेषिते च प्रतिशिष्टं त्रिलिंगकं॥ पर्व

हीलक्षरक्षेत्रपूगादेश्वनवेफले॥५६॥ वदीत्रिषुगुणेषुसिन्धुग्री
 धेचकपर्दके॥ वर्वह्योऽग्रीहिभिद्वेष्योनदौभरतकामुकौ॥५७॥
 मोरदंगोर्नवेक्षारेऽकोटपुष्पेक्षमूलयोः॥ म्लिष्टं म्लाने कुचच
 नेमर्कटीशूकशिख्यपि॥५८॥ लाटौशुकेचदेशेचप्युष्टं कल्पेभि
 षूषिते॥ पथिवास्तुनिवादःस्याद्विकृतं विरुतं हृत्॥५९॥ व
 केराटः कदाक्षेचस्त्रीणांस्तननखक्षते॥ भद्रप्रेरवणयोर्विष्टिर्व
 णादौकामिगायनौ॥६०॥ विदोऽद्रौलवणेषिद्धे मूषिकेरवद्विरेपि
 च॥ प्रांचलोहेश्रुतिकृतः प्रायश्चित्तभुजंगयोः॥६१॥ स्फुटिः स्फो
 टेचकर्कट्यात्हृष्टःप्रतिहतेपिच॥ ॥इतिठांताः॥ ॥
 वैश्याद्विजन्मजंबष्ठःपाठायूथिकयोःस्त्रियोः॥६२॥ काष्ठाकाले
 पि कोष्ठस्तुस्वकीयेष्वथसूधनौ॥ ग्रीवादेशेपि कंठः स्यात्कुष्ठं
 रोगोषधीभिदोः॥६३॥ तालूहेकालकंठस्याच्छिब्रखंजनयोरपि॥
 ज्येष्ठोमासिचवृद्धेचज्येष्ठाचगृहगोधिका॥६४॥ अम्ललोण्यां
 दंतशठानाजंबीरकपिस्थयोः॥ प्रकोष्ठौबाहुगोहांसौवरिष्ठंम
 रिचेपिच॥६५॥ ताम्रेचारुतरेचाथमध्यस्थरवलयोःशोठः॥ शो
 ठोऽलसेचमूर्खेचसूत्रकंठोद्विजन्मनि॥६६॥ कपोतविहगे-
 पिस्थात्सृश्यांचप्रसभंहठः॥ ॥इतिठांताः॥ ॥ प्रा-
 ण्यंगकोशयोरुंडं कूष्मांडौफलभिद्रणौ॥६७॥ कुंडंरवातोरव
 योर्जारजेनाकुंडीकमंडलौ॥ सिंहोक्तौस्त्रीविषेक्ष्वेडःपशो-
 क्रोडोननोरसि॥६८॥ रवंडोऽस्त्रीशकलेनेक्षविकारमणिदो
 षयोः॥ गंडः कपालेपितकेश्चैष्ठगंडकयोःपुमान्॥६९॥ चंडो
 षधिःखरश्चंडोदंडौसैन्यार्कपार्श्वगौ॥ व्यथाकृपाचपीडेहेपां
 डुःकुंतीपतौसिते॥७०॥ पिंडःसांदेगृहांशेंगेपंडःपंडेमतौस्त्रि
 याम्॥ स्तंबेशस्तेप्रकांडौस्त्रीवरंडोवदनामये॥७१॥ समू
 हेचांतरावेद्यामंडःस्यात्सारपिच्छयोः॥ एरंडेमस्तुनिक्लीबेमा
 तंडौखगदंष्ट्रिणौ॥७२॥ राहौदैत्यांतरेमुंडोमूर्ध्निस्त्रीमुंडितेभि

पु॥ रंदास्याद्विधवोषधोर्वितंदाशकभिद्यपि॥ ७३॥ शिरवंडो
 तुशिखावहोशंदाकरिकरःकरा॥ ॥ इतिडांताः
 आषाढो व्रतिनांदंडे मासेमलयपर्वते॥ ७४॥ विचेष्टबालिगो-
 मूढोरादास्याहीसिदेशयोः॥ पंडकंचुकिनौषंढोसमूढःपुंजि
 तेनवे॥ ७५॥ शुम्नेनुपपुतेयेषवाच्यलिगोउदीर्यते॥ ॥
 इतिडांताः॥ ॥ अरुणोभास्करेनूरोमंजिष्ठाऽतिविषाःरु
 णा॥ ७६॥ विधारुक्तेव्याकुलेऽथसूक्ष्मेव्रीत्यंतरेप्यणुः॥ कील
 प्राग्यत्रिसीमास्तदाणिवदगिर्दयोः॥ ७७॥ अभीक्ष्णं
 तुभृशेनित्सेस्यादिंद्राणींद्रयोषिति॥ स्त्रीबंधोसिंधुवारेचचक्ष
 दर्शनमीक्षणं॥ ७८॥ उन्मूलनेषुदूरणमुष्णंदक्षेपिनाऽत
 पे॥ स्यात्सादनगीतनृत्यभेदेकावस्थकर्मणि॥ ७९॥ करणंपुं
 सिसंकीर्णेकल्याणंकांचनशभे॥ कृष्णोवर्णंहरौव्यासेकृ
 ष्णामरिचलोहयोः॥ ८०॥ पिप्पलीद्रौपदीकृष्णाहस्तसूत्रेपि-
 कंकणं॥ श्रुतिराधेययोःकर्णःपिप्पल्यांजीरकैकणा॥ ८१
 ॥ कोणोऽथोवाद्येलगुडेवधेहेतौचकारणं॥ ग्रहणंस्वीकृ
 तौहस्तेगुणःस्याद्रज्जुसूदयोः॥ ८२॥ अंगुष्ठानामिकोन्माने-
 गोकर्णोऽहोमृगेपिच॥ नासिकाऽप्रातयोर्घ्राणंचूर्णंगंधयु
 तावपि॥ ८३॥ वेलांशेबहुचादौचब्रध्नेपादेपिचाऽस्त्रियाम्॥
 चरणश्रीर्णपणोस्तरवर्जूरपिचुमंदयोः॥ ८४॥ जेतरींद्रेर्जने
 जिष्णुर्द्रुणिःकठिनपूगयोः॥ तरुणःकुञ्जपुष्पपिभाणोर
 क्षितरक्षयोः॥ ८५॥ दुर्बणोरजतेपिस्यात्तद्रोणोऽलिःकच्छ
 पीडुणी॥ द्युमणोतरणिःपुंसिकुमारीनौकयोःस्त्रियोः॥ ८६
 ॥ काष्ठागारंबुवाहिन्यांशैलसंधौचयोषिति॥ द्रोणीनस्त्री
 मानभेदेद्रोणःकाकेरूपीपतौ॥ ८७॥ दक्षिणादिशिदाने
 चदक्षिणःसरलेपिच॥ असतीस्याद्दुर्षणीचधर्षणानिकृ
 तौरते॥ ८८॥ बुद्धमंत्रेनाडिकायांधारणयथचमज्जने॥ निर्वी

पंनिर्वृत्तौ मोक्षे प्रयणोऽस्त्रगृहं शयोः ॥ ८९ ॥ बोलैवाते बले प्रा
 णः पूर्णेषु भूम्नि चासुषु ॥ पर्णपक्षे च पत्रे च प्रोक्षणं सेचने वृ
 धे ॥ ९० ॥ ग्रंथे कार्ष्णपणे च स्त्रीपुराणमनवेत्त्रिषु ॥ पाणिः पादे
 ब्रूहपृष्ठे वाणी व्यूतिश्च भारती ॥ ९१ ॥ मंत्रारव्य वेदे विप्रोद्ये क्लीबं
 नाश्राह्यणो द्विजे ॥ लिंगाग्रेऽलंजरे मौक्ति कादौ स्त्रीषु सयोर्म
 णिः ॥ ९२ ॥ अजागलस्तने चापि मसृणौ मृदू कर्कशौ ॥ निश्वाशु
 पुरुषोद्वंशौ मत्कुणा वथरोहिणी ॥ ९३ ॥ नक्षत्रे रोहितायां च र
 णः कृणनयुद्धयोः ॥ लक्ष्मणा सारसी दाशरथिः श्रीमांश्च ल
 क्ष्मणः ॥ ९४ ॥ छागेऽपि लंबकर्णः स्याद्वेणुर्वंशो नृपांतरे ॥ वाणा
 श्लिंघ्यां शरे वाणे वृष्टिार्या दवमेषयोः ॥ ९५ ॥ कर्णे श्रुतौ च श्रव
 णं शरणं मारणेऽपि च ॥ श्रेणिः पंक्तौ सेकपात्रे न क्लीबं कारुसंह
 तौ ॥ ९६ ॥ कषे माषचतुर्के च शाणः शोणो न देऽरुणो ॥ पक्षे श्रा
 णं यवाग्वां स्त्रीश्चैपणी गणिकारिका ॥ ९७ ॥ पयंच श्रमणाभि
 क्षुभ्या सुंदीर्या च दृश्यते ॥ सूचर्णं मानभेदेऽपि स्थूणा श्रुमचि
 दारुच ॥ ९८ ॥ स्थाणू शंकुशिबो विष्णू सूषेणः करे मर्दकैः ॥ क
 पि वैद्ये चाथत्तौ हरणं यौतकेऽपि च ॥ ९९ ॥ इति पां
 ताः ॥ ॥ मोक्षः सुधायज्ञशेषोऽयाचितं वारिचा मृतं ॥ अ
 मृता तु गुडच्या स्याद्दूरीतक्या मलक्यपि ॥ १०० ॥ शेषे विष्णाव
 नंतो नागुडचोदूर्वयोस्त्रियां ॥ क्लीबं खेत्रिषु न वधा वशमेतं मरणेऽ
 श्रमे ॥ १०१ ॥ बुल्यां च पूर्णिमा भेदेऽनुमतिः संमता वपि ॥ स्वरूपे तं
 विनाशे ना नर्या शेषेऽतिकेऽत्रिषु ॥ १०२ ॥ गते शातेऽप्यवसितमर्षता
 वश्वकुस्मितौ ॥ अर्बती कुंभदास्यां चाथादितं प्रार्थितं हते ॥ १०३ ॥
 क्षिप्तादिभेदयो रस्तः स्यात्त्राजेऽपि चाक्षतं ॥ रुषावसत्येऽप्य
 नृतमाकृतिर्जातिरूपयोः ॥ १०४ ॥ आसौ लब्धहितौ देव्ये भावि
 कालेऽपि चायतिः ॥ आचितः शाकदो न्येष्येऽप्यवर्तश्चित्तनेऽपि
 च ॥ १०५ ॥ आयस्तस्तेजितेक्षसेऽथारच्या तं तिडिभाषिते ॥ अंशे

तदा त्वेचापात आहतं गुणिते हते ॥ ६ ॥ मृषोक्ते चाथ दग्धे स्याद्दु-
 षितं स्थितवत्यपि ॥ व्यवसानार्ते चोपरक्त उदितं प्रोक्त उद्भूतं ॥
 ७ ॥ स्याद्दुस्तूरे पिचोर्नक्तः क्षिप्ते मृष्टे पिचोर्दुतं ॥ उत्तमं शक्रमांसे
 पि वन्धुत्या तेषु पाहितः ॥ ८ ॥ उदास्थितश्चरे द्वास्थे स्याद्दृतिः स्मृ-
 तिरक्षयोः ॥ अतमुच्छशिले सत्ये एता वागत कर्बुरौ ॥ ९ ॥ ऐरावतो
 नागरंगे पथकांतिर्द्युतीच्छयोः ॥ किरातो म्लेच्छभूनिर्बोकां नुस्त-
 प्रियरस्ययोः ॥ १० ॥ केतुग्रहोत्पातचिह्ने कलितं विदितात्मयोः ॥
 कपोतः पक्षिमात्रे पिगुप्तं रक्षितगूढयोः ॥ ११ ॥ गतिर्यात्रादिशो-
 पाया शंभुः सूर्यश्च गोपतिः ॥ गृहीसत्रा गृहपतिर्गीतं शब्दित-
 गानयोः ॥ १२ ॥ गर्जितं स्तनितेने भेग्रस्तं वाग्भेदभुक्तयोः ॥ चर्मण्व-
 त्यौ नदीरंभे जातं व्यक्तौ घजन्यसू ॥ १३ ॥ सूर्यावर्तेऽपि जामाता-
 नावाते पिष्टफेजगत् ॥ जातिश्चंदसिमालत्यांचुल्यां जाती फले-
 कुले ॥ १४ ॥ व्यासविस्तृतवाद्येषु तततिक्तं सगंध्यपि ॥ चापे तृण-
 ले तृणतातातः पित्रनुकंपयोः ॥ १५ ॥ दुर्गतिर्नरके नैः स्ये दुर्जा-
 तं व्यसने पिच ॥ दिवाभीत उल्लेके स्यात्कुंभिले कुमुदाकरे ॥ १६ ॥
 विसृष्टेरक्षिते दत्तं दुतं शीघ्रविलीनयोः ॥ दशने शैलभृंगे च दं-
 तः स्यादौषधौ स्त्रिया ॥ १७ ॥ दितीरवं डनदैत्यां बहुतिस्तष्टौ क-
 तावपि ॥ राशौ च धातुर्निर्वाणे सस्थितत्वे च निर्दृतिः ॥ १८ ॥ अस्वा-
 ध्याये कुरूपे च प्रत्यक्तौ स्त्री निराहू ॥ जंघां स्त्री नानदीकांतः
 सिंधुवारे जलाऽब्धिषु ॥ १९ ॥ निमित्तं एतन्माहागंतु देवादेश पर्वसु
 ॥ प्रसृतः कुक्षिते पाणौ जंघायां स्त्री गैर्तात्रेषु ॥ २० ॥ प्रकृतिर्गुण-
 साम्ये स्यात्स्वभावामात्ययोरपि ॥ प्रतीकारे प्रतिकृतिः प्रतिबिंबे-
 ऽथ पद्धतिः ॥ २१ ॥ पंक्तौ मार्गे पिपूतं तु पवित्रे बहुलीकृते ॥ श्रेणि-
 र्दशचपंक्तिः स्यात्प्रसूतिर्जन्मतोकयोः ॥ २२ ॥ प्रतिपत्तिश्चित्तवृ-
 त्तिः प्राप्तिः प्रागल्भ्यगौरवे ॥ पारावती गोपगीतिरुबली फलयो-
 रपि ॥ २३ ॥ पलितं कर्दमे पि स्याद्दिधौ भूपे प्रजापतिः ॥ शक्ते नि

वारणेत्सो पर्यासंस्थाद्यथेप्सिते ॥२४॥ प्रेतोमृते प्राणिभेदे पित्स
 न्या तेच्छुपक्षिणोः ॥ क्लीबं बिंदो पृषन्नेणे पृषतो व्यनयोर्नरि ॥२५॥
 ॥ रवातादौ पूरिते पूते पातो भ्रंशं चरक्षिते ॥ प्रेषिते पि प्रतिक्षिप्तं
 प्रतीतः सादरे पि च ॥२६॥ पुतः स्वरे चाभियुक्त हेतो च प्रार्थितो
 समौ ॥ द्विष्टे पि च प्रतिहतः पिंडितं गुणिते घने ॥२७॥ प्राप्ते ज्ञाते प
 रिगतं प्रपातो भृगुनिर्झरो ॥ लोकाय ते कच्छ पै च पंचगुप्तः स्मृ
 तो बुधैः ॥२८॥ लब्धे समंजसे प्राप्ते पंक्तिर्गौरवपाकयोः ॥ पारि
 जातो देवतरो मंदारे पारिजातके ॥२९॥ वृत्तिवार्त्ता प्रवाहेषु प्रवृ
 त्तिरथ घोढके ॥ पाने च पीतिः सित्के तु प्रोक्षितं निहतं पि च ॥३०॥
 ॥ रामानुजे नाट्यशास्त्रे दोष्य तो भारतो न दे ॥ जिने पूज्ये च भगवा
 न्भोगवान्नाट्यनागयोः ॥३१॥ सेवाविभागयोर्भक्तिर्भवान्यु
 षात्सदर्थयोः ॥ पक्षिण्यां चाविष्टौ च भारती भारते पुनः ॥३२॥
 जंबुद्वीपेष्वा सकृतौ भृतिर्भरणमूल्ययोः ॥ कुड्यभेदनयोर्भित्ति
 र्भास्वंतौ सूर्यभास्वरो ॥३३॥ पृथिवीजननी गावो ब्रह्माण्याद्याश्च
 मातरः ॥ मूर्धाभिषिक्तोऽमात्ये पि सुक्तो निर्हतमोचितौ ॥३४॥ मू
 र्ते स्थात्रिषु मूर्च्छाले कठिने मूर्तिमत्यपि ॥ मतिरिद्धाऽप्यथयतिः
 पाठछेदे सुनो पुमान् ॥३५॥ न्याययोजनयोर्युक्तिः पाश्यब्ध्या द
 सांपती ॥ रेवती हलिपल्यां भेस्मरपल्यां च रेवतिः ॥३६॥ रिक्तं व
 ने पिरीतिस्तु लोहकिट्टा योः ॥ रोहितमृजुशक्रास्त्रैरक्तेनामृ
 गमीनयोः ॥३७॥ शैलपाभे चर्णालो शंकरे पि च रेवतः ॥ स्वर्णाभ्य
 क्ते पि रसितं कस्तूरयोर्लता ॥३८॥ वर्तुलाधीतयोर्दत्तं वार्त्तं
 कुशलनीरुजोः ॥ वासे पि वसतिर्दृक्षमात्रे पि च वनस्पतिः ॥३९॥ व
 र्त्तने विष्टौ घृतिर्वर्त्ति दीपदशास्वपि ॥ लाभसंबंधयोर्ध्यासिर्वि
 श्वस्ता विधवा पि च ॥४०॥ लं देविनाशो विच्छित्तिर्विगतौ वीतनिष्प्र
 भौ ॥ असाराश्च भयो वीतिं वीतमंकुशकर्मणि ॥४१॥ अभ्युद्यते
 विकसिते चेष्टिते च विजृम्भितं ॥ विकृतौ रोगिबीभत्सो वित्तं रथा

तेधर्मेपिच॥४२॥ ददेपि व्यायतंश्रुक्तिर्मुक्तास्फोटाश्चलक्ष्मणोः॥अ
स्त्रभेदेपिशक्तिःस्याद्भ्रान्तिःस्यान्मंगलेशमे॥४३॥ वेतसेपिचशीतो
ना शक्तं पूताम्लनिष्ठुरम्॥ शिति भूजेऽसिते कृष्णे श्रीमंतौति
लकेश्वरो॥४४॥ ब्रह्मशक्तौ शतधृती वार्तायांश्रवणे श्रुतिः॥ दुर्ब
ले निशिते स्यातां शितशाता वयोवचः॥४५॥ सरस्वती सरिद्धोश्च
सूतो बंदिनि पारदे॥ स्मृतिः स्याद्दर्मशास्त्रेपि प्रवाहेपि च संसृ
तिः॥४६॥ रणोसभायां समितिस्तिमितौ किन्ननिश्चलौ॥ स्थप
तिः कंचुकीकारु भेदेगीष्पतिजागृत्॥४७॥ संबंधेपि च संवि
त्तिर्मर्यादायामपि स्थितिः॥ सीतालांगल रेखास्याद्योमंगंगाच
जानकी॥४८॥ सूनृतं कुशले सत्यं सुदोहागोश्च सुव्रता॥ शर्करा
पिसिताथोर्ध्वे सत्प्रतिज्ञेपि च स्थितः॥४९॥ सती कात्यायनी सा
ध्याः संघातो नरके च ये॥ हरीतकी हैमवती गौरी शङ्कुवचा व
पि॥५०॥ स्त्री हरिद्विचित्रेणादूर्वापि हरितामता॥ ॥ इति
सांताः॥ ॥ अतिथिः कुशपुत्रेपि हरीतक्यापि चाव्यथा॥५१॥
अपेक्षाऽऽलंबनं चास्था स्यादर्थो विषयेपि च॥ भटेपुंस्य प्रतिरथं
यात्रामंगलसाम्नि च॥५२॥ उन्माथः क्रूदयंत्रेपि कुथः कंबलब
र्हिषोः॥ काशेक्षुते च क्षबधुर्ग्रथो द्वात्रिंशदक्षरी॥५३॥ धनं च ग्रं
थनाचापि तीर्थं तूपाययोगयोः॥ कट्यं शघोणयोः प्रोथो वीथी
पंक्तौ गृहांशके॥५४॥ यानप्रस्थो मधूकेपि स्यात्तृतीयेपि चाश्रमे
॥ काको ल्याऽऽमलकी ग्राह्मी वयस्था तम्णे त्रिषु॥५५॥ सूर्यमंथा
नयोर्मथः सांतरेप्यथ मन्मथः॥ कपिऽऽमदेवेपि रथः पौरु
षदेहयोः॥५६॥ पुंसि स्त्रियां च षट्स्थे जवचयोः क्रमात्॥
सिद्धार्थः सर्षपे हृदे संस्था स्थिति विनोशयोः॥५७॥ संस्था स
मासि क्रतुषु वरूथो निजराष्ट्रकः॥ सिक्थो भक्तपुलाके नाम
धूच्छिद्ये नपुंसकः॥५८॥ ॥ इति यांताः॥ ॥ अ
ष्टा पदं शारिफले सुवर्णे स्त्री पशौ पुमान्॥ वामनेभ्यां स्त्रियां ह्री

(५८)

नानार्थः

बंकेयूरेनांगदः कपोः॥५९॥ अर्बुदोरुजिसंख्यायामामोदो गं
धहर्षयोः॥६०॥ रहस्येस्यादुपनिषत्समीपेसदनेपिच॥६०॥ कंदो
स्त्रीभूरणोमूलेराजलिंगविषाणयोः॥ स्त्री ककुत्कटुकं दस्तशृं
गवेररसोनयोः॥६१॥ स्त्रीगंभार्योक्तीबमञ्जेदिङ्गागे कुमुदः क
पोः॥ पुष्पेक्तीबंभमो कुंदः क्षोदोरजसिपेषणे॥६३॥ शिवजूदेव
रादेपिकपदीथामयेगदः॥ विष्णोभ्रातरिचास्त्रेस्त्री पलाशोग
रुतिच्छदः॥६३॥ देशेजनेजनपदोनिषादोश्चपचस्वरौ॥ वा
क्येशब्देऽप्रदेशेपि पदं पादस्तनद्वयोः॥६४॥ मूलेप्रत्यंतशैले
चप्रसादस्त्वतुरोधने॥ स्वच्छेकाव्यगुणेचाथप्रतिपत्तिथि सं-
विदोः॥६५॥ विमुद् जाताचविंदुः स्यान्मंदोस्वैरशनेश्वरौ॥ हस्ति
भेदश्चाथमदः स्यात्कस्तूरीमदानयोः॥६६॥ गर्वेशक्रेथमाकं
द्यामलक्यानाऽरुपादपे॥ मर्यादाधारणासीम्नोर्महानादो
गजेपिच॥६७॥ मेनादास्तत्रयश्छागमार्जारकशिरवंडिनः॥ वि
शदः पांडरेव्यक्तेशारदोजलदेपिच॥६८॥ स्त्रियांचशारदीतो
यपिप्यलीसप्तपर्णयोः॥ संबित्संकेतकेपिस्थात्समर्यादोतिके
स्थिरे॥६९॥ व्यंजनेसूपकारेचसूदः सूपवदिष्यति॥ घर्मस्वेद
नयोःस्वेदः संपल्लुक्ष्यांसमुच्चये॥७०॥ ॥इतिदांताः॥
॥ ॥ खंडेनासमभागेऽर्धमवधिःसीमकालयोः॥ आ
विन्दुं प्रहतंवक्रमानहं वाद्यबद्धयोः॥७१॥ अलंकारोपिचा
बद्धः प्रत्याशाप्याधिरुच्यते॥ कुटुंबव्यापृतेधर्मचिंतायांचवि
शेषणे॥७२॥ उपरुग्रगंधेतुव्रचाक्षेत्रयमानिके॥ उ
पलब्धिमतिप्राप्तिरुद्धिः संपदिचौषधे॥७३॥ गंहौशिरः शू
न्यकायेकबंधः क्लीबमंबुनि॥ गोधातलेनिहाकायांगंधो
गर्वेबलेपिच॥७४॥ दोग्धागोपेकवोवत्सेदुग्धंक्षीरेप्रपुरि
ते॥ दिग्धालिसेविषाक्तेचदुर्विधोरवलुदुर्गतौ॥७५॥ रोधो-
निरोधेनाशेचबुद्धो ज्ञातेजिनेंबुधे॥ निषेधबुद्धयोर्बाधो रो-

हिणोयकचौ बुधः॥७६॥दैत्यचैत्रवसंतेषुद्रुमभेदेचनामधुः॥
 मिद्धं चित्ताभिसंक्षेपेनिद्रायांचाथमागधी॥७७॥पिप्पल्यांयू-
 धिकायां नालग्नेमगधजेभिषु॥लशुनेऽतिविषायांचशंल्ल्यामपि
 महोषधं॥७८॥सीतायोजनगंधास्यात्कस्तूरी व्याससूरपि॥वि-
 धिर्ब्रह्मणिकालंचप्रकारे वेधनेविधा॥७९॥पृक्कामहिलाचवधू-
 विश्वस्तोनुद्रदश्वविश्रब्धः॥ विश्रब्धं वातार्थं शुद्धं त्रिषु पूतकेवे-
 लयोः॥८०॥श्रान्दं निवापेश्रद्धालौत्रिषु साधुर्धनित्यपि॥स्कंधः
 संघेपि सिद्धस्तनित्यनिष्पंदनादिषु॥८१॥संधिः पुमान्स्करुंगा-
 यांभेदेसंघद्वनेभगे॥ इति धांताः॥ कुलेख्या
 तेचाभिजनः स्यादध्वा कालवर्त्मनोः॥८२॥इतिवृत्तेऽवदानंस्या-
 त्कर्मखंडनयोरपि॥अग्रजन्माऽग्रजेविप्रेस्यादन्नंभक्तभुक्तयोः
 ॥८३॥विनीतेविप्रभेदेचानूत्तानोऽर्थाविवाद्यपि॥अंतावसार्या-
 चांडालेमुनिभेदेचनापिते॥८४॥अश्वकुत्सितयोरर्थावज्जेविद्य-
 तिचाशनिः॥वर्णमात्रेविसर्गेचाभिनिष्ठानोयहैहये॥८५॥पार्थ-
 दुमेमयूरेनाअर्जुनस्त्रिषुपांडरे॥अर्जुनीगव्युषायांचभृंगंरुश्चि-
 कयोरली॥८६॥आत्मा मनोप्या कलनं विबंधपरिसंख्ययोः॥
 आवेशनंशिल्पगेहेभूतावेशोऽथगेंदुके॥८७॥विशेषेचोपधा-
 नंस्यादनुल्यामुद्धानमुद्गमे॥अगंभीरेपिचोत्तानःशराभ्यासेषु
 पासने॥८८॥स्यात्कात्यायन्यर्थवृद्धागौर्योर्वररुचौनरि॥शि-
 शिषाम्नातकाश्वत्थगर्दभांडे कपीतनः॥८९॥चीरेपिकौपीनम-
 श्वेपुन्नागेमिचकेसरी॥कुलीनत्वेचगुत्थेचकौलीनमथकंचु-
 की॥९०॥स्थापत्येवर्मितेसर्पेकूत्तौच्छेदेचकल्पनं॥कामिनौल्ले-
 णचक्रौचकृतिनौयोग्यपंडितौ॥९१॥कांचनंतुहैमिनागकेस-
 रेकांचनीनिशा॥धातुचादरतेकांस्यकारेकारंधमीनरि॥९२॥
 चर्चिकाचिल्लदयितेरसकामिन्योप्रकीर्त्यते॥विषदिग्धपशो-
 र्मांसेगृजनंनारसोनके॥९३॥गहनंगह्वरेदुःखेवनेथांबुदसु

स्तयाः॥ घनः पुंसि घनं वाद्यं चर्म स्यात्फलकत्वचोः॥ ९४॥ ची
 नो वस्त्रग्रीहिभेदे चिह्नं लक्ष्यपताकयोः॥ चक्रिणो विष्णुभुजग
 कुलालग्रामयाजिनः॥ ९५॥ कं पें नाचलूनं कं पेचलनी वस्त्रघर्घ
 श॥ भूर्जे फलकपाणौ च चर्म्यथा लंबुके पुमान्॥ ९६॥ निंबे पि छ
 र्दनं वांते जवनो देशवेगिनोः॥ बुद्धेजिनो जित्वरेचजीवनं वर्त
 नां भसोः॥ ९७॥ शूरे दातरि च त्यागी प्रतिशोच्यो तपस्विनो॥ त
 पनो नरके भानो विरलेऽत्येकशैतनुः॥ ९८॥ श्रीडादौ देवनं ना
 स्ते हि जन्मादंतविप्रयोः॥ दानं गजमदेत्यागे खंडने रक्षणे पि च॥
 ९९॥ दर्शनं वर्णमुकुरचक्षुःशास्त्रोपलब्धिषु॥ स्त्रीदीर्घकोष्ठादु
 र्नामाऽशंसिद्यस्त्वं बले धने॥ १००॥ धन्वामरौ धन्वचापेधावनं ग
 तिशौचयोः॥ निर्भर्त्सनं रवलीकारालक्तयोरथ नंदनं॥ १०१॥ देवो
 द्याने सुते पुंसि नग्नौ क्षपणबन्दिनौ॥ श्रुतौ वृष्ट्यां निशमनं स्वगं
 गापिनलिन्यथ॥ १०२॥ ग्रंथि प्रस्तावयोः पूर्वविषुवत्प्रभृतिष्वपि॥ प्र
 तिमानं प्रतिच्छायागजगंतांतरालयोः॥ १०३॥ पाकस्थाने कुलाल
 स्यवाते च पवनः पुमान्॥ हरीतकीराक्षसी च पूतनाऽथ वदाल
 लके॥ १०४॥ पाठीनो गुगुलुद्रौ च रक्षो वृक्षौ पलाशिनौ॥ फाल्गु
 नो मासि पार्थे च स्त्री विदग्धा च वाणिनी॥ १०५॥ वर्धमानः प्रभभे
 दशरावैरंडविष्णुषु॥ सेनानदी च वाहिन्यो छेदे वृद्धौ च वर्धनं
 ॥ १०६॥ भुवनं विष्टपेतो ये भिन्नं दीर्घं विशोषिते॥ जन्माश्रयश्च भ
 वनं भाजनं पात्रयोग्ययोः॥ १०७॥ भृतिकं च नयोर्भर्त्स्यमलिनं
 भूषितेऽसिते॥ मानं प्रमाणे तौ ल्ये च मीनो राश्यं तरे झवे॥ १०८॥
 मदनाः सिक्थधूसूरतरुभेदमनोभवाः॥ मुनिर्वाचं यमे बुद्धे
 छंदश्च पाचमालिनी॥ १०९॥ मातुला नीतुसंगायां मातृभ्रातृ
 स्त्रियामपि॥ राशौ युग्मे च मिथुनं विष्वक्लीमधुसूदनौ॥ ११०॥
 यापनं स्यान्निरसने कालक्षेपे च वर्तने॥ चतुःक्रोश्यां च योगे
 च योजनं स्यात्तुवाहने॥ १११॥ गतौ च यानं योनिस्तत्पतिस्था

नेभगेपिच॥रसनंतुध्वनौस्वादेरसजारास्नयोःस्त्रियां॥१२॥यक्षे
चंद्रेचराजास्यात्तरक्तःकामीचरागिणौ॥गोपित्तेरोचनाकूटशा
त्मलोरोचनःपुमान्॥१३॥निशाहरिद्वारजनीछंदेभूर्जेचलेरचने
॥राशीनामुदयोलग्नसक्तलज्जितयोस्त्रिषु॥१४॥योषिजिह्वा
चललनालक्षणं नामचिन्हयोः॥रितेवितानमुल्लोचं विलग्नं
मध्यलग्नयोः॥१५॥दैवानिष्टफलेसक्तौव्यसननिष्फलोद्यमे॥स्व
तंत्रताचव्युत्थानं वामनोविष्णुदिग्गजौ॥१६॥रवर्वश्राथःफले
शुक्लेवानंस्थूतेकदेगतौ॥घृषपर्वशिचेदैत्येचेष्टनंमुकुदेगतौ
॥१७॥वेशकारेपिविषयीकामिनिह्नावमिंद्रिये॥घृक्षादनीस्या
हंदायांस्त्रियांकुठारकपुमान्॥१८॥समालब्धेविभक्तेचविच्छिन्नं
वाच्यलिंगकं॥लब्धेज्ञातेस्थितेविन्नंवेदनाज्ञानपीडयोः॥१९॥
वर्तनीतर्कुपीठेपिस्त्रियांवर्तनवर्त्यनोः॥वनश्वाजंबुकेत्याधे
विपन्नोऽहोविपद्रुतौ॥२०॥दैवशंसिनिमित्तेचशकुनंपुंसिपक्षि
णि॥चूडावानुकुटश्चापिशिखीभृंगारिणौत्विमौ॥२१॥क्रमु
कश्चसुवेशश्चपार्थद्वोःश्वेतवाहनः॥मयूरेभीष्मशत्रौचशि-
खंल्यथविहेठनं॥२२॥विहिंसायांविडंबेचयमेनाशामनंबधे
श्येनःशकुपक्षिभेदेशकुनिःसौबलेरचगे॥२३॥पान्यभेदेपुमा
नृषट्टिहायग्नःकुंजरेपिच॥नासाधोसज्जनंकृतौसाधनंस्त्रि
हमेन्द्रयोः॥२४॥समानोदेहवायोचसंस्थानंमृत्करूपयोः॥सं-
तानःसंततौदेववृक्षेचापत्यगोत्रयोः॥२५॥कृतोस्नानेचसवनं
मरणेपिसमापनं॥स्यंदनंस्वपणेनातुरथेतिनिशपादपे॥२६॥
॥सुप्तज्ञानेचशयनेस्वप्नोऽथस्पर्शदानयोः॥स्पर्शनंस्पर्शिनो
वातःसूनंपुष्पेफलेपिच॥२७॥सौवनंसीवनोपास्त्योःशाश्वता
जौसदातनौ॥पुत्रैरवौचसूनुःस्यात्प्रातर्यपिकनीयसि॥२८॥
सीमावादेस्थितौक्षेत्रेस्वामीभर्तरिषण्मुखे॥धूमवंशम्बराम
त्याःसूपर्वाणःप्रकीर्तिताः॥२९॥हनुर्हृद्विलासिन्यांकपोला

वयवेपिच॥ ॥ इतिनांताः॥ ॥ सजलेमहिषेऽनूपो
 ऽवलेपः संगगर्वयोः॥ ३०॥ आक्षेपो भर्त्सनाकृत्योराकल्यो वै
 शकल्यने॥ तृणभिदुल्लिख्युलुपंचंद्रेनारुह्युडपः पूवे॥ ३१॥ क-
 ल्पः शास्त्रे विधौ न्याये संवर्त्तब्रह्मणो दिने॥ धौन्ये कुशेष्टमांशहः
 कुतपः श्रद्धागकंबले॥ ३२॥ गुणवृक्षेपि कूपो विदुसायं स्त्री कुण-
 पः शवे॥ जिह्वापः शनिमार्जारे त्रपुसी स करंगयोः॥ ३३॥ पादुका
 यां स्त्रियां वृक्षे पादपीठे च पादपः॥ पिंडपुष्पौ जवाशोको पुष्पकु-
 सुम आर्तवे॥ ३४॥ ग्रंथावृत्तौ पशोश्च स्वभावेनाटकादिषु॥ रूप-
 माकारसौंदर्यमानकेष्वपि दृश्यते॥ ३५॥ शररोपणयोरोपो लेपो
 लेपनजेमने॥ विटपः पल्लवे स्तंबे षिङ्गे मेदो विलंबपा॥ ३६॥ आक्रो-
 शो शपथे शापः स्वापः शयननिद्रयोः॥ ॥ इति पांताः॥ ॥
 त्रिषु स्यात्कुत्सितेरेफोरवर्णे तु पुमानयं॥ ३७॥ इति पांताः
 ॥ ॥ गजे ग्रीवाविलेकं बुः कलंबः शरनालयोः॥ वृंदे कदंबो
 नीपेना कदंबो शरपक्षिणो॥ ३८॥ ह्रीं हविषु वयोर्द्विंबः प्रलयो
 दैत्यशारवयोः॥ द्विंबं बिंबं फले रूपे संखस्तुमुसलानने॥ ३९॥ क-
 ल्याणवति वज्रे च हरेर्बोमहिषेऽपिच॥ ॥ इति बांताः
 ॥ ॥ स्वर्णारंभाव वृष्टं भौवाणी छंदोप्यनुष्टुभौ॥ ४०॥ आ-
 रंभ उद्यमे दर्पे कामे ब्रह्मणि चात्मभूः॥ ऋषभौ श्रेष्ठरुषभौ कर-
 भौऽधः करोष्टयोः॥ ४१॥ कुंभो वारस्त्रियाः कांतरे रक्षोराशिप्रभेद-
 योः॥ बीणाप्रसेवे कुकुभो नगभेदेऽर्जुनद्रुमे॥ ४२॥ गर्दभः शु-
 क्लुकुमुदेखरे पुंस्यथ दानवे॥ जंबीरे व्यवहारे च जंभो दंतेपि च-
 प्यते॥ ४३॥ दुंदुभिर्दैत्यभेदेपि दुंभः कैतवकल्कयोः॥ दुर्लभः
 कच्छुरे काम्ये स दृशव्याजयोर्निभः॥ ४४॥ मुखराक्षत्रयोः पुं-
 सिनाभिः प्राण्यंगके द्वयोः॥ चक्रमध्ये प्रधाने च स्त्रियां कस्तूरिका-
 मदे॥ ४५॥ भूर्भूमौ स्थानमात्रे च भृक्षे भृगुजे पुमान्॥ रंभा क-
 दल्यस्मरसो विभुः स्यात्स्वामिभृत्ययोः॥ ४६॥ पुनर्नवायां वर्षाभूः

स्त्रीनाकिंचुलुकेषुवे॥विस्त्रंभः केलिकलहेविश्वासेप्रणयेपिच
॥४७॥स्तरभिः स्यादसंतेपि सभाधूतालयोपिच॥ इति
भांताः॥ ॥अभ्यागमोविरोधेचशास्त्रमायातमागमः॥४८
॥मठादौब्रह्मचर्यादिचतुकेचाश्रमोस्त्रियां॥अंगीकृताधुपगमः
समीपगमनेपिच॥४९॥उमादुर्गातसीचाथपीडायांवीचिवेगयोः
॥वस्त्रसूक्ष्मेचरेरवायां चोर्मिः स्त्रीपुंसयोर्मतः॥५०॥कुसुमंस्त्री
रजःपुष्पंक्षेमं कल्याणस्त्रयोः॥क्षेमाचंडाऽथ कलमालेरवनीचौ
रशालयोः॥५१॥रेतोनि कामकाशेषु कामं पुंसिस्वरेच्छयोः॥क्षेम
मद्वेदुकूलेचग्रामः संवसथेस्वरे॥५२॥गुल्मः स्तंबेयदृभेदेधर्मः स्वे
दातमोषक॥जिह्वाः स्यात्कुटिलेसंदेतुलिसंतल्पकुट्टिमे॥५३॥
तोकमं कर्णमलेपुंसि हरितेचहरिद्यवे॥द्रुमोयक्षेश्वरे वृक्षे द्रुमोद
प्रथुदंडयोः॥५४॥धर्मोऽहिसोपमायोगोपनिषत्कधनुष्यपि॥क
टे लुं व्याच निगमो नियमो निश्चयेव्रते॥५५॥यंत्राणाबंधयोश्चा
थपंचमः स्वरसंख्ययोः॥पद्मोस्त्रीबिंदुजालेऽजे व्यूहे संख्यांतरे
निधौ॥५६॥गजानांदंतबंधेपिप्रतिमाऽनुकृतावपि॥भूमिः स्थाने
पिबुंदांबुनिर्गमभ्रान्तिषुभ्रमः॥५७॥गंगेयभीषणौभीष्मोभी
मः शंभौचपांडवे॥नरकेमंगलेभौमः स्वरेमध्येचमध्यमः॥५८॥
यमः संयमकीनाशयुग्मजेष्वथराघवे॥रामः पशोभार्गवेचरु-
क्मं लोहसूवर्णयोः॥५९॥संपत्कमलयोर्लक्ष्मीर्विभ्रमोभ्रमहा
वयोः॥श्यामागुंद्राकोकिलाचश्रामोमंडपकालयोः॥६०॥सार्व
भौमोगजेराज्ञिसंभ्रमौसाध्वसादरो॥ इतिभांताः
॥ ॥भिन्नासमानयोरन्यः स्यादभिरव्यायशस्यपि॥६१॥आ
त्रेयीपुष्पवंत्यांस्यान्नदीभेदेचनामुनौ॥आश्रयः स्कंधाधारे
आदित्योभास्करेस्तरौ॥६२॥वेदोपदेशावस्त्रयोत्तरीकरेनसी
द्वियं॥द्रुज्यास्यात्संगमेदानेयागेर्चायांशुरौपुमान्॥६३॥उदयो
ऽश्वान्नतौचकषायः स्तरभौरसे॥कायः स्वभावे लक्षेचसंय-

मूर्तोकदैवतैः॥६४॥ कौकृत्य मनुतापे स्यादयुक्त करणेपिच॥ क
 श्यं कशाहं मधेच काद्वेयोः हिरंगयोः॥६५॥ काव्यं प्रबंधे शुक्ले
 नाकुलायः स्थाननीडयोः॥ गव्यं गोहित दुग्धादौ ज्यायां गव्या तु
 गोकुले॥६६॥ मीघेनाहेनि गांगेयं गोप्यो गो मय्यचेदको॥ गात
 व्यगायनो गेयो गृह्य मस्वेरिपक्षयोः॥६७॥ चैत्यं मायतने बुद्धवि
 प्रोद्देशक वृक्षयोः॥ चक्षुष्यं सुभगे च क्षहिने स्त्री केतकेपिच॥६८
 ॥ युद्धे हृद्दे च जन्यं स्याज्जास्या नौर्व्याक्षितावपि॥ कूटायुर्गुणलुप्तोच
 त्रिवेद्यां त्रितयेत्रयी॥६९॥ निंद्ये वस्त्रगृहे दूष्ये दस्यु तस्कर वैरि
 णो॥ भेषजे दुर्विकारे च दूष्यं भव्ये च पित्तले॥७०॥ द्वितीयातिथि
 भित्तल्योः पार्थिवो च धने जयः॥ निकायो संघनिलयो नित्ये स
 ततशाश्वते॥७१॥ पर्यायः स्यात्प्रकारेपि प्रायो नाभूमतुल्ययोः
 ॥ पथ्यं हिते भया पथ्या पानीयं पेयनीरयोः॥७२॥ पौलस्त्यो रा
 वणश्चौदो स्वर्गलाभो फलोदयो॥ ब्राह्मण्यं ब्रह्मसंघेपि बाले
 यो मृदुगर्दभो॥७३॥ वीर्यं प्रधानधातोच मीर्यं मीकृञ्जपुष्ययोः
 ॥ अनर्धने सहाये च भुजिष्यो हस्तसूत्रयोः॥७४॥ स्यान्मायाशां
 वरीबुद्धौ दैत्यशिल्युष्टयोर्मयः॥ मयुरश्वे क्रतुहये रूष्यं त्रिषुक्त
 रूपके॥७५॥ आहतः स्वर्णरजतैरजते च नपुंसकं॥ वत्से बले बुधे
 रोहिणेयो धश्लेषवाद्ययोः॥७६॥ लयो युक्ते च लभ्यं स्याद्विषयो
 देशगोचरो॥ वर्गप्रस्थानयोर्ब्रज्या वदान्य स्थागवान्कवाक्॥७७
 ॥ स्त्रीमल्यां निर्जने शून्यं शौर्यं चारभटी बलं॥ शोडित्यो मुनि
 मालूरो सौरभ्यं चारुतापिच॥७८॥ साध्या देवाः फले साध्यं स्थैर्यौ
 नेत्रपुरोहितौ॥ नाशे लेसत्थमारोग्ये सामर्थ्यं शक्तियोग्यते॥७९
 ॥ एकत्वादौ विचारे च संख्या क्रीबे च संयुगे॥ हिरण्ये रेतसि स्वर्णे
 मानभेदचरादयोः॥८०॥ ॥ उरस्यपिच बुक्कायो हृदयं मानसेपिच॥
 ॥ ॥ इति यांताः॥ ॥ अकुरो रोमिणरुधिरे वारिण्यभि
 नचोद्दिदि॥८१॥ अमराभाभिनालायां गुडूच्यामप्यथां वरं॥

नागभिद्रुंध्रव्यं च स्यादस्मरुधिराश्रुणीः ॥८२॥ प्रस्तावे वस्त्रौ वर्षे
 श्रेष्ठे नीचे पिचाधरः ॥ श्रेष्ठे प्यः प्रोवतारस्ततीर्थे वतरणे पिच ॥८३॥
 ॥ गलहस्ते प्यर्थं चंद्रोऽकूपारः कमठे बुधौ ॥ अलातेऽस्त्री कुजंगा
 रः श्रेष्ठावाच्या वनुत्तरी ॥८४॥ न केचारेचा घहारः स्यादभ्रं व्योम
 मेघयोः ॥ हविर्वन्हाचाग्नि होत्रो वृक्षे लघुनिचागुरुः ॥८५॥ शक्तो
 पिषडश्चांडीरावंधिः स्यात्पादमूलयोः ॥ आसारः प्रसरणे स्या
 द्वेगवृष्टौ स्तुहले ॥८६॥ आरः शनेश्वरे मंदे इन्द्रात्मनिवासवे
 ॥ गौरीश्वरी शिव स्वामिकंदर्पे पीश्वरः पुमान् ॥८७॥ उदारौ द
 क्षिणस्थूलौ द्रुमे मेद्रे प्युदुंबरः ॥ उग्रौ त्यजेशिवेत्युच्चैः उग्रो दीप्तौ
 गविस्त्रिधा ॥८८॥ सिंहसदास्तपुनागे बहुले नागकेसरे ॥ केस
 रः पुंसिकिंजल्के नस्त्रीहिं गुनिनद्वयोः ॥८९॥ मक्षिकायामपि क्षै
 द्राक्षद्रः स्यात्कृपणे त्रिषु ॥ कद्रुस्त्रिषु कडारे स्यात्कद्रुः स्त्रीमाग
 मातरि ॥९०॥ नापितस्योपकरणे कोकिलाक्षेपि चक्षुरः ॥ भस्म
 काचरसाः क्षाराः कारुः कारकशिल्पिनोः ॥९१॥ कर्बुरो राक्षसे
 पापे कर्बुरं शबले जने ॥ कारापीडाबंधशाले क्रूरो कठिनमीष
 णौ ॥९२॥ जंबु द्वीपसहाकन्याः कुमार्यो धाम्बवारके ॥ बालके
 कार्तिकेये च कुमारो भर्तृदारके ॥९३॥ कलिकारस्तु धूम्यादे
 करंजेषीतमस्तके ॥ सिद्धस्थानेपि च क्षेत्रं कर्करौ दृढदर्पणौ
 ॥९४॥ शिंशपायां कृष्णा सारास्तु स्थांचाथोत्पलेपि च ॥ कर्णपूरः
 कुबेरस्तनंदी वृक्षे कपिंगयोः ॥९५॥ कुशरीरे च शब्दां च क
 च्छुरापामरे त्रिषु ॥ कंदरः स्याद्गुहासृण्योः कोट्टारौ कूपनागरो
 ॥९६॥ कपोले च कटाहे च शस्त्रभेदे च कर्पूरः ॥ भिक्षापात्रे कपा
 ले च रवर्परं स्तस्करेपि च ॥९७॥ देवतादेवरास्त्री स्यात्त्ववरो ग
 र्दभतीक्ष्णयोः ॥ भद्रसुस्ते गुवाके च रवपुराथ द्रुमे पुमान् ॥९८॥
 रूप्ये रवले च रवर्जूररवुरः कोलदलेशके ॥ रवरुश्च हरदर्पे
 दंतेश्वे ते तु वाच्यवत् ॥९९॥ गुरुस्त्रिलिंग्यां महति दुर्जरालघुनो

रपि॥ गायत्रीरवदिरेस्त्रीस्याङ्गं दस्यपिषडक्षरे॥ ४०॥ गुंद्रस्तेजनकेगुंद्रा
 विलिंग्यामद्रमुस्तके॥ गकरेदेगुहागुंजेपूर्वद्वारिहारिगोपुरं॥ १॥ नमनक
 न्योमयोगौरीगौरः स्यादुज्ज्वलेपिच॥ गोत्रनाम्नि कुलेपुंसिशैलेभूगव्य
 योस्त्रियां॥ २॥ स्वरेरणेचगांधारोगृध्रः स्याद्धोभिपक्षिणोः॥ कर्तुरेति
 लकेचित्रंस्कभद्रातारयोःस्थियां॥ ३॥ चंद्रः शशिनिकर्पूरेचारोवधाप
 सर्पयोः॥ मृतेदेवकुलेचैत्रनाभूभृन्मासभेदयोः॥ ४॥ सर्पेविष्णो
 चक्रधरश्चिकुरो हृक्षभित्तकचो॥ चक्रः कोकेग्रजेपुंसि-
 क्लीबेसैन्यरथांगयोः॥ ५॥ ग्रामजालेकुंभकारभांडेराष्ट्रेचदृश्यते
 ॥ नदप्रभेदेबाद्येचद्रुर्द्रोथगुणध्वनौ॥ ५॥ प्रसिद्धावपि टंका
 रस्तारोत्युच्चस्वरेत्रिषु॥ तारिण्यंगदमात्रोःस्त्रीननाक्रक्षाक्षिम
 ध्ययोः॥ ६॥ ताम्नेधेतिमिरंधांतेतोत्रेप्राजनवैष्णुके॥ धन्याकेतुं
 बुरीशुन्यां ताम्नेशस्त्वैरुणेत्रिषु॥ ७॥ पेटकेनाविचतरीतुषारः
 शीकरेहिमे॥ इतिकर्तव्यतातंत्रमुपायश्चद्विसाधकः॥ ८॥ तीघ्रं
 कटुनितातंचददर्शः शैलभुग्नयोः॥ उपायेभिर्गमेद्वारंदारुस्या
 देवदारुच॥ ९॥ दासीसुतोष्टोदासेरो देहयात्राशनेमृतौ॥ दि
 गंबरंधकारेचबाद्यमेधौचददुरौ॥ १०॥ धात्रीभुव्यामलक्यांच
 हरिशैलोधराधरौ॥ धाराहरिद्राश्वगतिनिशांबुसृतिराजिषु॥
 ११॥ धराधरोखड्गमेधोधीरः पंडितमंदयोः॥ धीरंचकुंकुम
 मथोधरापृथ्वीधरोगिरिः॥ १२॥ नेत्रोनेतरिनेत्रंचपुणेमूलेविलो
 चने॥ नारंशंकल्यांनरौघेचनरोजेमानवेऽर्जुने॥ १३॥ नरेंद्रोराजि
 केराजिविषवैद्येपिदृश्यते॥ धान्योत्क्षेपेनिकारः स्यादुड्च्याम-
 पिनिर्जरा॥ १४॥ नभश्चरोपक्षिदेवौपांशुल्लाचनिशाचरी॥
 बलीकवनयोनीघ्रिंपूरःखाद्येपयश्चये॥ १५॥ सद्गारंभौपरिक
 रोरवङ्गकलेपिपुष्करसु॥ नद्यंतरालेपात्रंस्याद्गांडेचाथनिशा
 पतौ॥ १६॥ पृथक्चरीगजेपृथक्पक्षचरः सृतः॥ स्थाल्यांमं
 थोपिपिठरंपवित्रंकुशमेध्ययोः॥ १७॥ देहोपाटलिपुत्रेचपुरं
 स्यात्गुगुलौपुरः॥ वरोजासातरिचतेकुंकुमेचनपुसकं॥ १८॥

वक्रः शनैश्चरेकुरेपुटभेदेतथानृजो॥ कुञ्जवृक्षेहरेवारोबन्धुरं
रम्यनम्रयोः॥२०॥ भ्रमरः कामुकैर्भुङ्गेभरोति शयभारयोः॥ विषे-
स्वालोचमधुरंमल्लिकायांचमाधुरं॥२१॥ मरवाग्नौचमहावीरो
मक्षिकायांचमत्सरः॥ महेंद्रोभूधरेशक्रेदवचक्रेचमंथरः॥२२
॥ विघ्नमन्मथयोभारोमकरोराशियादसोः॥ गमनोत्सवयोर्यो
भारुधिरंकुंकुमेपिच॥२३॥ वृक्षभित्वापयोरोधोदैत्यभेदेमृगे
रुरुः॥ लंबोदरः स्यादुद्धानेगणानामधिपेपिच॥२४॥ लक्ष्मीपु-
त्रोस्मरहयौविस्तारौस्तभविस्तृती॥ विप्रस्तातेस्त्रियांक्षेत्रेच
येरेणोच्चरोधसि॥२५॥ स्यादुश्वरेचनक्षत्रेबल्लूरंगहनेपिच॥ ब-
ल्लूरात्रिषुसंशुक्रमांसभूकरमांसयोः॥२६॥ वैकल्पेपिचविभ्ले-
षेविधुरं विकलेत्रिषु॥ विकारोविकृतेरोगेविश्वकटुश्वभित्त्व-
लोः॥२७॥ वरोंगेकुंकुमेभेरंवदरः शठमंदयोः॥ अथव्यतिकरः पुं-
सि व्यसनव्यतिषंगयोः॥२८॥ पर्याणोः क्षोपकरणेशारिः शकुनि-
कांतरे॥ श्रीलक्ष्मीवेशसंपत्कभारतीशोभयोरपि॥२९॥ शिरव-
रंशैलवृक्षाग्रकक्षापुलककोटिषु॥ पक्षदाडिमर्बाजाभमाणिक्यश-
कलेपिच॥३०॥ शक्रंरेतोक्षिरुकृशक्रोनाकाव्यज्येष्ठवन्दिषु॥ ग-
जभूषाचभृंगारः शक्रिंरंगर्तवाद्ययोः॥३१॥ कुटजेवासवेशक्रो-
चरीशच्योः शतावरी॥ शङ्करीमेरवल्लङ्घदः शबरः सलिदेशिवे
॥३२॥ स्थिरामहीशालपण्योः शंबरं संयमेजले॥ शंबरोदैत्यह-
रिणोः शत्रं स्यात्केतवेबले॥३३॥ स्तोतोंजनेचसोवीरं कांजिकेचद-
रेपिच॥ हलतिग्मकरोसीरोसांद्रंमृदोघनेवने॥३४॥ तंत्वाद्यग्रंथ-
योः सूचंकारणेपिचदृश्यते॥३५॥ ॥ इतिरांताः॥ ॥ शे-
लेऽचलोऽचलाभूमावृशालः सर्जवक्रयोः॥३६॥ अलिः सरापुष्प-
लिहोः कल्लोलेप्याकुलंत्रिषु॥ आलुर्गलंति कायांस्त्रीक्रीबंमूले
चभेलके॥३७॥ आलिः सेतुः सरवीयज्वाशोंडिकश्वाऽऽसृतीब-
लः॥ आभीलंभाषणेकृच्छ्रेइलाभूवाग्बुधांगनाः॥३८॥ आर्द्रसू-

रणयोरोलः कालः स्यान्मृत्कृष्णयोः॥ अंशे वृद्धा वपि कलाकद
 लीध्वजरंभयोः॥ ३९॥ कफाणि यातेज्वाले च कीलावत्कील इष्यते
 ॥ शिरसोऽस्त्रिकपालोऽस्त्राघरादेशकले व्रजे॥ ४०॥ काको विषं च का
 को लो साम्नायामपि कंबलः॥ धूनकेपि कलकलः कामलः का
 मुके मधौ॥ ४१॥ कुलं गोत्रे गणे देहे ननाज्ञाने च केवलं॥ कपिलाशिं
 शपाकौ त्योः कपिलो ग्नेऽमुने रत्ननि॥ ४२॥ कोलोकपालावुत्संगे चरा
 हे भेलकेपि च॥ पिप्पल्यपि च कोला स्यात्कोलं च बदरीफले॥ ४३
 मृगे जले च कमलं कुवले बदरोत्पले॥ कल्लोलौ शात्रवो ल्लोलौ पर्क
 त्यां च कमंडलुः॥ ४४॥ कर्मरंगतरौ कर्मफलदुःखे स्फुरेपि च॥ क
 रालो धूर्णतैलेपि देशे केशे च कुंतलः॥ ४५॥ कोतूहलं प्रशस्तेपि रव
 ल्लुश्चर्मणि चातके॥ वस्त्रे निस्ते चाथरवलं शस्यस्थाने शठे त्रिषु॥ ४६
 ॥ मंडले मणिके गो लंगोला गोदावरी सरस्वी॥ गोपो भूपश्च गोपालो
 च पलः पारदेपि च॥ ४७॥ चपलाः पिप्पली लक्ष्मी पुंश्च ली विद्युतः
 स्मृताः॥ ललं लघु सवलितयोर्जंबालो पंकशैवलौ॥ ४८॥ जंगलो
 निर्जने देशे त्रिलिंगः पिशिते स्त्रिया॥ जालं दंभेपि जंबीरे देवभेदेपि
 जंभलः॥ ४९॥ झलाऽऽतपोर्मिर्दुहिता तलं मूलचपेटयोः॥ तालो
 गीतक्रियामाने हरिताले द्रुमांतरे॥ ५०॥ लोहे हारमणौ पुंसि य-
 वाग्वांतरलास्त्रियां॥ ब्रह्मदारौपि चोतूलं तूला सा दृश्ययोस्तूला
 ॥ ५१॥ तमालो वरुणे रवद्वेतापि छेतिलकेपि च॥ गुवाकेपि च तां
 वूलं विडंगेपि च तंदुलः॥ ५२॥ दुकूलं श्लक्ष्णवस्त्रेपि चार्धे पत्रे च दे
 दलं॥ धवला गविना शंटे शकुलं दरयोस्त्रिषु॥ ५३॥ परमाणो नृ
 पीलुः स्याद्देहे चात्मनि पुद्गलः॥ शस्ताकारोऽथ तरोपि प्लः पि
 प्लंजले॥ ५४॥ शाल्मली शिंशपा चैव पोतिका चापि पिच्छिला
 ॥ सश्च शुश्रुवता पालिः पंक्तिः कर्णलतापि च॥ ५५॥ वीणादंडे
 प्रचालो स्त्री विद्रुमे न च पल्लवे॥ नले काशे पोदगलः पित्तयुक्ते
 च पित्तलः॥ ५६॥ पिंगलः स्यात्कपावग्ना वा शक्रव्रीहिश्च पाटलः

फलंजातीफलेलाभेबाणाग्रेफलकेपिच॥५७॥फेनिलंबदरेऽरि
 ष्टे बालो ही बेर केशयोः॥ बलिर्जगत्लथ त्वेस्त्री गृह दार्वसुरो बली
 ॥५८॥ बल गंधर सेरूपे क्ली बंवाल्यालिकेस्त्रियां॥ बहुलः कृष्णप
 क्षेपिमेलानंदापि वा दलः॥५९॥ दुर्दिनेष्वथ वेला स्यात्सिंधोः कूले
 च भोजने॥ ऋषिभेदे पुंवे पुंसि भेलं भीरुहृदि त्रिषु॥६०॥ ये रवलाऽ
 द्विनितं वेपि ग्रहेना मंगलशभे॥ निकटेपि च मूलं स्याद्दसूरेपि च
 मातुलः॥६१॥ मौलिः कंके छिद्रे क्षेपि मल्लः पात्रे कपालिनि॥ बली
 यसि च मत्त्ये च मंडलं परिधौ गणे॥६२॥ बिंबे देशे नाच शनिरसा
 लस्त्रि क्षूतयोः॥ जिह्वा कमल यो लोला शाला स्याद्गृहशारव
 योः॥६३॥ तरुजातौ मत्स्यभेदे शालो हाले नृपेपि च॥ निगडे पुंस्क
 टी बद्धवस्त्रे च शृंगरवलं त्रिषु॥६४॥ शालिर्गंधमृगे धान्ये शयालुः
 कुकुरेलसे॥ शकलं बल्कले रवंडेशीतलः शिशिरेनिले॥६५॥
 षंडाली तैलमानं स्यात्सारसी स्त्री च कामुकी॥ सिध्वा लाशकमी
 ने स्त्री त्रिलिंग्यां तु किलासिनि॥६६॥ ऋजौ वृक्षे च सरलः सासो व
 रणसर्जयोः॥ हस्तिमल्लो गजास्ये च हेला वजा विलासयोः॥६७
 ॥ ॥ इति लांताः॥ ॥ यागे च मघसंधाने स्नाने च
 भिषवः पुमान्॥ मृता वसत्वे चाभावः स्याद्भजः पुष्पमार्तवं॥६८
 आश्रवो गीरुतौ वश्ये आहवो यागसंगरो॥ उपप्लवो राहूत्या
 तौ कितवौ मत्तवं च कौ॥६९॥ रवलीने स्त्री कविः पुंसि काव्यकृ
 द्भुक् सूरिषु॥ कैतवं तु छले द्यूते राजिकायां क्षति क्षवः॥७०
 केशवः केशवान्बिष्णुर्गालवो मुनिलो ध्रयोः॥ जीवो स्त्री जीविते
 पुंसि गुरुजंतोः स्त्रियां गुणे॥७१॥ तत्त्वं विलंबिते नृत्ये स्वरूपे प
 रमात्मनि॥ मेघे राजि सरे देवो द्विजिह्वो व्याडसूचको॥७२॥ ध्रु
 वो वटे स्मरारौ च गतिस्तु क्रमेदयोर्ध्रुवा॥ ध्रुवो धूर्तेष्वथ नवो
 मृतने वायसे स्तुतौ॥७३॥ प्लवो निषादे मर्कट्यां भेके भेले गतौ
 कपो॥ पल्लवो विस्तरेषिं गे किले विटपे चने॥७४॥ घटादौ

पार्थिवो राज्ञि बल्लवः सुदगोपयोः॥ गजेधन्विनिशक्ते च पशुरा-
 मे च भार्गवः॥ ७५॥ दूर्वागोरी च भार्गव्यो सत्ता संसारयोर्भवः॥ भा-
 वो गोरवितेजं तो पदार्थे भिनयां तरे॥ ७६॥ माधवो हरि वैशारवो
 राजीवो मृगमीनयोः॥ रौरवौ घोर नरकौ लवश्छेदनलेशयोः॥
 ७७॥ करंजभित्कले लट्ठाऽवघपक्षिप्रसेदयोः॥ विश्वंशं क्त्वां स
 मंस्ते च निर्वाणे विभवो धने॥ ७८॥ अश्वौघे वाडवं नरुत्तीपाताले
 नाद्विजोर्वयोः॥ वटुवाऽश्वाकुंभदास्योर्योगे कीले हरेशिवः॥ ७९॥
 ॥ स्फुरवंक्षेमं शिवं श्यामाऽमलकीचाभयाशिवा॥ वाडवस्तरसे
 रागे सैंधवोलवणाश्वयोः॥ ८०॥ स्वोस्त्रियां ज्ञातिधनयोस्वमात्म
 निनपुंसके॥ आर्धेयधारणे सत्वे मेलके पिचसंभवः॥ ८१॥ ॥
 इति वांताः॥ ॥ अपभ्रंशो दुष्यतने भाषाभेदापशब्दयोः
 ॥ टीकादर्पणायादर्शावाशात्पुष्पादिशोः स्त्रियाम्॥ ८२॥ प्रभुशं
 करयोरीशः स्त्रियां लांगलदंडके॥ दिगंबरकपोकीशः केशो-
 बालप्रचेतसोः॥ ८३॥ जीवितेशो यमेनाथे दंशः संहनने पिच॥
 सर्पक्षतेथज्ञाने चलोचने दर्शने च दृक्॥ ८४॥ नाशः पलायने-
 मृत्यौ निस्त्रिंशो खड्गनिर्देयो॥ निशाशत्रिहरिद्राचमृगादौ प्रथ-
 मे पशुः॥ ८५॥ पुरोडाशो हविर्भेदे च मस्यां पिष्टकस्य च॥ रसे सो-
 मलतायाश्च हुतशेषे च कीर्त्यते॥ ८६॥ पाशः कचार्थे संधार्थः
 कर्णांतेशो भनार्थकः॥ उवाचंते च निर्दार्यः पाशः पक्ष्यादिबंधने
 ॥ ८७॥ वार्ताहरे पुरोगे च सहाये च प्रतिस्पशः॥ लोमशो मेढ-
 के पिस्त्राद्विवशो वशविह्वलौ॥ ८८॥ वंशो वर्गे च पृष्ठांशे वेशो वे-
 श्यागृहे पिच॥ आयत्तत्ताप्रभुत्वे च वंशः परवशे विषु॥ ८९॥ दा-
 ने रोगे पिचस्पर्शः सदृशं तूचितं समे॥ ॥ इति शांताः
 ॥ ॥ भ्राष्ट्रे युत्थं वरीषं नाकि शोरहरिशंखुषु॥ ९०॥ अ-
 भिलाषेऽनुतर्षः स्यात्तानेच्छाचाप्यथामिषम्॥ संभोगोत्को-
 चमांसेषु उवाचाणात्मजानिशा॥ ९१॥ भल्लकेशोणके च क्षौ-

नक्षत्रेषु नपुंसकम् ॥ ऋषिर्वेदेऽपि कक्षस्तु दोर्मूलैश्च काननं
 ॥ ९३ ॥ कक्षा परत्राप्रकोष्ठस्पन्दो द्रुहणिकास्तु ॥ कुल्माषं कां
 जिकेना तु यवकेस्यादथाविले ॥ ९३ ॥ पापेच कलुषं घोषः शब्दा
 श्रीरनिवासयोः ॥ शुचौ दक्षेच नोक्षस्यात्तर्षो लिप्सापि पासयोः ॥
 ९४ ॥ दक्षः प्रजापतौ ताम्रचूडे हरवृषे पदौ ॥ पौरुषं मानभेदेच पु
 न्नागे पुरुषो नरे ॥ ९५ ॥ पक्षो मासार्द्धपाश्वर्चमहिषी राजपत्न्य
 पि ॥ मूर्खे मानेफले माषो मेघो राश्यंतरोरणौ ॥ ९६ ॥ संख्यायां तु न
 ना लक्षं क्लीबं व्याजशरव्ययोः ॥ हरताक्ष्यो विशालाक्षो शेषो ना
 नंतसीरणोः ॥ ९७ ॥ उपयुक्ते तरेत्वस्त्री शैलूषो नटबिल्वयोः ॥ शु
 श्रूषा परिचर्या च सहर्षः स्पर्धने मुदि ॥ ९८ ॥ ॥ इति पांताः ॥
 ॥ योग्यायामंतिकेऽभ्यासोऽधिवासौ स्थानसंस्क्रिये
 ॥ आख्यायिकापरिच्छेदे चाश्वासो निर्वृतावपि ॥ ९९ ॥ उदचिरु
 त्रभे वन्हावेनः पापापराधयोः ॥ कनीया ननु जेऽल्पे च कंसो माने
 ऽस्तरांतरे ॥ १०० ॥ तैजसे तस्य पात्रे च कुत्सः स्तवकहारयोः ॥ छं
 दः पद्यश्रुतीच्छासु तरो वेगे बलेपि च ॥ १०१ ॥ तमः शोकं व्यथहि म
 र्तो नाधर्मे व्रते तपः ॥ पद्मे स्वर्णे तामरसं निशादुर्गा च तामसी
 ॥ १०२ ॥ मणिलोषे दरे चासो दासी वित्तार्थचेतयोः ॥ शिंल्यां च दा
 सी दीर्घायुर्ऋषिः काकश्च शाल्मलिः ॥ १०३ ॥ योक्त्रे च वस्तराख्याने
 स्वांते सरसि मानसं ॥ माश्वेन्द्रमासयोः पुंसि रवर्जरे क्षोर्महार
 सः ॥ १०४ ॥ राजहंसो नृपाग्रे च जिह्वाभूः शल्लुकी रसा ॥ जलेश
 रीरधातौ च पारदस्वादयोरसः ॥ १०५ ॥ भाषाभृं रवलुके रासः
 क्रीडायामपि गोदुहाम् ॥ रहोरते च गुह्ये च रभसो हर्षवेग
 योः ॥ १०६ ॥ विहायाः शकुने पुंसि विहायः स्वेन पुंसकम् ॥ पु
 त्रादौ तर्णके वर्षे वत्सः क्लीबं तु वक्षसि ॥ १०७ ॥ रसे क्रूरे च विकृ
 तौ बीभत्सस्त्रिषु नार्जुने ॥ व्यासो मुनौ च विस्तारो बहिर्निर्ना
 कुशश्च ऋणोः ॥ १०८ ॥ अग्रे प्रधाने च शिरः श्रीवासो विष्णुधूप

योः॥ सुमनाः पुष्पमालयोः स्त्रियां नां देवधीरयोः॥ ९ ॥ वी-
 णाभेदे सर्जरसो धूणकेप्यथसारसम् ॥ पद्मेनापक्षिणींदौ
 चसरो नीरतडागयोः॥ १० ॥ हविः सर्पिषिहव्येच हंसस्त-
 र्वगसूर्ययोः॥ निर्लोभेनृपतौ विष्णावंतरात्मनि चेष्यते॥ ११
 ॥ ॥ ॥ इति सांताः॥ ॥ ॥ अवग्रहः स्यात्प्रकृ-
 तिभाववृष्टिविबंधयोः॥ अचरो हो वतरणे भिदि वै चलतो द्रु-
 मे॥ १२ ॥ आरोहस्तनितं बोस्या दीर्घत्वे च समुच्छ्रये ॥ शक्तौ स्ते-
 हे चाग्रहः स्या दीहा तद्यमवांछयोः॥ १३ ॥ सूपे च पाकपात्रे च
 कटाहो महिषीशिणौ ॥ खड्गकोषे च कलहो दात्यूहश्चा-
 तकेपि च॥ १४ ॥ समारंभेपि पटहो ब्रह्मण्यपि पितामहः
 ॥ प्रवाहो व्यवहारे च बहुर्विपुलसंख्ययोः॥ १५ ॥ वराहः
 सूकरे मेघे मुस्तकेप्यथ सूर्च्छने॥ अविद्यायां च मोहः स्यादृष-
 स्कंधेऽनिले च हः॥ १६ ॥ देहनिर्माणसैन्येषु व्यूहः स्यादथ
 विग्रहः॥ संग्रामे प्रविभागे च देहविस्तारयोरपि॥ १७ ॥ वै-
 देही पिप्पली सीता वणिक् स्त्री रोचना स्वपि॥ संक्षेपेपि संग्रहः
 स्यात्सिंहो वार्त्ता कुवासवौ॥ १८ ॥ राशिभेदे हरो सिंहः श्रेष्ठा-
 र्थे चोत्तरे स्थितः॥ सौत्तदे घृततैलादौ स्यात्स्नेहोऽप्यव्ययाः
 परे॥ १९ ॥ ॥ ॥ इति हांताः॥ ॥ ॥ अथाव्य-
 याः परे वाच्या नञभावे निगद्यते॥ तद्विरुद्धे तदन्ये च निषेधे
 पि च दृश्यते॥ २० ॥ सादृश्ये चैव दर्शने च हिरुग्मध्यविलास-
 योः॥ पुनरर्थे गभोऽर्थे च सुखत्यर्थं प्रशंसयोः॥ २१ ॥ चपादपू-
 रणोपक्षांतरे हेतौ विनिश्चये॥ हाविस्मये प्रमोदे च ओमेवं प्र-
 णवार्थयोः॥ २२ ॥ युक्तार्थे साधनार्थे च सांप्रतंतद्विदो विदुः॥
 हुं वितर्के चानुमतौ वार्त्तायामरुचौ किल॥ २३ ॥ प्रातर्दिने च

अथाव्ययाभि श्रीण्णानंदार्थस्य द्वे अद्रुतार्थस्य त्रिभुवनस्यैकम्

पूर्वत्रेत्यर्थे पूर्वैक्यरिष्यते ॥ ॥ इति नानार्थवर्गः
 ॥ ॥ आनन्देऽस्तु शब्दं दिष्ट्यां कटवे कटचाद्भुते ॥ भूभु-
 वः स्वस्त्रिभुवनमनागर्थेदरं स्मृतम् ॥ २४ ॥ आमंडमभ्युपगमे
 नवरं केवलार्थकम् ॥ प्रातरर्थेऽनपद्यति क्षणमात्रे क्षणक्षण-
 म् ॥ २५ ॥ क्षेमपुण्ये स्वस्तिना स्यादुच्चैरर्थेऽदृक्कीर्तितम् ॥ वारं-
 वारं शब्दार्थे वारं वारेण चेष्यते ॥ २६ ॥ उता होयदिवाद्या-
 किं वानेति समाहमे ॥ किंत्वर्थेऽपितु यद्यर्थे सचेत्योक्तादिवाचक-
 म् ॥ २७ ॥ अस्याहकालसामान्येति ङन्तप्रतिरूपकम् ॥ स-
 ज्जः सहार्थेनेत्याह निषेधेयदिशेष्टगीः ॥ २८ ॥ विभाषाऽन्यतर-
 स्यां वा विकल्पार्थः प्रकीर्तिताः ॥ ते इति स्यात्त्वयेत्यर्थे मयेत्य-
 र्थे च मे इति ॥ ५२९ ॥ ॥ इत्यव्ययवर्गः ॥ ॥ ॥

ईषदर्थस्यैकं २४ अभ्युपगमार्थस्यैकं केवलार्थस्यैकं प्रातरर्थस्यैकं
 क्षणमात्रस्यैकं २५ द्वे पुण्यार्थस्य द्वे उच्चैरर्थस्य द्वे शब्दार्थस्य २६
 षट् विकल्पार्थस्य द्वे किंत्वर्थस्य द्वे यद्यर्थस्य २७ कालसामान्यस्यैकं
 सहार्थस्यैकं निषेधार्थस्यैकं २८ त्रीणि विकल्पार्थस्य त्वयेत्यर्थ-
 स्यैकं मयेत्यर्थस्यैकम् २९

लिंगादिसंग्रहेऽनुक्तममरेणाभिदध्याहे॥ स्त्रियामाजिर्दरज्जा
 तिपुरुद्वाषाः समाः शरत्॥३०॥ सिकताद्या बहुत्वेपि विंशत्याद्ये
 कवागपि॥ पुंस्त्वेहाहाहुहूग्रंथिः पाणिः कलिर्दृतिर्मौलिः॥३१॥ अं
 जलिरंघ्रिः कुक्षिर्मोरकलोकोत्तरासंगाः॥ यवकवातसंकेतपो
 तकर्तगरुच्छदाः॥३२॥ श्लेष्मोष्मपापयक्ष्मास्यान्मोनोवातायन
 स्तनः॥ फेनाभिजनकलापनिकाल्याहारोद्धारोपलकल्लोलाः॥
 ३३॥ फालचषालकीतंदुलशैवलरवलविभवप्रसवाः॥ आनाऽ
 पजननाडीभ्योयुगमंगंपदंघ्रणं॥३४॥ आनंदेदुंदुभिरथबहुत्वे
 प्यसवोगृहाः॥ सक्तवांवल्लजालाजादाराः प्राणादशा इति॥३५॥
 क्लीबेकलत्रविषवीजकटस्वरत्नतल्पोक्तकुंकुमप्रवीडतृणाक्षराणि
 ॥ शृंगादपीठगुदभेषजपृष्ठकिण्वदैवाशक्तभाशक्तचिबुकोदुपसाह-
 सानि॥३६॥ यकृत्कुहकलिध्यानितोरंकालश्वजानुच॥ धर्मार्थसा-
 रमित्राण्यंगदनन्याय्यबंधुषु॥३७॥ पुंनपुंसकयोर्दारुजीवातुस्था
 णुसीधवः॥ स्याद्वास्तुहिं गुणितउसानुकुंबुकमंडलु॥३८॥ गोमय-
 कुमुदबिंबकुबिंबशंखवाश्रमसृणस्कवर्णतोरणाः॥ नूपुरशिरव
 रतूर्याशगृहांकुशबर्हिपल्लवाः॥३९॥ व्रतदिनमासवर्षादलव
 ल्कलकोदरखंडवासवाः॥ चंदनपद्मधर्मकोलाहलकिसलय
 देहदोहदाः॥४०॥ कुलिशध्वजकार्षापणनिधानसुस्ताकर्कारुशृं
 गचलयाः॥ पटलप्रवालचषकोपवासकासारकटकसंतानाः
 ॥४१॥ आकाशकुंजकुतपोदनवारवाणसुस्तावतंसनखमं
 डपकच्छपुच्छाः॥ कांतारकंकणतडागकिरीटराष्ट्रतीर्थघ्रण
 स्तबकसंक्रमपीठकानि॥४२॥ समरसरकरणविदपांगना
 गौरिकदेवतकुटागाराः॥ प्रोथसुहूर्तदिवसफलानिमासनिदा
 घसुसलनिलकानि॥४३॥ बल्मीकबाल्हीकरुषणद्रोणगांडी
 वनिगडानिच॥ मुकुलादिचविज्ञेयं शिष्टसंदर्भतोपरम्॥४४॥
 अथस्त्रीनपुंसकयोः केलिर्मणियोनिर्मसिर्मुनिः॥ मरीचिः शास्त्र

लिः स्वातिः श्रेणिर्मुष्टिस्तिथिः सृणिः ॥ ४५ ॥ ऊर्मिर्गभस्तिरशनिवैपा
 ष्णीषुधिराशयः ॥ वस्तिश्चक्रिकुः कंदुश्चवैश्वतन्निंबवाहवः ॥ ४६ ॥
 गंदूषगर्जजागरभुजकीलज्वालवर्तकघ्रीडाः ॥ उत्कंठसटवराटक
 रभसाः स्त्रीत्वेतुदाबंताः ॥ ४७ ॥ शल्लकोदृश्चिकः कीटः शारस्तूणोघ
 दः कटः ॥ शफरोवंतसश्चामीस्त्रियाज्यंताः प्रकीर्तिताः ॥ ४८ ॥ स्त्री
 क्लीबयोरुदुर्दामाच्छर्दिज्योतिः सदोर्चिषः ॥ स्फुरवंलक्षं वणिज्यंच-
 बडिशक्रोडपादलं ॥ ४९ ॥ तारकंरसनं नीतमेतेदाबंतकाः स्त्रिया
 म् ॥ ज्यंतास्तनगरास्थानस्थलानिपुरपादलं ॥ ५० ॥ त्रिलिंग्यांतुप्र
 तिसरस्फुलिंगनखरार्गलाः ॥ कंदरंश्चरवलं नालं बल्लूरफलमुस्त
 काः ॥ ५१ ॥ जंभश्चटाबंताएतेस्त्रियामथविभीतकः ॥ हरीतकाटक
 तटकवाटाश्चगुणेवटः ॥ ५२ ॥ मंडलंशलभंभल्लातकंकलशकं
 दलौ ॥ मृणालामलकोदाडिमश्चज्यंताः स्त्रियामिमे ॥ ५३ ॥ करणे
 ल्युद्भिषु यथा तस्य व्याख्यानमित्यदः ॥ सूत्ररुद्राण्यरुशाबनुमा
 नइतीच्छति ॥ ५४ ॥ ॥ इतिलिंगादिसंग्रहवर्गः ॥ ॥
 दृष्टप्रयोगायेशब्दाः प्रायस्तद्वहकीर्तिताः ॥ अप्रयुक्तास्तपाणिन्या
 दिषु दृष्ट्वाप्युपेक्षिताः ॥ ५५ ॥ ॥ इतितृतीयकांडः समाप्तः ॥
 इति श्रीपुरुषोत्तमदेवरचितस्त्रिकांडशेषाभिधानकोषः समाप्तः ॥ ॥

समाप्तः

सुंदरतचंद्रप्रकाशछापखान्यांतछापिलें.

शके १७८८ क्षयनामसंवत्सरे.

श्रावणशुद्ध ८

श्रीगणेशायनमः॥ ॥ वृषां कायनमस्तस्यैयस्य यौलिविलंबि
 नी॥ जरावेष्टनजांशोभांविभावयतिजान्हवी॥ १॥ पूर्वार्चायै कृती
 रीक्ष्यशब्दशास्त्रं निरूप्य च॥ नानार्थशब्दकोशोयंलिंगभेदेनकथ्य
 ते॥ २॥ प्रायशोरूपभेदेनविशेषणवशात्कचित्॥ स्त्रीपुंनपुंसकं
 ज्ञेयंविशेषोक्तेश्चकुत्रचित्॥ ३॥ त्रिलिङ्गांभिधितिपदमिथुनेतुह
 योरिति॥ निषिद्धलिंगेशोपार्थतत्त्वाद्यादिनपूर्वभाक्॥ ४॥ रूपाद्भुक्तं
 लिङ्गमुक्तंलिपिभ्रांतिच्छिदेकचित्॥ विशेष्यनिघ्नेऽनुक्तेऽपिबिज्ञेयावा
 च्यलिंगुता॥ ५॥ गुणेशकूदिकद्वाद्याःपुंसिस्त्वस्तिद्वितित्रिषु॥ तीक्ष्णाद्या
 श्चगुणेश्चैवगुणिलिंगास्ततद्वति॥ ६॥ क्लीबपुंसोरतिस्त्रीत्वंकाप्यल्प
 त्वविवक्षया॥ जातिवाचकशब्दानामपितस्त्रीविवक्षया॥ ७॥ उद्भि
 दःप्रसवेक्लीबेहरीतक्यादयःस्त्रियां॥ पुंजातीप्रभृतयःस्वलिंगा
 ग्रीहयःफले॥ ८॥ प्राङ्गानार्थान्नतल्लिंगं ह्योर्द्वेनचैकता॥ शब्दा
 दृतिर्नलिङ्गैक्येसप्तमीनविशेषणे॥ ९॥ क्लीबेनपुंसकेपुंसिस्त्रियांयो
 धितिचद्वयोः॥ त्रिषुचेत्यादियद्रूपेतल्लिंगस्यैववाचकम्॥ १०॥ नाना
 र्थःप्रथमांतोत्रसर्वत्रादौप्रदर्शितः॥ सप्तम्यंताभिधेयेषुवर्तमानो
 विनिश्चितः॥ ११॥ एकद्वित्रिचतुःपंचषड्गुणानुक्रममात्कृतः॥ स्वर
 काद्यादिकाद्यांतवर्गेनानार्थसंग्रहः॥ १२॥ नानार्थकोशपुस्तक
 भारार्जनदुःखहानयेकृतिनः॥ मेदिनिकरकृतकोशोविशुद्ध
 लिंगोऽभिलिख्यतामेकः॥ १३॥ ॥ कैकम् ॥ ॥ कोब्रह्मणि
 समीरात्प्रयमदक्षेषुभास्करे॥ कामग्रंथौचक्रिणिचपतत्रिपा
 र्थिवेतथा॥ १४॥ मयूरेऽग्नौचपुंसिस्थात्स्वरवशीर्षजलेषुकम्
 ॥ कद्वि अर्कोऽर्कपर्णेस्फटिकेरवौताम्रेदिवस्पतौ॥ १५॥
 अंकोरूपकभेदागचिन्हरेरवाजिभूषणे॥ रूपकांशांऽतिको
 मंगस्थानेऽंकापपदुःखयोः॥ १६॥ एकंसंख्यांतरेश्चेष्टेकेवल
 तरयोस्त्रिषु॥ कर्कःकर्केतिलेबन्धौशकूाश्वेदर्पणेघटे॥ १७॥
 कंकश्छद्यद्विजेख्यातो लोहपृष्ठकृतौतयोः॥ कल्कोऽस्त्री

घृततैलादिशोषे दंभेविभीतके ॥ १८ ॥ बिद्धिद्वयोश्चपापेचत्रिषुषा
 पाशयेपुनः ॥ ककः स्याद्वायसेवृक्षप्रभेदेपीठसर्पिणि ॥ १९ ॥ शि
 रोऽवक्षालनेमानप्रभेदहीषभेदयोः ॥ काका स्यात्काकनासायां
 काकोलीकाकजंघयोः ॥ २० ॥ रक्तिकायांमलघांचकाकमान्यां
 चयोषिति ॥ काकं सुरतबंधेस्यात्काकानामपिसंहतौ ॥ २१ ॥
 किष्कुर्ह्योर्वितस्तौचप्रकोष्ठेपिकरेऽपिच ॥ कोकश्चक्रेवकेज्ये
 ष्यांस्वजूरीदुमददुरे ॥ २२ ॥ छेकोगृहाश्रितमृगपक्षिणोर्नागरे
 त्रिषु ॥ टंकोनालकपिस्थेचखनित्रे टंकनेस्त्रियाम् ॥ २३ ॥ जंघा
 यांस्त्रीपुमान्कोपेकोशासिग्रावदारणे ॥ तर्कः कांक्षावितर्को
 हहेतुशास्त्रेषुकथ्यते ॥ २४ ॥ त्रिकाकूपस्यनेमौस्यात्त्रिकं पृ
 ष्ठाधरेत्रये ॥ तोकंपुत्रेस्तथायांच द्विकः स्यात्काककोकयोः ॥
 २५ ॥ न्यंकुर्मुनीमृगेपुंसिनाकस्तन्निदिबंबरे ॥ २६ ॥ नाकुर्मुन्यं
 तरेपृथ्वीधरबल्मीकयोःपुमान् ॥ निष्कमस्त्रीसाष्टहेमशतेदी
 नारकर्षयोः ॥ २७ ॥ वक्षोलंकरणेहेमपात्रेहेमपलेऽपिच ॥
 २८ ॥ पंकोस्त्रीकर्मपापेपाकःपरिणतौशिशौ ॥ केशस्यजरसा
 शौक्लेस्थाल्यादौपचनेऽपिच ॥ २९ ॥ बकस्तबकपुष्पेस्यात्क
 ळेश्रीदेचरक्षसि ॥ भूकं छिद्रेचकालेचभेकोमंडुकमेघयोः
 ॥ ३० ॥ मुष्कोमोक्षकवृक्षेस्यात्संहतेवषणेऽपिच ॥ मूकस्त
 वाचिनादेन्येरेकः रूपणमंदयोः ॥ ३१ ॥ राकानघंतरेकच्छुन
 वजातरजःस्त्रियाम् ॥ संपूर्णेदुतिथौरेकः शंका नीचविरेचने
 ॥ ३२ ॥ रोकस्तक्रयभिदीप्त्यौ रोकं नाविचलेबिले ॥ लंकारक्षः
 पुरीशारवाशाकिनीकुलदास्तच ॥ ३३ ॥ लोकोजनोपिभुवनव
 ल्कं बल्कलशल्कयोः ॥ वंकः पर्याणभागेन नदापात्रेवभंगु
 रे ॥ ३४ ॥ शल्कं तुशकलेवल्केशकोजात्यंतरेनृपे ॥ शंकुः सं
 ख्याऽस्त्रयादभित्कीलांशकलुषेशना ॥ ३५ ॥ शंकात्रासंवि
 तर्केचशाकोदीपांतरेऽपिच ॥ शक्तौदुमविशेषेचपुमान्हरि

तकेऽस्त्रियां ॥३५॥ शक्रो व्यासस्तते कीरेरावणस्य च मन्त्रिणि ॥ शि
 राषपादपेपुंसि ग्रंथिपर्णेन पुंसकम् ॥३६॥ शल्लकं घट्टादिदेये स्या
 द्द्वरादर्थग्रहे स्त्रियां ॥ शूको स्त्रीभुङ्गदलयोः ॥ श्लोकः पद्मेयशस्यपि
 ॥३७॥ शौकं शक्रगणे स्त्रीणां करणे सूक इत्यपि ॥ बाणवातोत्प
 लेस्तोकस्त्रिबल्ये चातके पुमान् ॥३८॥ कन्निः अशो
 कस्त्रिषु निःकोशेषुंसिकं केलिपादपे ॥ स्त्रियां तु कटुरोहिण्यां पार
 देस्यान् पुंसकम् ॥३९॥ अलका कुबेरपुर्यामस्त्रियां चूर्णकुंतले
 अभीकः कामुके कूरे निर्भये त्रिषु नाकवौ ॥४०॥ अनीकोऽस्त्रीर
 णे सैन्येष्यणुको त्रिषु णाऽल्ययोः ॥ अलीकमत्रियेऽपि स्याद्विद्य
 सत्येन पुंसकम् ॥४१॥ अनूकं तु कुलेशीले पुंसि स्याद्भूतजन्मनि ॥
 अंशकं श्लक्ष्णवस्त्रे स्याद्द्वस्त्रमात्रोत्तरीययोः ॥४२॥ अंतिकं नि
 कदेवाच्यलिंगं स्त्रीशातलोषधौ ॥ चुल्यां ज्येष्ठे भगिन्यां च नात्यो-
 त्त्वा कथ्यतेऽतिका ॥४३॥ अलको धवलाऽर्के स्याद्योगोन्मादित-
 कुक्कुटे ॥ अंबिका पार्वतीमात्रो धृत राष्ट्रस्य मातरि ॥४४॥ अंधि
 का द्यूतभेदे च रजन्यामपि योषिति ॥ अम्लिका तित्तिडी चाम्लो-
 द्वारचांगेरिका स च ॥४५॥ अर्भकः कथितो बाले मूरे र्वपि च कृशे-
 पि च ॥ आनकः पटहे भेर्या मृदंगे ध्वनदंबुदे ॥४६॥ आटकी तु
 तुवर्या स्त्रीपरिमाणाऽतरे त्रिषु ॥ आलोकस्तपुमान्द्योते दर्शने
 बंदिभाषणे ॥४७॥ आन्धिकं दिननिर्वर्त्ये त्रिलिंगमथ न द्वयोः
 ॥ नित्यक्रियाभोजनयोर्वृत्ते प्रकरणस्य च ॥४८॥ आतं कोशो
 गसंतापशंकासु मुरजध्वनौ ॥ इक्ष्वाकुः कटुतुंभ्यां स्त्रीसूर्यवंश
 नृपेषु मान् ॥४९॥ उल्लूकः पुंसिकाकारा विंद्रे भारतयोधिनि ॥ उ
 दर्क एष्यत्कालीनफले मदनकंठके ॥५०॥ उष्णकस्तनि दाघे स्या
 दातुरेक्षिप्रकारिणि ॥ उष्ट्रिका मृत्तिका भांडभेदेऽपि करभस्त्रिया
 म् ॥५१॥ उर्मिका चांगुलीये स्याद्द्वस्त्रभंगतरंगयोः ॥ कनकं हेमि
 पुंसि स्यात्किंशुके नागकेसरे ॥५२॥ धुस्तूरे कांचनारे च कालीये

कविः

मैट्ठिनीकोशः

(७९)

चंपकेऽपिच॥ करकस्तपुमान्पक्षिविशेषेदाडिमपिच॥ ५३॥ ह्रयो
मैघोपलेनस्त्रीकरंकेचकमंडलो॥ क्रमुकस्तपुमान्भद्रमुस्तके
ब्रह्मदारुणि॥ ५४॥ फलेकार्पासिकायाश्चपट्टिकालोध्रूगयोः॥ क
टकोस्त्रीनितंबेद्रेःदंतिनादंतमंडने॥ ५५॥ सासुद्रलवणैराजधा
नीवल्लययोरपि॥ कटुकाकटुरोहिण्यांस्त्रियांव्योषेनपुंसकं॥ ५६
॥ कंटकोनस्त्रियांक्षद्रशत्रौमत्स्यादिकीकसे॥ नैयोगिकादिदो
षोक्तोस्याद्रोमांचद्रुमांगयोः॥ ५७॥ करंकोमस्तकेऽशस्यनालिकेर
फलास्थनि॥ कलंकोऽकेऽपवादेचकालायसमलेऽपिच॥ ५८॥ क
र्णिकाकरिहस्ताग्रैकरमध्यांगुलावपि॥ क्रमुकाछदांशेज्वरादेक
र्णभूषणे॥ ५९॥ कणिकाकथ्यतेऽत्यंतसूक्ष्मवस्त्वग्निमथयोः॥
कचाकुस्तदुराधर्षेदुःशीलेचबिलेशये॥ ६०॥ कंचुकोबारबाणे
स्थानिर्मोकेकरभेपिच॥ वर्धापकगृहीतांगस्थितवस्त्रेचचोलके॥
६१॥ कंचुकोषधिभेदेऽथकारिकानदयोषिति॥ कृतौविवरण
श्लोकेऽशिल्यथातनयोरपि॥ ६२॥ नपुंसकंतुकर्मादौकारकंकर्तृ
रिन्निषु॥ कामुकःकमनेशोकपादपेचाऽतिसुक्तके॥ ६३॥ कामुकं
धनुषिस्थान्नावेणोर्कर्मक्षयेन्ववत्॥ कंचूकःकृकवाकौस्थात्पीत
मस्तककोकयोः॥ ६४॥ क्षारकःपक्षिमत्स्यादिपिटकेजालकेऽपि
च॥ कालिकाचंडिकाभेदेकात्तर्यवृश्चिकपत्रयोः॥ ६५॥ क्रमदेय
वस्तुमूल्येधूसरीनबमेधयोः॥ पटोलशारवारोमालीमांसीकाकी
शिवास्तच॥ ६६॥ मेघावल्लोचकिंपाकोमहाकालफलाज्ञयोः॥ की
चकोदैत्यभिहृतहतसस्वनवंशयोः॥ ६७॥ कीटकःक्रिमिजा-
तौनानिहुरेपुनरन्यवत्॥ कुलकंतुपटोलेस्यासंबद्धश्लोकसंह
तौ॥ ६८॥ पुंसिवल्मीककाकैदुकुलश्रेष्ठेषुकथ्यते॥ क्षुल्लकस्त्रीषु
नाचेल्येकुशिकोमुनिसर्जयोः॥ ६९॥ कुषाकुःकपिवन्त्यर्केनाप
रोत्तापिनिन्निषु॥ कुलिकोनागभेदेस्याद्रुभेदेकुलसत्तमे॥ ७०॥
क्षुरकःकोकिलाक्षेस्याद्रोक्षरेतिलकद्रुमे॥ कूपकोगुणवृक्षे

स्यात्तेलपात्रेककुंदरे ॥७१॥ उदपानेऽप्युतायांतु कूपिकाऽभोग
 तोपले ॥ कूलकं नस्त्रियांस्तूपेपुंसि स्यात्कूमिपर्वते ॥७२॥ कूर्चि
 कासूचिकायांचतूलिकायांचकुड्मले ॥ कपादांकुडकेक्षीरविष्णु
 तावपियोषिति ॥७३॥ कृष्णकः पुंसिफाले स्यात्तवर्षके त्वभिधेयव
 त् ॥ कोरकोऽस्त्रीकुड्मले स्यात्कूलकमृणालयोः ॥७४॥ कौतु
 के त्वभिलाषे स्यादुत्सवे नर्महर्षयोः ॥ तथा परंपरायाथमंगले च
 कुतूहले ॥७५॥ विवाहसूत्रगीतादिभोगयोरपिनदयोः ॥ कौशि
 को नकुले व्यालगाहे गुगुलुशक्रयोः ॥७६॥ कोषज्ञो लूकयोश्च
 स्याद्विश्वा मित्रमुनावपि ॥ कौशिकी चंडिकायांच नदीभेदे च यो
 षिति ॥७७॥ रवनको नोदुरौ संधिचोरे भिषवदारके ॥ रवड्मिको
 महिषीक्षीरफेनशौनिकयोरपि ॥७८॥ स्यात्तवोलकस्तपाकेशि
 रस्त्रवल्मीकपूगकोशेषु ॥ गणिकायूथी वैश्ये भीतर्कारीषु नातु
 दैवज्ञे ॥७९॥ ग्रंथिकं पिप्पलीमूले गुगुलुग्रंथिपर्णयोः ॥ करिरेपुं
 सि दैवज्ञे सहदेवारव्यपांडवे ॥८०॥ गंडकः पुंसिरवज्ञे स्यात्संख्या
 विद्याप्रभेदयोः ॥ अवच्छेदेऽतराये च गंडकी सरिदंतरे ॥८१॥ ग्रा
 हको घातिविहगे धान्यानांच गृहीतरि ॥ गांधिको लेखकेऽपि
 स्यात्स्रगंधिव्यवहारिणि ॥८२॥ गुडको मलने धूलौ कलौक्तिस्त्रे
 हपात्रयोः ॥ गृह्यको निग्नके चैके गौरिकं धातुरुक्मयोः ॥८३॥
 गोलको विधवा पुत्रे जारात्स्यान्मलिके गुडे ॥ गौरकुः स्यात्पुमा
 न्यक्षिभेदे लग्नकबंदिनोः ॥८४॥ चषकोऽस्त्रीसुरापात्रे मधुमद्य
 प्रभेदयोः ॥ चुलकः प्रसृतौ भांडभेदे चुलुकवत्पुमान् ॥८५॥ च
 तुकी मसकहर्षो पुष्करिण्यंतरेपि च ॥ चारकः पालकेऽश्वादे
 स्यात्संचालकबंधयोः ॥८६॥ चित्रकं निलके नातु व्याघ्रभिन्नं च
 पादिषु ॥ चुंबकश्चुंबनपरे धूर्तायस्कांतयोरपि ॥८७॥ बहुग्रंथे
 कदेशज्ञे धटस्यात्त्रां बलंबने ॥ चुल्लुकी शिशुमोरेऽपि कुंडीभेदे
 कुलांतरे ॥८८॥ चूलिकानादकस्यांगे कर्णमूले च हस्तिनाम् ॥

चूतकः कूपकेप्याग्नेजनकः पितृभूभुजोः ॥ ८९ ॥ जंबूकः फेरवेनीचे
 पश्चिमाशापतावपि ॥ जतुकाजिनपत्रायां जतुकं हिंशुलाक्षयोः
 ॥ ९० ॥ जाहको यो धमाजीरखद्वां कारुंडिकास्तच ॥ जालकं कोर
 केदंभे कुलायानाययोरपि ॥ ९१ ॥ नपुंसि मोचकफले स्त्रियां तु वस
 नांतरे ॥ गिरिसारंजलो कायामपि स्याद्विधवास्त्रियां ॥ ९२ ॥ भटा
 नामशमरचितां ऽगरक्षिण्यांच जालिका ॥ जालिको वाच्यवद्भाम
 जालिजालोपजीविनोः ॥ ९३ ॥ जीवकः प्राणकेपीतशालकूपणयो
 रपि ॥ कूर्चशीर्षेपि पुंसि स्यात्तजीवे जीविकामता ॥ ९४ ॥ त्रिषु सेवि
 निवृत्त्याशिजीविनो राहितुंडिके ॥ झल्लिको हर्तनपरे स्त्रियां द्योते
 च झल्लिका ॥ ९५ ॥ आतपस्य रुचौ झिद्योतुं दुकः शोणकाल्पयोः
 ॥ डिंबिका जलबिंबे स्यान्मोणके कामुकस्त्रियाम् ॥ ९६ ॥ तंडकः
 खंजने फेने समासप्रायवाचि च ॥ गृहदारुतरुस्कंधमाया बहु
 लकेष्वपि ॥ ९७ ॥ तक्षकस्तपुमान्नागराजभेदे च वर्धकौ ॥ तार
 को दैत्यभित्कर्णधारयोर्न द्वयोर्दृशि ॥ ९८ ॥ कनीनिकायामृक्षे च
 नपुमां स्त्र्यातरि त्रिषु ॥ तिलको द्रुमरोगाश्वभेदे च तिलकालके
 ॥ ९९ ॥ क्लीबं सौवर्चककूस्मोनस्त्रियां तु विशेषके ॥ त्रिशंकुर्नारा
 जभेदेशलभे वृषदंशके ॥ १०० ॥ तुरुकः सिंहके स्तेच्छजातौ दे
 शांतरे ऽपि च ॥ तूलिका कूर्चिकायांच शय्योपकरणे ऽपि च ॥ १०१ ॥ द
 र्शकः स्यात्प्रतीहारे दर्शयितृ प्रवीणयोः ॥ दारको बालके ऽपि स्या
 द्देदके त्वभिधेयवत् ॥ १०२ ॥ द्रावको घ्रावभेदे स्याद्विदग्धे मोषके ऽपि
 च ॥ दीपकं बागलं कारे वाच्यवहीति कारके ॥ १०३ ॥ दीप्यकश्चा
 जमोदायां यवानी बर्हिचूडयोः ॥ दुच्छको गंधकुट्यां स्याद्विहारा
 यवकाशके ॥ १०४ ॥ दुषिका तूलिकायांच मले स्यात्त्रोचनानस्य च
 ॥ धनिका साधुनार्यो धान्याके त्रिषु साधुधनिनोश्च ॥ १०५ ॥ स्या
 द्धेनुका करिण्यां धेनावपि नातु हानवविशेषे ॥ धेनुकं करणं स्त्री
 णां धेनूनामपि संहतो ॥ १०६ ॥ नर्तकः केवले षोडशलचारणयोर्नटे ॥

नर्तकी लासिकायांच करेणवामपियोषिति ॥ ७॥ नग्नि कापिकुमा
 र्योस्यात्युमान्क्षपणबंदिनोः ॥ नरकः पुंसिनिरयदेवारातिप्रभेद
 योः ॥ ८॥ नंदको हरिरवडूचहर्षकेकुलपालके ॥ नालीकः शरश
 ल्यांगेष्ठञ्जरवंडेनपुंसकं ॥ ९॥ नायकोनेतरिश्रेष्ठहारमध्यमणाव
 पि ॥ निर्मोकोमोचनेव्योम्निसन्नाहेसर्पकंचुके ॥ १०॥ नीलिकानी
 लिनीक्षद्रारोगशोफालिकासुच ॥ पराकस्तप्रतेरवडूचसैकः
 सेचनेश्वेतो ॥ ११॥ प्रतीकोऽवयवेऽपि स्यात्प्रतिकूलविलोमयोः
 ॥ पद्मकं स्यात्पद्मकाष्ठबिंदुजालकयोरपि ॥ १२॥ पक्षकस्तपुमा
 न्पार्श्वद्वारेचपार्श्वमात्रके ॥ पल्यंकोमंचपर्यंकवृषोपर्यस्ति
 कास्तच ॥ १३॥ पताकावैजयंत्यांचसोभारयंनादकाङ्गयोः ॥ पा-
 तुकः पतयालोस्यात्पपातजलहस्तिनोः ॥ १४॥ प्राणकः सत्व
 जातीयेजीवकद्रुमचोलयोः ॥ पाटकः स्यान्महाकिंकोकदको
 तरवाद्ययोः ॥ १५॥ अक्षादिचोलनेमूलद्रव्यापचयरोधसोः ॥
 पालकः शल्लकीशाकभेदयोः प्राजिपक्षिणि ॥ १६॥ पावकोऽप्यो
 सदाचारेबन्धिमंथेचचित्रके ॥ भल्लातकेविडंगेऽथप्रियकः पीत
 शालके ॥ १७॥ नीपेचित्रमृगेचालोप्रियंगोकुंकुमेऽपिच ॥ पि-
 ण्याकोऽस्त्रीतिलकल्केहिंशुबाल्लीकसिल्हके ॥ १८॥ पिनाकोऽस्त्री
 रुद्रचापेपांशुवर्षत्रिशूलयोः ॥ पिटकस्त्रिषुविस्फोटेमंजूषायां
 पुनःपुमान् ॥ १९॥ पिष्टकोघृतपूपादौनेत्ररोगांतरेऽपिच ॥ पुलकः
 रुमिप्रभेदेप्रस्तरभेदेचमणिदोषे ॥ २०॥ रोमांचेहरितालेगजान्न
 पिंडेचगंधर्वे ॥ पुलाकस्तच्छधान्येस्यास्संक्षेपेभक्तसिस्थके ॥
 २१॥ पुष्पकंरीतिपुष्पेचविमानेधनदस्यच ॥ नेत्ररोगेतथा-
 रत्नकंकणेचरसांजने ॥ २२॥ लोहकांस्थेष्टुमदंगारशकट्यांच
 नपुंसकम् ॥ स्यात्पुत्रिकापुत्तलिकादुहिचोर्यावतूलके ॥ २३
 ॥ नापुत्रेसरभेधूर्तशैलवृक्षप्रभेदयोः ॥ पूर्णकः स्वर्णचूडे
 स्यान्नासाच्छिन्यांतु पूर्णिका ॥ २४॥ पृदाकुर्दृष्टिकेव्याघ्रे

कवि.

मेदिनीकोशः

(८३)

सर्पचित्रकयोः पुमान् ॥ पृथुकः पुंसिचिपिदेशिशौ स्यादभिधेयव
त् ॥ २५ ॥ पेचको गजलंगूलमूलोपांते च कोशिके ॥ पेटकं पुस्त
कादीनां मंजूषायां कदंबके ॥ २६ ॥ बल्मीको रोगभेदे च नाकौचं
पुनः पुंसकम् ॥ बंधूकं बंधुजीवे स्याद्बंधूकः पीतशालके ॥ २७ ॥
बंधकः स्याद्विनिमये पुंश्चल्यां स्याच्च बंधकी ॥ बाहुलः कर्कटेऽवा
र्के दात्यूहे जलरगतके ॥ २८ ॥ बराकः शंकरे पुंसि शोचनीयेऽभि
धेयवत् ॥ बालकस्तृतिशावज्ञे बालधौ हयहस्तिनोः ॥ २९ ॥ अंगुली
यकहीवरचलये पुंसि बालिका ॥ बालायां बालुका पत्रका हुलाक
र्णभूषणे ॥ ३० ॥ बारकोऽश्वगतौ पुंसि वाच्यवत्स्यान्निषेधके ॥ बा
लुका सिकतासस्या ह्वालुकं त्वेलबालुके ॥ ३१ ॥ भर्मकं रोगभेदे
स्याद्विडं ककलधौतयोः ॥ भ्रामको जंबुके धूर्ते सूर्यावर्त्ताऽश्मभे
दयोः ॥ ३२ ॥ भालांकः करपत्रे स्याच्छाकभेदे च रोहिते ॥ महालक्षण
संपन्नपुरुषे कच्छपे हरे ॥ ३३ ॥ भूमिकारचनायां स्याद्देशांतरपरि
ग्रहे ॥ भूतीकमपि भूनिंबे दीप्यकर्पूरकेतुणे ॥ ३४ ॥ मधुकामधु
पण्यां स्यान्मधुकं क्लीतके रवगे ॥ वल्यंतरो नाम शको रोगकीटप्र
भेदयोः ॥ ३५ ॥ मंडकः शोणके मुन्यंतरे स्याद्भूटवर्चसि ॥ मंडुकपण्यां
मंडुकी मल्लिको हंसभिद्यपि ॥ ३६ ॥ मल्लिका तृणभूत्येपि मीनमृ
त्पात्रे भेदयोः ॥ मामकं स्यान्मदीयार्थे त्रिषु पुंसितुमातुले ॥ ३७ ॥
मातृका धातृकामात्रोर्देवीभिर्दूर्णमालयोः ॥ मालिका सप्तला
पुत्री ग्रीवालं करणेषु च ॥ ३८ ॥ पुष्पमाल्येन दीभेदे पक्षिभेदे तु मा
लिकः ॥ मेचकस्तु मयूरस्य चंद्रके श्यामले पुमान् ॥ ३९ ॥ तद्व-
क्ते वाच्यतत्क्रीबं स्तोतोजनांधकारयोः ॥ मोचकः कदले शिशुनि
मोचकविरागिषु ॥ ४० ॥ मोदकः स्वाद्यभेदेऽस्त्री हर्षुके पुनरन्य
वत् ॥ यमकं यमजेशब्दालंकारे पुंसिसंयमे ॥ ४१ ॥ याजकस्तु
गजेराज्ञो याज्ञिके यथयाज्ञिकः ॥ याजके च कुशे चाथयुतके सं
शये युगे ॥ ४२ ॥ नारी च स्त्र्यां च लेयुक्ते चलनाग्रेऽपियौतके ॥ यू-

थिका म्लानके पुष्पविशेषे पिचयोषिति ॥ ४३ ॥ रसिका स्त्रीरसाले
 क्षरसयोः सरसे त्रिषु ॥ रक्तकोऽम्लानबन्धूकरक्तवस्त्रानुरागि
 णु ॥ ४४ ॥ राजिका पिचके दारे राजसर्षपरे रवयोः ॥ रात्रिकं पंचरा
 त्रेनावेश्यावेश्याब्दवासिनि ॥ ४५ ॥ रुचको बीजपूरे च निष्के दंतक
 पोतयोः ॥ नद्वयोः सर्जिकाक्षारे प्यश्वाभरणमाल्ययोः ॥ ४६ ॥ सौव
 र्चले पिमांगल्यद्रव्ये चाप्युत्कटे पिच ॥ रुंडिका द्वारपिंड्यांच दूति-
 कायां रणक्षितौ ॥ ४७ ॥ रूपकं नादके मूर्ते काव्यालंकरणे पिच ॥
 रेणुका पिहरेणो च जामदग्न्यस्य मातरि ॥ ४८ ॥ रोहकः प्रेतभेदे
 नारोदरित्रिषु विश्रुतः ॥ लंपाको लंपदे देशे लासको लास्यकारि
 णि ॥ ४९ ॥ मयूरे लसके चाथे लूनको भेदिते पशौ ॥ लोचको मांस
 पिंडे क्षितारकायांच कज्जले ॥ ५० ॥ ललाटे भरणे स्त्रीणां कदलीनी
 लवस्त्रयोः ॥ निर्बुद्धौ कर्णपूरे च मूर्व्या भूश्च थचर्मणि ॥ ५१ ॥ वसुकं
 रोमके पुंसि शिवमल्यर्कपर्णयोः ॥ वर्णकश्चरणे स्त्रीतु चंदने च
 विलेपने ॥ ५२ ॥ द्वयोर्नील्यादिषु स्त्रीस्यादुत्कर्षे कथनस्य च ॥ वर्तक
 स्तरवुरेऽश्वस्य विहगे वर्तकी द्वयोः ॥ ५३ ॥ वंचकस्तरवले धूर्ते गृ
 हबभौ च जंबुके ॥ व्यलीकमप्रियाऽकार्यवैलक्ष्ये च पिपीडने ॥ ५४ ॥
 नानागरेऽथ बाल्हीकं बाल्हीकं धीरहिंगुनोः ॥ द्वावेतौ पुंसि देश
 स्य प्रभेदे तुरगांतरं ॥ ५५ ॥ वार्द्धकं वृद्धसंघाते वृद्धस्याभावकर्मणोः
 ॥ वार्षिकं त्रयमाणायां क्लीबंवर्षाभवे त्रिषु ॥ ५६ ॥ वालकोऽस्त्री
 पारिहार्ये त्रिषु स्यादंगुरीयके ॥ वितर्कस्तपुमानूहे संशये च नि
 गद्यते ॥ ५७ ॥ विपाकः पचने स्वादे कर्मणो विसदृक् फले ॥ विवे
 कः स्याज्जलद्रोण्यां पृथग्भावविचारयोः ॥ ५८ ॥ वृश्चिकश्च दुणोरा
 शौशूककीटौ पृथग्भिदोः ॥ वृषांकः शंकरे साधो भल्लातकमहत्त
 योः ॥ ५९ ॥ वैजिकं शिग्रुतैले स्याद्देतौ सद्योऽकुरेतु ना ॥ शलाका
 शल्पमदनशारिका शल्लकीषु च ॥ ६० ॥ छत्रादिकाष्टीशरयोः श
 ल्लकी पशुवृक्षयोः ॥ शंबूको राजकुंभांते द्यौगे च शूद्रतापसे ॥ ६१ ॥

कचतुः

मेदिनीकोशः

(८५)

जलजंतुविशेषेचशंकूकाननपुंसकम्॥शंखकंवलयेकंवावस्त्री
पुंसिशिरुजि॥६२॥शार्ककःस्याहुग्धफेनशर्करापिंडयोःपुमान्
॥शिशुकःशिशुमारस्याह्वालकोलूपिनोरपि॥६३॥शीतकःशी
तकालेचसुस्थितेदीर्घसूत्रिणि॥शूलकःप्रावटेपि स्याद्रसेपिपरि
कीर्तितः॥६४॥सस्यकोमणिभेदेसौसंपर्कोमेलकेरतौ॥संपाक
स्तर्ककेधृष्टेत्रिषुनाचतुरंगुले॥६५॥स्यमीकानीलिकायांस्त्रीस्य
मीकोनाकुटक्षयोः॥स्वस्तिकोमंगलद्रव्येचतुष्कग्रहभेदयोः॥६६॥
सरकोऽस्त्रीसीधुपानेशीधुपात्रेक्षसीधुनोः॥अच्छिन्नोध्यगपंतौ
चसायकःशररवद्वयोः॥६७॥स्थासकःपुंसिचार्चिक्येजलादेरपि
बुहुदे॥सूचकःसीवनद्रव्येबोधकेपिशनेशनि॥६८॥ओतौकाके
सूतकोऽस्त्रीपारदेनद्वयोजनौ॥सूदाकुर्नोऽनिलेषज्वलनेप्रति
सूर्यके॥६९॥सेवकस्तप्रसेवेनाव्याच्यलिंगोऽनुजीविनि॥सेचकःस्या
त्पुमान्घोषेवाच्यलिंगस्तसेत्तरि॥७०॥सैनिकःसैन्यरक्षेचस्यात्से
नासमयेतके॥हारकःकितवेचौरेगद्यविज्ञानभेदयोः॥७१॥हु
डुकोवाद्यभेदेचमत्तदात्यूहपक्षिणि॥हेरुकोबुद्धभेदेस्यान्महा
कालगणेषुच॥७२॥ ॥कचतुः॥ ॥भवेदलिमकोभेके
पिकेऽलौपयकेसरे॥मधूकेऽप्यथालिपकोभृंगकोकिलकुङ्कुरे॥
७३॥अंगारकःकुजेऽपि स्यादुन्मुकांशेकुलुंदके॥भवेदंगारिका
चेक्षकांडेकिंशुककोरके॥७४॥स्यादशमंतकमुद्गनेमल्लिकाच्छ
दनेऽपिच॥आकल्पकस्तमोमोहग्रंथावत्कलिकासुदोः॥७५॥आ
क्षेपकोऽनिलव्याधौव्याधेनिंदाकरेपिच॥भवेदारवनिकश्चौरे-
शूकरेभूषकेपिच॥७६॥कथितोत्कलिकोत्कंटाहेलासलिलषा-
चिषु॥एडमूकोऽन्यलिंगःस्याच्छठेवाकश्रुतिवर्जिते॥७७॥कठि
ल्लकस्तपर्णशेषवर्षाभूकारविलयोः॥कपर्दकोवरादेस्याज्जटा
जूढेचधूर्जटे॥७८॥कर्कोटकःस्यान्मालूरकाद्रवेयप्रभेदयोः
॥कलविकःपुमान्ग्रामचठकेपिकलिंगके॥७९॥कनीनि

का तारकेष्णाः स्यात्कनिष्ठां गुलावपि ॥ कापटिकोऽन्यमर्मज्ञेच्छा
 त्रेपुंसिशठेभिषु ॥ ८० ॥ काकरुको नग्नदंभस्त्रीजितो लूकभीरु
 पु ॥ निंबेकुरुवकः शोणाऽम्लानक्षिंटीप्रभेदयोः ॥ ८१ ॥ कुरुंदकः
 पीतपुष्पाम्लानक्षिंटिकयोः पुमान् ॥ कृकवाकुर्मयूरेपिसरठेच
 रणासुधे ॥ ८२ ॥ कोशातकः कठेपुंसिपटोल्याघोषकेस्त्रियाम् ॥ अ
 थकोकुटिकोऽदूरप्रेरिताक्षेचदांभिके ॥ ८३ ॥ कोलेयकः सारमेयेकु
 लीनेऽथरबालिकः ॥ ग्रामणीभंडिनाराचेसुपधानेचपुंस्ययम् ॥
 ८४ ॥ भवेदुणनिका नृत्येशून्यांकेपाठनिश्चितौ ॥ गोकुंदको गोकुर
 केरवपुटेचैगवांरपुरे ॥ ८५ ॥ गोमेदकं पीतमणौ काकोलेपत्रकेऽपि-
 च ॥ स्याद्गोकुलिको बलिरेपंकस्थगव्यपक्षके ॥ ८६ ॥ अथ घर्घरिकः
 क्षुद्रयंटावादित्रदंडयोः ॥ चर्चरीको महाकाले केशविन्यासशाक
 योः ॥ ८७ ॥ चंडालिका किंनरायासुमायामोषधीभिदि ॥ अथ चातु
 रकश्चक्रगंडौपुंस्यभिधेयवत् ॥ ८८ ॥ गोचरेलोचस्यापिचाटुकारे
 नियंतरि ॥ जर्जरीकं बहुच्छिद्रेजरातुरेपिवाच्यवत् ॥ ८९ ॥ जीवं-
 तिका गुडूच्यांचजीवारव्यंशाकवंदयोः ॥ जैवातुकः पुमान्सोमे-
 दीर्घायुः कृशयोस्त्रिषु ॥ ९० ॥ तर्तरीकं वहिन्नेस्यान्महयोः पारगेभिषु
 ॥ तिक्तशाकस्तुरवदिरेवरुणेपत्रसंदरे ॥ ९१ ॥ त्रिवर्णकं गोकुर
 केभिफलायांकटुभिके ॥ दलाटकः स्वयंयाततिलेपृश्न्यांचगैरि
 के ॥ ९२ ॥ फेनरवातकयोर्नागकेसरेचमहत्तरे ॥ दंदभूकस्तपुल्लिं
 गोराक्षसेचसरीसृपे ॥ ९३ ॥ दासेरकस्तकरभेदासीपुत्रेचधीवरे
 ॥ नियामकः कर्णधारेपोतवाहंनियंतरि ॥ ९४ ॥ निश्चारकः पुरी
 षस्यक्षयेस्त्रैरेसमीरणे ॥ निर्गुथकः स्यात्क्षपणेनिष्फलेष्वपरिच्छि
 दे ॥ ९५ ॥ प्रचलाकः शराघातेशिखंडेचभुजंगमे ॥ प्रकीर्णकं-
 चामरेस्याद्विस्तारेनातुरंगमे ॥ ९६ ॥ पंचालिका स्त्रियांबस्त्रपु-
 त्रिकागीतिभेदयोः ॥ स्यात्सिप्यलकं वक्षोजघृतेसीबमसूत्रके ॥
 ९७ ॥ पिंडीतकः स्यात्तगरेमदनारव्यमहीरुहे ॥ अथ पुष्कलको

कचतुः

मैदिनीकोशः

(८७)

गंधमृगेक्षपणकीलयोः॥९८॥ पुंडरीकंसितांभोजेसितच्छत्रेच
भेषजे॥ पुंसिव्याघ्रेऽग्निदिङ्गागेकोशकारांतरेपिच॥९९॥ भवेत्सू
र्णानकं वर्द्धापनेचपटहेपिच॥ फर्फरीकश्चपेदेस्यात्फफरीकं
तुमार्दवे॥१००॥ बलाहको गिरौमेघेदैत्यनागविशेषयोः॥ वरा
टकः पद्मबीजकोशोरज्जोकपर्दके॥१०१॥ बकैरुकाबलाकाभिहा
तावर्जितशारवयोः॥ वरंडकस्तुमातंगवेद्यांयौवनकंदके॥१०२॥
वर्तुलेऽथोवाणिजको वाडवाग्नौवणिज्यपि॥ वृंदारकः सुरेपुंसि
मनोज्ञश्चेष्टयोस्त्रिषु॥१०३॥ अथभ्रमरको भृंगेगिरिकेचालकांतरे
॥ भट्टारको नृपेनाल्यवाचादेवेतपोधने॥१०४॥ भयानकः स्मृतो
व्याघ्रेरसेराहोभयंकरे॥ भार्याटिकः पुमान्भार्याभिर्जिते हरि-
णांतरे॥१०५॥ भवेन्मरुबकः पुष्पविशेषेमदनद्रुमे॥ मंडोदकं चित्त
रागे क्लीबमातर्पणेपिच॥१०६॥ भवेन्मंडलकं बिंबे कुष्ठभेदेचदर्प
णे॥ अथमर्कटकः सस्यभेदेवानरलूतयोः॥१०७॥ मयूरकोप्य-
पामार्गे क्लीबंतुल्यांजने पुनः॥ माणवको हारभेदे बाले कुपुरुषे
पिच॥१०८॥ मृष्टेरुको च दान्येपिमिष्टाशिन्यतिथिद्विषि॥ रतर्दिकं
स्याद्विवसेमुखस्तानेष्टमंगले॥१०९॥ राधरंकः पुमान्सीरेसीर-
केचघनोफले॥ लालाटिकः प्रभोर्भावदर्शिन्याश्लेषणांतरे॥११०॥
॥ कार्याक्षमेलेखनिकः कथितोलेखहारके॥ लखेषुपरहस्तेन
स्वहस्तस्यचलेखके॥१११॥ वर्तूरुको नदीभेदे काकनीडेजलावटे
॥ विनायकस्तु हेरंबे ताक्ष्येविघ्नेजिनेश्वरौ॥११२॥ वितुन्नकस्तु
धान्याके झारामलमयूरके॥ विशेषकोऽस्त्रीतिलकेविशेषयित
रिन्निषु॥११३॥ विदूषकश्चादुबटौपरनिंदाकरेऽपिच॥ वैनाशि
कः स्यात्क्षणिकेपरतंत्रोपाभायोः॥११४॥ वैदेहकोवाणिजके
शूद्राद्वैश्याकृतेपिच॥ वैतालिकः पुमान्खेदितालेबोधकरे-
त्रिषु॥११५॥ शतानीकस्तु वृंदेस्थान्पणिराजप्रभेदयोः॥ शा
लावृकः शृगाले स्यात्सारमेघेबलीमुखे॥११६॥ शिलाटकः पु-

मानद्वेषिलेपेपरिकीर्तितः॥ शृंगालिकाशिवायां स्यान्नासादपि
 पलायने॥ १७॥ शृंगाटकं भवेद्द्वारिकं टकेचचतुष्पथे॥ संता
 निकापिस्तीरादिसारेमर्कटजालके॥ १८॥ सदंशिकापिस्तुतिलो
 हयंत्रविशेषयोः॥ संचारिका तु युगले कुट्टनीघ्राणयोरपि॥ १९॥
 संधाटिकास्त्रियां युग्मे कुट्टिन्यां जलकं टके॥ सप्तप्रतीकः शोभ
 नांगे भवेद्दीशानदिग्गजे॥ २०॥ अथ सैकतिकं मातृयात्रासंगल
 सूत्रके॥ नासन्यस्तेक्षपणके त्रिषु संदेहजीविनि॥ २१॥ सोमव
 ल्कस्तु धवलखदिरे कटफलैपि च॥ सौगंधिकं तु कल्हारे पद्म
 रागेपि कटुणे॥ २२॥ पुल्लिंगो गंधपाषाणे स्रगंधव्यवहारिणि॥ ॥
 ॥ कपंच॥ ॥ अनेडमूक सुदृष्टः शठे वा कश्चुति व-
 र्जिते॥ २३॥ स्यादाच्छुरितकं हासनखरायातभेदयोः॥ उपका
 रिकोपकत्र्यपिष्टभेदेनृपालये॥ २४॥ कक्ष्यावेक्षक इत्येष श्रु
 द्धांतोद्यानपालयोः॥ रंगाजीवे कणे खड्गे द्वाः स्थेऽथ कटरवादकः
 ॥ २५॥ रवादके काच कलशे बलिपुष्टे च जंबुके॥ कृमिकं टके तु
 चित्रांगविडंगो दुंबरेषु च॥ २६॥ गोजागरिकं संगले पुंसि स्यात्कं
 टकारके॥ चिलमीलिका तु कंठी भेदे खद्योतविद्युतोः॥ २७॥ अ
 थोजलकरंकः स्यान्नालिकेरुफलेंऽयुजे॥ शंखेजललतायां तु
 वारिवाहे च कीर्तितः॥ २८॥ जलतापिक इल्लीस काके चीकृषयो
 श्वपुंसि स्यात्॥ नवफलिका स्त्रीनव्येन वजातरजोऽंगनायां च
 ॥ २९॥ नागवारिक उद्दिष्टो राजकुंजरहस्तिपे॥ गणस्थराजगरु
 डे चित्रमेखलकेपि च॥ ३०॥ स्याद्दीहिराजिकः कंगुधान्यचीन
 कधान्ययोः॥ व्यवहारिका स्यात्लोकयात्रासंमार्जनीगुदे॥ ३१॥
 शतपर्विका तु दूरीयां वचायामपि योषिति॥ शीतपंचक इत्ये
 ष स्यात्तर्पणदीपयोः॥ ३२॥ स्रवसंतक उद्दिष्टो वासं त्यां मदनो
 लवे॥ स्याद्देमपुष्पिका यूथ्यां चंपके हेमपुष्पकः॥ ३३॥ क
 षट् ग्राममहुरिका ग्रामयुद्धे शृंगीक्षेपे स्त्रियाम्॥ मदनश

लाका कामोदीपकभैषज्यसारिकयोः॥३४॥ मातुलपुत्रक इत्य
 पिमामकतनये फले च धूर्तस्य॥ वर्षा विलोडक एष श्लोकस्तेनेच
 संधिचोरेच॥३५॥ सिंदूरतिलक उक्तो मतंगजे स्त्रीतु कामिन्याम्॥
 ॥ इतिकान्तवर्गः॥ ॥ रवेकं रवमिंद्रिये पुरेक्षेत्रेभूत्येवं
 दोषिहायसि॥ संवेदने देवलोके कर्मण्यपि न पुंसकम्॥१॥ ॥
 रवदि॥ ॥ नरवी स्त्री क्लीबयोः शक्तौ नरवरे पुन्न पुंसकम्॥ न्युरवः
 सम्यङ्ग नो ज्ञेयः साम्नः षट्प्रणवेषु च॥२॥ प्रेरवा पर्यटणेभ्यश्च ग-
 तौ संवेशनांतरे॥ गुरवंनिःसरणे वक्त्रे प्रारंभोपाययोरपि॥३॥ संध्यं
 तरे नाटकादेः शब्दे पि च न पुंसके॥ लेख्ये लेख्ये स्तरे लेख्यालिपिरा
 जिकयोर्मता॥४॥ रिरवाभ्यगतिभेदे पि शूकशिन्यांचनर्तने॥ शंरवः
 कंबो नयोपि न्नाभालास्थिनिधिभिन्नरवे॥५॥ शारवा पक्षांतरे बाहो
 वेदभागदुमांगयोः॥ शिरवा शारवा बर्हिचूडा लांगलिक्यग्रमात्रके
 ॥६॥ चूडामात्रेशिरवायांच ज्वालायां प्रपदे पि च॥ सरवामित्रे स-
 हाये ना वयस्यायां सरवीमता॥७॥ स्वरवंशर्मणिनाके च स्तरवा
 पुयीं प्रचेतसः॥ ॥ रवत्रि॥ ॥ गोसुरवं कुटिलागारे वाद्यभां
 डे च लेपने॥८॥ पुंसि मातलिपुत्रे च महादेवगणांतरे॥ त्रिशिरवो
 राक्षसे क्लृवंत्रिभूले मंडलांतरे॥९॥ दुर्मुखः कपिभिन्नागभिदोर्ना
 गुरवरे त्रिषु॥ प्रसुरवः प्रथमेश्रेष्ठे मयूरवः किरणे पि च॥१०॥ ज्वाला
 यामपि शोभायां विशिरवस्तोमरेशरैः॥ विशिरवालुखनिभ्यांच
 रथ्यानलिकयोरपि॥११॥ विशारवस्तर्कके स्कंदे स्त्रिया मृक्षे कठि
 लके॥ वैशारवो मासभेदे पि मंथाने च प्रकीर्तितः॥१२॥ स्मुरव-
 स्तार्क्ष्यतनये शाकनामप्रभेदयोः॥ ॥ रवचतुः॥ ॥ भवेद
 ग्निमुरवो देवे विप्रे भल्लातके स्त्रियां॥१३॥ अथाऽग्निशिरवमुद्दि
 ष्टं कुसंभे कुं कुमे पि च॥ लांगलिक्यारव्यौषधौ च विशल्यायांच यो
 पि ति॥१४॥ इंदुलेखाऽमृतासोमलताशशिकलासुच॥ अथ बद्ध
 शिरवा स्त्रीस्या दुच्चटायां शिशौ त्रिषु॥१५॥ महाशंरवो मानुषास्थि

संख्याभेदालिकेषुच॥ भवेद्वाग्रनखकंदगंधद्रव्यविशेषयोः॥
 १६॥ नखक्षतांतुरेक्लीबंशिलीसुरवोऽलिकांडयोः॥ शशिलेरवा-
 कलाभागेगुडूचीवृत्तभेदयोः॥ १७॥ भवेत्स्वस्तिमुरवोलेखेब्राह्म-
 णेवंदिनित्रिषु॥ ॥ रवपंच॥ ॥ मलिनमुरवोऽग्नौगोलांगूले
 पुंसित्रिषुचूरे॥ १८॥ शीतमयूरवश्वंदेघनसारेचापिपुल्लिंगः॥
 सर्वतोमुरवउग्रचक्षेत्रज्ञब्रह्मणोःपुमान्॥ १९॥ नपुंसकं तु पानीये
 मुरवर्त्मन्यपि स्मृतम्॥ ॥ इति रवांतवर्गः॥ ॥ गैकं॥ ॥
 गौः स्वर्गेचबलीवर्देरश्वौचकुलिशोपुमान्॥ स्त्रीसौरभेयीदृग्बाण-
 दिग्बाणभूषणभूमिच॥ १॥ ॥ गहि॥ ॥ अगः स्यान्नगवत्पृथ्वी-
 धरपादपयोःपुमान्॥ अंगगात्रेप्रतीकोपाययोःपुंभूमिनीवृति-
 ॥ २॥ क्लीबैकत्वेत्वप्रधानेत्रिष्वंगवतिचांतिके॥ दंगः स्यादद्भुतेज्ञा-
 नेजंगमेंगितयोरपि॥ ३॥ रवगः सूर्येग्रहेदेवेमार्गणेचविहंगमे॥
 रवङ्गो गंडकशृंगासिबुद्धभेदेषुगंडके॥ ४॥ गांगस्तगंगासंभूतेत्रि-
 षुभीषोग्रहेपुमान्॥ चंगस्तशोभनेदक्षेदंगोऽस्त्रीस्यात्त्वनित्रके
 ॥ ५॥ रवङ्गभेदेचजंघायां त्यागेदानेचवर्जने॥ तुंगीनिशावर्चवयोः
 पुन्नागनगयोःपुमान्॥ ६॥ उन्नतेत्रिषु दुर्गोमानीत्योःस्त्रीदुर्गमे-
 त्रिषु॥ नागं नपुंसकं रंगेसीसकेकरणांतरे॥ ७॥ नागः पन्नगमा-
 तंगचक्रान्धारिषुतोयदे॥ नागकेसरपुन्नागनागदंतकमुस्तके॥
 ८॥ देहानिलप्रभेदेचश्रेष्ठेस्यादुत्तरस्थितः॥ पिंगागोरोचनाहिंशु-
 नालिकाचंडिकास्तुच॥ ९॥ पिंशीशम्यांपिशंगेनाबालकेतुनपुंस-
 कम्॥ पूगस्तक्रमुकेवृंदेफलसारेऽभिधेयवत्॥ १०॥ नदीभेदे
 मलपांस्त्रीभंगोजयविषयये॥ भेदरोगतरंगेषुभंगोसस्योतरे
 स्त्रियाम्॥ ११॥ भंगश्रीयोनिवीर्येच्छाज्ञानवैराग्यकीर्तिषु॥ माहा-
 ल्यैश्वर्ययत्नेषुधर्मेमोक्षेचनारवौ॥ १२॥ भागोरूपार्द्धकेभागेकदे-
 शयोर्भृगुःपुमान्॥ मुनौहरेतदेशकेभृंगो धूम्यादपिङ्गयोः॥ १३॥
 मधुव्रतेभृंगराजेपुंसिर्भृंगेगुडत्वचि॥ भोगः सुरवेधनेचाहेः श

शीरफणयोरपि॥१४॥ पालनेव्यवहारेच योषितादिभृतावपि॥ मा
 गो मृग मदेमास प्रभेदेऽन्वेषणा ध्वनोः॥१५॥ मृगः पशौकुरंगेच क
 रिनक्षत्रभेदयोः॥ अन्वेषणेच यात्रायां मृगीतुवनितांतरे॥१६॥ यु
 गोरथ हलाद्यंगेन द्वयोस्तृकृतादिषु॥ युग्मेहस्तचतुक्केपिष्टदिनामौ
 षधेऽपिच॥१७॥ योगोऽपूर्वार्थसंप्राप्तौसंगतिध्यानमुक्तिषु॥ वपुःस्थे
 र्येप्रयोगेचचिक्कंभादिषुभेषजे॥१८॥ विश्वव्याघातकेद्रव्यापायसन्न
 हनेष्वपि॥ कर्मणोपिचरंगो नारागेनृत्येरणक्षितौ॥१९॥ अस्त्रीत्रपु-
 णिरागस्तृमात्सर्येलोहितादिषु॥ क्लेशदावतुरागेचगांधारादौनृपे
 पिच॥२०॥ रोगः कुष्ठौषधेव्याधौलंगस्तसंगषिड्गयोः॥ लिंगंविन्हे
 ऽनुमानेचसारव्योक्तप्रकृतावपि॥२१॥ शिवमूर्तिविशेषेपिमेहनेपि
 नपुंसकं॥ व्यंगोभेकेचहीनांगे वंगंसीसकरंगयोः॥२२॥ वार्तिकेपि
 चकार्पासेपुंभूम्निनीवृदंतरे॥ वल्गुः स्याच्छगलेपुंसिसंदरेचाभिधे
 यवत्॥२३॥ वेगोजवेप्रवाहेच महाकालफलेपिच॥ शार्ङ्गः कार्मुक
 मात्रेपिविष्णोरपिशरासने॥२४॥ शृंगो वटाऽस्मात्कयोः पर्वत्याम
 पिचास्त्रियाम्॥ शृंगं प्रभुत्वेशिखरेचिन्हेक्रीडांबुयंवके॥२५॥ विषा
 णोत्कर्षयोश्चाथशृंगः स्यात्कूर्चशीर्षके॥ स्त्रीविषायांस्वर्णमीनभेद
 योर्ऋषभौषधौ॥२६॥ सर्गस्तन्निश्चयाध्यायमोहोत्साहात्मसृष्टिषु॥
 ॥ गन्धि॥ ॥ अयोगो विधुरेकूटेविश्लेषेकरिणोद्यमे॥२७॥
 ॥ अनंगो मदनेनंगमाकाशमनसोरपि॥ अपांगस्त्वंगहीनेस्यान्ने
 प्रांतेतिलकेपिच॥२८॥ आपांगो वरुणच्छत्रेपूर्णतायत्नयोरपि॥
 अयोगोऽव्यावृत्तौगंधमाल्योपहारबोधयोः॥२९॥ आशङ्गो मारुते
 बाणेष्वैद्देगंक्रमुकीफले॥ उद्देगोप्युदाहुलकोद्देजनोद्गमनेषुच॥
 ३०॥ उत्सर्गः पुंसिसामान्येन्यायेचत्यागदानयोः॥ कलिंगः पूतिक
 रजेधूम्यादेभूम्निनीवृति॥३१॥ नहयोः कौटजफलेमहिलायांतुयो
 षिति॥ कालिंगोभूमिकर्कोरौदंतावलमुजंगयोः॥३२॥ कालिंसी
 राजकर्कल्यांचक्रांगोमानसौकसि॥ चक्रांगी कटुसोहिण्यांजिह्वा

गोऽहोचमंदगे॥३३॥ तडागोऽस्त्रीजलाधारविशेषेयंत्रकूटके॥ ता
 तगुः क्षुद्रतातेनाजनकस्यहितेभिषु॥३४॥ त्रिवर्गो धर्मकामार्थे
 स्त्रिफलायांकटुभिके॥ वृद्धिस्थानक्षये सत्वरजस्तमसि चेष्यते॥
 ३५॥ तुरगीचाश्वगंधायां तुरगश्चित्तवाजिनोः॥ धारांगोऽसौ च-
 तीर्थे च नरांगस्तवरंडके॥३६॥ मेहनेन हृयोश्चाथ नारंगः पिप्प-
 लीरसे॥ यमजप्राणिनिविदेनागरंगदुमेपि च॥३७॥ निषंगः संग-
 ते तूणेनिसर्गोरूपसर्गयोः॥ नीलंगुः स्यात्कमौपुंसिभस्मरात्यांतु-
 योषिति॥३८॥ पत्रांगं न हृयोर्भूर्जे पद्मके रक्तचंदने॥ पुन्नगश्चोष-
 धीभेदे तथैव पवनाशने॥३९॥ पुवगो वानरेभेके सारथौ चोष्णाही-
 धितेः॥ परागः स्तमनोरेणो धूलिस्नानीययोरपि॥४०॥ गिरिप्रभेदे
 विख्याता तु परागे च चंदने॥ प्रयाग स्तीर्थभेदे स्याद्यज्ञेशतमरवाश्व-
 योः॥४१॥ प्रयोगः कर्मणेपि स्यात्पुत्तौ च निदर्शने॥ पतंगः शलभे
 शालीप्रभेदेपक्षि सूर्ययोः॥४२॥ क्लीबं स्तुते प्रियंगुः स्त्रीराजिका कण-
 योरपि॥ फलिन्यांकंगुसस्ये च पुन्नागस्तु सितोत्पले॥४३॥ जातीफ-
 लेन रम्येष्टे पांडुनागे दुर्मांतरे॥ वरांगं योनिमातंगमस्तकेषु गुडत्व-
 चि॥४४॥ भुजंगो होचषिङ्गे च मातंगः श्वपचे गजे॥ मृदंगः पटहे
 घोषेरक्तगस्तमहीस्तुते॥४५॥ कं पिछे स्त्रीतुजीवंत्यां क्लीबं विद्रुम-
 धारयोः॥ रथांगं न हृयोश्चक्रेनाचक्रांगविहंगमे॥४६॥ वातिगः
 पुंसिभंटाक्यां धातुवादिनिचान्यवत्॥ विडगस्त्रिषभिज्ञे स्यात्क-
 मिघ्रे पुन्नपुंसकं॥४७॥ विसर्गस्तु पुमान्दानेत्यागे च मलनिर्गमे
 ॥ विसर्जनीयेष्ययनभेदेपि च विभावसोः॥४८॥ विहंगस्तु भिलिं-
 गः स्यादाश्रुगे च विहंगमे॥ सर्वगं सलिले क्लीबं सर्वगः शंकरे विभो॥
 ४९॥ संभोगस्तु पुमान्भोगे सुरते जिनशासने॥ सारंगः पुंसि ह-
 रिणे चातके च मतंगजे॥५०॥ शबलेभिषु हेमांगो गरुडे परमेष्ठि-
 नि॥ ॥ गचतुः॥ ॥ स्यादपवर्गस्त्यागे मोक्षकार्ये वसान-
 साफल्ये॥५१॥ अभिषंगो न पुंलिंगः पराभवाक्रोशशपथेषु॥

धैकं

मोदिनीकोशः

(९३)

ईहामृगस्तुंसिस्थात्कोकरूपकभेदयोः॥५३॥उपरागस्तुंसिस्था
द्राहुप्रस्ताः॥कंचंद्रयोः॥दुर्नयेग्रहकल्लोलेव्यसनेपिनिगद्यते॥५३॥
उपसर्गःपुमानुरोगभेदोपप्लवयोरपि॥कटभंगस्तुशस्यानां हस्त
च्छेदेनृपात्यते॥५४॥छत्रभंगोऽपिवैधव्ये स्वातंत्र्यनृपनाशयोः॥
दीर्घाध्वगःपुमानुष्टेलेख्यहारंतुभेद्यवत्॥५५॥मल्लनागोऽभ्रमा
तंगेवात्स्यायनसुनावपि॥समायोगस्तुसंयोगेसमायायेप्रयोजने
॥५६॥संप्रयोगोऽसतेपि स्यादन्वितोऽकार्मणेपिच॥ ॥गपंच॥
॥ ॥कथाप्रसंगोवातूलेविषवैद्येचवाच्यवत्॥५७॥नाडीतरं
गःकाकोलेहिंडकेतरहिंडके॥ ॥इतिगांतवर्गः॥ ॥
धैकं॥ ॥धोघंटायांघर्घरेनास्त्रियांतुकांचिघातयोः॥ ॥
॥ ॥घट्टि॥ ॥अघंतुव्यसनेदुःखेदुरितेचनपुंसकम्॥१॥अ
र्घ्यःपूजाविधौमूल्येषुह्रःस्याद्देहजानिले॥अगौहस्तपुदेशस्तेष्वो
घोवैगेजलस्यच॥२॥घृदेपरंपरायांचद्रुतंनृत्योपदेशयोः॥म
घामघीचनक्षत्रेधान्यभेदेयथाक्रमं॥३॥मघोहीपांतरेमेघो-
मुस्ताजलदयोःपुमान्॥मोघास्त्रीपाटलायांस्याद्हीननिष्कलयां
स्त्रिषु॥४॥लघुरगुरोचमनोज्ञेनिःसारेवाच्यवत्कृष्णं॥शीघ्रेचकृष्ण
गुरुणिपृक्कानामौषधौतुस्त्री॥५॥श्लाघास्त्रियांप्रशंसायांपरिचर्या
भिलाषयोः॥ ॥घत्रि॥ ॥अनयोनिर्मलापापमनोज्ञेष्वभि
धेयवत्॥६॥अमोघंसफलेवाच्यवत्स्त्रीपथ्याविडंगयोः॥उल्ला
घोपिशूचौकृष्णोदक्षनीरोगयोस्त्रिषु॥७॥काचिघःकांचनेपि
स्याच्छेमंडेमूषकेपिच॥निदाघोऽप्यकालेस्यादुष्णास्वेदांबुनोर
पि॥८॥पलिघःकाचकलरीघटेप्राकारगोपुरे॥परिघोयोगभे
देऽस्त्रविशेषेर्गलघातयोः॥९॥प्रतिघःप्रतिघातेस्यात्क्रोधेपिप-
रिकीर्तितः॥महार्घस्तुमहामूल्येत्रिषुस्याल्लावकेपुमान्॥१०॥
सर्वाघोगुरुभेदेचसर्वसन्नहनेपुमान्॥ ॥इतिघांत
वर्गः॥ ॥डैकम्॥ ॥डुःपुमान्विषयेख्यातः

स्पृहायां विषयस्य च ॥ इति डांतवर्गः ॥ चैकं ॥
 चश्चंदशेषु मानुक्तः कच्छपेचंदचोरयोः ॥ चद्दि ॥ अर्च्चापू
 जाप्रतिमयोः कचः केशोगुरोः सुते ॥ १॥ बंधेशकृष्णपुंसिकरिण्यां
 तु कचास्त्रियाम् ॥ काचः शिष्येमणोनेत्ररोगभेदे मृदंतरे ॥ २॥ कां
 चीस्थानेरवलादाग्निप्रभेदेनगरस्य च ॥ कूर्चमस्त्रिभुवोर्मध्ये कठि
 नश्चाश्रुकैतवे ॥ ३॥ क्रींचो द्वीपविशेषे स्यात्पक्षिपर्वतभेदयोः ॥ च
 र्चाचिंतास्थासकयोश्चर्चिकायां तु योषिति ॥ ४॥ चंचातुनलनिर्मा
 णे तृणनिर्मितपुरुषे ॥ चंचूस्त्रीत्यां स्त्रियापुंसिगोनाडीके व्यडंबके
 ॥ ५॥ त्वक् स्त्रीचर्मणि वल्के च गुडत्वचिविशेषतः ॥ न्यडीचनिम्नयो
 नीचः पामरे वामनेपि च ॥ ६॥ प्राच्छब्दोदिशि देशे च काले च वाच्यलिं
 गकः ॥ पिचुर्नाकुष्ठभेदे च कर्षे तूले सरांतरे ॥ ७॥ मोचः शोभांजने
 पुंसि मोचाशाल्मलिरंभयोः ॥ रुचिः स्त्री दीप्तौ शोभायामभिधंगाभि
 लाषयोः ॥ ८॥ रुक् स्त्री शोभाद्युतीच्छास वचः कीरे वचौषधौ ॥
 शारिकायां च वाग्वाचे भारत्यां वचने स्त्रियो ॥ ९॥ वीचिः स्वल्पतरंगे
 स्यादवकाशे सुरवे द्वयोः ॥ शर्चा द्राण्यां शतावर्षा तथा स्त्री करणां
 तरे ॥ १०॥ श्रुचि र्याग्निशृंगारे घाघादेश्च द्रुमं त्रिणि ॥ ज्येष्ठे च पुं
 सिधवले श्रद्धेतुपहते त्रिषु ॥ ११॥ सूची तु सीवनद्रव्येष्वंगिकाभि
 नयांतरे ॥ चत्रि ॥ उदग्दिग्देशकालेषु वाच्यवन्नितये
 ॥ व्ययं ॥ १२॥ कणीची पुष्पितलतागुंजयोः शकटे स्त्रियाम् ॥ कव
 चो गर्दभांडे च सन्नाहे पटहेपि च ॥ १३॥ ककचः करपत्रे ॥ स्त्रीग्रंथि
 लारव्यतरोपुमान् ॥ नमुचिस्तपुमान् दैत्यभेदे कुसुमकार्मुके ॥
 १४॥ नाराच्ये षणिकायां नालो हवाणां बुहस्तिनोः ॥ प्रपंचः संच
 येपि स्याद्दिस्तारे च प्रतारणे ॥ १५॥ प्रत्यग्दिग्देशकालेषु वाच्यव-
 न्नितये ॥ व्ययम् ॥ मरीचिर्मुनिभेदे नागभस्तावनपुंसकम् ॥ १६॥
 मारीचोरक्षसो भेदे कक्कोले याजकद्विजे ॥ मारीची देवताभेदे वि
 पंची केलिवीणायोः ॥ १७॥ विकचः क्षपणे केतौ नाऽकेशे स्फुरिते

जैकं

मोदिनाकोशः

(१५)

ऽन्यवत्॥ विरिंचिर्ना विरिंचिश्च वैकुण्ठे परमेष्ठिनि॥१८॥ संकोचो
मीनभेदे स्याद्बद्धे क्लीबंतु कुंकुमे॥ सम्यक् स्याद्वाच्यलिंगंतु मनोज्ञे
संगतेऽपि च॥१९॥ ॥ चचतुः॥ ॥ जलसूचिः कंकचोदिम-
त्स्य शृंगाटयोरपि॥ शिशुमारे च पुल्लिङ्गो जलोकायां तु योषिति॥२०॥
मलिम्लुचो मांसभेदे चौरज्वलनयोः पुमान्॥ ॥ चपंच॥ ॥
रतनारीचो नारीणां सीत्कारे च शुनिस्मरे॥२१॥ ॥ इति चां-
तवर्गः॥ ॥ छैकं॥ ॥ छाच्छादने स्त्रियां रच्याता निर्म-
लेन्यवदिष्यते॥ ॥ छद्दि॥ ॥ अच्छः स्फटिकभल्लकनिर्म-
लेष्वच्छमन्ययम्॥१॥ आभिसुरख्येऽथ कच्छः स्यादनूपेतुन्नकडुमे
॥ नौकांगे पुंसि गारात्वां चौरिकायां च योषिति॥२॥ स्याद्दुच्छः स्तव-
के स्तंबे हारभेदकलापयोः॥ पिच्छा पूगच्छटाकोशमोचां शाल्मलि-
वेष्टके॥३॥ भक्तसंभूतमंडे च पंक्तावश्च पदामये॥ स्त्रियां पुंसितु-
लांगूले नह्योर्बर्हचूडयोः॥४॥ पुच्छः पश्चात्पदेशे स्यात्लांगूलेषु
च्छमिष्यते॥ स्तेच्छः पापभेदे च पापरक्तेऽपभाषणो॥५॥ ॥
छचतुः॥ ॥ महाकच्छस्तु पुंसि स्यात्समुद्रे च प्रचेतसि॥
॥ ॥ इति छांतवर्गः॥ ॥ जैकं॥ ॥ जोनामृत्युं जये-
जन्यां तातमात्रे जनार्दने॥ जूस्वरागमने प्रोक्ता सामान्यगमने-
स्त्रियाम्॥१॥ जूराकाशसरस्वत्यां पिशाच्या जवने स्त्रियां॥ ॥
जद्दि॥ ॥ अजभागे हरिब्रह्मविधुस्मरनृपे हरे॥२॥ अजोस्त्री
शंखेनानित्तुले धन्वंतरो च हिमकिरणे॥ क्लीबपद्रेऽथाजिः स्त्रीसम-
भूमौ च संग्रामे॥३॥ उर्ज्जस्ककर्तिकोत्साहबलेषु प्राणनेऽपि च॥
कंजः केशे विरिंचे च कंजं पीयूषपद्मयोः॥४॥ कुजा कात्यायनी दे-
व्यां कुजो नरकभौमयोः॥ कुजो वृक्षभेदे नान्युक्ते स्याद्वाच्यलिं-
गकः॥५॥ कुंजोऽस्त्रियां नि कुंजोऽपि हनौ दंतेऽपि हस्तिनां॥ रवंजा
च्छंदः प्रभेदे स्त्री कुटिलांघ्रौ तु वाच्यवत्॥६॥ रवजा मंथे ग्रहस्तेऽ-
थ रवर्जुः कीटांतरे स्मृता॥ रवर्जरीपादपे कंडूगजो माने मतंगजे

॥७॥ वास्तनः स्थानभेदेपि गंजाखनौ सगरा गृहे ॥ गंजः स्यात्पुंसिरी
 दायां भांडागारे तु न स्त्रियां ॥ ८ ॥ गुंजा तु का कचिंचायां परहेचकल
 ध्वनौ ॥ द्विजः स्याद्ब्राह्मणक्षत्रवैश्यदंतांडजेषु ना ॥ ९ ॥ द्विजाभार्या
 हरेणोच ध्वजः स्याच्छौडिकेषु मान् ॥ न स्त्रियां तु पताकायां खड्गं
 गेमेद्विन्ध्योः ॥ १० ॥ निजं स्वीयेचनित्येच न्युज्जोदभमयस्तुचि
 ॥ कर्मरंगफले क्लीबं बुद्ध्याधोमुखयोस्त्रिषु ॥ ११ ॥ प्रजालोकेच सं
 तानेपिंजातूलहरिद्रयोः ॥ बले क्लीबं वधेषु सिव्याकुलेष्वथोभु
 जा ॥ १२ ॥ द्वयोर्बाहौ करे मर्जुः स्त्रीशुद्धोधावकेपि च ॥ रजोरेणोप
 रागोस्यादार्त्तवेच गुणांतरे ॥ १३ ॥ रज्जुर्वेण्यां गुणेषोषिद्राजिः
 स्त्रीपंक्ति लेखयोः ॥ रुजारोगेच भंगेथ लाजः स्यादार्द्रतंडुले ॥ १४
 ॥ नपुंसकमुशीरेथ स्त्रियां पुंभूमिचाक्षते ॥ व्रजो गोष्ठाध्वं देषु
 वाजो निःस्वनपक्षयोः ॥ १५ ॥ वेगे पुमानथ क्लीबे घृतयज्ञान्नवारि
 षु ॥ व्याजः शान्तेऽपदेशेऽथ बीजमंकुरकारणे ॥ १६ ॥ हेतुतत्त्वाद्या
 नरक्षके सज्जुर्वीजिविद्यति ॥ स्त्रियां स्वजोविधौ रुद्रे स्वजः प्रस्वेद
 पुत्रयोः ॥ १७ ॥ क्लीवरक्तेऽथ संजः स्यात्सन्नद्धे संभृतेष्विषु ॥ ॥
 जत्रि ॥ ॥ अंउजामृगनाभौ स्यात्सरठेऽहौ खगे द्वाषे ॥ १८ ॥ अं
 गजं रुधिरं नंगकेशपुत्रगदेषु ना ॥ अंबुजो निचुलेषु सिक्मलेतु
 नपुंसकम् ॥ १९ ॥ असृक् स्याद्योगभेदे नारक्तेपि स्थान्नपुंसकम्
 ॥ कंबोजो हस्तिभेदेपिशंखदेशविशेषयोः ॥ २० ॥ करजं स्याद्वा
 ग्रनखे करजं नखयोः पुमान् ॥ कारुजः शिल्पिनां चित्रे वामत्परे
 गजार्भके ॥ २१ ॥ कांद्योजोऽश्वांतरे सोमवल्के पुन्नागपादपे ॥ कां
 बोजी माषपर्ण्यांच बलक्षरवदिरेऽस्त्रियाम् ॥ २२ ॥ कुदजो वृक्षभे
 दे स्यादगस्त्यद्रोणयोरपि ॥ गिरिजं त्वक्त्रकेऽपि स्याच्छिलाजतु
 निशैलजे ॥ २३ ॥ लोहेपि गिरिजागौरीमातुलुंग्योश्च योषिति ॥
 जलजं कमलेशं रेनीरजं कुष्ठपद्मयोः ॥ २४ ॥ परंजस्तैलयंत्रे
 स्याच्छुरिकाफलफेनयोः ॥ बलजं गोपुरक्षेत्रेशस्य संगरयोरपि

॥२५॥ बलजा वरयोषायांयूथ्यामथवणिकस्त्रियां॥ वणिज्यायां
 पुमान्वाणिज्यकेचकरणांतरे॥२६॥ बाहुजः क्षत्रियेकीरेस्वयजा
 ततिलेपिच॥भूमिजोनरकैःगारेसीतादेव्यांतुभूमिजा॥२७॥ व
 नजामुद्रपण्यानामुस्तकेक्लीबमंबुजे॥ सहजस्तनिसर्गेनासहो
 त्थेपुनरन्यवत्॥२८॥ समजः पशुवृंदेनाविपिनेतुनपुंसकम्॥
 सामाजस्तगजेपुंसिसामोत्थेपुनरन्यवत्॥२९॥ हिमजातुश
 चीगौर्यैःपुंसिमेनाकपर्वते॥ ॥जचतुः॥ ॥अहिभुगर्हि
 पोतास्यैपुंसिकाश्मीरजंपुनः॥३०॥ कुष्ठकुंकुमयोःकूबेतिविषा
 यांतुयोषिति॥क्षीराब्धिजंतुसामुद्रलवणेमौक्तिकेपिच॥३१॥
 पुमांस्तपारकिरणेकमलायांतुयोषिति॥ग्रहराजोरवौचंद्रे
 जघन्यजःकनीयसि॥३२॥ वृषलेद्विजराजस्तचंद्रेऽनंतेगरुत्पनि
 ॥धर्मराजोयमेबुद्धेयुधिष्ठिरनृपेपुमान्॥३३॥भरद्वाजोऽगुरोः
 पुत्रेव्याघ्रादारव्यविहंगमे॥भारद्वाजावनकार्पास्यानाद्रोणान्द्र-
 पिभेदयोः॥३४॥अथभृंगराजउक्तःपक्षिविशेषेचमार्कवेभ्रमरे
 ॥यक्षराट्पुंसिधनदेमल्लानांरंगचत्वरे॥३५॥राजराजःकुबेरेपि
 सार्वभौमेरुधाकरे॥ ॥जपंच॥ ॥ऋषभध्वजएषो
 पिशंकरेचार्हदंतरे॥३६॥मुनिभेषजमागस्त्यहरीतक्यांचलंघने
 ॥ ॥इतिजांतवर्गः॥ ॥द्वैकं॥ ॥झोझंदाशे
 सुरगुरौदेंत्यराजेध्वनावपि॥ ॥झडि॥ ॥झंझापातेतार
 बायोनष्टेपिकीर्त्यतेबुधैः॥झंझाध्वनिविशेषेचस्थादंबुकणावर्ष-
 णे॥ ॥इतिझांतवर्गः॥ ॥त्रैकं॥ ॥अःपुमान्
 स्याद्वलीवर्देशकैचाममतावपि॥झोब्रह्मबुधविहस्तस्यादज्ञेज
 डमूर्खयोः॥१॥प्रज्ञस्तपंडितेचान्येलिंगेबुद्धौचयोषिति॥राज्ञीना
 जप्रियायांचभार्यायांभास्करस्यच॥२॥संज्ञानामभिगायत्र्यांचे
 तनारवि योषितोः॥अर्थस्यसूचनायांचहस्ताद्यैरपियोषिति॥३॥
 ॥ ॥अत्रि॥ ॥कृतज्ञःकुंकुरेपुंसिमर्यादिन्यभिधेयवत्

क्षेत्रज्ञ आत्मनि च्छेदे देवज्ञो गुणके पुमान् ॥४॥ देवज्ञे क्षणिका
 योस्त्री सर्वज्ञः शिवबुद्धयोः ॥ इति भांतवर्गः ॥ टेंक
 ॥ ॥ टः पुमान्वा मने पादे निःस्वनेपि क्वचिन्मतः ॥ टट्टि
 ॥ ॥ अट्टं भक्ते च शक्तेनाक्षौमेत्यर्थे गृह्णांतरे ॥ १॥ इष्टमाशंसि
 तेपि स्यात्पूजिते प्रेयसि त्रिषु ॥ सप्ततंतो पुमान् क्लीबे संस्कारे कृतु
 कर्मणि ॥ २॥ इष्टिर्मता अभिलाषेपि संग्रहश्लोक आगयोः ॥ कटः श्रो
 णो द्वयोः पुंसि किलिंजेति शयेशरे ॥ ३॥ समये गजगंडे च पिप्पल्यां
 तु कटीमता ॥ कटुस्त्री कटुरोहिण्यां लताराजिकयोरपि ॥ ४॥ नपुं
 सकमकार्ये स्यात्पुष्टिं गेरसमात्रके ॥ त्रिषु तद्वत्संगंध्योश्च मत्सरे
 पिरवरेपि च ॥ ५॥ कष्टं तु गहने कृच्छ्रे कुष्टं रोदनरावयोः ॥ कुटः
 कोटे पुमान् स्त्री घटे स्त्री पुंस्योर्गृहे ॥ ६॥ कुटी स्यात्कुंभदास्यां च
 मुखायां चित्रगुच्छके ॥ कूटोऽस्त्री निश्चले राशौ लोहमुद्रदंभयोः
 ॥ ७॥ मायाद्रिशृंगयोस्तच्छेसीरावयवयंत्रयोः ॥ अनृते चाथ कू
 ष्टिः स्यादाकर्षे स्त्री बुधे पुमान् ॥ ८॥ कोटिः स्त्री धतुषोऽग्रेऽश्री सं-
 ख्याभेदप्रकर्षयोः ॥ रवटो धकूपकफयोः प्रहारांतरदंकयोः ॥ ९
 ॥ रवादिस्त्वसद्रुहेपि स्यात्किणेशवरथे स्त्रियाम् ॥ रवेदः कफे ग्रा
 मभेदे चर्मण्यस्य र्वति त्रिषु ॥ १०॥ अथ गृष्टिः स कृत्स्नतगबीबदर
 यो स्त्रियाम् ॥ घटः समाधिभेदे भशिरः कूटकुटेषु च ॥ ११॥ घटा
 घटनगोष्ठी भयदनास्तत्रयोषिति ॥ घृष्टिः स्त्री घर्षणस्पृहा वि
 ष्णुक्रांता सुनाकिरो ॥ १२॥ घोटालुबदरी पूगवृक्षयोरपि योषिति
 ॥ चटुश्चाटोपि चिंटे च प्रतिनामा सने पुमान् ॥ १३॥ जटालग्नक
 चे मूले मांस्यां पुक्ष्णे पुनर्जटी ॥ जुष्टं तु क्लीबमुच्छिष्टे सेविते वाच्य
 खिगकं ॥ १४॥ झटो निकुंजे क्रांतारे व्रणादीनां च मार्जने ॥ तटं न
 पुंसकं क्षेत्रे प्रतीरे तु तटी त्रिषु ॥ १५॥ त्वष्टा पुमान् देवशिल्पित-
 क्ष्णोरादित्यभिघपि ॥ बुटिः स्त्री संशये स्वल्पे सूक्ष्मे लाकालमा
 नयोः ॥ १६॥ ओटिः स्त्री कटुफले च च्चां स्वगैमीनां तरेऽपि च ॥ दिष्टिः

दैवेषु मान् काले दिष्टिर्मुत्परिमाणयोः॥ १७॥ स्त्रियां दृष्टिः स्त्रियां बुद्धौ
लोचने दर्शनेऽपि च॥ घटो दिव्यतुलायां स्याद्दुर्दीचीरे च वाससः॥ १८
॥ नदी नल्योषधे स्त्री स्यात्शैल्योषाशोकयोः पुमान्॥ पटश्चित्रपटे
वस्त्रेऽस्त्री प्रिया लज्जु मे पुमान्॥ १९॥ पटुर्दक्षे च नीरोगे चतुरेऽप्यभिधे
यवत्॥ पटो लेतु पुमान् क्लीबे छत्रालवणयोरपि॥ २०॥ पटुः पेषण
पाषाणे व्रणादीनां च बंधने॥ चतुष्पथे च राजादिशासनांतरपीठ
योः॥ २१॥ पटिः स्त्री पटभेदे स्याद्वागुल्लो कुंभिकाज्जु मे॥ पुष्टिः स्त्री
पोषणे वृद्धौ फरातु फणदंतयोः॥ २२॥ वटी त्रिषु गुणेषु संसि स्यान्व्य
ग्रोधकपर्दयोः॥ भटः स्यात्पुंसि वीरे च विशेषेणामरस्य च॥ २३॥ भृ
ष्टिः स्याद्गर्जने शून्यतादिकायां च योषिति॥ स्त्रिष्टं त्रिष्वयत्तवाचि
म्लानेऽप्युष्टिर्द्वयोः फले॥ २४॥ बद्धपाणौ त्सरो यष्टिः पुंसि स्याद्भुज
दंडके॥ दूयोर्हारलताभांगयोर्मधुकाशस्त्रभेदयोः॥ २५॥ रिष्टं क्षेमा
श्रुभाभावेऽपुंसिरवज्ञे च फेनिले॥ रिष्टिः खड्गे नाशभेदे स्त्री लारो दे
शांतरं शक्रे॥ २६॥ वाटो मार्गे वृत्तिस्थाने स्यात्कुटी वास्तनोः स्त्रियां
॥ विटोऽद्वौ लयणोषिद्धे मूषिके रवदरेऽपि च॥ २७॥ विष्टिः स्त्रिषु क
र्मकरेऽस्याज्जु वेतनकर्मसु॥ व्युष्टिः फले समृद्धौ स्त्री व्युष्टं कल्पे
त्रिषूपिते॥ २८॥ सटाजटाके सरयोः स्फुटो व्यक्तप्रफुल्लयोः॥ व्यासे
त्रिषु स्फुटिर्योषित्वादस्फोटामयेऽपि च॥ २९॥ निर्भिन्नकर्कटीशस्ये
ऽपि स्यात्सृष्टं तु निर्मिते॥ युक्तनिश्चितयोः प्राज्ये त्रिषु सृष्टिस्तनि
र्मितौ॥ ३०॥ स्वभावे चापि कथिता हृष्टो रोमांचितेऽपि च॥ जात ह
र्षे प्रहसिते विस्मितेऽप्यभिधेयवत्॥ ३१॥ ॥ दत्रि ॥ ॥
अवटः स्यात्तिले गर्ते कूपे कुहकजीविनि॥ अरिष्टो लक्षुने निंबे
फेनिले काकं कायोः॥ ३२॥ अरिष्टमश्रुभेतके सूतिकागार आ
सवे॥ श्रुभेमुरणचिह्ने चाऽदिष्टमादेशिते त्रिषु॥ ३३॥ आज्ञासोच्छि
ष्टयोः क्लीबमुत्कटस्तीव्रमतयोः॥ उद्धटः कच्छपे भूर्पे कर्कटो विह
गांतरे॥ ३४॥ राशिभेदे कुलीरे च बालूक्यां शास्त्राली फले॥ कर्हटः

करहादेस्यात्पंकपंकारयोरपि॥ ३५॥ करदोगजगंडेस्यात्कुसुभेनि
 द्यजीवने॥ एकादशाहादिश्चाद्दुर्दुस्तदेपिवायसे॥ ३६॥ करदो
 वाद्यभेदेथकार्पटोजंतुकार्षिणोः॥ कीकटः रूपणोनिःस्वेन्निषु
 पुंभूमिनीवृति॥ ३७॥ कुरुंदोदारुपुत्र्यानाङ्गिरीस्तानप्रभेदयोः
 ॥ कुकुल्यनृतचर्यायांपुंसिस्थाच्चरणायुधे॥ ३८॥ निषादभूदयोः
 पुत्रेत्तणोल्कायांचकुकुमे॥ कुनदीमनःशिलायांनैपाल्यामपि
 योषिति॥ ३९॥ कूपीटमुदरेतोयेकेशलोहर्यजोत्कटे॥ चर्पटः स्फा
 रविपुलेचपेदेपर्पटेपिच॥ ४०॥ चक्रादोविषवैद्येपिधूर्तदीनार
 योरपि॥ चिपिटः स्वाद्यभेदेनाभिषुपिटितविस्तृते॥ ४१॥ चिरिंदी
 तुसुवासिन्यास्याद्वितीयवयःस्त्रियां॥ जकूटं वार्त्ताकुपुष्येजकु
 टोमलयेशुनि॥ ४२॥ त्र्यंकटं शिष्यभेदेपिधौतांजन्यांचनद्वयोः॥
 त्रिकूटं सिंधुलवणेत्रिकूटः पर्वतांतरे॥ ४३॥ त्रिपुटामल्लिका-
 यांचसूस्मेलात्रितोः स्त्रियाम्॥ सतीनकेचतीरेचत्रिपुटः ससु
 दाहृतः॥ ४४॥ द्रोहाटः कथितोगाथाप्रभेदेमृगलुब्धके॥ वैडाल
 वतिकेचाऽथधाराटश्चातकाश्वयोः॥ ४५॥ निर्दटस्तदयाभूत्येक
 थितोनिश्चयोजने॥ परापवादरक्तेचवाच्यलिङ्गोयमिष्यते॥ ४६॥
 निष्कूटस्तृहोद्यानेस्यात्केदारकपाटयोः॥ पर्कटीनूतनफलेपू
 गादेपूक्षपादपे॥ ४७॥ परीष्टिः परिचर्यायांप्राकाम्येऽन्वेषणेस्त्रिया
 म्॥ पर्पटं पिष्टभेदेस्यात्पर्पटोभेषजांतरे॥ ४८॥ पात्रटः कर्परेपुं
 सिदेशेस्यादभिधेयवत्॥ पिच्टोनेत्ररोगेस्यात्कृषंसीसकरंग
 योः॥ ४९॥ वरटाद्वयोर्वरत्यांस्त्रीहंस्यांचतत्पतौपुमान्॥ वर्वटी-
 पण्ययोषायांघ्रीहिभेदेचयोषिति॥ ५०॥ वैकटः स्याद्वैकटिकेम-
 त्स्यभेदेचयूनिच॥ भावाटोभावकेसाधुनिवेशेकासुकेनदे॥ ५१
 ॥ भाकूटः शैलशेषयोर्भेदेस्यादथमर्कटी॥ करंजभिच्छुक्शिं
 व्योःपुंसिवानरलूतयोः॥ ५२॥ मोचाटः कृष्णजीरेचरंभास्थिम-
 लयोद्भव॥ मोरटंतुमवेदिक्षमूलांकोदप्रसूनयोः॥ ५३॥ ससरा

डांत.

मैदिनीकोशः

(१०१)

आत्परक्षीरेमूर्धिकायांतुमोरता॥वर्णादोगायनेचित्रकरेस्त्रीकृत
जीवने॥५४॥विकटावज्जवारात्थांनिषूरुविकरालयोः॥शाकदं-
शकटस्येदमित्यर्थेतस्यबोदरि॥५५॥शैलादोदेवलेसिंहेशकूका
चकिरातयोः॥संसृष्टंविषुसंसर्गसंशुद्धेवसनादिना॥५६॥ ॥
॥ ॥ दचतुः॥ ॥ उच्चिंगदस्तृणगडमत्स्येकोपनपूरुषे॥
करहातःशिफाकंदेपयस्यमदनद्रुमे॥५७॥स्यात्कार्यपुदःरु
पणोन्मत्तानर्थकरेषुच॥कामकूटस्तवेश्यायाःप्रियविप्रमयोः
पुमान्॥५८॥कुटन्नदंतुकैवत्तीसुस्तकेपुंसिशोणके॥कुंडकी
दस्तच्चार्याकवचनाऽभिद्यपूरुषे॥५९॥पतितब्राह्मणीसुप्रदासी
कामुकयोरपि॥रवद्वारीदस्तफलकासिधाराग्रतधारिणोः॥
६०॥गादसुष्टिःरुपाणेनारूपणेत्वभिधेयवत्॥चक्रघातःक्रि
यारोहेपर्यन्तेचशिरचातरो॥६१॥चतुःषष्टिःकलासंख्याभेदयोर्ब
ह्विस्त्रियां॥नारकीदोऽश्मकीदेस्यात्स्वदत्ताशाबिहंतरि॥६२॥
परपुष्टःपरभृतेवारनार्योतुयोषिति॥प्रतिहृष्टंमतेगुत्येद्विरा
दृत्याचकर्षिते॥६३॥प्रतिसृष्टःप्रेषितेस्यात्प्रत्यारव्यातेचवाच्य
वत्॥चर्करातःकटाक्षेस्यात्तरुणादित्यरोचिषि॥६४॥नारीपयो
धरोत्संगकांतदंतनरवक्षते॥शिपिविष्टस्तरवलतौशिबेदुश्च
र्मणिस्मृत॥६५॥अथश्रुतिकटःप्रांचलोहेऽहोपापशोधने॥
॥ ॥ दपंच॥ ॥ दशनोच्छिष्टःपुंसिस्थान्निश्वासांध
रचुंबयोः॥६६॥ ॥ इतिदांतवर्गः॥ ॥ ठैकं॥ ॥
ठोमंडलेचद्रविंभेभून्येचलोकगोचरे॥ ॥ ठद्वि॥ ॥
ठकोमुनौतदारव्यातवेदाध्येतृज्ञयोःस्वरे॥१॥कंठोगलेसन्नि
धानेध्वनोमदनपादपे॥काष्ठादारुहरिद्रायांकालमानप्रक
र्षयोः॥३॥स्थानमात्रेदिशिचस्त्रीदारुणिस्थान्पुंसकम्॥कुष्ठं
रोगेषुकरेस्त्रीकुंठोकर्मण्यमूर्खयोः॥कोष्ठःकुसूलेचास्मीयेम
ध्येकुसौगृहस्यच॥गोष्ठंगोस्थानकेगोष्ठीसभासंलापयोःस्त्रि

याम् ॥ ४॥ ज्येष्ठः श्रेष्ठेऽतिवृद्धे च त्रिषु मासांतरेषु मान् ॥ ज्येष्ठा तु
 गृहगोधारव्यजंतुनक्षत्रभेदयोः ॥ ५॥ निष्ठा निष्पत्तिना शांतया
 ज्ञानिर्वर्हणेषु च ॥ प्रष्टस्त्रिष्वग्रगेश्रेष्ठेषु सिचांडालकोषयोः ॥ ६॥
 पाठश्च पठनेरव्यातो विद्पण्यंतु योषिति ॥ पृष्ठं चरममात्रेपि
 देहस्यावयवांतरे ॥ ७॥ वंठः स्यादकृतो द्वाहे खर्वेऽकुंतायुधेपि
 च ॥ शोठो मध्यस्थपुरुषे धूर्तधूर्तूरयोरपि ॥ ८॥ श्रेष्ठो वरेकुबे
 रे च शोठो मूर्खेऽलसेपि च ॥ षष्ठी कात्यायनीति श्योस्त्रिषुषण्णां
 च पूरणे ॥ ९॥ हठः स्यात्प्रसभेष्टश्यां हठो बाधाविहेठयोः ॥ ॥
 ठत्रि ॥ ॥ अपृष्ठपुंसिकाले च वामे स्यादन्यलिङ्गकः ॥ १०॥ अं
 बष्ठो देशभेदेपि विप्रैर्हैथ्याकृतेपितेपि च ॥ अंबष्ठा चाम्ललोण्यां
 स्यात्पाठायुधिकयोरपि ॥ ११॥ कमठः कच्छपेपुंसिभांडभेदेन पुं
 सकम् ॥ कनिष्ठोऽतिबुवात्यत्यातुजे स्त्रीदुर्बलांगुलौ ॥ १२॥ जर
 ठः कर्कशो पांडो कठिणोऽप्यभिधेयवत् ॥ नर्मठश्चिबुकेषिङ्गे प्र
 तिष्ठागौरवेक्षितौ ॥ १३॥ स्थाने च यागनिष्पत्तिचतुरक्षरपद्म-
 योः ॥ प्रकोष्ठो मणिबंधस्य कूर्परस्यांतरेपि च ॥ १४॥ भूपकक्ष्यां
 तरेपि स्याद्द्वरिष्ठं मरिचेपि च ॥ ताम्रे क्लीबं तित्तिरो नाचरो रुत्तमयो
 स्त्रिषु ॥ १५॥ मकुष्ठो ग्रीहिभेदेनामंथरे पुनरन्यवत् ॥ लघिष्ठो
 ऽत्यल्पके भेले वैकुंठः कृष्णशक्रयोः ॥ १६॥ श्रीकंठो देशभिक्ष
 ये साधिष्ठोऽतिदृढार्ययोः ॥ ॥ ठचतुः ॥ ॥ कलकंठः
 कलध्वाने हंसे पारावतेपिके ॥ १७॥ कालकंठश्च दात्यूहे कल
 विके च खंजने ॥ मयूरे पीतशाले च स्यात्वंडपरशोऽपुमान् ॥ १८॥
 कालपृष्ठं कर्णचापेपुंसिकं कविहंगमे ॥ स्याद्दंतशोठो जंबीरे
 कपित्थे कर्मरंगके ॥ १९॥ नागरंगेपि च पुमान् स्याच्चांगेर्यांतु यो
 षिति ॥ पूतिकाष्ठं च सरलदेवदारुमहीरुहोः ॥ २०॥ सूत्रकंठः
 पुमान् विप्रैरखंजरीदकपोतयोः ॥ हारिकंठः पिकेपुंसिहारा
 न्वितगलेषु ॥ २१॥ ॥ ॥ इति ठांतवर्गः ॥ ॥ ॥

उद्दि:

मोदिनीकोशः

(१०३)

डैकम्॥

॥डःपुमान्वाडवाग्नौस्याडाकिन्यांस्त्रीनिगद्यते॥

॥ ॥डि॥

॥अंडं सु केंचपेभ्यांस्यादिडातुबुधयोषिति॥

१॥सौरभेभ्यांचवचनेवसुमत्यामपिस्त्रियाम्॥कांडःस्तंबेतरुस्कं

धेबाणोऽवसरनीरयोः॥२॥कुत्सितेवृक्षभिन्नाडीवृंदेरहसिनस्त्रि

याम्॥क्रीडाकेलिप्रकारेस्यात्वलावज्ञानयोरपि॥३॥कुंडमग्न्या

लयेमानभेदेदेवजलाशये॥कुंडीकमंडलोजारासतिवत्तीक्ष्णतेपु

मान्॥४॥पिठरेतुननाश्वेदो धनौकर्णामयेविषे॥श्वेडावंशशला

कायांसिंहनादेचयोषिति॥५॥लोहिताकं पर्णफलेघोषपुष्पेन

पुंसकम्॥तुरासदेचकुटिलेवाच्यलिङ्गःप्रकीर्तितः॥६॥क्रोडःश

नौसूकरेनानपुमानंकरक्षसोः॥खंडोस्त्रीशकलेनेक्षविकारमणि

दोषयोः॥७॥खंडःपानांतरेभेदेगंडःस्यात्पुंसिरवद्भिनि॥ग्रहयोग

प्रभेदेचवीथ्यंगेपिठकेपिच॥८॥चिन्हवीरकपोलेषुहयभूषणबु

द्बुदे॥गडुःपृष्ठगुडेकुञ्जगडोमीनांतराययोः॥९॥गुडःस्याद्गोलके

हस्तिसन्नादेक्षविकारयोः॥गुडास्तुत्यांचकथितागुडिकायांच

योषिति॥१०॥गोंडःपामरजातौच वृद्धनाभौचतद्वति॥चंडोनाति

त्तिडावृक्षेभ्रमकिंकरदैत्ययोः॥११॥चंडाधनहरीशंरवपुष्योस्त्रिघ

तिकोपने॥चंडीकात्यायनीदेव्यांहिस्त्रकोपनयोषितोः॥१२॥ती

त्रेपिचूडावडभौशिरवायांबाहुभूषणे॥चोडःप्रावरणेभूम्निदेश

भेदेजडास्त्रियाम्॥१३॥शूकशिब्यांहिमग्रस्तमूकाप्रज्ञेषुतुत्रिषु॥

ताडस्तताडनेघोषेसुष्टिमेयतृणादिषु॥१४॥ताडीपत्रदुमेचाय

दंडोऽस्त्रीलगुडेपुमान्॥व्यूहभेदेप्रकांडेऽश्वेकोणमंथानयोर

पि॥१५॥सैनेकालेमानभेदेचंडांशोःपारिपार्श्विके॥दमयमेभि

मानेचनाडीनालेघणांतरे॥१६॥शिरायांगंडदूर्वायांचर्यायांकु

हनस्थच॥तथाषट्क्षणकालेपिनीडंस्थानकुलाययोः॥१७॥पं

डःपंडेधियिस्त्रीस्यात्पांडुर्नानृपतौसिते॥पिंडोबालैबलेसांद्रे

देहागारैकदेशयोः॥१८॥देहमात्रेनिवाप्रेचगोष्ठसिल्लकयोर

पि॥ ओडुपुष्पेचपुंसिस्या स्त्री बमाजीवनासयोः॥१९॥ पिंडी तु पिंडीत
 गरेऽलाबुरवर्ज्जरभेदयोः॥ पीडा कृपाशिरोमालाऽपमर्दसरलदुषु॥
 २०॥ भ्रांडं पात्रे बणिङ्मूलधनेभूषाऽश्वभूषयोः॥ मंडः पंचांगुलेशाक
 भेदे क्रीबंतु मस्तुनि॥२१॥ आमलक्यां स्त्रियां मंडाऽथाऽस्त्रियां सार
 पिच्छयोः॥ मुंडो दैत्यांतरे राहुग्रहेना मुंडिते त्रिषु॥२२॥ मुंडा मुंडीर
 कायां स्यात्स्त्रियामस्त्री तु मूर्द्धनि॥ रंडा मूषिकपण्यं च विधवायां च
 योषिति॥२३॥ रोडः क्षोदभवेत्सुसितृसेतुवाच्यलिंगकः॥ रंडा तु
 पांसुकायां स्त्री त्रिषु हस्तादि वर्जिते॥२४॥ व्याडो हिंस्त्रपशोः सर्पेषु
 डापानगृहे मता॥ अप्यंबुहस्तिनी वेश्या हस्ति हस्तसुरास्तु च॥२५॥
 शौंडो मत्ते च विख्यातः पिप्पल्यां च भवेत्स्त्रियां॥ वंडं पद्यादिसंघा
 ते न स्त्री स्याद्गोपती पुमान्॥२६॥ ॥ डत्रि॥ ॥ करंडी
 मधुकोशासिकारं डेषु दलादके॥ कूष्मांड्युमायां स्त्री पुंसि कर्कारौ
 च गणांतरे॥२७॥ भ्रूणांतरेऽथ कोदंडं चापेनानी वृदंतरे॥ भुव्य
 थोगारुडं श्वेदमंत्रे मरकते पिच॥२८॥ तरंडो बडिशी सूत्रबद्ध
 काष्ठादिके पूवे॥ नौकायामपि न स्त्री स्यात्तिट्टी डिंबचिंचयोः॥२९॥
 द्राविडो देशभिज्जाते संख्याभिद्वेधमुख्ययोः॥ निर्गुंडी नीलशोफा
 ल्यां सिंधुवारदुमे पिच॥३०॥ प्रचंडो दुर्बहे भवेत्तकरवीरे प्रतापिनि
 ॥ प्रकांडो न स्त्री विटपे मूलशारबांतरे तरोः॥३१॥ शस्ते पिचंड उद
 रे पशोर वयवे पुमान्॥ पूत्यंडो गंधकीटे पितथा जंतवंतरे पुमान्
 ॥३२॥ वरंडो प्यंतरे वेदी समूहमुखरो गयोः॥ वारुंडी द्वारपिंड्यां
 स्त्री फणिनां राजके पुमान्॥३३॥ न स्त्रियां सेकपात्रे च मलेक्ष्णः श्र
 वणस्य च॥ भेरुंडा देवताभेदयक्षिण्यंतरयोः स्त्रियां॥३४॥ भया
 नके वाच्यवत्स्या न्यार्तुडः क्रोडसूर्ययोः॥ मारुंडोऽद्भुजंगीनां
 मार्गे गोमयमंडले॥३५॥ वरुंडा सारिका वर्तिशास्त्रभेदे च योषि
 ति॥ वितंडा वादभेदे स्यात्कञ्जीशाकेशिलाद्वये॥३६॥ करवीर्या
 मपि स्त्री स्याच्छिरवंडो बह्वचूडयोः॥ शरंडस्तु पुमान् धूर्तेशरदे

भूषणान्तरे ॥३७॥ ॥ दचतुः ॥ ॥ अपोगंडस्त बलिभे
 विकलांगेशिशवपि ॥ अतिगंडो योगभेदे वृहद्गंडे तु वाच्यवत्
 ॥३८॥ चक्रवाटोऽद्रिभेदे स्याच्चक्रवाटं तु मंडले ॥ जलसुंदोज-
 लावर्तं पयोरैषौ भुजंगसे ॥३९॥ देवतादुःसंक्षिके ये जीमूते च हु-
 ताशने ॥ अथ वा तद्गुडा वा त्या राजशोणितयोरपि ॥४०॥ पक्षि ल-
 स्फोटिकायांच वामायामपियोषिति ॥ ॥ इति द्वांतवर्गः ॥
 ५३०॥ ॥ दोदक्षायां पुमानुक्तः शनितस्य च लांगुले ॥
 दद्वि ॥ ॥ गूढं रहसिगुह्ये च न द्वयोः संवृते त्रिषु ॥१॥ दूतं स्थू-
 लेन तांते च प्रगाढं बलवत्यपि ॥ मादिः स्त्रीपत्रपंचोच्च दैन्यस्या-
 पि प्रकाशने ॥२॥ मूढस्तु तंत्रिते बाले रादास्त्राशस्त्रशोभयोः ॥ रू-
 दं जातं प्रसिद्धे च बाटं दृढमतिज्ञयोः ॥३॥ व्यूढः संहतविन्यस्तपृ-
 थुलं च अभिधेयवत् ॥ बोद्धेनाभारिके सूते शब्दः स्यात्सुसिगोपतौ ॥
 ४॥ आकृष्टां देवर्षवरं तृतीया प्रकृता वपि ॥ षोढातिनिष्ठा संयुक्ते
 शक्ते चाप्यभिधेयवत् ॥५॥ ॥ दन्त्रि ॥ ॥ अध्यूदाकृतसा-
 पत्यनार्यामध्यूढ ईश्वरे ॥ आषाढो व्रतिनां दंडे मासे मलयपर्व-
 ते ॥६॥ स्त्री पूर्णिमाया मालीदं पादन्यासे शिते त्रिषु ॥ उद्दूढं उद्दे-
 स्थले स्यादुपोदो निकटयोः ॥७॥ प्रगाढः कृच्छ्रदृढयोः प्रमी-
 दौ मूत्रिते घने ॥ प्ररूढोजवरे बद्धमूले वा रूढ इत्ययं ॥८॥ वरूढां-
 चले कपादेऽग्नौ पंजरं शंबलेपि च ॥ विरूढौ कुरिते जाते विगूढौ
 गर्हितेपि च ॥९॥ गुप्तेपि त्रिषु संरूढः प्रोदेचां कुरिते त्रिषु ॥ समू-
 दः पुंजिते सुग्ने सद्योजाते सुपुत्रुते ॥१०॥ ॥ दचतुः ॥
 अध्यारूढं समारूढेऽभ्यधिके चाभिधेयवत् ॥ रवद्वारूढः श्रि-
 ते रवद्वामविनीते च वाच्यवत् ॥११॥ प्रत्यालीदं तु चरणान्यासभे-
 देशिते त्रिषु ॥ ॥ इति द्वांतवर्गः ॥ ॥५३१॥
 णेकं ॥ ॥ णः पुमान्निंदु देवे स्याद्भूषणगुणवर्जिते ॥ पानीय-
 निलये पीति केचिद्भूषणपश्वितः ॥१॥ ॥ णद्वि ॥

अणुर्ग्राहिबिशोपंस्यातुंसिसूक्ष्मेभिधेयवत् ॥ अणिराणिवदक्षा
 ग्रकीलाश्रिसीमसूद्वयोः ॥ २ ॥ उष्णो ग्राधेषुमान्दक्षाशीतयोरन्य
 लिंगकः ॥ ऊर्णामेषादिलोमिस्यादंतरावर्तकेभ्रुवोः ॥ ३ ॥ कर्णः
 पृथाज्येषुसूतेसूवर्णालोभ्रुतावपि ॥ क्षणः पर्वोत्सवव्यापारेषु
 मानेऽप्यनेहसः ॥ ४ ॥ कृणाजीरककुंभीरमक्षिकापिप्यलीषुच
 ॥ कणोऽतिसूक्ष्मेधान्यांशोकाणः काकैकचक्षुषोः ॥ ५ ॥ कीर्णदत्ते
 चविक्षिप्तोहोसितेष्यभिधेयवत् ॥ कुणिस्तन्नकवृक्षेनाकुकरे-
 त्वभिधेयवत् ॥ ६ ॥ कृष्णः सत्यवतीषुत्रेवायसेकेशवेऽर्जुने ॥
 कृष्णास्याहोपदीनीलीकणाद्राक्षासूयोषिति ॥ ७ ॥ मेचकेवा-
 न्यलिंगः स्यात्क्रीबेमरिचलोहयोः ॥ कोणो वाद्यप्रभेदेस्याद्दीणा
 दीनांचवादने ॥ ८ ॥ एकदेशेगृहादीनामश्रोत्रलगुडेपिच ॥ गणः
 प्रथमसंरथोद्येचंडासैन्यप्रभेदयोः ॥ ९ ॥ गुणो मौर्व्यामप्रधानेरू-
 पादोसूदइंद्रिये ॥ त्यागशौर्यादिसत्त्वादिसंध्याद्यावृत्तिरज्जुषु ॥
 १० ॥ शक्रकृदावपिवद्व्यांचगेषुर्नागायनेनटे ॥ घ्राणं क्लीबं ना-
 सिकायां घ्रातेस्याद्वाच्यलिंगकम् ॥ ११ ॥ घृणा जुगुप्साकृपयो-
 रथचूर्णीकपर्दके ॥ चूर्णो धूलो क्षारभेदे चूर्णानिवासयुक्तिषु ॥
 १२ ॥ जर्णुश्चंद्रेचवृक्षेचजिष्णुर्नावासवेर्जुने ॥ जित्वरेवाच्यवज्जी-
 र्णोपरिपक्वपुराणयोः ॥ १३ ॥ झूणिः क्रसुकभेदेपिदुष्टदैवश्रुतौ
 स्त्रियाम् ॥ त्राणं तुत्रायमाणायां रक्षणे रक्षिते त्रिषु ॥ १४ ॥ ती-
 र्ष्णं सामुद्रलवणे विषलोहाजिमुष्कके ॥ क्लीबं जवाग्रजेपुंसि-
 तिग्मात्मत्यागिनोस्त्रिषु ॥ १५ ॥ तूणीनील्यानिषंगेनातृष्णा
 स्यात्तर्षलिप्तयोः ॥ दीर्णं विदारितेभीते दुर्णंचापेऽलिनिदुणः
 ॥ १६ ॥ दुपयंबुद्रोणीकच्छप्योर्देषुर्दातरिदुर्गमे ॥ द्रोणोऽस्त्रि-
 यामादकेस्यादादवापचतुष्टये ॥ १७ ॥ पुमान्कृपीपतोदग्धका-
 लेस्त्रीनीवृदंतरे ॥ तथाकाष्ठंबुवाहिन्यांगवाहिन्यामपीष्यते
 ॥ १८ ॥ पणो वरादमानेस्यान्मूल्यकार्पापणेग्रहे ॥ क्रय्यशाका

मेदिनीकोशः

(१०७)

ट्टिकाद्युतव्यवहारेभृतो धने॥१९॥ पर्णपत्रेकिंशुककेनापाणिः
 स्यादुन्मदस्त्रियां॥स्त्रियां हयोः सैन्यपृष्ठेपादग्रंध्यधरेपिच॥२०॥
 प्राणोत्तन्मारुतेबोले काव्यजीवेऽनिलेऽबले॥पुल्लिंगः पूरितेवान्य
 लिंगः पुंभूम्निचासृषु॥२१॥ पूर्णः शक्तेसमग्रेनापूरितेत्वभिधेय-
 वत्॥ फाणिर्गुडेकरं वेचस्त्रियां वाणीतुयोषिति॥२२॥ व्यूताव-
 पिसरस्वत्यां भूषणः स्त्रीगर्भदिभयोः॥ मणिः स्त्रीपुंसयोरभ्याजा-
 तौमुक्तादिकेपिच॥२३॥ कंठदेशेस्तनेजायालिंगाग्रेऽलिंगरेपिच॥
 मोणः शकृफलेनकमक्षिकाऽहिकरंडयोः॥२४॥ रणः कोणेक-
 णेपुंसिसमरेपुनपुंसकं॥ रेणुः स्त्रीपुंसयोर्धूलौपुल्लिंगः पर्पटेपु-
 नः॥२५॥ वर्णोद्दिजादिशकुदियशोगुणकथासूच॥ स्तुतौ ना-
 नस्त्रियां भेदरूपाक्षरविलेपने॥२६॥ बाणः स्याद्गोस्तनेदैत्यभे-
 देकेवलकांडयोः॥ वाणातुवाणमूलेस्त्रीनीलझिंढ्यापुनर्दयोः
 ॥२७॥ वीणाविद्युतिबल्लक्यां वृष्णिः पांडवचंद्रयोः॥ त्रिषुनाया-
 दवेमेषे वेणीकेशस्यबंधने॥२८॥ नद्यादेरंतरेदेवताले वेणुर्नृ-
 पांतरे॥ त्वक्सारेपिचपुंसिस्याच्छाणोमासचतुष्टये॥२९॥ लोहा-
 दीनांचनिषके शाणी प्रावरणांतरे॥ श्राणं पक्वेयवाग्वांस्त्रीशी-
 र्णंतनुविशीर्णयोः॥३०॥ श्रेणिः स्त्रीपुंसयोः पंक्तौ समानशिल्पि-
 संहतौ॥ शोणः रुशानोशयोनाकेलोहिताश्वेनदेषुमान्॥३१॥
 त्रिषुकोकनदच्छायेस्थाणुः कीलेहरेषुमान्॥ अस्त्रीध्रुवेऽथ-
 स्थूणास्यात्सूर्यास्तंभेगृहस्यच॥३२॥ ॥णत्रि॥ ॥
 अरुणोऽव्यक्तरागेऽर्कसंध्यारागेऽर्कसारथौ॥ निःशब्देकपिले
 कुष्ठभेदेनागुणिनित्रिषु॥३३॥ अरुणाऽतिविषाश्यामामंजिष्ठात्रि-
 वृतासूच॥ अरणिर्वह्निमंथेनाहयोर्निर्मथ्यदासृणि॥३४॥ अभी-
 क्ष्यंतुभृशोनित्येतद्युक्तक्रिययोस्त्रिषु॥ इंद्राणीकरणंस्त्रीणां
 पौलोमासिंधुवारयोः॥३५॥ ईरिणं तूषरेभून्यपीक्ष्णं दर्शनेद-
 शि॥ ऊषणं मरिचेकूबंकणाया मुषणा स्त्रियाम्॥३६॥ एषणी

व्रणमार्गानुसारिण्यांचतुलाभिदि॥ करुणास्तरसेवृक्षेकृपायां
 करुणामता॥३७॥ कर्तृणं नृणभित्पृथ्व्योः करणं हेतुकर्मणोः॥
 वणिजादौ हस्तलेपे नृत्यगीतप्रभेदयोः॥३८॥ क्रियाभेदेन्द्रियक्षेत्र
 कायसंवेशनेषु च॥ कायस्थे साधने क्लीबं पुंसि भूद्वाविशोः स्मृते॥
 ॥३९॥ कल्याणमक्षयस्वर्गे मंगले पितृपुंसकं॥ कंकणं करभू
 षायां सूत्रमंडनयोरपि॥४०॥ करेणुर्गजयोषायां स्त्रियां पुंसि म
 तंगजे॥ कर्मणं मंत्रतंत्रादियोजने कर्मठेऽपि च॥४१॥ काकिणी
 पणतुर्योऽशोमानदंडे च दृश्यते॥ कृष्णलोकवराह्योऽस्यादुन्मानस्या
 शक्येऽपि च॥४२॥ कारणं करणे हेतुवधयोश्च न पुंसकम्॥ स्त्रीया
 तनायां कुर्वाणो भृत्यकारकयोस्त्रिषु॥४३॥ कृपाणः रवद्वेच्छु-
 रिकाकर्तयोरपि योऽपि॥ कृपाणस्तृकमौ पुंसि मंदकुत्सितयो
 स्त्रिषु॥४४॥ क्षेपणं प्रेरणेनोकादंडजालभिदोऽस्त्रियां॥ ग्रहणं
 स्वीकासादरकरोपरागोपलब्धिबन्दिषु॥४५॥ स्याद्ग्रामणीः प्रधानेऽधि
 पतात्रिषु नापिते पुंसि॥ ग्रामीणानीलिकायां स्त्रीयामोद्भूतेऽभि
 धेयवत्॥४६॥ गोकर्णोऽश्वतरे सर्पसारंगे च गणांतरे॥ अंगुष्ठा
 नासिकोन्माने गोकर्णं मूर्ध्नि कोषधौ॥४७॥ चरणोऽस्त्री बद्धुचा
 दौ मूले गोत्रेऽपि च॥ भ्रमणं भक्षणे चापि न पुंसकउदाहृतः
 ॥४८॥ जरणं जीरके जार्जहिं गुसोवर्चलेऽपि च॥ तरुणं कुञ्जपु
 ष्येनारुखकेऽनितुत्रिषु॥४९॥ तरणिर्धर्मणोऽपुंसिकुमारीनोक
 योऽस्त्रियाम्॥ दक्षिणो दक्षिणोद्भूतसरलच्छंदवर्त्तिषु॥५०॥ आ
 रात्रेऽपि यज्ञादिविधिदाने दिशि स्त्रियाम्॥ द्रविणं न द्वयोर्वित्ते
 कांचने च पराक्रमे॥५१॥ दारुणो रसभेदेनात्रिषु तु स्याद्भूयाव
 हे॥ दुग्धो मुद्गरेऽपि स्यात् दुहिणे च परश्वधे॥५२॥ दुर्बणं त्रिषु
 सहर्णं क्लीबमैलेयसूययोः॥ दौर्वाणं मृष्टपर्णे स्याद्दूर्वायां स्तरसे
 पि च॥५३॥ धर्मणस्तृप्तुमान् वृक्षभेदसर्पप्रभेदयोः॥ धरणं मा
 नभेदेऽपि धारणे धरणां भुवि॥५४॥ धर्षणं स्यात्परिभवे रतेऽ

सत्यांतु धर्षिणि ॥ धरुणः सम्मतेनोरेस्वल्लोकं परमेष्ठिनि ॥ ५५ ॥
 धारणीनाडिकायां स्याद्बुद्धोक्तं मंत्राभिधायि ॥ धारणां गेच योगस्य
 नपुंसि स्याद्विधारणे ॥ ५६ ॥ धिषणस्त्रिदशाचार्ये धिषणाधियि
 योषिति ॥ निःश्रेणिरधिरोहिण्यां रवर्जरी पादपेस्त्रियाम् ॥ ५७ ॥
 निर्याणं वारणापांगदेशो मोक्षे ध्वनिर्गमे ॥ निर्माणं निर्मितौ सारं
 समं जसेन पुंसकम् ॥ ५८ ॥ निर्वाणमस्तंगमने निर्बुतौ गजम
 ज्जने ॥ संगमे प्यपवर्गे च प्रवणो नाचतुषथे ॥ ५९ ॥ क्रमनिष्क्रमही
 भागोदरप्रक्षेपुचत्रिषु ॥ प्रघणस्ताम्रकुंसे स्यादलिंदेलोहसु
 दुरे ॥ ६० ॥ प्रमाणं नित्यमर्यादाशास्त्रेषु सत्यवादिनि ॥ इयत्तायांच
 हेतौ च क्लीबैकत्वे प्रमातरि ॥ ६१ ॥ पत्रोर्णो धोतको शोबे क्लीबं स्या
 ष्छोणके पुमान् ॥ पक्षिणी पूर्णिमायां स्याद्विहंग्यां शाकिनीभिदि
 ॥ ६२ ॥ आगामिर्वर्तमाना हर्युक्तरात्रावपि स्त्रियाम् ॥ प्रवेणिः स्त्री
 कुथावेण्योः पुराणं पंचलक्षणे ॥ ६३ ॥ पणोपुंसि त्रिषु प्रले पूरणः पू
 रके त्रिषु ॥ क्लीबं पिंडप्रभेदे च पूरणी शास्त्रलिङ्गमे ॥ ६४ ॥ पदारंभक
 सूत्रेषु प्रोक्षणं सेचने वधे ॥ वरुणस्तरुभेदेऽसुपश्चिमाशापता
 यपि ॥ ६५ ॥ वरुणस्तु पुमान्तिक्तशाकप्राकारयोरपि ॥ क्लीबं क
 न्यादिवरणे वेष्टने स्त्रीनदीभिदि ॥ ६६ ॥ वारणं प्रतिषेधे स्याद्धार
 णस्तमंतं गजे ॥ ब्राह्मणं ब्रह्मसंघाते वेदभागेन पुंसकम् ॥ ६७ ॥
 भूमिदेवे तु पुल्लिंगः स्फुजिकापृक्कयोः स्त्रियाम् ॥ वारुणी गंडदूर्वा
 यां प्रतीची स्तरयोरपि ॥ ६८ ॥ भरणी घोषकेऽक्षे भरणं वेतने भू
 तौ ॥ भ्रमणी कारुंडिकायां कीडाद्यायामधीशितुः ॥ ६९ ॥ भीषणो
 रसे सल्लभ्यानागाटे दारुणे त्रिषु ॥ मसृणोऽकर्कशे स्निग्धे निषूमा
 यांतु योषिति ॥ ७० ॥ मत्कुपो निर्विषाणे भेनिः भ्रशुपुरुषे पिच
 ॥ उदंशेनालिकेरे च मार्गणो याचकेशरे ॥ ७१ ॥ याञ्जान्वेषणयोः
 क्लीबं यंत्राणं रक्षणं स्मृतम् ॥ बंधने स्यान्नियमने रवणः शब्दने
 खरे ॥ ७२ ॥ रमणं पदोलसूले नार्यो स्त्रीनाथवे स्मरे ॥ रोषणः शर

देहेमघर्षणोपलयोःपुमान्॥७३॥क्रोधनेवाच्यलिंगःस्याद्रोहि
 णीकंठरुग्भिदि॥तटित्कटुंभरासोमवल्केषुलोहितागवोः॥७४॥
 लवणं सैंधवादीनासिंधुरक्षोभिदोरसे॥तद्युक्तेवाच्यलिंगःस्या-
 नदाभेदद्विषोःस्त्रियाम्॥७५॥लक्षणांनान्निचिन्हेचसारस्यांल-
 क्षणाकचित्॥लक्षणात्वौषधीभेदेसारस्यामपियोषिति॥७६॥
 ॥रामभ्रातरिपुंसिस्यात्सश्रीकेचाभिधेयवत्॥विषाणीक्षीरका-
 कोल्यामजशृंग्यांचयोषिति॥७७॥कुष्ठनामौषधेक्लीबंपशुशृंगेभ-
 दंतयोः॥विपणिःपण्यवीथ्यांचभवेदापणपण्ययोः॥७८॥शर-
 णंगृहरक्षित्रोर्वर्धरक्षणयोरपि॥श्रवणंचश्रुतौकर्णेनक्षत्रेचन-
 पुंसकम्॥७९॥श्रमणोयतिभेदेनानिद्यजीविनितुत्रिषु॥स्त्रियां-
 सदर्शनामास्यांसेंडीरीशवरीभिदोः॥८०॥श्रावणोमासिपावडे-
 दध्याल्यांश्रावणास्त्रियाम्॥शिंघाणंकाचपात्रेचलोहनासिक-
 योर्मले॥८१॥श्रीपर्णीकाश्मरीकुंभ्योःक्लीबंपद्माग्निमंथयोः॥सं-
 कीर्णनिचितेपिस्यादशुद्धेचापिभेद्यवत्॥८२॥सरणिःपंक्तौमा-
 र्गेचसारणोराक्षसांतरे॥रुग्भेदेनाप्रसारण्यांस्वल्पनद्यांचसा-
 रणी॥८३॥स्रवणःकरमर्देस्याद्विष्णुस्रग्रीववैद्ययोः॥स्रव-
 णोनास्वर्णकर्षेस्रवर्णानुमरवांतरे॥८४॥श्रीकृष्णाणुरुणिक्लीबे-
 कांचनेहरिचंदने॥स्रपर्णःस्वर्णचूडेचगरुडेकृतमालके॥८५॥
 स्रपर्णीकमलिन्यांचवैनतेयस्यमातरि॥हरेणुर्नासतीलेस्त्री-
 रेणुकाकुलयोषितोः॥८६॥हरणंयौतकादीनांद्रव्येभुंजेत्ता-
 पपि॥हरिणःपुंसिसारंगेविषदेत्वभिधेयवत्॥८७॥हरिणी-
 हरितायांचनारीभिर्दुत्तभेदयोः॥सवर्णप्रतिमायांचहर्षणोऽ-
 क्षिरुगंतरे॥८८॥हर्षकेयोगभेदेचश्राद्धदेवेपिचकचित्॥हिर-
 णंरेतसिस्वर्णेवरोदेचनपुंसकम्॥८९॥

णचतुः

अंगारिणीहसंत्यांचभास्करत्यक्तदिश्यति॥अथवर्णिनांऽथ-
 र्वज्ञब्राह्मणेचपुरोधसि॥९०॥आतर्पणंप्रीणयेस्यान्गलाले

मेटिर्नाकोशः

(११११)

पनेपिच॥ आरोग्यं हणं स्यात्सोपानेसमारो हेमरो हणो॥९१॥ इत्थेप
 णंतु व्यजने धान्यमर्दनवस्तुनि॥ स्यादुद्धरणमुद्धारवांतान्नोन्मूष
 लेषपि॥९२॥ कार्षापणोऽस्त्रीकार्षिकेपणषोडशकेपिच॥ अथ का
 मगुणोरागेविषयाभोगयोरपि॥९३॥ वीर्णपर्णेतुनिंबेपिरवर्जुरा
 भूरुहेषुमान्॥ चूडामणिः शिरोरत्नेकाकचिज्जाफलेषुमान्॥९४॥
 जुहुवाणोऽपिचाध्वर्यावपिस्याज्जातवेदसि॥ तंडुवीणः कीटमा
 त्रेवर्बरेतंडुलोदके॥९५॥ त्रायमाणायार्धिकेस्त्रीरस्यमाणोऽभिधे
 यवत्॥ तैलपर्णमलयजे श्रीवासेसिल्हकेपिच॥९६॥ दाक्षायणी
 त्वपर्णायामश्विन्याद्युडुषुस्त्रियाम्॥ अथ देवमणिभैरगेऽश्वाचर्तेको
 स्तुभेपिच॥९७॥ नारायणोऽनुतेभीरुगौर्योत्तारायणीमता॥ अ
 थोनिगरणं क्लीबं भोजने स्याद्बलेषुमान्॥९८॥ अथ निःसरणं सु
 त्प्रायमोक्षेषु निर्गमे॥ स्यान्निस्तरणमुपायेनिस्तारेतरणेपिच
 ॥९९॥ निरूपणं स्यादालोकेविचारेचनिदर्शने॥ पर्यरीणश्चपर्ण
 स्यशिरायां द्यूतकंबले॥१००॥ पर्णचूर्णरसेपि स्यात्पर्यरीणंतुपर्व
 णि॥ प्रवारणनिषेधे स्यात्काम्यदानेचनद्वयोः॥१०१॥ परीरणः स्या
 त्कमठेदंतेचपट्टशाटके॥ परायणमभीष्टे स्यात्तत्पराश्रययोरपि
 ॥१०२॥ परवाणिः पुमान्धर्माध्यक्षवत्सरयोरपि॥ परायणं समासं
 गकास्तुर्येपारगतावपि॥१०३॥ पीलुपर्णाविंबिकायां मूर्खायामौष
 धीभिदि॥ अथ पुष्करिणीचेस्यांसराजिन्यां जलाशये॥१०४॥ मधुप
 र्णितुंगं भार्यानीलीसंज्ञौषधावपि॥ मीनीम्रीणस्तुष्टिङ्गो दुर्दुरा
 स्मेचरवंजने॥१०५॥ रक्तरणुस्तुसिंदूरपलाशकोरकेषुमान्॥ राग
 चूर्णः पुमान्दंतधावनेमकरध्वजे॥१०६॥ रेरिहाणस्तुष्टुसिस्त्यान्महा
 देवैर्वरेपिच॥ लंबकर्णः स्मृतोकोटपादपेच्छुगलेपिच॥१०७॥ त्रिदा
 रणं विडंबेचभेदे क्लीबं रणेद्वयोः॥ अथ वैतरणीनद्यां प्रेतानां यातु
 मातरि॥१०८॥ शरवाणिः शरसुरवेपापिष्टेशस्त्रीविनि॥ पुमानयो
 शिरवरिणारसालावृत्तभेदयोः॥१०९॥ नारीरत्नेमल्लिकायां रोमाव

ल्यामपि स्त्रियाम् ॥ अथ संसरणं क्लीबमसंबाधचमूगतौ ॥ १० ॥ धं
 रापथेच संसारं रणारं भेच कुत्रचित् ॥ समीरणः स्यात्पवने पथि
 केच फणिज्जके ॥ ११ ॥ हस्तिकर्णश्चोरुबूके पलाशगणभेदयोः ॥
 ॥ ॥ णपंच ॥ ॥ अवग्रहणमित्येतत्प्रतिरोधेप्यनाद
 रे ॥ १२ ॥ अवतारणं भूतादिग्रहे वस्त्राचलेर्चने ॥ प्रविदारणमा
 रव्यातं संपरायेऽवतारणे ॥ १३ ॥ परिभाषायां सनिंदोपालंभनेनिय
 मेपि च ॥ उक्तो मत्तवारणस्तत्प्रक्लिन्नकटकंजरे ॥ १४ ॥ क्लीबंप्रासा
 दवीथीनांकुंडवृक्षवृतावपि ॥ मंडकपणीमंजिष्ठात्राह्मण्योर्ना
 तुशोणके ॥ १५ ॥ रोमहर्षणं रोमांचैनासूतेच बिभीतके ॥ वातरा
 यणउन्मत्तेनिष्प्रयोजनपूरुषे ॥ १६ ॥ कांडेच परपत्रेच कूटेच पर
 संक्रमे ॥ ॥ णषट् ॥ ॥ दोहदलक्षणमुक्तं वयःसंधौ
 चगर्भेच ॥ १७ ॥ यौवनलक्षणमव्यारव्यातं लावण्यकुचयोश्च
 ॥ ॥ ॥ इति णांतवर्गः ॥ ॥ ६४९ ॥ ॥ तैकं ॥ ॥
 तश्चौरामृतपुच्छेषु क्रोडे स्लेछे च कुत्रचित् ॥ अबुमौ स्तरणोपुण्ये-
 कथितः शब्दवेदिभिः ॥ १८ ॥ ॥ तद्दि ॥ ॥ अस्तंक्षितेष्य
 वसिते त्रिषु नापश्चिमाचले ॥ अंतंस्वरूपेनाशेना नस्त्रीशोभेऽतिके
 त्रिषु ॥ १९ ॥ आर्त्तिः पीडाथनुक्रोद्योः स्त्र्यासेलब्धे स्वसत्तयोः ॥ आसिः
 स्त्रीयोगसंप्राप्त्योरितं स्मृते गते त्रिषु ॥ २० ॥ ईतिर्दिबे प्रवासेति वृ
 द्धादिषट्सकच स्त्रियाम् ॥ उक्तमेकाक्षरच्छंदस्कृतं स्याद्भाषिते त्रि
 षु ॥ २१ ॥ उक्तिः स्त्रीरक्षणे स्पृता वृत्तिः कल्याणवर्त्यनोः ॥ अगुप्सास्पर्ध
 योस्त्रीस्यादृतमुच्छशिलाजले ॥ २२ ॥ सत्येदीप्ते पूजिते स्यादृतिव
 र्णादिषट्सकच ॥ आर्तवेभासिच पुमानेतः कर्बुरागतौ ॥ २३ ॥ क्षा
 ताशूद्राक्षत्रियजैप्रतीहारे च सारथौ ॥ भुजिस्थातनये पि स्यान्नि
 युक्तवेधसोः पुमान् ॥ २४ ॥ कर्त्ता तु कारके वाच्यलिंगो नापरमो हि नि
 ॥ क्रतुर्यज्ञेषु नो पुंसि कर्त्तातिः शोभेच्छयोः स्त्रियाम् ॥ २५ ॥ कांता-
 नार्याप्रियंगोस्त्रीशोभने त्रिषु नाधवे ॥ लोहे च चंद्रसूर्यायः पर्या

यांतःशिलासूच॥९॥क्षितिर्निवासेमोदिन्यांकालभेदेक्षयेस्त्रियाम्॥कीर्तिःप्रसादयशसोर्योषित्कुंतोगवेधुकायांस्थात्॥१०॥प्रासायुधेचकुंतीगुगुलुपृथयोश्चशालुक्याम्॥कृतंयुगेऽलमर्थस्याद्विहितेहिंसितेब्रिषु॥११॥कृतंतुवेष्टितेच्छिन्नेकृतिःकारणहिंसयोः॥कृतिश्चर्मत्वचोभूर्जेकृत्तिकायांह्रयंस्त्रियाम्॥१२॥केतुर्नारुकपताकाविग्रहोत्पातेषुलक्ष्मणि॥गर्तस्त्रिगर्तभेदेस्यादवदेचकुकुंदरे॥१३॥ग्रस्तंग्रासीकृतेपिस्थालुसवर्णपदेपिच॥गतिःस्त्रीमार्गदशयोर्ज्ञानेयात्राभ्युपाययोः॥१४॥नाडीघणसरण्यांचगतंविज्ञातयातयोः॥गातुर्नाकोकिलेभृंगेगंधर्वेब्रिषुरोषणे॥१५॥गीतिश्छंदसिगानेस्त्रीगीतंशब्दितगानयोः॥गुप्तिस्त्र्यवकरस्थानेकारागारेचरक्षणे॥१६॥गुप्तंस्याद्रक्षितेगूढेद्यातःकांडप्रहारयोः॥घृतमाज्येजलेक्लृबंप्रदीप्तेत्वभिधेयवत्॥१७॥चित्तंछन्नेब्रिषुचिताचित्यायांसंहतौस्त्रियाम्॥चित्तिश्चित्यावृंदयोःस्त्रीजातंयत्तौघजन्मसू॥१८॥क्लृबंभ्रिलिंगमुत्पन्नेजातिःस्त्रीगोत्रजन्मनोः॥अश्र्यंतिकामलक्योश्चसामान्यच्छंदसोरपि॥१९॥जातीफलेचमालत्यांज्ञातिस्तातसगोत्रयोः॥पुमानथततंव्यासेविस्तृतेचभ्रिलिंगकम्॥२०॥क्लृबंवीणादिवाद्येस्यात्युल्लिंगस्तसमीरणे॥तातेनुकंप्येजनकेतिक्तोरससूगंधयोः॥२१॥तिक्तातुकदुरोहिण्यांपर्पदेतुनपुंसकम्॥तूस्तरेणौचविरव्यातंजदायांचनपुंसकम्॥२२॥त्रेतायुगेऽग्निव्रितयेदत्तंविश्राणितेऽर्चिते॥दंतोऽद्रिकदकेकुंजेदशनेऽथोषधौस्त्रियाम्॥२३॥दांतस्तदमितेपिस्थान्तपःक्लेशासहेब्रिषु॥दितिदैत्यजनन्यांचरवंडनेपिचयोषिति॥२४॥दीप्तंनिर्भासितेदग्धेज्वलितेऽथद्रुतंब्रिषु॥शीघ्रेविलीनेविद्राणेधृतिःस्त्रीरश्मिशोभयोः॥२५॥हृतिश्चर्मपुटेमत्स्येनाधातुर्नैदियेब्रिषु॥शब्दयोनिमहाभूततद्गुणेषुरसादिषु॥२६॥मनःशिलीदोश्चेष्मादोविशेषाद्देरिकेस्त्रिच॥धाताहिरण्यगर्भेनापालकेब्रिषयोधु

तम् ॥ २७ ॥ त्यक्तेषितं ते धूतं तु कंपिते भर्त्सिते त्रिषु ॥ धूर्ते तुरखंडलव
 णे धूस्तूरेनाविदे त्रिषु ॥ २८ ॥ धृतिर्नेष्टौ स्त्रियां तु षौ योगभिद्वैर्यधार
 णे ॥ नतं तगरपाठ्यां स्यात्क्रीबंकुदिलनम्रयोः ॥ २९ ॥ त्रिषु नीति
 र्नयेपि स्यात्प्रापणेपि च योषिति ॥ पंक्तिः स्त्रीगौरवेषाके पत्तिर्ना
 पदगे स्त्रियाम् ॥ ३० ॥ गतावेकरथैके भञ्ज्यश्च पंच पदातिके ॥ पंक्ति
 र्दशाक्षरं छंदोदशसंख्यालिषु स्त्रियाम् ॥ ३१ ॥ पतिर्धवेना त्रिष्वीशे प्रा
 सं लब्धे समंजसे ॥ पातो निपाते नेत्राते त्रिषु प्राप्तिर्महोदये ॥ ३२ ॥
 लाभेपि च स्त्रियां प्राप्तिः पूतिर्मादेशयोः स्त्रियाम् ॥ पीतिर्नाऽश्वे स्त्रि
 यां पाने प्रीतं हृषितं नर्मणोः ॥ ३३ ॥ पीतं पाने हरिद्रायां स्त्रियां गौरे
 ऽभिधेयवत् ॥ प्रीतिर्योगांतरे प्रेम्णि स्मरपत्नीमुदोः स्त्रियाम् ॥ ३४
 ॥ पुस्तं क्रीबेषु स्तके च लेप्यादि शिल्पकर्मणि ॥ पूतं तुरंगमगतौ
 क्रीबंपुंसि त्रिमात्रके ॥ ३५ ॥ पूतं त्रिषु पवित्रे च शठिते बहुलीकृते ॥
 पूतं त्रिषु पूरिते स्यात्क्रीबंरवातादिकर्मणि ॥ ३६ ॥ प्रोतं नपुंसकं व
 स्त्रैर्यचिते वाच्यलिंगकम् ॥ प्रेतो भूतांतरे पुंसि मृते स्याद्वाच्यलिं
 गकः ॥ ३७ ॥ पोतः शिशोवह्नित्रे च गृहस्थाने च वाससि ॥ वृत्तिस्तु
 वरणेपि स्याद्दृष्टने ऽपि च योषिति ॥ ३८ ॥ भर्त्ता स्वामिनिपुंसि स्या
 त्रिषु धानरिपोष्टरि ॥ भक्तिर्विभागे सेवायां स्त्रियां भ्रांतिस्तयो
 षिति ॥ ३९ ॥ मिथ्यामितो च भ्रमणे भित्तिः कुड्यप्रदेशयोः ॥ भीति
 र्भये स्त्रियां भीतं भये थभीयुते त्रिषु ॥ ४० ॥ भूतिर्भस्मनिसंपत्तौ
 हस्तिशृंगारयोः स्त्रियाम् ॥ भूतं क्षमादोपि शाचादौ जंतौ क्रीबं त्रिषू
 चिते ॥ ४१ ॥ प्राप्ते वित्ते समे सत्ये देवयोन्यंतरे तु ना ॥ कुमारपि भृ
 तिः स्त्रीस्यान्मूलेपि भरणेपि च ॥ ४२ ॥ मतं तु सन्मते ज्ञाते मतिः
 स्त्रीच्छाशियोः स्मृतौ ॥ मंतुः पुंस्यपराधेपि मनुष्येपि प्रजापतौ ॥ ४३
 ॥ माता गौर्यादिजननी गोब्रह्मण्यादिभूमिषु ॥ मातिर्मानेप्यव
 च्छेदे मुक्तिर्मोक्षे च मोक्षणे ॥ ४४ ॥ मात्रादयः स्त्रियां मुक्तः प्राप्तो
 क्षे च मोचिते ॥ त्रिषु स्त्रीमौक्तिके मूर्तिः कायकादिन्ययोः स्त्रियां ॥ ४५

मूर्त्तस्यात्रिषु मूर्च्छालेकठिने मूर्तिमत्यपि ॥ मृतं तु याचिते मृत्यो
 क्लीबं मृत्युमतित्रिषु ॥ ४८ ॥ यतिः स्त्रीपादविच्छेदेनिकारयति नोः पु
 मान् ॥ यंतामेवेच मृतेनायुक्तिः स्त्रीन्याययोगयोः ॥ ४९ ॥ युतो युक्ता
 ऽपृथग्भूते क्लीबं हस्तचतुष्टये ॥ रक्तो नुरक्ते नील्यादिरंजिते लोहिते
 त्रिषु ॥ ५० ॥ क्लीबं तु कुंकुमेतास्त्रे प्राचीनामलके सृजि ॥ रतिः स्त्रीस्म
 रदारेषु रागे स्मरत गुह्ययोः ॥ ५१ ॥ रत्नं वर्त्य निनद्यां स्त्रीरतं सुरतगु
 ह्ययोः ॥ रिक्तं भूत्येव नेरीतिः स्त्रियां स्यदप्रचारयोः ॥ ५२ ॥ पित्तले लो
 हकिट्टे च लत्ताप्रियंगुशाकयोः ॥ पृक्काज्योतिष्मती वल्ली लत्ता कर्पूरि
 का स्रुच ॥ ५३ ॥ माधवी दूर्वयोर्लिप्तविलिप्तविषदिग्धयोः ॥ भुक्ते लूता
 तूर्णनाभपिषिलिकागदांतरे ॥ ५४ ॥ वसा तु जनके पुंसि वापकेप्य
 भियेयवत् ॥ वक्ता तु पंडितेपि स्याद्वाग्भिन्त्यप्यन्यलिङ्गकः ॥ ५५ ॥ व्य
 स्तं तु व्याकुले व्यासे व्यक्तः स्फुटमनीषिणोः ॥ वृत्तिर्द्वयोर्निरूढेना
 भ्यधो भूम्नि दशास्रुच ॥ ५६ ॥ वर्त्तिर्भेषजनिर्माणेन यनां जनलेख
 योः ॥ गात्रानुलेपनादीप्रदशादीपेषु योषिति ॥ ५७ ॥ वार्त्ता तु वर्त्तने
 वातिंगणे कृष्याद्युदंतयोः ॥ निःसाररोग्ययोः क्लीबं वृत्तिर्मल्लीरु
 जोः स्त्रियाम् ॥ ५८ ॥ व्यासं रव्याते समाक्रांते व्यासिर्व्यापनरंभयोः ॥
 स्त्रियां वित्तिर्विचारे च लाभसंभावयोः स्त्रियाम् ॥ ५९ ॥ वित्तं क्लीबं
 धने वाच्यलिङ्गं रव्यासे विचारिते ॥ वीतमसारगजे स्यादं कुशकर्मण्य
 सारतुरगेपि ॥ ६० ॥ वीतिर्गतोचदीप्तोत्रजनाशनधावनेषु स्त्री ॥
 वृत्तिर्विचरणाजीवकेशिक्यादिप्रवर्त्तने ॥ ६१ ॥ स्त्रीर्द्वैतं प्रसवबंधे
 घटीधाराकुचाग्रयोः ॥ वृत्तोऽधीतेप्यतीतेतिवर्तुलेपिवृते मृते ॥ ६२
 ॥ वृदेऽन्यलिङ्गं वा क्लीबं छंदश्चारित्र्यवृत्तिषु ॥ शक्तिरस्त्रांतरे गौर्या
 मुक्ताहादौ बले स्त्रियाम् ॥ ६३ ॥ शस्त्रं सेमेप्रशस्ते च शांतिः स्त्रीसंग
 लेशमे ॥ शास्त्रा समंतभद्रेनाशासके पुनरन्यवत् ॥ ६४ ॥ शांतोऽ
 भियुक्तरसयोः पुंसि त्रिषु शम्भान्विते ॥ अव्ययं चारणे शांते शांतं
 शितं च दुर्बले ॥ ६५ ॥ निशिते च शितिर्भूर्जनासितासितयोः स्त्रिषु

शीतं हिमशुणे क्लृबं शीतलालसयोः स्त्रियु ॥ ६४ ॥ वानीरे बहु वारे
 नाशक्तं पूताम्लनिष्ठुरे ॥ श्रुतिः श्रोत्रे च तत्कर्मण्याम्नायवार्तयोः
 स्त्रियाम् ॥ ६५ ॥ शक्तिः कपालशकलेशं रवे शं रवनरवेपि च ॥ नरव्य
 श्वाचर्तदुर्नाममुक्तास्फोटेषु च स्त्रियाम् ॥ ६६ ॥ श्रुतमाकर्णितेशास्त्रे
 श्वेतोद्दीपादिभेदयोः ॥ श्वेतावरादिकाकाष्ठपाटलाशंखिनीषु च
 ॥ ६७ ॥ क्लृबं रूप्यो न्यवच्छुक्ले सन्त्साधौ धीरशस्तयोः ॥ मान्ये सत्ये वि
 यमाने त्रिषु साध्युमयोः स्त्रियाम् ॥ ६८ ॥ सातिर्दाने वसुमाने स्त्री स्वां
 तं चेतसि गच्छरे ॥ स्थितं प्रतिज्ञातवति चोर्ध्वनिश्चलयोः स्त्रियु ॥ ६९
 स्थितिः स्त्रियामवस्थाने मर्यादायां च सीमनि ॥ सितमवसिते च ब
 ह्वे धवलत्रिषु धवलायां स्त्री ॥ ७० ॥ सीतालांगलपद्धतिवैदेही स्वर्गगं
 गास्तु ॥ सतस्तु पार्थिवेषु त्रेह्यपत्येतुस्तुता स्मृता ॥ ७१ ॥ स्तुतिः
 स्पर्शा ज्ञतानिद्राविश्रंभेशयने स्त्रियाम् ॥ सूतस्तु सारथौ तक्षि क्ष
 वियाद्वा ह्यणीस्तुते ॥ ७२ ॥ बंदिपारदयोः पुंसि प्रसूते प्रेरिते त्रिषु ॥
 स्मृतिः सीचनसंतत्यो स्त्रियां सूतः प्रसेवके ॥ ७३ ॥ तत्रिषूते स्मृति
 र्धर्मशास्त्रस्मरणयोः स्त्रियाम् ॥ स्मृतिः स्त्रीगमने मार्गे सेतुर्नालोकु
 मारके ॥ ७४ ॥ हस्तः करे करि करे सप्रकोष्ठकरेपि च ॥ ऋक्षे केशात्
 परोव्राते हितं पथ्ये गते धृते ॥ ७५ ॥ हेतिः स्यादायुधज्वाला सूर्यते
 जः सुयोषिति ॥ ॥ तत्रि ॥ ॥ अमृतं यज्ञशेषे स्यात्
 पीयूषे तलिले धृते ॥ ७६ ॥ अयाचिते च मोक्षे च नाधन्वंतरि देवयोः
 ॥ अमृता मागधी पथ्यायुडूच्या मलकीषु च ॥ ७७ ॥ अनृतं कृषा
 वसत्ये प्यजितो नाहरो त्रिषु ॥ अनिर्जिते चान्युतस्तु हरो पुंसि त्रिषु
 स्थिरे ॥ ७८ ॥ अर्दितं याचितेपि स्याद्वातो व्याधौ च हिंसिते ॥ अक्षतं
 नहयोः पंडे लाजेषु भिष्य हिंसिते ॥ ७९ ॥ यवेपि कचिदव्यक्तो हरो रस्य
 रहरेषु मान् ॥ परमात्ममहदाद्योः क्लृबं स्यादस्फुटं त्रिषु ॥ ८० ॥ अनं
 तः केशवेषो वेषु माननवधौ त्रिषु ॥ अनंता च विशल्यायां शारिका
 दूरं चोरपि ॥ ८१ ॥ कृणादुरालभापथ्या पार्वत्या मलकीषु च ॥ वि

श्वंभरागुडूच्योः स्यादनेतं स्तरवर्त्यनि ॥ ८२ ॥ अश्मंतमशुभेचुल्यो-
मरणोऽनुवधावपि ॥ क्षेत्रेयथाऽयतिः पुंसिहिमदीधितिकालयोः ॥
८३ ॥ अहं स्तक्षपणोबुद्धेपुंसिमान्येऽन्यलिंगकः ॥ अहं तश्चापि सु-
गतेक्षपणेपिच दृश्यते ॥ ८४ ॥ अगस्तिः कुंभयो नौच वं कसेनतरो
पुमान् ॥ अर्बती कुंभदास्यांच वडवायांच योषिति ॥ ८५ ॥ अंगतिः
पुंस्यग्निहोत्रप्रहवन्निष्ठथादिति ॥ मूदेवमात्रोरंहतिस्स्यागेरोगे
प्युभेस्त्रियौ ॥ ८६ ॥ आपातः पुंसिपतनेतदात्वेच प्रकीर्तितः ॥ आ-
घातं शिंघितेक्रांतेप्यारव्यातं भाषितेतिडि ॥ ८७ ॥ आधातः शब्दि-
तेदग्धेचात रुग्भेदसंयुते ॥ आपुतः स्नातकेस्नातेऽप्यादृतः साद-
रेर्विते ॥ ८८ ॥ आचितः शकटो नैयेपलानामयुतद्वये ॥ पुल्लिंगः
संगृहीतेपिछंदेपिस्यात्रिलिंगकः ॥ ८९ ॥ आहतं गुणितेचापिता-
डितेचमृषार्थके ॥ स्यात्पुरातनवस्त्रेपिनववस्त्रेचमाऽनके ॥ ९० ॥
आनर्तो देशभेदेपिनृत्यस्थानेजलेरणौ ॥ आवर्तश्चित्तनेवारि-
भ्रमेचावर्तनेपुमान् ॥ ९१ ॥ आस्फोतं तुं पुमानर्कपणं स्यात्कौबितर-
के ॥ आस्फोतागिरिकर्ण्यंच वनमाल्यांच योषिति ॥ ९२ ॥ आयस्त-
स्तेजितेक्षिसेक्लेशितेकुपितेहते ॥ आयतिस्तस्त्रियां दैर्घ्यं प्रभावा-
गामिकालयोः ॥ ९३ ॥ आयतिस्तस्त्रियां स्मेहवशित्वेवासवेबले ॥
आकृतिस्तस्त्रियां रूपेसामान्यवपुषोरपि ॥ ९४ ॥ आसत्तिः संगमे
लाभेस्त्रियामापत्तिरापदि ॥ प्रापणेपिच योषित्यादुदंतः साधु-
वार्तयोः ॥ ९५ ॥ उषितं व्युषितेदग्धेप्युदात्तस्तस्वरांतरे ॥ दयात्या-
गादिसंपन्नेकाव्यालंकारकृत्ययोः ॥ ९६ ॥ उत्तमं शक्रमांसेथत्रिषु
तसेपरिपुते ॥ उचितं तुभवेन्यस्तेमितेज्ञातेसमंजसे ॥ ९७ ॥ उद्ध-
तं स्यान्निषूक्षिसेपरिमुक्तेज्जितेपिच ॥ उत्थितं स्यान्निषूक्ष्यन्ने-
प्रोद्यतेवृद्धिमत्यपि ॥ ९८ ॥ उद्धातस्तपुमान्यादस्वलनेसमुपक्र-
मे ॥ पवनाभ्यासयोगस्य कालभेदेच कीर्तितः ॥ ९९ ॥ उत्तुंगेमुद्गरेपि
स्यादुदितं तत्त आगते ॥ उत्थितं त्रिषु संजातेसमुन्नद्धप्रवृद्धयोः १००

उद्यत्तुः स्यादवति धूसरसुत्तु कुंदयोः ॥ ३ ॥ उद्वांतो निर्मदगजे सुमा
 लुहमिनेत्रिषु ॥ १॥ पृथुः प्ररुषेऽग्नौ ना कलितं विदिता सयोः ॥
 कपोतः स्याच्चित्रकंठपारावतविहंगयोः ॥ २॥ अथ चंद्रितमाङ्गा
 नेरुदितोपिनपुंसकम् ॥ क्षारितः स्नावितेक्षारे अभिशस्तेपिचत्रि
 षु ॥ ३॥ कापोतारुचके क्लीबे कपोतो ये जनांतरे ॥ किरातो म्लें
 उभे देस्याद्भुनिबेऽल्यतनावपि ॥ ४॥ स्त्रियां चामरधारिण्यां कुट्टि
 नी दुर्गयोरपि ॥ कृतांतो यमसिद्धांत देवाकुशलकर्मक ॥ ५॥ गर्जि
 तं वारिवाहादि ध्वनौ नामत्तकुंजरे ॥ ग्रंथितं गुंफिते कांते हिंसि
 ते च त्रिलिंगकम् ॥ ६॥ गभस्तिः किरणे सूर्ये नास्वाहायांतु योषिति
 ॥ गम्युत्स्त्रीस्वर्णलतयोर्गोपतिः शिवषंदयोः ॥ ७॥ नृपभास्क
 रयोः पुंसि चैष्टितं गतिचेष्टयोः ॥ जगत् स्याद्विष्टपे क्लीबं वा योना
 जंगमे त्रिषु ॥ ८॥ जगती भुवने क्षमायां छंदोभे दे जनेपिच ॥ जयं
 ती वक्षसि द्वौ र्यो रिंदुपुत्रीपताकयोः ॥ ९॥ पुमानेन्द्रो हरे भीमे ज्वलि
 तं दग्धउज्ज्वले ॥ जामाता दुहितुः पत्न्यौ सूर्यावर्ते धवे पुमान् ॥ १०॥
 जीमूतोऽद्वौ धृतिकरे देवताडे पयोधरे ॥ जीवातुरस्त्रियां भक्ते-
 जीविते जीव नोषधे ॥ ११॥ जीवन्ती जीवनी शस्योर्गुडूची चंदयोर
 पि ॥ जृम्भितं करणे स्त्रीणां माहास्फोटितयोरपि ॥ १२॥ त्वरितं प्र-
 जवेशीघ्रे त्रिगर्तो गणितान्तरे ॥ देशे पिना घुर्घुरिका कामुकांग
 नयोः स्त्रियाम् ॥ १३॥ तृणाता धनुषितृणत्वे दंशितमपि जातदंशि
 तेपि स्यात् ॥ कवचाचिते द्विजातिविप्रोऽजयोश्च पुल्लिंगः ॥ १४॥
 दुर्जातं व्यसने क्लीबे सम्यग्जातेऽन्यल्लिंगकम् ॥ दुर्गतिर्नरके भैस्ये
 स्त्री दृष्टांत उदाहृतौ ॥ १५॥ शास्त्रे च मरणो धीमान् पंडिते च बृह
 स्पतो ॥ निर्मतिः स्यादलक्ष्यां स्त्रीदिशां पात्वांतरे पुमान् ॥ १६॥ नि
 कृतं विप्रलंभे स्यान्नीचे विप्रकृतेपिच ॥ निर्मुक्तस्त्यक्तसंगे स्यान्मु
 क्तकंचुक सो गिनि ॥ १७॥ निरस्तस्त्रिषु निष्कृते प्रेषिते प्रौढुतो दिते
 ॥ संत्यक्ते च प्रतिहतै निमित्तं हेतुलक्षणोः ॥ १८॥ निवातो दृढ

सन्नाहे यातश्चन्येपिचाश्रये॥ निशांतं त्रिषु शांते स्यात्कृत्वा बन्तु भवनी
 पसोः॥१९॥ निष्कृतिर्भर्त्सने क्षेपे शठे शाठ्येपि च स्त्रियाम्॥ निर्वृतिः
 कस्थिता वस्तंगमने च स्वरवे स्त्रियाम्॥२०॥ नियतिर्नियमं देवे स्त्री
 पतन् पातु के रवगे॥ प्रहृतं वितते क्षुण्णे पर्यस्तः पतिते हते॥२१॥
 प्रभूतमुद्रते प्राज्ये पंडितः सिल्ह के कवौ॥ पलितं शैलजे तापे के
 शपा के च कर्दमे॥२२॥ प्रसृतः स्रग्प्रसारे स्याद्दिनी ते वेगिते त्रिषु॥ अ
 र्द्धजलौ तु पुल्लिंगौ जंघायां प्रसृता मता॥२३॥ प्रसृतं कुसुमे क्लृप्तं
 त्रिषु संजातसूतयोः॥ प्रणीतः संस्कृताग्नौ नायज्ञपात्रांतरे स्त्रिया
 म्॥२४॥ त्रिषु क्षिप्तोपसंपन्नविहितेषु प्रवेशिते॥ प्रतीतः सादरे शा
 ते लक्षप्रख्यातयोस्त्रिषु॥२५॥ प्रमीतं वाच्यलिंगं स्यात्क्षोक्षितेपि मृ
 तेपि च॥ परेतो वाच्यलिंगः स्यान्मृते भूतांतरे पुमान्॥२६॥ पर्वतः
 पादपेष्टं सिशाकमत्स्यप्रभेदयोः॥ देवसुन्यंतरे शैले प्रतापो निर्झरे
 तटे॥२७॥ पर्याप्तं तु यथेष्टस्यात्तसौ शक्ते निवारणे॥ पंचता पंच
 भावे स्यान्मरणोपि च योपिति॥२८॥ पक्षतिश्च भवेत्यक्षमूले च प्र
 तिपत्तिथौ॥ प्रसूतिरुद्रवेपि स्यात्तनये दुहितर्यपि॥२९॥ प्रतति
 विस्तृतौ बल्यां प्रवृत्तिः पंक्तिवर्त्यनोः॥ प्रवृत्तिस्तु प्रवाहे स्यादुदंते
 च प्रवर्तने॥३०॥ आवत्थादौ च पर्याप्तिः प्रकामप्राप्तिरक्षणो॥ प्र
 कृतिर्गुणसाम्ये स्यादमात्यादि स्वभावयोः॥३१॥ योनौ लिंगे पौर
 वर्गेऽपी पक्षत्यादयः स्त्रियाम्॥ पार्वती सल्लकी दुर्गा गोपालपु
 त्रिकास्तु च॥३२॥ प्रार्थितं याचितेशत्रुसंक्रन्देभि हते त्रिषु॥ पित्स
 न्निहंगमे पुंसि पनने च्छोपुनस्त्रिषु॥३३॥ पिशितं मांसं मांसं स्यात्स्त्री
 पिंडितं पुणिते घने॥ पीडितं करणे स्त्रीणां यंत्रिते बाधितेपि च
 ॥३४॥ पुटितं स्यात्स्त्रिषु देपाटितं स्यूतयोरपि॥ पृषन्मृगेषु मान्त्रि
 दोनहयोः पृषतोपि ना॥३५॥ अनयोश्च त्रिषु स्वेतबिंदुयुक्तेषु भा
 विमौ॥ प्रोक्षितं निहिते सिके घृहती वसनो लरे॥३६॥ छंदोभित्
 क्षुद्रवार्ताकी वारिधानीषु चाविच॥ फंदकारी महत्योश्च भवद्यु

अस्सतोस्त्रिषु ॥ ३७॥ स्त्रीबाणभेदे भरतो नाद्वशास्त्रसुनोतदे ॥
 रामानुजेचदौष्यंतौ भास्वान्भास्वरसूर्ययोः ॥ ३८॥ भारतं ग्रंथभेदे स्या
 द्वर्षभेदेऽथ भारती ॥ वचनेचसरस्यत्यां पक्षिदृतिप्रभेदयोः ॥ ३९॥ भा
 संतः सुंदराकारे त्रिषु नाभासपक्षिणी ॥ भावितं वासिते प्राप्ते भूभृन्ना
 द्रोमहीपतौ ॥ ४०॥ महती वल्लकी भेदे राज्ये स्यात्तु न पुंसकम् ॥ तत्वभेदे
 पुमान्मृदेवाच्यवन्मथितं पुनः ॥ ४१॥ क्लीबं निर्जलघोले स्यात्त्रिषु लोडि
 तघृष्टयोः ॥ मरुदेवे समीरेनाग्रंथिपर्णे न पुंसकम् ॥ ४२॥ सुषितं हृत
 रवंडितयो मूर्च्छितमपिसोच्छयेच मूदेच ॥ रजतं त्रिषु शकुं स्यात्क्लीबं हा
 रेचदुर्वर्णं ॥ ४३॥ रमतिर्नायकेनाके पुंसि स्याद्द्रसितं पुनः ॥ रुतस्तनित
 योः क्लीबं स्वर्णादिरवचिते त्रिषु ॥ ४४॥ रेवती हलिपत्या स्यात्ताराभिन्ना
 तृभेदयोः ॥ रेवतस्तस्त्वर्णालो शैलभेदेच शंकरे ॥ ४५॥ रोहितं कुंकु
 मेरक्तेऽरजुशक्रशरासने ॥ पुंसि स्यान्मीनमृगयो भेदे रोहितकद्रुमे ॥
 ४६॥ रोहिन्मृग्यां लताभेदे स्त्रीनाके ललितं त्रिषु ॥ उलितं चेशितेपि
 स्याद्भारभेदे तु न द्वयोः ॥ ४७॥ लोहितं रक्तगोशीर्षे कुंकुमेरक्तचंदने ॥
 पुमान्नादांतरे भौमे वर्णे च त्रिषु तद्वति ॥ ४८॥ वर्द्धितं प्रसितेच्छिन्ने पूरि
 तेव हतिर्गवि ॥ सचिवे पुंसि बहुतुः पथिके वृषभे पुमान् ॥ ४९॥ वनिता
 जातरागस्त्रीस्त्रियोस्त्रिषु च याचिते ॥ सेविते वापितं बीजाकृतमुंडि
 तयोस्त्रिषु ॥ ५०॥ वसतिः स्यात्स्त्रियां वासे यामिन्यां च निकेतने ॥ -
 व्यायतं व्यावृते दीर्घे हृदेऽचातिशयेऽन्यवत् ॥ ५१॥ व्याघातो योगभे
 दे स्यादंतरायप्रहारयोः ॥ वासिता करणीनार्यो वासितं भावितेरु
 ते ॥ ५२॥ वासंती माधवीयूथ्योरुष्टेनावहिते त्रिषु ॥ विविक्तं त्रिषु
 संपृक्तेरहःपूतविवेकिषु ॥ ५३॥ वसनं देना विहस्तः पंडिते व्याकुले
 त्रिषु ॥ विनीतः स्रवहाश्वे स्याद्वणिज्यपिपुमांस्त्रिषु ॥ ५४॥ जितेन्द्रिये
 ऽपनीते च निभृते विनयान्विते ॥ विश्वस्तो जातविश्वासे विश्वस्ता
 विधवस्त्रियाम् ॥ ५५॥ विद्युत्तडितिसंध्यायां स्त्रियां त्रिषु तु निष्प्रभे
 ॥ विवृताक्षद्रुग्भेदे विस्तृतत्वभिधेयवत् ॥ ५६॥ विनेता देशकेरा

ज्ञिनाविधाता तु वेधसि ॥ स्मरेनाविनता ताक्ष्यजनन्यांपिदकाभिदि
 ॥५७॥ विनतः प्रणतेभुगने शिक्षितेनाभिधेयवत् ॥ विकृतं त्रिषु बीभ
 त्सरागिते संस्कृतेपि च ॥५८॥ विच्छित्तिरंगरागे विच्छेदे हारभेदे स्त्री
 ॥ विदितं बुधितार्थितयोर्विपत्तिरपि यातनापदोर्द्योषित् ॥५९॥ वृ
 त्तान्तः प्रक्रियायां स्यात्कास्तेर्यवार्ता प्रभेदयोः ॥ प्रस्तावे वेष्टितं रुद्धे ला
 सके करणांतरे ॥६०॥ वेष्टितं गमने क्लीबं कुटिले विधुते त्रिषु ॥ विवर्तः
 समुदाये स्यादपर्वतुननृत्ययोः ॥६१॥ शकुंतः कीदभेदे स्याद्भासिप
 क्षविहंगयोः ॥ श्रीमांस्तिलकवृक्षे नाम नोज्ञे ज्ञानकत्रिषु ॥६२॥ श्री
 पतिः पुंसि पृथिवीनाथे च मधुसूदने ॥ शृङ्खलान्तः स्मरेक्ष्माभृत्तरहः
 कक्षांतरेपि च ॥६३॥ स्तवंती तु तरंगिण्यां गुल्मस्थानौषधीभिदोः ॥
 संवर्तः प्रलये सुन्यंतरे कर्षफलेपि च ॥६४॥ स्खलितं चलिते त्रिषु सं
 हतं संगते दृढे ॥ संस्कृतः कृत्रिमे शस्ते भूषितेऽप्यन्यलिंगकः ॥६५॥
 क्लीबंतु लक्षणोपेते स्थपतिः कंचुकिन्यपि ॥ जीवेष्टियाजकेशित्यि
 भेदेनासत्तमे त्रिषु ॥६६॥ संघातः पुंसि याते च संहतौ नरकांतरे ॥
 संवित्तिः प्रतिपत्तौ स्यादविवादे जनस्य च ॥६७॥ संततिः स्यात्पत्तौ
 गोत्रे पारंपर्ये पुत्रपौत्राणाम् ॥ संगतिः संगमे ज्ञाने सन्नतिः प्रण
 तौ ध्वनौ ॥६८॥ समितिः संपराये स्यात्सभायां संगमेपि च ॥ स-
 याप्तिरवसाने स्यात्समर्थनेऽथ संमतिः ॥६९॥ अभिलाषप्यनुज्ञा
 यां संवित्याद्यास्तयोषिति ॥ स्थापितं निश्चितं न्यस्ते स्तिमितोऽ
 चंचलाद्रयोः ॥७०॥ सिकता स्त्रीसिकतिले बालुकायां तु भूमनि
 ॥ स्फुरतं स्यान्निधुवने देवत्वे स्फुरता स्पृता ॥७१॥ स्फुटं तु शूभे
 पुण्ये क्लीबं सविहिते त्रिषु ॥ स्फुटता स्फुरवसंदोत्था शोभनव्रतयो
 रपि ॥७२॥ स्फुनीतिः शोभननये ध्रुवमातरि योषिति ॥ सूनुतं मं
 गले पि स्यात्त्रियसत्ये वचस्यपि ॥७३॥ हरिद्रिशिस्त्रियां पुंसि हय
 वर्णविशेषयोः ॥ अस्त्रियां स्यात्तृणे चाथ हर्मितं क्षिसदग्ययोः ॥
 ॥ हरिता स्त्री च दूर्वायां हरिदूर्णयुतेऽन्यवत् ॥ हसं त्यंगारधान्यां

चमलिकाशाकिर्नाभिदोः॥७५॥ हरीतः पक्षिभेदे स्यात्पुनिभेदे च के
 तवे॥ स्तुषितं विस्मिते प्राते प्रहते स्तुष्टलोमनि॥७६॥ ॥तच्चतुः
 ॥ ॥ अवसितमृद्धे जातेष्ववसानगते च वाच्यलिंगं स्यात्॥
 अर्थपतिः पुल्लिङ्गो धनाधिनाथे च नरनाथे॥७७॥ अवदातः सिते
 गोरे विश्वेष्टेऽप्यन्यलिंगकः॥ अवगीतं तु निर्वादे त्वष्टृगर्हितयोर
 पि॥७८॥ अंतर्गतं विस्तृते स्यान्मध्यप्राप्ते च वाच्यवत्॥ अंगारितं
 तु दग्धे स्यात्पलाशकलिकोद्भवे॥७९॥ हसंत्यां च लता मात्रे न दीभे-
 दे च योषिति॥ अपाहृतस्तुपिहिते स्वतंत्रेऽपि च वाच्यवत्॥८०॥ अ-
 त्याहितं महाभ्रातौ जीवानपेक्षकर्मणि॥ अभिनीतं त्रिषु न्याय्ये
 संस्कृता मर्षिणोरपि॥८१॥ अभिजातः कुलीने स्यान्न्याय्यपंडि-
 तयोस्त्रिषु॥ अभियुक्तः परैरुद्धेतत्परेऽप्यभिधेयवत्॥८२॥ अति-
 मुक्तस्तनिःसंगे वा संत्यांति निशेषि च॥ अवध्वस्तः परित्यक्ते नि-
 दितेऽप्यवचूर्णिते॥८३॥ अधिक्षिप्तः प्रणिहिते कुत्सिते भर्जिते त्रि-
 षु॥ अंशमान् भास्करे शालपण्या मंशमतीस्पृता॥८४॥ भवेद्
 पचितिः पूजाव्ययनिष्कृतिहानिषु॥ अथानुमतिरूनेंदुपूर्णि-
 मानुज्ञयोरपि॥८५॥ अभिशस्तिः प्रार्थनापवादयोश्च त्रयं स्त्रि-
 याम्॥ आयुष्या न्योगभेदे नावाच्यवच्चिरजीविनि॥८६॥ उपाहि-
 तोऽनलोत्पातेषु मानारोपिते त्रिषु॥ उपाहृतो धरद्वतपशोनो
 पद्वते त्रिषु॥८७॥ उदास्थितः प्रतीहारे प्रग्रज्यावसिते च रे॥ स्या-
 दुल्लिखितमुत्कीर्णेतनूकृते च वाच्यवत्॥८८॥ उद्ग्राहितमुदी-
 र्णस्याद्वन्द्वग्राहितयोस्त्रिषु॥ भवेदुपचितं दग्धे समृद्धे वाच्यलिं-
 गकम्॥८९॥ उज्जृम्भितं त्रिषूत्फुल्ले चैष्टायां तु नपुंसकम्॥ उपर-
 क्तोऽव्यसनात्तेराहुग्रस्तैर्दुःखययोः॥९०॥ उपसतिः संगमात्रे सेवा-
 यामपि योषिति॥ अर्थप्रोक्ता शतावयति बलाभूकशो बिषु॥९१॥
 ऐरावतोऽभ्रमातंगे नारंगेलकुचद्वमे॥ नागभेदे च पुंसि स्याद्विद्य-
 तद्देवयोः स्त्रियाम्॥९२॥ नपुंसकं महेंद्रस्य क्रजुदीर्घशरासने॥

कलधौतं कवर्णस्याद्रजतेच न पुंसकम् ॥९३॥ भवेत्कुहरितं क्ली
 चंपिकालापेरत ध्वनौ ॥ कुमुद्वान् कुमुदप्रायदेशोस्याद्वाच्यलिं
 गकः ॥९४॥ कुमुद्वती कुमुदिन्यां कुशपल्यां च योषिति ॥ कृष्णा वृत्ता
 पाटलायां माषपण्यां च योषिति ॥९५॥ अथ गंधवती पृथ्वीपुराभि
 द्यासमावृषु ॥ कुरायां च गरुत्मांश्च पक्षिमात्रेण वगाधिपे ॥९६॥ भ
 वेद्गृहपतिः पुंसि गृहस्थेऽपि च मंत्रिणि ॥ चंद्रकांतस्तु पुंसि स्यान्नपि
 भेदे च केतवे ॥९७॥ चर्मण्वती नदी भेदे कदली पादपे स्त्रियाम् ॥ चि
 त्रगुप्तस्तु पुंसि स्याद्यमेतस्य च लेखके ॥९८॥ दिवाभीतः कुम्भिले स्या
 दुल्लेखे कुमुदाकरे ॥ दिवा कीर्तिस्तु पुंसि स्यान्नापितांतावसायिनोः
 ॥९९॥ द्वीपवान्त्सिंधुनदयो द्वीपवत्यापगाधुवोः ॥ दृषद्वती न
 दी भेदे कात्यायन्यामपि स्त्रियाम् ॥१००॥ स्याद्दुर्मकेतुस्तु तातभेदे
 वैश्वानरे पुमान् ॥ नन्दावर्तः पुमान्वेश्य प्रभेदे भगवद्भुमे ॥१०१॥ न
 दीकांतः समुद्रे स्यादिज्जले सिंधुवारके ॥ नदीकांता स्त्रियां जंज्वा
 का कजंघौषधावपि ॥१०२॥ नागदंतो द्विपरदे गृहानिर्गतदारुणि ॥
 नागदंती तु कुंभायां श्रीहस्तिन्यामपि स्त्रियाम् ॥१०३॥ निष्काशितो
 निर्गमितेऽप्याहितेऽधिकृतेऽपि च ॥ अयनिस्तु धितं त्यक्ते त्वग्निही
 ने लघूकृते ॥१०४॥ निराकृतिरनाकारेऽस्वाध्यायेषारणोन्निषु ॥ प
 रिगतं निषु प्राप्ते विस्मृतं ज्ञातं चेष्टितं ॥१०५॥ अथ प्रणिहितं न्यस्ते
 प्राप्तेऽपि च समाहितं ॥ अथ पल्लवितं लाक्षारक्ते सपल्लवे तते ॥१०६॥
 भवेत्प्रणिहितं द्विष्टेऽप्रतिसवलितं बद्धयोः ॥ प्रतिक्षिप्तं वारिते स्या
 द्येषितं पंचकं निषु ॥१०७॥ परिवर्तो विनियमे कूर्मसज्जेऽप्रवर्तने ॥
 परिस्फुटा स्त्रीवारुण्यां स्यान्ने स्यादभिधेयवत् ॥१०८॥ प्रधूपिता
 क्लेशितायां सूर्यगंतव्यदिश्यपि ॥ पंचगुप्तस्तु चार्वाकदर्शने क
 मरे पुमान् ॥१०९॥ प्रजापतिश्च दक्षादौ महीपालेऽभिधातरि ॥ प्रति
 पत्तिः प्रवृत्तौ च प्रागल्भ्ये गौरवेऽपि च ॥११०॥ संप्राप्तौ च प्रबोधे च प
 दप्राप्तौ च योषिति ॥ अथ प्रव्रजिता मांसी सुंदरी शितापसीषु च ॥

११॥ प्रति कृति रथाचार्यो प्रतिनिधिप्रतीकारयोश्चस्त्री॥ पाश्र्वप
 तो बकपुष्पे स्यात्पश्र्वपत्यधिदेवने च तद्भक्ते ॥ १२॥ पारिजातः सु
 रतरो पारिभद्रतरावपि ॥ पारावती गोपगते नदीभिल्लवलीफले
 ॥ १३॥ पारावतः कलरवे तथा मर्कटतिंदुके ॥ पुष्पदंतस्तदिङ्गाग
 भेदे विद्याधरांतरे ॥ १४॥ पुरस्कृतोऽभि शस्तारिग्रस्ताग्रे कृतपू
 जिते ॥ भैरवन्नाजिने गौर्योस्त्रियां पूज्येतु वाच्यवत् ॥ १५॥ अथ
 भौगावती नागपुरी नद्यो हरोऽपुमान् ॥ रैगमाता तु कुट्टिन्यां वृक्ष
 रोगांतरे स्त्रियाम् ॥ १६॥ लैक्ष्मीपतिः पुमान्वाक् देव नरपतावपि ॥
 व्यंतीपातो महोत्पाते योगभेदापयो नयोः ॥ १७॥ वैनस्पतिर्नाडुमा
 त्रे विना पुष्पफलदुमे ॥ विंनिपातो निपाते स्याद्देवादि व्यसने पुमा
 न् ॥ १८॥ विजृम्भितं तु चेष्टायां क्लृवंत्रिषु विकस्वरे ॥ विंवस्वान् विबुधे
 सूर्ये तन्नगर्यो विवस्वती ॥ १९॥ वैजयंती गृहेशक्रध्वजप्रासाद
 योऽपुमान् ॥ वैजयंती पताकायां जयंती पादपे पुमान् ॥ २०॥ भवे
 च्छतधृतिः पुंसि शक्रे च परमेष्ठिनि ॥ शक्रदंती स्कंदं त्यास्यात्पुष्पदं
 ते भयोषिति ॥ २१॥ सैमुद्रुतं सयुक्तीर्णेष्वपनीते च वाच्यवत् ॥ सै
 दागतिर्नाकवातनिर्वाणेषु सदीश्वरे ॥ २२॥ सैरस्वाश्च न देवाब्धौ ना
 न्यवद्रसिके स्त्रियाम् ॥ चाणीरूपी रत्नवाग्देवी गोनदीषु नदीभिदि
 ॥ २३॥ मनुपत्यामपि सैत्यवती च्यासस्य मातरि ॥ नारदचीकयोः
 पत्यां स्त्रियां पुंसि नृपांतरे ॥ २४॥ सैमुद्रांती तु कार्पासी पृष्ठादुरा
 लभास्तु च ॥ सैमाहितः समाधिस्थेषु क्तसिंहांत आहिते ॥ २५॥ नि
 र्वादाकृतेऽपि स्यात्प्रतिज्ञाते च वाच्यवत् ॥ सैमायातौ वधेषु च
 संख्यावान् पंडिते पुमान् ॥ २६॥ संख्यायुक्तेऽन्यलिङ्गोऽथ सैयाभृ
 तिः पुमान् नरवे ॥ चंद्रे सभाषितो बुद्धेऽपुमान् सूक्तेन पुंसकम् ॥ २७
 ॥ सूर्यभक्तस्तु बंधूके पुंसि त्रिषूर्कपूजके ॥ सैनापतिः कार्तिकेये
 प्यनीकाधिपतौ पुमान् ॥ २८॥ हिमारातिः पुमान्वाति होत्रे किरण
 मालिनि ॥ हैमवत्यभयाः स्वर्णक्षीर्योः श्वेतवचो मयोः ॥ २९॥ ॥

मेदिनीकोशः

(१२५)

॥ ॥ तपंच ॥ ॥ अवलोकितो नालोकनाथे त्रिषु निरीक्षि-
ते ॥ अपराजित ईशाजे ह्यंतरे नाऽजिते त्रिषु ॥ ३० ॥ गिरिकर्णजया
दुर्गाश्च न पर्वण्युयोषिति ॥ उपधूपित आसन्न मरणे परिधूपिते ॥
३१ ॥ स्याद्गुणाधिपतिः पुंसि शंकरे पि गजानने ॥ भवेत्पतिष्वन-
पित्सौ त्रिषु पुंसि विहंगमे ॥ ३२ ॥ पृथ्वीपतिस्तु भूपाले ऋषभा-
ख्यो धौ पुमान् ॥ मूर्द्धाभिषिक्तो भूपाले मंत्रिणि क्षत्रियेऽपि च ॥
३३ ॥ यादसां पतिरंशो धौ पश्चिमाशापता वपि ॥ वंसंतदूतश्चैत्रे
स्यात्यिक पंचमरागयोः ॥ ३४ ॥ वंसंतदूती पाटल्या मभियुक्ते च
योषिति ॥ ॥ तषट् ॥ ॥ अर्द्धपारावतश्चित्रकंठेति
तिरिपक्षिणि ॥ ३५ ॥ ॥ तसप्त ॥ ॥ सप्तमुद्रनवनीतं स्या-
क्रीबं पीयूषचंद्रयोः ॥ ॥ इति तांतवर्गः ॥ ॥
थैकम् ॥ ॥ थैरक्षणे मंगले च साध्वसेचनं पुंसकम् ॥
शिलोच्चये पुमानेव क्वचित्तु भयरक्षके ॥ १ ॥ ॥ थद्वि ॥ ॥
अथो विषयार्थनयोर्धनकारणवस्तुषु ॥ अभिधेये च शब्दानां नि-
वृत्तौ च प्रयोजने ॥ २ ॥ अथोऽस्थात्वा लंबनास्थानयत्नापेक्षासंयोषि-
ति ॥ कथं सृज्यमभितौ च तथा प्रावरणांतरे ॥ ३ ॥ कथं स्यादति-
दुःखेऽपि निष्पादेषु द्वयस्य च ॥ कथं स्त्रीपुंसयोर्वर्णकं बलेषुं सि-
बर्हिषि ॥ ४ ॥ कथं नानेव रोगस्य भेदे च शटिते त्रिषु ॥ ग्रंथोऽग्रथ-
नाधनयोः स्याच्छास्त्राक्षरसंख्ययोः ॥ ५ ॥ ग्रंथिस्तु ग्रंथिपणे नाबं-
धेरुग्भेदपर्वणोः ॥ गौथोऽश्लोके संस्कृतान्यभाषायांगेयवृत्तयोः
॥ ६ ॥ तौथं शास्त्राध्वरक्षेत्रोपायनारीरजःस्तु च ॥ अवतारविजु-
ष्टांबुपात्रोपाध्यायमंत्रिषु ॥ ७ ॥ तुथ मंजनभेदे स्यान्नीलसूक्ष्मैल-
योस्त्रिषु ॥ दुःस्थः स्याद्दुर्गते मूर्खे दुःखे नतिष्ठति त्रिषु ॥ ८ ॥ प्रस्थो
स्त्रिषु मानभेदे सानातु नितवस्तुनि ॥ पौथोऽर्द्धेऽग्नौ जले क्रीबं
पृथुं स्यान्मरुति त्रिषु ॥ ९ ॥ त्वकूपपर्याकुण्या जीरेऽस्त्रीपुमानग्नौ
नृपांतरे ॥ प्रौथोऽस्त्रीहययोनायां नाकट्यामध्वगे त्रिषु ॥ १० ॥

मंथः स्यात्पुंसि मंथाने साक्तवेचदिवाकरे ॥ यूथंतिर्यक्समूहेः स्त्री
 पुष्पभेदे च योषिति ॥ ११॥ रथः पुमानवयवे स्यंदने वेतसेपि च ॥
 शीथोपेक्षो गृहांगे च रूपकांतरवर्त्तनोः ॥ १२॥ सैस्थश्चरेऽवस्थि
 ते स्त्रीस्थितौ सा दृश्यनाशयोः ॥ सौथोऽपि कुसमूहे स्यादपि सं
 घातमात्रके ॥ १३॥ सिक्थो भक्तपुलाके नाम धूच्छिष्टेन पुंसकम् ॥
 ॥ ॥ थत्रि ॥ ॥ अतिथिः कुशपुत्रे स्यात्पुमाना
 गंतुकेषु ॥ १४॥ अश्वत्थः पिप्पलद्वौ स्यादश्वत्थो पूर्णिमातिथौ
 ॥ अश्वत्थो निर्व्यथे स र्पेचारटी पथ्ययोः स्त्रियाम् ॥ १५॥ उन्माथः
 क्रूरयंत्रे स्यान्मारणे घातकेषु मान् ॥ उपस्थः शोफशिक्रोडे त
 थामदनमंदिरे ॥ १६॥ उद्ग्रथो रथकीले स्यात्ताम्रचूडारव्यपक्षि
 णि ॥ क्षवथुर्नास्तुते कासे कायस्थः परमात्मनि ॥ १७॥ नरजाति
 विशेषेनाहरीतक्यांतु योषिति ॥ कापथः कुत्सितपथेऽशीरे-
 क्षीवमिष्यते ॥ १८॥ गोग्रंथिर्नाकरीषे स्याद्गोष्ठगोजिह्विकोषधौ
 ॥ दमथस्तपुमान् दंडे दामे च परिकीर्तितः ॥ १९॥ निशीथस्तपु
 मान् ईरात्रे स्याद्वाभिमात्रके ॥ निर्ग्रथो नग्नकेपि स्यान्निःस्वबा
 लिशयोरपि ॥ २०॥ प्रग्रथा स्याद्दरीतक्या हरपारिषदेऽपुमान् ॥
 वस्तुथोरथगुप्तो स्यात्पुरुषं चर्मवेश्मनोः ॥ २१॥ मन्मथः काम
 चिंतायां कपित्थे कुसमायुधे ॥ वयस्था तु स्त्रियां ब्राह्मीगुड्या
 मलकीषु च ॥ २२॥ सूक्ष्मैलायां च काकोत्यां पथ्यालीतरुणेऽपि
 ॥ वमथुः पुंसि वमने गजस्य करशीकरे ॥ २३॥ विदथो योगि कु-
 तिनोः शमथः शान्तिमंभिणोः ॥ षडुंथा बुवचायां स्त्री स्यात्करं-
 जांतरेऽपुमान् ॥ २४॥ समर्थस्तहितैशक्ते संबद्धेऽप्यन्यलिंगकः
 ॥ सिद्धार्थस्तपुमान् शब्दोसिंहे च सितसर्पपे ॥ २५॥ ॥ थ
 चतुः ॥ ॥ अनीकस्थोरणगते हस्तिशिखाविचक्षणे ॥
 राजरक्षिणि चिह्ने च वीरमदनकेऽपि च ॥ २६॥ अवेदितिकथा
 पार्थवाच्यभ्रदेयनष्टयोः ॥ चतुष्यथं चतुर्मार्गे संगमे ब्राह्मणेऽपि ना

अथचित्ररथः सूर्यगंधर्वतारयोः पुमान् ॥ दशमीस्थो नष्टवीर्यस्थ
 विरेप्यन्यलिंगवः ॥ २८ ॥ प्राणनाथो यममास्यानिष्ठप्राणाधिपेमनः
 ॥ वानप्रस्थो यथूकेषि स्यात्तृतीयाश्रमे पुमान् ॥ २९ ॥ भवेदुदरस्थिः
 पुंसि ससुद्रे च वियन्मणौ ॥ इति यातवर्गः ॥ ११४ ॥
 दैकम् ॥ ॥ दः पुमान् च ले दत्ते स्त्रियां शोधनदानयोः ॥ छे शो
 पतापरक्षस्फुमांस्तदातरि स्मृः ॥ १ ॥ ॥ दहिः ॥ अद्दः
 संवत्सरे वारि वाहसुस्तकयोः पुमान् ॥ कंदो रूरी सूरणेशस्य मूले ज
 लधरे पुमान् ॥ २ ॥ अद्दः स्त्रियां स्यान्निगडे प्रभेदे भूषणस्य च ॥ कुंदो
 माध्ये स्त्रीसुकुंदभूमिनिह्यंतरेषु ना ॥ ३ ॥ क्षोदः स्यात्पुंसिरजसि
 पेषणे च प्रकीर्तितः ॥ गदो भ्रातरि विष्णोः स्यादामयेनायुधे गदा ॥
 ४ ॥ छदः पलाशे गरुतिग्रंथि पर्णतमालयोः ॥ छंदो बशेष्यभिप्राये
 धीदापुत्रीमनीषयोः ॥ ५ ॥ नंदि र्घृतांगआनंदेऽस्त्री नंदिकेश्वरे पु
 मान् ॥ नदीसरिति शौणादौ नानंदा स्यादलंजरे ॥ ६ ॥ गौर्योतिथिवि
 शे पेस्त्रीनिधिराजभिदोः पुमान् ॥ मिंदा स्यादपचादेपि कुत्सायाम
 पियोषिति ॥ ७ ॥ पदंशब्दे च वाक्ये च व्यवसायप्रदेशयोः ॥ पादतच्चि
 ह्नयोः स्थानत्राणयोरं कवस्तनोः ॥ ८ ॥ श्लोकपादेपि च क्लीपं पुद्गिगः
 किरणेषु नः ॥ पादो बुधेतुरीयांशौ लप्रत्यंतपर्वते ॥ ९ ॥ चरणे च
 मयूरवे च बंदालतांतरे स्मृता ॥ भिक्षुस्यामपि वंछां च विंदुर्दंतस्ततां
 तरे ॥ १० ॥ भूवोर्मध्ये रूपकार्यप्रकृतौ पृषते पुमान् ॥ वेदितर्यन्यलिं
 गः स्यात् भद्रकल्याणशर्मणोः ॥ ११ ॥ भेदो द्वेधे विशे वे स्यात्पुजा
 पेविहारयोः ॥ मदोरेतसि कस्तूर्योगवे हर्षे भदानयोः ॥ १२ ॥ मंदोऽ
 तीक्ष्णो च मूर्खे च स्वेरे चाभाग्यरोगिणोः ॥ अल्पे च त्रिषु पुंसि स्याद्द
 स्तिजात्यंतरेशनौ ॥ १३ ॥ मृदुः स्यात्कोमले तीक्ष्णो रदो दंतविलेख
 ने ॥ विदाज्ञाने च निर्दिष्टामनीषायां च योषिति ॥ १४ ॥ वेदः श्रुते च
 वृत्ते च वेदिः स्यात्पंडितेषु मान् ॥ स्त्रिया मंगुलिमुद्रायां स्यात्परि
 प्लुतभूतले ॥ १५ ॥ शादः स्यात्कर्दमेशब्दे स्वालुर्मिष्ठमनोज्ञयोः ॥

सूदःस्तकथितःसूपकारेचव्यंजनांतरे॥१६॥स्वेदस्तस्वेदनेघ
 र्मेहदूक्षीबंबुक्कुचिक्तयोः॥ ॥ दधिः॥ ॥ अंगदः कपि
 भेदेनाकेयूरेतिनपुंसकम्॥१७॥अंगदायाम्यदिगदंतिहस्तिन्या-
 मपियोषिति॥अर्द्धदुरर्द्धचंद्रेस्याद्गलहस्तनखांकयोः॥१८॥अर्द्ध-
 दुःस्यादतिमौदस्त्रियोन्यगुलियोजने॥अर्बुदोमांसकीलेस्यात्पु-
 रुषेदशकोटिषु॥१९॥महीधरविशेषेनाऽथास्पदंपदकृत्ययोः
 आमं दो वासुदेवेस्यातवद्वाभेदेचयोषिति॥२०॥आक्रंदः क्रंदने
 क्लान्नेमित्रदारुणयुद्धयोः॥आतर्यपिचपुंसिस्यादामोदोगंधह-
 र्षयोः॥२१॥ककुदूस्त्रीककुदोयस्त्रीवृषांकेरादुधजेवरे॥क्षणा-
 दोगणकेरात्रौक्षणादाक्षणादंजले॥२२॥कपर्दःखंडपरशौजला-
 जूदेचराटके॥कर्पांडुरुत्सिसिकायांकर्णपाल्यामपिस्त्रियाम्
 ॥२३॥कव्याद्रक्षसिपुंसिस्यान्मांसाशिन्यन्यलिंगकः॥कामदा
 कामधेनौस्त्रीकामदातरिवाच्यवत्॥२४॥कुमुदूचिषुस्यात्कृप-
 णैकैरवेतुनपुंसकम्॥कुमुदं कैंरवेरक्तपद्मेस्त्रीकुंभिकौषधौ॥
 २५॥गंभार्योपुंसिदिङ्गागनागशारवाभृगांतरे॥कुसीदंजीवनेवृ-
 द्धाक्षीबंभिषुकुसीदिके॥२६॥कौमुदःस्यात्कार्तिककेचंद्रिकायां
 तुकौमुदी॥गोष्यदंगोपदम्बभ्रेगवांचगतिगोचरे॥२७॥गोविं-
 दो वास्तुदेवेस्याद्गवाध्यक्षो हृहस्पतौ॥गोनर्दमपिकैवर्त्तिसुस्तके
 पुंसिसारसे॥२८॥जलदोमुस्तकेमेघेजीवदोवैद्यविद्विषोः॥त-
 रदस्त्रियांपूवेपिस्यात्कारंढेचविहंगमे॥२९॥तोयदोमुस्तकेमेघे
 पुमानाज्येनपुंसकम्॥दरदस्त्रियांप्रपातेपिभयपर्वतयोरपि॥
 ३०॥दारदोविषभेदेस्यात्पारदेहिंसुलेपुमान्॥दायादस्तभवे-
 त्युंसिसपिंडेतनयेचिच॥३१॥दृषदूनिषेष्णशिलापट्टप्रस्तरयोः
 पुमान्॥धनदस्तकुबेरेस्यात्पुल्लिङ्गोदातरिन्निषु॥३२॥नलदंस्या-
 त्युष्यरसोशीरमांसीषुनहयोः॥नर्मदःकेलिसचिवेनर्मदासरि-
 दंतरे॥३३॥निर्वादःस्यालोकवादेपरिनिष्ठितवादयोः॥निषादः

दक्षिः

मेदिनीकोशः

(१२९)

स्वरभेदे स्याच्चंडालेधावरांतरे ॥ ३४ ॥ प्रमदः संमदे मत्ते स्त्रियासु
तमयोषिति ॥ प्रसादोऽनुग्रहे काव्यगुणस्वास्थ्यप्रसत्तिषु ॥ ३५ ॥
प्रणादस्तु पुमांस्तारशब्दे च श्रवणामये ॥ प्रसादो देवनृपयोर्यु
हेथ वरदा स्त्रियाम् ॥ ३६ ॥ कन्यायां वाच्यलिंगस्तु प्रसन्ने च समर्द्ध
के ॥ भसदस्त्रीभास्वरे योनौ मर्यादासीमनिस्थितौ ॥ ३७ ॥ माकुंदः
सहकारेऽस्त्रीधात्रीनगरभेदयोः ॥ मुकुंदो निधिभिर्द्विष्यु रत्नभेदे च
कुंदरौ ॥ ३८ ॥ मेनादस्तु पुमान्के किमार्जारच्छगलेषु च ॥ विशदः पां
डरे वक्तेशरद्वस्त्रीवत्सरेऽप्युतौ ॥ ३९ ॥ शारदोऽब्दे स्त्रियां तोयपिप्य
लीसप्तपर्णयोः ॥ सस्ये क्लीबं शरज्जातनूतनाप्रतिभेदत्रिषु ॥ ४० ॥ ष
ड्विंदुः स्यात्कीदभेदपुंडरीकाक्षयोः पुमान् ॥ संपत् भूतौ शुणोत्क
र्षहारभेदेऽपि च स्त्रियाम् ॥ ४१ ॥ संविद्वस्त्रियां प्रतिज्ञायामाचारज्ञा
नसंगरे ॥ संभाषणे क्रियाकारे सकेतौ नाम्नितोषणे ॥ ४२ ॥ संभेदः
स्फुटने संगे स्तनंदारोचनो मयोः ॥ ॥ दत्ततुः ॥ ॥ अ
भिष्यंदो निहृदो स्यादास्त्रावेक्षिगदेऽपि च ॥ ४३ ॥ अष्टापदोऽस्त्री
कनकेशरीणां फलकेऽपि च ॥ अष्टापदी चंद्रमल्यां शरभै मर्कटे
पुमान् ॥ ४४ ॥ अववादस्तु निदायामाज्ञाविश्रंभयोरपि ॥ अभि
मर्दस्तु पुंसि स्यादवमर्दे संपराये च ॥ ४५ ॥ एकपदं तत्कालेन पुं
सकं वर्त्मनि स्त्री स्यात् ॥ कुटुकंदः पुमान् शिग्रौ भृंगवेरससोनयोः
॥ ४६ ॥ कुरुविंदं रत्नभेदे मुस्ताकुल्याषयोः पुमान् ॥ अथकोकन
दं रक्तकुमुदे रक्तपंकजे ॥ ४७ ॥ चतुष्यदी तु पद्येनापशौचकरणौ
तरे ॥ भवेज्जनपदो जानपदोऽपि जनदेशयोः ॥ ४८ ॥ तमोलुदग्नीं
दुर्कैनाप्रतिपद्वस्त्रीतिथौ मतौ ॥ परिवादो पवादे स्याद्दीणावाद्
नवस्तुनि ॥ ४९ ॥ प्रियंवदः रवेचरेनाप्रियवाचितुवाच्यवत् ॥ पी
ठमर्दोऽतिधृष्टे स्यान्नायकस्य प्रियेऽपि च ॥ ५० ॥ पुटभेदो नदीव
केपत्तनातोऽयोरपि ॥ महानादः कुंजरे स्याद्वर्षकाब्दे महास्वने
॥ ५१ ॥ मुत्तुकुंदो वृक्षभेदे मांथातृत्तनयेऽपि च ॥ मेघनादस्तु व

रुणेननयेरावणस्यच॥५३॥ विशारदः पंडिबेच धृष्टे विष्णुपदं
 तुरवे॥ क्षीरोदेचस्त्रियां गंगारविसंक्रान्तिभेदयोः॥५३॥ शशविंदुः
 पुमान्वासुदेवराजांतरेपिच॥ शतानंदो मुनेर्भेदे देवकीनंदनेपि
 च॥५४॥ शतहृदास्त्रियां षज्जेसौ दामिन्यां च कीर्तिता॥ समर्या
 दः समीपेनामर्यादासहितेभिषु॥५५॥ ॥दपंच॥ ॥
 भवेदुपनिषद्भवेदांतविजनेस्त्रियाम्॥ सहस्रपादः कारुंडे
 मार्तंडे यत्नपूरुषे॥५६॥ ॥इति द्वांतवर्गः॥ ॥
 धौकम्॥ ॥धोनाधर्मेकुबरेच क्लीबंतु वस्तुनि स्मृतम्॥ धो
 धाचप्रत्ययिख्यातो धातुः स्याद्धारकेपिच॥१॥ धीर्ज्ञाने ज्ञानभेदे
 पिधूः स्मृता धूननेस्त्रियाम्॥ ॥धद्विः॥ ॥अर्द्धे स
 मांशोखंडेनाऽब्धिर्नासरसिवारिधौ॥२॥ अंधः स्यात्तिमिरे क्लीबं
 चक्षुर्हीनेभिधेयवत्॥ आधिः पुमांश्चित्तपीडाप्रत्याशाबंधके
 शुच॥३॥ व्यसनेचाप्यतिष्ठाने विद्वत्मातपदीप्तयोः॥ अर्द्धं संप
 न्नाधान्येचसुसमृद्धेचवाच्यवत्॥४॥ अर्द्धिस्तुर्योषधीभेदे
 समृद्धावपियोषिति॥ गंधः प्रतिवेश्यामोदलेशसंबंधगंधके॥
 ५॥ गाधः स्नानेचलिप्सायां गोधातलनिहाकयोः॥ दधि क्षीरो
 त्तरावस्थाभावेशीयाससर्जयोः॥६॥ दग्धं पुष्टेऽन्यलिंगं स्यात्
 स्थितार्कदिशिचस्त्रियाम्॥ दिग्धोषिषाक्तबाणे स्यात्सुंसिलि
 सेऽन्यलिंगकः॥७॥ दुग्धे प्रपूरिते क्षीरे दुग्धी क्षीराविकौषधौ॥
 दोग्धार्योपजीविकवौ घत्सगोपालयोः पुमान्॥८॥ धद्भो बद्धे
 तयोदृक्ते बंध आधौचबंधने॥ बंधुः स्यात्सुंसिबंधूके मित्रेऽत्रा
 तरिबंधवे॥९॥ बाधा दुःखेनिषेधेचबुधः सौम्येच पंडिते॥
 बुद्धोजिनेलब्धवर्णे पुंसि स्यादुधितेऽन्यवत्॥१०॥ बोधिः पुंसि
 समाधेश्च भेदेपि प्लपादपे॥ मधुपुष्परसे क्षौरे मद्येनातुम
 धुनुमे॥११॥ वसंतदैत्यभिज्ञे स्याज्जीवत्यांतुयोषिति॥ मि
 द्भित्ताभिसंक्षेपे क्लीबमालस्यचित्तयोः॥१२॥ मुग्धस्तुंदर

पदि

मेदिनीकोशः

(१३१)

मूढे मेधाबुद्धौ क्रतौ पुमान् ॥ राधो मासांतरे राधाचित्रभेदे च ध-
न्विनाम् ॥ १३ ॥ गोपीविशारवामलकाविष्णुक्रांतासुविद्यति ॥ लुब्ध-
आकांक्षिणिव्याधे वधूः स्त्रीशारिवौषधौ ॥ १४ ॥ स्तुषाशठीनवोला-
सुभार्यापृक्कांगनासूच ॥ व्याधिः कुष्ठे च रोगे ना व्याधो मृगयुद्ध-
योः ॥ १५ ॥ तारामये रवे च विधुर्ना कर्पूरेन्दुहारिषु ॥ विद्धं स्याद्देधिते-
क्षिते सदृशे बाधिते त्रिषु ॥ १६ ॥ विधिर्नानियतौ काले विधाने परमे-
ष्ठिनि ॥ विधागजासने रुद्धौ प्रकारे वेतने विधौ ॥ १७ ॥ वृद्धो जीर्णो प्र-
वृद्धे ज्ञे त्रिषु क्लीबंतु शैलजे ॥ वृद्धिस्तु वृद्धने योगे व्यष्टवर्गौषधांतरं-
॥ १८ ॥ कालांतरे चाभ्युदये समृद्धावपि योषिति ॥ श्रद्धाऽदरं च का-
क्षायां श्रान्दं श्रद्धान्विते त्रिषु ॥ १९ ॥ हव्यकव्यविधौ क्लीबं शब्दं स्यात्त्रि-
षु केवले ॥ निर्दोषे च पवित्रे च संधास्थितिप्रतिज्ञयोः ॥ २० ॥ स्पर्धा सं-
घर्षणेऽपि स्यात्साम्ये क्रमसमुन्नतौ ॥ संधिः पुमान् स्वरुगायां भगे सं-
घट्टनेऽपि च ॥ २१ ॥ रूपकानां मुखार्थे सावकाशेऽपि कीर्तितः ॥ स्कंधः-
स्यान्तृपत्तावंशे संपरायसमूहयोः ॥ २२ ॥ कायेतरूपकांडे च भद्रादौ-
च्छंदसोऽभिदि ॥ साधुर्बोध्युषिके चारो सज्जने चाभिधेयवत् ॥ २३ ॥ सि-
द्धो नाव्यासादौ भेदे योगस्य देवयोनेश्च ॥ त्रिषु निष्पन्ने स्निग्धं स्नेह-
युते चिक्कणेऽपि स्यात् ॥ २४ ॥ सिंधुर्बभ्रुदेशाब्धिनदेनासरिति स्त्रिया-
म् ॥ सिद्धिः स्त्रीयोगनिष्पत्तिपादुक्रांतर्द्धिवृद्धिषु ॥ २५ ॥ संधास्त्रीले-
पने मूर्त्यास्तु हीगंगेष्टकामृते ॥ २६ ॥ धन्निः ॥ २७ ॥ अवधिः-
स्त्ववधाने स्यात्सीमिकाले बिलेषु मान् ॥ २८ ॥ अगाधमतलस्पर्शे-
त्रिषु श्वन्नेन पुंसकम् ॥ अनद्धं पुरजादौ च क्लीबं स्यात्संदिते त्रिषु ॥
२९ ॥ आविद्धो वाच्यलिंगस्यात्कुटिले च पराहतं ॥ आवद्धो दृढब-
धे स्यात्प्रेमालंकारयोर्दयोः ॥ ३० ॥ उस्सेधस्तच्छ्रयेन स्त्री क्लीबं स-
न्नहनेऽपि च ॥ उपाधिर्धर्मचिंतायां कुटुंबव्यापृते च्छले ॥ ३१ ॥ विशो-
षणोऽपुंस्युपधिः पुंसि व्याजरथांगयोः ॥ कबंधोऽस्त्रीक्रियायुक्तव्य-
पमूर्द्धकले वरे ॥ ३२ ॥ क्लीबं जलेऽपुंस्युदरे वा हुरक्षो विशेषयोः ॥ दु-

विधो वाच्यलिंगः स्याद्गुर्गतेपिरवलेपिच ॥ ३१ ॥ न्यग्रोधस्तु पुमान्वा
 मवदयोश्च शमीतरौ ॥ न्यग्रोधी तृपचित्रायां निरोधो नाशरोधयोः
 ॥ ३२ ॥ निषधः कठिने देशे तद्वाजे पर्वतांतरे ॥ परिधिर्नायज्ञियदुशा
 खाया सुपसूर्यके ॥ ३३ ॥ प्रसिद्धो भूषितेरव्याते प्रणिधिर्माऽनुचरे च
 रे ॥ मागधी स्त्री कणायूथ्योर्वाच्यवन्मगधोद्भवे ॥ ३४ ॥ पुंसि वै श्या
 स्त्रियाजे शुक्लजीरकबन्दिनोः ॥ विवधो वीवधश्चापि पर्याहारेऽ
 धभावयोः ॥ ३५ ॥ विश्रब्धोऽनुद्भवेपि स्याद्वा दविश्वस्तयोस्त्रिषु ॥ वि
 बुधोज्ञे सरे वीरुल्लुता विटपयोः स्त्रियाम् ॥ ३६ ॥ सन्नद्धो वर्मिते व्यू
 दे संबाधः संकटे भगे ॥ सन्निधिः सन्निधानेपि पुमानिन्द्रियगोचरे
 ॥ ३७ ॥ संसिद्धिः प्रकृतौ सिद्धौ मदीयायामपि स्त्रियाम् ॥ संबोधो
 बोधनेक्षेपे समाधिर्नासमर्थने ॥ ३८ ॥ ध्याननीवाकनियमेकाव्य
 स्यचतुर्णांतरे ॥ ॥ धचतुः ॥ ॥ अवरोधस्तिरोधाने
 राजदारेषु तद्गृहे ॥ ३९ ॥ अवष्टब्धो विदूरे स्यादाक्रांतो च चलं बि
 ते ॥ अनुबंधस्तु बंधे स्याद्दोषोत्पादे विनश्वरे ॥ ४० ॥ सुरव्यानुयायि
 बाले च प्रकृतस्यानिवर्तने ॥ अनुबंधी तु हिक्कायां तृष्णायामपि
 योषिति ॥ ४१ ॥ अनिरुद्ध उषानाथेषुं सिन्धाऽबंधनेऽन्यवत् ॥ आ
 शाबंधः समाश्वासेषुं सिमर्कटजालके ॥ ४२ ॥ इष्टगंधः सुगंधो
 स्यान्निषुद्धी बन्तुवालुके ॥ इक्षुगंधा कोकिलाक्षे कोष्ठ्यां काशे च
 गोक्षरे ॥ ४३ ॥ उपलब्धिर्मितौ प्राप्तावपि ज्ञाने च योषिति ॥ उग्र
 गंधाजमौदायां वचायां छिक्कि कोषधौ ॥ ४४ ॥ कालस्कंधस्तमाले
 स्यात्तिंदुके जीवकद्रुमे ॥ तीक्ष्णगंधा वचाराजिकयोः शोभांजने
 पुमान् ॥ ४५ ॥ तृणगोधाचित्रकोले कृकलासेपि योषिति ॥ परि
 व्याधस्तु पुंसि स्याद्देतसे च बुभोक्ष्यले ॥ ४६ ॥ ग्रहबंधुरधिक्षिसे
 निर्देशो ग्राहणस्य ना ॥ महौषधंतु शंख्यां स्याद्द्विषायां लशनेपि च
 ॥ ४७ ॥ समुन्नद्धः समुद्भूते पंडितं मन्त्रगर्विते ॥ ॥ ध
 पंच ॥ ॥ योजने गंधा कसूयो सीतायां व्यासमात

नहिः

मेदिनाकोशः

(१३३)

वि॥४८॥

॥ इति धातवर्गः ॥

॥ नेकम् ॥

॥

नः पुमान्स्फुगते बंधे हिरं दे प्रस्तुतेऽपि च ॥

॥ नहिः ॥

॥

अग्निर्वैश्वानरेऽपि स्याच्चित्रकारव्योषधौ पुमान् ॥१॥ अन्नं भक्ते च
भुक्ते स्यादि नः पत्यो नृपाकयोः ॥२॥ उन्नं क्लिन्नं च सुरते कृत्स्नं सर्वेषु
कुक्षिषु ॥३॥ घनं स्यात्कांस्यतालादि वाद्यमध्यमनृत्ययोः ॥ नासु स्ता
ब्धो घदाढ्येषु विस्तारे लोहमुद्गरे ॥४॥ त्रिषु सांद्देहदेवाथ चिन्हं ल
क्ष्यपताकयोः ॥ चीनो देशां शकघ्रीहिभेदे तंतौ मृगांतरे ॥५॥ छन्नं
सुरहसि क्लृबं छादिते वाच्यलिंगवत् ॥ छिन्नं कृत्ते भिलिंगं स्याद्गु
डूच्यामपि योषिति ॥६॥ जनो लोके महर्लोकात्परलोके च पामरे ॥
जेनीसीसंतिनी बध्योरुत्पत्तावोषधीभिदि ॥७॥ जन्तुः स्यात्पुंसिरा
जर्षिर्भेदे च मधुसूदने ॥ ज्यानिर्जाणैश्च हानौ च तदि न्यामपि योषि
ति ॥८॥ जिनौ हति च बुद्धे च पुंसि स्याज्जित्वरे त्रिषु ॥ ज्योत्स्ना चंद्रा
तपेऽपि स्याज्ज्योत्स्नायुक्तनिशि स्मृता ॥९॥ ज्योत्स्नी पटौ लिकायां स्या-
ज्ज्योत्स्ना युक्तनिशि स्त्रियाम् ॥ तनुः काये त्वचि स्त्री स्यान्निषल्ये विर
ते कृशे ॥१०॥ दानं शजमदेत्यागे पालनच्छेदशब्दिषु ॥ दानुर्दातरि
विकांते दीनास्त्री मूषिके स्त्रियाम् ॥११॥ धाच्यवहुर्गते भीते द्युम्नं
विज्ञेयलेपि च ॥ धनुः पुमान्पियालद्रौ शशिभेदेशरासने ॥१२॥ ध
नंतु गोधने विज्ञेयाना भृष्टयवेऽपि च ॥ धान्याके भिनवोद्भिन्ने धेनी
मत्स्यां बुदे पुमान् ॥१३॥ नग्नो बंदिक्षपणयोः पुंसि त्रिषु विवाससि
॥ न्यूनं गह्वोनयोः पानं पीति भाजनरक्षणो ॥१४॥ भानुर्भाकरणे
सूर्ये भिन्नः स्यात्त्रिषु दारिते ॥ संगतेऽन्यत्र कृत्ते च मानश्चित्तोन्न
तौ गृहे ॥१५॥ क्लृबं प्रमाणे प्रस्थादौ मीनोराश्यांतरेऽपि ॥ मुनिः पुं
सि वसिष्ठादौ वं कसेन तरो जिने ॥१६॥ मृत्स्ना मृत्सा तु ययोः स्त्री या
नं स्याद्वाहने गतौ ॥ योनिः स्त्री पुंसयोश्च स्यादाकरे स्मरमंदिरे ॥
१६॥ रत्नं स्वजाति श्रेष्ठेऽपि मणावपि न पुंसकम् ॥ रास्ना च स्याद्गुर्ज
गाक्ष्यां एलापण्यामपि स्त्रियाम् ॥१७॥ लग्नं राभ्युदये क्लृबं संक्त

लज्जितयोस्त्रिषु॥ वस्त्रस्त्वविक्रयेपुंसि वेतनेस्यान्नपुंसकम्॥
 ॥१८॥ वनंनपुंसकंनारेनिवासालयकानने॥ बन्धिर्बैभ्वानरेपिस्था
 श्चित्रकारयोषधोपुमान्॥१९॥ वानंशङ्कफलेशङ्कस्यूतिकर्मक
 देगतो॥ विन्नंविचारितेलथेबुधोनामूलरुद्रयोः॥२०॥ श्वापुमा
 नकुङ्कुरेख्यातःस्थानभेदेचवास्तनः॥ शीनो मूर्खेचाजगरेभ्येनः
 पक्षिणिपांडुरे॥२१॥ स्वप्नःस्वापेप्रसक्तस्यविज्ञानेदर्शनेपुमान्॥
 सानुरस्त्रीवनेप्रस्थेवात्यामार्गाग्रकोविदे॥२२॥ स्थानंसादृश्येऽव
 काशोस्थितौदृष्टिक्षयेतरे॥ स्थानंस्निग्धेप्रतिध्वानेधनत्तालस्य
 योरपि॥२३॥ स्थानंस्थानायेऽभिषवेसूनं प्रसवपुष्पयोः॥ सूना
 पुण्यावधस्थानेगलशंडिकयोस्त्रियाम्॥२४॥ सूनुःपुत्रेनुजेर्केना
 सूनुःकिरणसूर्ययोः॥ हनुर्हृद्विलासिन्यां सूनाधज्जेगदेस्त्रियां
 ॥२५॥ द्वयोःकपोलावयवेहीनंगर्हानयोस्त्रिषु॥ ॥न-
 ङिः॥ ॥अंजनंकज्जलेचाक्तौसौवीरेचरसांजने॥२६॥ पुं
 सिज्येष्ठादिगजयोरंजनावानरीभिदि॥ अंजनीलेप्यनार्या-
 चावनंप्रीतोचरक्षणो॥२७॥ अयनंपथिमानोरप्युदग्दक्षिणतो
 गतौ॥ अपानंतुगुदेक्लृबंपुंसिस्थान्तस्यमारुते॥२८॥ असनंक्षे
 पणोक्लृबंपुंसि स्याज्जीवकद्रुमे॥ अंगनंप्रांगतेयाने कामिन्या
 मंगनामता॥२९॥ अर्जुनःककुभेपार्थेकार्तवीर्यमयूरयोः॥ मातु
 रेकसुतेपि स्यात्पुल्लिङ्गोधवलेऽन्यवत्॥३०॥ नपुंसकं तृणेनेत्रग
 देचाप्यर्जुनीगवि॥ उपायांबाहुदानयांकुट्टिन्यामपिचकचित्
 ॥३१॥ अम्लानो महासहायानान्यलिंगस्तनिर्मले॥ अशोघ्नी
 तालसूत्यांस्यादशोघ्नीःसूरणोपिच॥३२॥ असिघ्नीस्याददृष्टांतः
 पुरमेध्यानदीभिदोः॥ अशनिःस्त्रीपुंसयोस्याचंचलायांपचाव-
 पि॥३३॥ अरत्तिर्नासप्रकोष्ठततांगुलिकरेपिच॥ कफोणावप्य
 थालीस्यादृष्टिकेभ्रमरेपुमान्॥३४॥ अर्थीपुमान्वाचकेस्यात्
 सेवकेचविद्यादिनि॥ अध्वानापथिसंस्थानेस्यादवस्कंदकाल-

योः॥३५॥अर्वातुरंगमेपुंसिकुत्सितेवाच्यलिंगकः॥आसनंहिरद
 स्कंधेपीठेयात्रानिवर्तने॥३६॥आसनीविपणौस्थित्यामासनोना
 तुजीरके॥आदानंग्रहणेपिस्यादलंकारेचवाजिनाम्॥३७॥आप
 न्नःसविपत्तौचप्राप्तेवाच्यवदभितः॥आत्मापुंसिस्वभावेपिप्रय-
 त्नमनसोरपि॥३८॥धृतावपिमनीषायांशरीरब्रह्मणोरपि॥आला
 नंकिरणांबंधस्तंभेरज्जौचनस्त्रियाम्॥३९॥ईशानंज्योतिषिक्रीबं
 पुल्लिंगःस्यान्निलोचने॥उत्तानमगभीरेस्यादूर्ध्वास्यशयितेत्रिषु॥
 ४०॥उत्थानमुद्यमेतंत्रेपौरुषेषुस्तकेरणे॥प्रांगणोद्गमहर्षेषुमल
 रोगेपिनद्वयोः॥४१॥उद्यानंस्थान्निःसरणोवनभेदेप्रयोजने॥उदा
 नोप्युदरावर्त्तेवायुभेदेमुजंगमे॥४२॥उद्धानमुद्गतेवाच्यलिंगंचु
 ल्यानपुंसकम्॥ओदनंनस्त्रियांभक्तेबलायामोदनीस्त्रियाम्॥
 ४३॥कमनःकासुकेकामेऽभिरूपेऽशोकपादपे॥कंपनंनद्वयोः
 कं पे कं प्रे स्यादभिक्रयवत्॥४४॥कठिनमपिनिष्ठुरेस्यात्तब्धेपि
 त्रिषुनपुंसकंस्थाल्याम्॥कठिनीखटिकायामपिकठिनागुडश
 र्कसायांच॥४५॥कंदनंरोदनेपिस्यादाह्वानेप्यथकल्पना॥करि
 णःसज्जनायांस्त्रीक्रीबंलुप्तौचकल्पने॥४६॥कर्तनंनद्वयोश्छेदे
 नारीणांसूत्रनिर्मितौ॥कर्मास्त्रीव्याप्यक्रिययोःकंदनंमर्दपापयोः
 ॥४७॥कांचनःकांचनारेस्याच्चंपकेनागकेसरे॥उदुंबरेचधत्तरे
 हरिद्रायांचकांचनी॥४८॥कूबेज्जकेसरेहेम्निकामिनीभीरुबं
 दयोः॥कामीतुकासुकेचक्रचाकेपारावतेपिच॥४९॥कानीनःक
 न्यकाजाततनयेव्यासकर्णयोः॥काकिनीपणप्रादेपिमानपाद
 वरादके॥५०॥काननंविपिनेगेहेपरमेष्ठिसुखेपिच॥कुहनंमृ
 त्तिकाभांडविशेषेकाचभाजने॥५१॥कुहनादंभचर्यायामीर्यालो
 कुहनंत्रिषु॥कृतीस्यात्वंडितेयोग्येकैतनंतुनिमंत्रणे॥५२॥गृ
 हेकैतौचकृत्येथकेशीकेशवतित्रिषु॥दैत्येनाचौरपुष्यास्त्रीको
 लीनंकुत्सजन्ययोः॥५३॥कुकर्मणि कुलीनत्वेयुद्धेपम्बहिपक्षिणो

कौपीनं स्यादकार्ये च नीरगुत्थप्रदेशयोः ॥ ५४ ॥ रबलिनी रबलं हं
 दे स्यात्तालपण्यामपि स्त्रियाम् ॥ रवंजनं रवंजरी देस्त्री सर्षप्यारवं
 जनं गतौ ॥ ५५ ॥ रवङ्गीनामंडके मंजुघोषेरवङ्गधरे त्रिषु ॥ गर्जनं
 भिनदे कोपे गहनं कलिले त्रिषु ॥ ५६ ॥ नपुंसकं गङ्गरे स्याद्दुःखका
 ननयोरपि ॥ गंधनमुत्साहे स्यात्प्रकाशनसूचने पिहिंसायां ॥ ५७ ॥
 ग्रामीनः शनिकाके पुंसि त्रिषु संभृते ग्रामे ॥ ग्रावा तु प्रस्तरे पृथ्वी
 धरपुंस्यथ गुंजनम् ॥ ५८ ॥ विषदग्धपशोर्मसि क्लीबं पुंसिरस्तोन
 के ॥ गोस्तनो हारभेदनाद्राक्षायां गोस्तनी स्त्रियाम् ॥ ५९ ॥ गोमी
 शृंगालपुंसि स्यात्त्रिषु गां मत्स्यपासके ॥ घटना चलनाद्युत्थं चंद
 नी तु नदीभिदि ॥ ६० ॥ चंदनोऽस्त्री मलजये भद्रकाल्यां नपुंसकं ॥
 चलनं भ्रमणे कस्येकं प्रेतुवाच्यलिंगकम् ॥ ६१ ॥ चलनी वस्त्रयो
 धिन्यां वारीभेदे पिचकचित् ॥ चक्री जालिकभित्तोककुलालाजा
 हि सूचके ॥ ६२ ॥ चर्मफलकपाणो स्याद्भूर्जे भृंगरिटावपि ॥ चर्मकु
 तौ च फलके चेतनासंविदि स्त्रियाम् ॥ ६३ ॥ वाच्यवस्त्राण्युक्तेऽथ
 च्छद्या जापदंशयोः ॥ छर्दनं वसने क्लीबं निंबालं बुषयोः पुमान्
 ॥ ६४ ॥ छदनं छदने पक्षे पिधाने छेदनेभिदि ॥ कर्तने जगत्पुं
 सि जंतौ वैश्वानरे पिच ॥ ६५ ॥ जवनं तु स्यदे वेगि हये नावेगि नित्रि
 षु ॥ जननी तु दयामात्रो जननं वंशजन्मनोः ॥ ६६ ॥ जयनं स्यात्तुरं
 गादिसन्नाहे विजयेऽपि च ॥ जंघनं च स्त्रियाः श्रोणिपुरोभागे कटाव
 पि ॥ ६७ ॥ ज्ञानी स्यात्पुंसि देवज्ञे ज्ञानयुक्ते न्यलिंगकः ॥ जीवनं व
 र्तने नीरप्राणधारणयोरपि ॥ ६८ ॥ जीवनी जीवना नापि जीवन्ती
 भेदयोः क्रमात् ॥ तपनोरुकरेपि स्याद्भास्करे निरयांतरे ॥ ६९ ॥ तल्ल
 नः पवने धूनि युवत्यां तलुनी स्मृता ॥ तलिने विरले स्तोके स्वच्छेपि
 वाच्यलिंगकम् ॥ ७० ॥ तमोऽयः सूर्यवन्द्वादुर्बुद्धशंकरविष्णुषु ॥
 त्यागी दातृभूरेऽथ तेजनं केलिकानने ॥ ७१ ॥ क्रीडायां तेजनं त्वा
 द्वाकरणे व्यंजने पिच ॥ तेजनः पुंसि वंशे स्यात्तेजनी तृणमूलके ॥ ७२

नविः

मेदिनीकोशः

(१३७)

तोदनं व्यथने तोत्रे दंशनं दंशवर्मणोः॥ दर्शनं नयनस्वप्नबुद्धिध-
र्मोपलब्धिषु॥ ७३॥ शास्त्रदर्पणयोश्चाथ दमनः पुष्पधीरयोः॥ दर्शनः
शिरवरे दंते कवचे तु नपुंसकम्॥ ७४॥ दहनश्चित्रके भस्मातकेऽग्नौ
दुष्टचेष्टिते॥ दशानं ज्योतिषि क्लीबं पुल्लिंगः स्याद्द्विरोचने॥ ७५॥ देव
नं व्यवहारे स्याज्जिगीषाफोडयोरपि॥ देवनोऽक्षेषु पुंसि स्याद्ध्यजी
तुष्टिधीधरे॥ ७६॥ रथब्राह्मणयोश्चापि भुजंगमतुरंगयोः॥ धन्वी
धनुर्धरेऽपि स्यादहंणो ककुभद्रुमे॥ ७७॥ धन्वा तु मरुदेशे नाक्लीबं चा
पेस्थलेऽपि च॥ धमनोऽनानले भस्माऽध्यापककुरयोऽस्त्रिषु॥ ७८॥
धमनी तु शिराहृद्विलसिन्योश्च योषिति॥ धार्वेन गमने शङ्खौ पृ-
श्निपण्यो तु धावनी॥ ७९॥ धामदेहे गृहे रश्मौ स्थाने जन्मप्रभावयोः
॥ नंदनं वासवाद्योने नंदनो हर्षकेऽस्ते॥ ८०॥ नंदी हरप्रतीहारे गद
भांडे वनद्रुमे॥ नंदिन्युमायां गंगायां ननां हृदये तु मेदयोः॥ ८१॥ न-
लिनी पद्मिनी व्योमनि स्नगा कमलाकरे॥ नपुंसकं नीलिकायां नपुं
सिसरसीरुहे॥ ८२॥ निदानं कारणवत्स दामादिकारणक्षये॥ नि
धनं स्यात्कुले नाशे प्रधानं दारणरणे॥ ८३॥ पवनं कुंभकारस्य पाक
स्थाने नपुंसकम्॥ निष्यायमारुतोऽपुंसि प्रज्ञानं बुद्धिचिन्हयोः॥
८४॥ प्रधानं स्यान्वाहमात्रे प्रकृतौ परमात्मनि॥ प्रज्ञायामपि च क्लीब
मेकत्वे तु त्तमे सदा॥ ८५॥ पद्मिनी पद्मसंघाते स्त्रीविशेषे सरोरुहे
॥ प्रसन्ना स्त्रीसुरायां स्यात्स्वच्छसंतुष्टयोऽस्त्रिषु॥ ८६॥ प्रसूनो वाच्य
वज्जाते क्लीबं तु फलपुष्पयोः॥ पद्मी श्वेने पन्नरथे फांडदुरथिकादि
षु॥ ८७॥ पर्वक्लीबं महेश्वरं प्रस्तावे लक्षणोत्तरे॥ दर्शप्रतिपदोः सं
धौ विष्णुवत्प्रभृतिषु॥ ८८॥ सूक्ष्मं सूत्रादिसूक्ष्मांशो किंजल्केने
त्रलोमनि॥ पाठीनो मीनभेदे स्यात्पाठके गुग्गुलुद्रुमे॥ ८९॥ पाव
नं तु जले कृच्छ्रे नाप्यासे पावकेऽपि च॥ पावनं दशमूल्यादौ प्राय
श्चित्ते च नानले॥ ९०॥ वाच्यवत्पाचयितरि हरीतक्यां तु योषिति
॥ पाशी व्याधे च वरुणे पिशूनं कुंकुमेऽपि च॥ ९१॥ कपिवक्त्रे च का

केनासूचककूरयोस्त्रिषु॥पृक्कायां पिशुनास्त्रीस्यात्पीतनं पीतदा
 रुणि॥९१॥कुंकुमेहरितालेचपुमानास्मातकेमतः॥पूतनातुहरी
 तव्यादानवीरोगभेदयोः॥९२॥पूतनातुस्त्रियांसेनामात्रसेनावि
 शेषयोः॥प्रेत्सानावासवेवातेप्रेमास्त्रीसोहहर्षयोः॥९३॥फल
 न्यग्निशिखायांस्त्रीफलिन्यांफलमेत्रिषु॥फाल्गुनस्तगुडाकेशो
 नदीजार्जुनभूरुहे॥९४॥तपस्यसेनेमासेतत्पूणिमायांतुफाल्गु
 नी॥ब्रह्मतत्त्वतपोवेदेनहयोःपुंसिवेधसि॥९५॥ऋत्विग्योग-
 भित्तोविपेबंधनंबंधबंधयोः॥चंदनीनतिजीवातुकदीमाचलक
 र्मस्तु॥९६॥बाहिनीस्यात्तरंगिण्यांसेनासेन्यप्रभेदयोः॥बाणि
 नीनर्तकीमत्ताविदग्धविनितास्तु॥९७॥बुधानस्तगुरौविज्ञे-
 बोधनंगंधदीपने॥बोधिनीबोधिपिप्यत्योर्भर्मस्यात्कांचनेभूतौ
 ॥९८॥भंडनंकवचेयुद्धेरवलीकारेपिनहयोः॥भट्टिनीद्विजभा
 र्यायांनाट्योत्तयांराजयोषिति॥९९॥भवनंस्याद्भूमेभावेभाजनं
 योग्यपात्रयोः॥भाचनातुननाध्यानेपर्यालोचेधिवासने॥१००॥भु
 वनंपिष्टपेपिस्यात्सलिलेगगनेजले॥भोगीभुजंगमेपिस्याद्भ्राम
 पात्रेनृपेषुमान्॥१०१॥विहायमहिषीमन्यराजयोषितिभोगिनी
 ॥मदनःस्मरवसंतदुभिद्धस्तूरसिकथके॥१०२॥मलनःपटवा
 सेनामर्दनंतुनपुंसकम्॥मलिनंदूषितेकृष्णोऋतुमत्यांतुयोषि
 ति॥१०३॥मंडनंभूषणंक्लीबंस्यान्निषलंकरिष्णुनि॥मार्जनंनह
 योर्मार्ष्टौपुंसिस्त्याहोधशारिवनि॥१०४॥मालिनीमातृकावृत्तभिदो
 मालिकयोषिति॥गौरीचंपानगर्योश्चमंदाकिन्यांनदीभिदि॥१०५॥
 मानिनीतुस्त्रियांफल्यांमानीमानवतित्रिषु॥मिथुनंतुदयोरान-
 शिभेदेस्त्रीपुंसयुग्मके॥१०६॥मुंडनंवपनेत्राणेमेहनंमूत्रशिश्न
 योः॥मैथुनंसुरतेपिस्यात्संगतेपिनपुंसकम्॥१०७॥यमनंबंधने
 चोपरतौक्लीबंयमेषुमान्॥यवनोदेशभेदेनावेगिवेगाधिका-
 श्वयोः॥१०८॥यावान्योषधिभेदेस्त्रीयाच्यवहेमिनिस्मृता॥याप

नविः

मैदिनीकोशः

(१३९७)

नवर्तनं कालक्षेपेनिरसनेपि च ॥१०॥ युवांस्यात्तरुणे श्रेष्ठे निसर्ग
बलशालिनि ॥ युञ्जानः सरथो विप्रे योजनं परमात्मानि ॥११॥ चतुः
क्रोश्यां च योगेऽथ रसनं स्वदने धनौ ॥ जिह्वायां तु न पुंसि स्याद्वास्ना
यां रसना स्त्रियाम् ॥१२॥ रंजानो रागजनने रंजनं रक्तचंदनम् ॥ शं
डारोचनिका नीली मंजिष्ठा स च रंजनी ॥१३॥ रजनी नीलिनी रात्रि
हरिद्राजनुका स च ॥ राधनं माधने प्राप्ता राधना भाषणे स्त्रियाम्
॥१४॥ राजा प्रभौ च नृपतौ क्षत्रिये रजनीपतौ ॥ यक्षे शक्रे च पुंसि स्या
द्वागीरक्तेपि कामुके ॥१५॥ रोचनी त्रिवृता दंत्यो रोचनी कर्कशे स्त्रि
याम् ॥ रोचनारक्तकल्हारे गोपित्तचरयोषितोः ॥१६॥ रोचनः कूट
शाल्मल्यां पुंसि स्याद्बोचके त्रिषु ॥ रोदनं कंदने स्नेपि दुरालंभो षथो
स्त्रियाम् ॥१७॥ रोहीरोहितकेऽश्वत्थवटपादपयोः पुमान् ॥ लंघ
नं तूपवास्ये स्यात्क्रमणे प्लवनेऽपि च ॥१८॥ ललना कामिनी नारीभे
दजिह्वा स योषिति ॥ लक्ष्मचिह्ने प्रधाने च लाछनं मानचिह्नयोः
॥१९॥ रवेलनं छर्दने भूर्जैलिपिन्यासेऽथ वर्जनम् ॥ हिंसात्यागयो
र्वपनं बीजाधाने च सुंदने ॥२०॥ वसनं छादने वस्त्रे वसनं छर्दनेऽ
र्दने ॥ वर्द्धनं शृङ्गवर्षिष्णुच्छंदे यस्यां तु वर्द्धिनी ॥२१॥ व्यंजनं तेम
ने चिह्ने श्चाश्रुण्य वयवे हनि ॥ व्यसनं त्वशभे सक्तो पानस्त्री मृगया
दिषु ॥२२॥ दैवानिष्टफले पापे विपत्तौ निष्फलोद्यमे ॥ वर्तनो वाम
ने क्लीबं वृत्तौ स्त्री वेषणा धनौः ॥२३॥ न पुंसि तूलनासायां तर्कुपीठे
च जीवने ॥ वर्त्तिष्णो त्रिषु वज्री तु बुद्धे देवाधिपे पुमान् ॥२४॥ व
चक्लिस्तपुमान् विप्रे वा वट्टकेऽभिधेयवत् ॥ चणी स्यात्क्षेत्रवके चि
त्रकरेपि प्रह्लाचारिणि ॥२५॥ चर्ष्मदेहप्रमाणानि सुंदरा कृनिषु स्मृ
तम् ॥ वर्त्मनै च छंदे मार्गे वाजी वाणाश्च पक्षिषु ॥२६॥ वामनो य
तिरवर्चं च त्रिषु पुंसि तु दिग्गजे ॥ हरा बंकोष्ठवृक्षेऽथ वासनं धूप
नेपि च ॥२७॥ वारिधान्यां च वस्त्रे च प्रत्याशा ज्ञानयो स्त्रियाम् ॥
वाग्मी पठोकराचार्ये विज्ञानं ज्ञानकर्मणोः ॥२८॥ वितुन्नं स्तनि

पण्णेच शैबालेचनपुंसकम् ॥ विमानो व्योमयानेच सार्वभौमगृहे-
 पिच ॥ ३९ ॥ घोढकेयानपात्रेच पुंसकयोर्मतः ॥ वितानो यज्ञउ-
 लोचेषिस्तारेषु न्नपुंसकम् ॥ ४० ॥ क्लीबं वृत्तविशेषेस्यात्रिलिंगो मत्त-
 तुच्छयोः ॥ विक्लिन्नो जरसाजीर्णे शीर्णे चार्दे च वाच्यवत् ॥ ४१ ॥ विप-
 न्नं विपदाक्रांते त्रिषुपुंसि भुजंगमे ॥ विच्छिन्नं च समालब्धे विभ-
 क्तेष्वभिधेयवत् ॥ ४२ ॥ विलग्नं नस्त्रियां मध्ये त्रिषु स्यात्लग्नमात्र-
 के ॥ विषघ्नस्तु शिरीषेनागुडुन्वीत्रि वृत्तोः स्त्रियाम् ॥ ४३ ॥ व्युत्थानं
 स्वातंत्र्यकृत्ये धिरोधाचरणेष्वपि च ॥ वृजिनं कल्पपे क्लीबं कैशेनाकु-
 टिले त्रिषु ॥ ४४ ॥ वृषाकर्णे महेन्द्रे नावेदना ज्ञानदुःखयोः ॥ वेष्टनं
 कर्णशङ्कुल्यासुष्णीषे मुकुटे वृत्तौ ॥ ४५ ॥ व्योमवारिणिचाकाशे भा-
 स्करस्यार्चनाश्रये ॥ शकुनिः पुंसि विहगे सो बले करणांतरे ॥ ४६ ॥
 शयनं स्मरते निद्राशययोश्च न पुंसकम् ॥ शमनं शांतिवधयोः श-
 मनः श्राद्धदेवते ॥ ४७ ॥ श्वसनं स्वसिते पुंसि मारुते मदनदुमे ॥ श-
 कुनस्तु पुमान्यक्षिमात्रपक्षिविशेषयोः ॥ ४८ ॥ शूभशंसिनिमित्ते च
 शकुनं स्यान्नपुंसकम् ॥ शंकिनी श्वेतचुक्रायां चौरपुष्पांबधूभिदि-
 ॥ ४९ ॥ शंखी हरौ समुद्रे नाशंखवत्यभिधेयवत् ॥ शतघ्नी शस्त्रभे-
 दे स्यात् वृश्चिकात्यां करंजके ॥ ५० ॥ शासनं राजदत्तो व्योलेखान-
 ज्ञाशास्त्रशांतिषु ॥ शारवी स्यात्पादपे वेदे तुरुकारयज्ञनेषु मा-
 न् ॥ ५१ ॥ शिरवी वन्हौ बलीवर्देशरे केतुग्रहेषु मे ॥ मयूरे कुक्कुटे पुं-
 सि शिरवावत्यन्यलिंगकः ॥ ५२ ॥ शिल्पी तु वाच्यवत्कारोस्त्रियां को-
 लदलोषधौ ॥ शृंगी शृंगयुते नागे वृषपर्वतयोरपि ॥ ५३ ॥ श्लेष्मा-
 घ्नी मल्लिकायां च ज्योतिषत्यां च योषिति ॥ शोभनो योगभेदे नासं-
 दरे वाच्यलिंगकः ॥ ५४ ॥ सवनं त्वध्वरे स्नाने सोमनिर्दलेतेपि च ॥
 स्तननं ध्वनिमात्रे स्यान्मोघशब्दे च कुंथिते ॥ ५५ ॥ समानं सत्समैके-
 षु त्रिषु नामाभिमारुते ॥ संतानः संततौ गोत्रे स्यादपत्ये सुरद्वुमे-
 ॥ ५६ ॥ स्पर्शनो मारुते पुंसि दाते स्पर्शनपुंसकम् ॥ संस्थानमारु-

तौमृत्योसंनिवंशोचतुषथे॥४७॥स्पदनंतुश्रुतौनीरेतिनिशेना
 रथेऽस्त्रियाम्॥सज्जनंतुभवेकूबंसुपरक्षणघट्टयोः॥४८॥वाच्य
 लिंगंकुलीनेस्यात्कल्पनायांतुयोपिति॥संधानंस्यादभिषवेतथा
 संघट्टनेपिच॥४९॥संपन्नंसाधितेपिस्त्यात्संपत्तिसहितेन्यवत्॥सं
 धिनीवृषभाक्रांताकालदुग्धोस्त्रयोःस्त्रियाम्॥५०॥सद्यस्यान्मंदि
 रेनीरेसंव्यानंछादनंशके॥सदनंमंदिरेतायेस्वामीप्रभुविशारव
 योः॥५१॥सादीतुरंगमातंगरथारोहेषुदृश्यते॥स्थापनंरोपणेषु
 सिवनेपाठेषथोस्त्रियाम्॥५२॥सावनोयज्ञकर्मोत्थजमानप्रज्ञ
 तसोः॥साधनंमृतसंस्कारेसेन्येसिद्धोपयोगतौ॥५३॥निवर्तनोपा
 यमेदेदापनेऽनुगमधने॥सामकूबसुपायस्यभेदेवेदांतरेपिच
 ॥५४॥सीमाघाटस्थितिक्षेत्रेष्ठंडकोषेऽपिचस्त्रियाम्॥सूचनाव्यध
 नेदुष्टेगंधनेऽभिनयेपिच॥५५॥सेचनंरक्षणेसेकेनौकायाःसेकभा
 जने॥सेनानीःस्यात्पुमान्कार्तिकेयसेनापतावपि॥५६॥सेवनंसी
 बनोपास्त्योर्हलीरामेचकर्षके॥हस्तिनीगजयोषायांजातिभेदे
 चयोपितः॥५७॥हसनंनदयोर्हसेऽगारधान्यांतुयोपिति॥हायनो
 नस्त्रियांवर्षेषुस्यन्निघ्राहिभेदयोः॥५८॥ह्लादिनीवज्रतडितोर्हि
 र्द्वेनंभ्रमणेरते॥॥नचतुः॥॥अवलरनोऽस्त्रियां
 मध्येत्रिषुस्याद्यन्मात्रके॥५९॥अनूचानोविनातेस्यात्सांगवेद
 विचक्षणे॥अवाचीनमवागंधेविपर्यस्तेचवाच्यवत्॥६०॥अभि
 पन्नोऽपराधेभिद्यस्तेचापदूतेत्रिषु॥अवदानंरवंडनेस्यादतिवृत्ते
 चकर्मणि॥६१॥अभिमानोऽर्थादिदुर्पेऽज्ञानेप्रणयहिंसयोः॥
 अनीकिनीस्त्रियांसेनामात्रसेनाविशेषयोः॥६२॥अधिष्ठानं
 पुरेचक्रेप्रभावेऽध्यासनेपिच॥अन्यासनंस्नेहवस्तावुपास्ता
 वलुशोचने॥६३॥अर्यमातुपुमान्स्त्र्येपितुदेवांतरेपिच॥अथ
 र्याब्राह्मणेषुसिबेदेतुस्यान्नपुंसकम्॥६४॥भवेदभिजनःग्या
 तौजन्मभूम्यांकुलध्वजे॥कुलेपिचपुमानाद्योधनंपुद्गेवधेपिच॥

॥६५॥ स्यादाकलनमाकोक्षापरिसंख्यानबंधने ॥ आतंचनंप्रती
वापयचनाप्यायनेषुच ॥६६॥ आराधनंचपनेप्राप्तौसंतौषणेपि
च ॥ आल्लादनंसंपिधानेवस्त्रेऽपवृत्तिमात्रके ॥६७॥ आस्कंदनंति
रस्कारेरणंसंशोषणेपिच ॥ आवेशनंशिल्पिशालेभूतावेशप्रवेश
योः ॥६८॥ आत्मयोनिःपुमान्कामदेवेचपरमोष्ठिति ॥ उपधानं विवे
गेंडौप्रणयेपिनपुंसकम् ॥६९॥ उत्सादनंसमुद्धेखोद्वाहनोद्वर्तने
षुच ॥ स्यादुत्पतनमुत्पत्तौतथोर्ध्वगमनेऽपिच ॥७०॥ उद्वर्तनमु
त्पतनेविलेपनेघर्षणंक्लृप्तम् ॥ उदयनमुदयेक्लृप्तं वत्सेशागस्त्य
योःपुंसि ॥७१॥ उद्वाहनंप्रणीतेस्याद्रज्जासुद्वाहनीमता ॥ उपा
सनंशराभ्यासेषुपास्तावासनेपिच ॥७२॥ कपीतनोगर्दभांडशि
शिषाभ्रातकेषुच ॥ अश्वत्येचकलापीतुप्लक्षबर्हिणयोःपुमान् ॥
७३॥ कलध्वनिःपुमान्पारावतेपिकमयूरयोः ॥ कं — क्यंतःपु
राध्यक्षेपिद्भौजोगकद्रुमे ॥७४॥ कात्यायनोवररुचौविशेषेच
मुनेःपुमान् ॥ काषायवस्त्रेविधवार्द्धजरत्युमयोःस्त्रियाम् ॥७५॥ कुं
भयोनिरगस्त्येस्याहसिष्ठद्रोणयोःपुमान् ॥ कुचंदनंचपत्रांगेदुभे
देरक्तचंदने ॥७६॥ कुंडलीवरुणेकेकिभोगिनोश्चसकुंडले ॥ के
सरीतुरगोसिंहेपुन्नागेनागकेसरे ॥७७॥ क्रौंचादनंतुघेंचुल्यांवि
चोटकमृणालयोः ॥ रबडूधेनुःस्त्रियांरवडूपुत्रिकागंडकस्त्रियोः
॥७८॥ गवादनींद्रवारुण्यां गवांघासादनाश्रये ॥ गदयितुःपु
मान्कामेजल्पकेकासुकेपिच ॥७९॥ घनायनोवर्षुकाब्देमत्तया
तुककुंजरे ॥ चक्रेचघोषयितुस्तविप्रकोकिलयोःपुमान् ॥८०॥
चित्रभालुःपुमान्वैश्वानरेचाहस्करेपिच ॥ चोलकीतुकरीरे
स्यान्नारंगेविष्णुपर्वणि ॥८१॥ जलादनोलोहपृष्ठेजलोकायांज
लादनी ॥ तपस्वीतापसेचालुकंयेत्रिष्टययोषिति ॥८२॥ मांसि
काकटुरोहिण्योस्तरस्वीशूरवंगिनोः ॥ तपोधनस्तापसेस्यानुंदि
यांतुतपोधना ॥८३॥ द्विजस्यादशनेविप्रैर्दुर्नामक्लृप्तमर्शसि ॥

नचतुः

मेदिनीकोशः

(१४३)

स्याद्दीर्घकोषिकायांस्त्री देवसेना तु वज्रिणः॥८४॥सूतायामपिसे
नायां देवतानां च योषिति॥ नागांजनेभक्तं दय्यो नागयष्टो च योषि
ति॥८५॥ भवेन्निधुवनं कं पेसुरते च नृपुंसकम्॥ निर्वासनं हिंस
ने स्यान्नगरा देर्बहिष्कृतम्॥८६॥ निर्भर्त्सनं खलीकारेऽलक्तकेषि
नपुंसकम्॥ निर्यातनं वैरभुद्धौ दाने न्यासार्पणोपि च॥८७॥ निशा
मनं दर्शने स्यादालोचने च नृदयोः॥ निशमनमुक्तं दृष्टौ श्रुतौ निर
सनं वधे प्रतिक्षेपे॥८८॥ निष्ठीवने प्रजननं योनौ जन्मन्यपि क्लीबम्
॥ प्रहसनमपि भंगे स्यात्क्षेपे पंचाननः शिवे सिंहे॥८९॥ प्रहसनम
पि प्रहासे रूपकभेदे च परिहासे॥ प्रणिधानं प्रयत्ने स्यात्समाधौ च प्र
वेशने॥९०॥ प्रयोजनं कार्यहेतोः पलाशी वृक्षरक्षसोः॥ अथ प्रवच
नं देवे प्रकृष्टवचनेऽपि च॥९१॥ प्रतिपन्नोऽन्यलिंगः स्याद्दिज्ञातं गीत
ते च॥ प्रस्फोटनं तु शूर्पे स्यात्ताडने च विकाशने॥९२॥ प्रतिमानं प्रति
च्छाया गजकुंभांतरालयोः॥ प्रतियत्नस्तु संस्कारलिप्तोपग्रहणेषु
च॥९३॥ प्रत्यर्थी वाच्यलिंगः स्याच्छत्रौ च प्रतिपादिनि॥ परिज्वातु
पुमानिंदौ याज्ञिके परिचारिके॥९४॥ प्रसाधनी तु कंकत्यांसिद्धौ वेशे
प्रसाधनम्॥ पयस्विनी नदी धेन्वोर्विभावय्यो च योषिति॥९५॥ अथ
पुण्यजनो यक्षराक्षसे सज्जनेपि च॥ पृथग्जनस्तु पुल्लिंगः कथितो
नीचमूर्खयोः॥९६॥ फलकी मत्स्यभेदे नावाच्यवत्फलकान्विते॥ वा
रकी शत्रुचित्राश्वपणी जीवपयोधिषु॥९७॥ भूतात्मा पुंसि निर्दिष्टो
देवे च परमेष्ठिनि॥ महाधनं महामूल्ये सुवर्णसिल्हकेपि च॥९८॥ म
हासेनः कार्तिकेये महासेन्यपतावपि॥ मदयितुर्मदयुते पुमान्वा
येन पुंसकम्॥९९॥ महासुनिरगस्त्येनाकुस्तंबुरुणि नृदयोः॥ मा
तुलानी कलाले स्याद्भंगायां मातुलस्त्रियाम्॥१००॥ मालुधानो
मातुलाहौ मालुधानीलतांतरे॥ मेधावी नाशकं ग्राह्यास्त्रियां मे
धान्विते त्रिषु॥१०१॥ रसायनं विषेपि स्याज्जराव्याधिजिदोषधौ॥ पु
ल्लिंगः पक्षिराजे च विडंगारयोः पथेपि च॥१०२॥ राजादनं क्षीरिकायां

प्रियालेकिंशकेपिच॥ ललामस्यात्प्रभावेचलांछनध्वजवाजिषु॥
 ३॥ शृंगेप्रधानेभूषायामपिचालधिपुंड्रयोः॥ लोंगलीनालिकेरेंद्रो
 रेवतीरमणेषुमान्॥ ४॥ वनश्वागंधमार्जारेवंचकव्याघ्रयोःपुमा
 न्॥ वर्धमानःप्रभेभेदेशरावैरंडविष्णुषु॥ ५॥ विसमापनःस्या
 लुहकेगंधर्वनगरेस्मरे॥ विसर्जनंपरित्यागेदानेसंप्रेषणोपिच
 ॥ ६॥ विरोचनःप्रल्हादस्यतनयेऽर्केऽग्निचंद्रयोः॥ विहेठणंतुहिं
 सायांमर्दनेचविडंबने॥ ७॥ भवेद्विहवनंविघ्नहिंसयोस्तूलपिंज
 ने॥ विषयीविषयासक्तेवाच्यवल्कीबमिंद्रिये॥ ८॥ पुंसिस्थानृप
 तौकामदेवेवैषधिकेपिच॥ विक्कसेनाफलिंग्यास्याद्विक्कसेनो
 जनार्दने॥ ९॥ विलेपनीसूवेषस्त्रीयवाग्वोरपियोषिति॥ विला
 सीभोगिनिव्यालेविघ्नसेनेऽग्निचंद्रयोः॥ १०॥ वृक्षादनश्चलदले
 मधुलवकुठारयोः॥ वृक्षादनीतुबंदायांबिदारीकंदकेपिच॥ ११॥
 वैरोचनिस्तस्मिन्गतेबलिदैत्यार्कपुत्रयोः॥ शिरवरीस्यादपा
 मार्गेशैलपादपयोःपुमान्॥ १२॥ शिरवंदिनीयूथिकायांगुंजाया
 मपियोषिति॥ शिरवंडीनाकलापेस्याद्वांगेयारिमयूरयोः॥ १३॥
 शृंगारीपूगगजयोःसशृंगारसूवेशयोः॥ अथश्लेषधनामत्यां
 केतव्यामपियोषिति॥ १४॥ संसूचनमभिव्यासाबुच्छायमोहयो
 रपि॥ समुत्थानंसमुद्योगेव्याधीनानिर्णयेपिच॥ १५॥ सदादा
 नोऽभ्रमातंगेहेरंबेगंधहस्तिनि॥ स्यात्संचदनमालोचेवशीका
 रेनपुंसकम्॥ १६॥ समादानंसमीचीनग्रहणेसौगतान्हिके॥
 संवाहनंवाहनेस्याद्भारादेरंगमर्दने॥ १७॥ समापनंपरिच्छे
 देसमाप्तिवधयोरपि॥ सनातनःशाश्वतेऽजेपितृतिथ्यंतरेऽ
 हरे॥ १८॥ स्तनयिलुःपुमान्वारिधरेपिस्तनितेपिच॥ सरोजि
 नीतुकमलाकरेपद्येचयोषिति॥ १९॥ समापनंसमाप्तेस्यात्पा
 सेक्लिष्टेवधोपिच॥ संवाधनंदाःसदनेशूलाग्रद्वारपालयोः॥ २०
 ॥ संयमनीयमपुयंसंयमनेबंधनेव्रतेऽपिस्थात्॥ सारसन

नचतुः

मेदिनीकोशः

(१४५)

मथुरस्त्रेतनु श्रीणां मेखलायां च ॥ २१ ॥ सामिधेनी तु धायायां समि
ध्यपिचयोपिति ॥ समयोनिस्तु सामोत्थे ब्रह्मकुंजरयोरपि ॥ २२ ॥ सु
दर्शनो हरेश्चक्रे मेरुजंबुदु मे पुमान् ॥ न हयोः शक्रनगरे आशौषधि-
भिलोः स्त्रियाम् ॥ २३ ॥ सुयामुनो वत्सराजे प्रासादे भ्रांतरे च्युते ॥
सुकर्मा तु पुमान् योगभेदे स्याद्देवशिल्पिनि ॥ २४ ॥ सुधन्वा प्रौढ
धानुश्चेन्निषु नाविश्वकर्मणि ॥ सुपर्वा नाशरे वंशोपर्वधूमसुरेः
पिच ॥ २५ ॥ सुदामा तु पुमान्धारिधरपर्वतभेदयोः ॥ सौदाम-
न्यप्सरोभेदे तडित्तद्भेदयोः स्त्रियाम् ॥ २६ ॥ हर्षयित्नुः पुमान् पुत्रे-
कांचने तु न पुंसकम् ॥ नपंच ॥ अथातिस
र्जनं दाने वेधेपिचन पुंसकम् ॥ २७ ॥ अपवर्जनं तु दाने निर्वाणत्वा
गयोरपि ॥ अपसर्जनं मास्माते परिवर्जनं दानयोः ॥ २८ ॥ अग्रज
न्या द्विजेज्येष्ठे भ्रातरि ब्राह्मणि स्मृतः ॥ अथानुवासने स्नेहवस्त्रि
धूपनयोरपि ॥ २९ ॥ अभिनिष्ठानोप्यक्षरमात्रेपि स्यादिसर्जनी
येच ॥ अंते वासी शिष्ये स्याच्चांडाले प्रांगने चापि ॥ ३० ॥ स्यादुपस्प-
र्शनं स्पर्शस्नानाचमनयोरपि ॥ उपसंपन्नमुद्दिष्टं निहतैचसुसं-
स्कृते ॥ ३१ ॥ कारंधमीकांस्वकारे धातुवातरतेपिच ॥ कामचारी
कासुके स्यात्स्वच्छंदकलविंकयोः ॥ ३२ ॥ किं सुपर्वा पुमानि क्षौवे
णोपोरगलेपिच ॥ कृष्णवर्त्मा पुमान्मोदुराचारे विधुंतुदे ॥ ३३
॥ स्याद्गंधमादनो मृंगे गंधके वानरांतरे ॥ स्त्रीसूरायां नगेन स्त्री
निरजीवीरिकाजयोः ॥ ३४ ॥ तिक्तपर्वा हिलमोची गुडची यष्टिषु
स्त्रियाम् ॥ दंतधावनः रवदिरे दंतशुद्धौ न पुंसकम् ॥ ३५ ॥ स्याद्दु-
मकेतनः पुंसिकेतुग्रहहृताशयोः ॥ स्यान्नादिवर्धनो गर्भेपसौ
तेतनयेपिच ॥ ३६ ॥ प्रतिपादनं तु दाने प्रतिपत्तौ च बोधने ॥
स्यात्पृष्टहायनो धान्यविशेषे च मतंगजे ॥ ३७ ॥ प्रचलाकी म
यूरे स्यादुजंगे चापिरुश्यते ॥ स्यात्पद्मलांछनो लोके श्वरे ब्रह्म
णिभास्करे ॥ ३८ ॥ धनदेच स्त्रियां ताश लक्ष्मीवाग्देवतास्तुच ॥

पीतचंदनमुद्दिष्टं कालीयकहरिद्रयोः॥३९॥ पृष्ठशृंगीपुमान्
 दंशभीमोशंदेवकोदरे॥ वरचंदनमारव्यातं कालीयेदेवदारुणि
 ॥४०॥ वरवर्णिनीतुलाक्षहरिद्रारोचनास्तु॥ फलिन्यामुत्तमा
 नारीसाधीयस्यामतिस्त्रियाम्॥४१॥ मधुसूदनस्तुपुंसिभ्रम
 रेवनमालिनि॥ महारजनमुद्दिष्टंशातकुंभकुसुंभयोः॥४२॥
 स्यात्सुल्लवंचनः शंभौश्रीफलद्रोणकाकयोः॥ वनमालीतु
 गोविंदेवाराध्यावनमालिनी॥४३॥ विषयायीपुमान्राजिबे
 षधिकजनेपिच॥ इंद्रियेकामदेवेचविषयासक्तपुरुषे॥४४॥ वि
 श्वकर्मासहस्रांशौमुनिभिर्देवशिल्पिनोः॥ विघ्नकारीस्मृतो
 घोरदर्शनेपिविघातिनि॥४५॥ वृषपर्वापुमान्देव्यभेदेप्यंधक
 सूदने॥ व्योमचारीतुनिर्दिष्टोदेवतायांविहंगमे॥४६॥
 ॥शकुलादनीस्त्रियांलुणाभेदीकटुकशाकयोः॥ शालंकाय
 नउद्दिष्टोमुनिभेदेचनंदिनि॥४७॥ शिवकीर्तनस्तुपुंसिभ्रंगरी
 देस्तरद्विषि॥ श्वेतवाहनइत्येषस्तुधाधास्निधनंजये॥४८॥ श्वे
 तयामापुमानिंदौघनसाराधिफेनयोः॥ स्यात्पृष्टिहायनोधा
 न्यविशेषेकुंजरेपुमान्॥४९॥ सप्रयोगीकलाकेलौकासुकैस
 प्रयोजने॥ हरिचंदनमस्त्रीस्यान्निदशानांमहीरुहे॥५०॥ नपुं
 सकंतुगोशीर्षेज्योत्स्नाकुंकुमयोरपि॥ हरिवाहनस्तुपुंसिश-
 चीपतिविबंस्वतोः॥५१॥ ॥नषट्॥ ॥अंताव
 सायीभ्रपचेमुनिभेदेचनापिते॥ कलानुनादीरोलंबेकल
 विंकेकपिंजले॥५२॥ जायानुजीवीपुंसिस्थान्नेचबकपक्षि
 णि॥ सहस्रवेधिक्रीबंस्याद्रामठेनाम्लवेतसे॥५३॥ ॥
 इतिनांतवर्गः॥ ॥पैकम्॥ ॥शोनावातांडपूने
 पुपापातरिचकीर्तितः॥ स्त्रियांतुरक्षणेपानेपूनेपूरितकेचसः
 ॥५४॥ ॥पद्धिः॥ ॥कल्पःशास्त्रेविधौन्यायेसंवर्तेब्र
 ह्मणोदिने॥ कपिर्नीसिल्लकेशारसामृगेचमधुसूदने॥५५॥ कूपः

कूपकमृन्मानेगतीधुगुणवृक्षके॥ कूपोद्रोणंशालकेस्याद्रोणप
 त्यां कूपीस्मृता॥३॥ कृपादयायांक्षेपस्तुनिंदविक्षेपलेपने॥गर्व
 प्रेरणयोश्चाथरवृष्यः क्रोधेबलात्कृतौ॥४॥ गोपोगोपालकेगोष्टा
 धक्षेपृथ्वीपतावपि॥ ग्रामस्याधिकृतेपुंसिशारिवारव्योषधोस्त्रि
 याम्॥५॥ लुपः रूपस्पर्शनयोस्त्रपुसीसकरंगयोः॥ तल्यमद्रुक
 लत्रेचशयनीयेचनदयोः॥६॥ त्रपालज्जाकुलदयोस्तापःसंता
 पकृच्छुयोः॥ तापीनघंतरेदर्पः कस्तूर्यामप्यहं कृतौ॥७॥ नीपः
 कदंबबधूकनीलाशोकद्रुमेषुच॥ दीपः प्रदीपोत्तरयेस्याल्लता
 यांचमस्तके॥८॥ पुष्पंविशालिकुसुमस्त्रीरजःसुनपुंसकम्॥ रू
 पंस्वभावसौंदर्येनालोकपशुहृंदयोः॥९॥ ग्रंथावृत्तौनादकादावा
 कारश्लोकयोरपि॥ रेपः स्यान्निंदितेकूरेरोपोरोपणवाणयोः॥
 १०॥ लेपः प्रलेपनेजग्धौवपाविवरमेदसोः॥ बाध्यश्चणिलो
 हेथशायं बालतृणेस्मृतम्॥११॥ पुंसि स्यात्प्रतिमाहानौशापआ
 क्रोशदिव्ययोः॥ शिल्पंस्तुपेक्रियायोग्येस्वापः शयननिद्रयोः॥
 १२॥ स्पर्शाज्ञतायामज्ञानेस्त्रूपो व्यंजनस्तदयोः॥ ॥ पत्रि ॥
 अनूपोमहिषेनांबुप्रायदेशेखुवाच्यवत्॥१३॥ अस्त्रपातुजडौ
 कायांशानिन्यांशक्षसेतुना॥ आघापोभांडवपनेपरिक्षेपाल
 बालयोः॥१४॥ आक्षेपोभर्त्सनाकृष्टिकाव्यालंकृतिषुस्मृतः॥ आ
 कल्पः कल्पनेवेशेष्युद्धुपुंलुपुवेस्त्रियाम्॥१५॥ चंद्रेपुंस्तुलपो
 नस्त्रीगुल्फिन्यां नातृणां तरे॥ कच्छपी बल्लकीभेदेदुलोक्षुद्रग-
 दांतरे॥१६॥ पुंसिनिन्द्यंतरेकूर्मेमल्लबंधांतरेपिच॥ कलापः स
 हंतोवर्हेकांच्याभूषणतूणयोः॥१७॥ चंद्रेविदग्धेव्याकरणभे
 देपिकथ्यतेषुधैः॥१७॥ कशिपुर्भक्ताच्छादनयोरकोक्त्यापृथक्त
 योःपुंसि॥ काश्यपउक्तोसुनिमृगयोर्भेदेचकाश्यपीक्षायाम्
 ॥१८॥ कुतपोस्त्रियांदौहित्रेवाद्येच्छागलकंबले॥ कुशेदिनस्या
 दृमेशेनासूर्येकुणपीपुनः॥१९॥ विटसारिकायांकुणपःपूति

गंधोऽपि च ॥ जिह्वापः शनिमार्जारे प्रतापस्तापतेजसोः ॥ २० ॥
 पादपः पादपीठादौ पादुकायां तु पादपा ॥ रक्तपास्याञ्जलोकायां
 डाकिन्यां नातुराक्षसे ॥ २१ ॥ विटपौ नस्त्रियांस्तंबशाखाविस्तारप
 ध्रुवे ॥ विटाधिपेनाविकल्पः पुंसि भ्रातौ च कल्पने ॥ २२ ॥ ॥

पञ्चतुः ॥ ॥ अभिरूपो बुधेरम्यः पलापः प्रेम्णवपन्हवे ॥
 अवलेपस्तवर्गे स्याल्लेपने भूषणेऽपि च ॥ २३ ॥ उपतापस्त्वरयां स्या
 दुत्तापगदयोरपि ॥ जलकूपी कूपगर्तेऽपुष्करिण्यां च योषिति ॥ २४ ॥
 नागपुष्पस्तपुन्नागनागकेसरपंचके ॥ परिवापस्तपस्युत्तौ ज
 लस्थाने परिच्छदे ॥ २५ ॥ परितापस्तपुंसि स्यादुःखे च नरकांतरे ॥
 परिकल्पो भये कं पे प्राप्त रूपो ज्ञरम्ययोः ॥ २६ ॥ पिंडपुष्पमशोके
 च जवायां च कुशेशये ॥ बहुरूपः शिवे विष्णो धूनके सरठे स्मरे ॥
 २७ ॥ मेघपुष्पं तु पिंडाभ्रां बुनादेये हरे हं ये ॥ विप्रलापो विरोधो
 क्ता वपार्थवचनेऽपि च ॥ २८ ॥ बीजपुष्पं मरुबके तथा मदनकेऽपि
 च ॥ एकधूपस्तसरलद्रवकृत्रिमधूपयोः ॥ २९ ॥ वृषाकपिः पु
 मान्कृष्णोऽंकरे जातवेदसि ॥ हेमपुष्पमशोके च जवापुष्पेन पुंस
 कम् ॥ ३० ॥ ॥ पपंच ॥ ॥ भवेच्चा मरपुष्पं तु पू
 गेकाशाभ्रकेतके ॥ ३१ ॥ ॥ इति पांतवर्गः ॥ ॥

१३०२ ॥ ॥ फेकम् ॥ ॥ फोयक्षसाधने स्काने झंझा
 यातेऽपि पुंस्यवम् ॥ फं रुक्षोक्तौ फूल्हत्तौ च तथा निःफलभाषणे ॥
 १ ॥ ॥ फट्टिः ॥ ॥ गुंफस्तगुंफने बाहोरलंकारे च की
 र्त्यते ॥ रेफोरवर्णे पुंसि स्यात्कुत्सिते पुनरन्यवत् ॥ २ ॥ शफं मूले
 तरूणां स्याद्गुहादीनां खुरेऽपि च ॥ शिफाजटायां सरिति मांसिका
 यां च मातरि ॥ ३ ॥ ॥ इति फांतवर्गः ॥ ॥ १३०५
 ॥ ॥ फेकम् ॥ ॥ वः पुमान्वरुणे सिंधौ भागे तोये गते तु
 वा ॥ गंधनेतंतु संताने पुंस्ये व वपने स्मृतः ॥ १ ॥ ॥ वट्टिः
 ॥ ॥ कंबुः शंखे स्त्रियां पुंसि शंबूके वलये गजे ॥ कंबिरंशे च

बद्धिः

मेदिनीकोशः

(१४९)

वंशस्यखजाकायांस्त्रियामपि॥२॥ क्लीबं स्यात्पंडकेन स्त्री या च्यल्लिं
गस्त्वधिक्रमे॥२॥ खर्बं संख्यांतरे क्लीबं नीचे वामन के त्रिषु॥३॥ गबोऽ
भिमाने बले पेजंबुः स्यात्पादपांतरे॥ तथा स्तमेरुसरिति द्वीपभेदे
पिचस्त्रियाम्॥४॥ डिंबो भयध्वनावंदे कुण्डसप्ती हवे पूवे॥ दर्बी
स्त्रियां खजाकायां फणायां सुरगस्य च॥५॥ पूर्वतु पूर्वजे पि स्यात्
पूर्वः प्रागाद्ययोस्त्रिषु॥ लंबा पद्यालयागो योस्ति क्ततुं व्यामपि
स्त्रियाम्॥६॥ बिंबं तु प्रतिबिंबं पि मंडले पुंनपुंसकम्॥ बिंबिका
याः फले क्लीबं कृकलासे पुनः पुमान्॥७॥ शंबः स्यान्मुसलग्रंथ-
लोहमंडलपेकवो॥ श्रुभान्विते त्रिषु स्तंबो प्रकांडं पुंनपुंसकयोः
॥८॥ ॥ बन्निः॥ ॥ कदंबं निकुरं बे स्यान्नीपसिद्धा-
र्थयोः पुमान्॥ कलंबी शाकभेदे स्यात्कडंबशरयोः पुमान्॥९॥
कादंबः स्यात्पुमान्यक्षिपिशेषे सायके पिच॥ गजाब्जाकरिपि
पल्यांगजाहं हस्तिनापुरे॥१०॥ गंधर्बः पशुभेदे स्यात्पुंस्को किल
तुरंगयोः॥ अंतराभवसत्वे च गायने रवे चरे पिच॥११॥ गोडुंबः
शीर्णवृंते च गवादभ्यां तु योषिति॥ हिजिस्त् स्तरवले सपै नितं
बः स्कंधरोधसोः॥१२॥ स्त्रियाः पश्चात्कटितदेकटके कटिमात्रके॥
प्रलंबो दैत्यभेदे स्यात्त्रयपे पि पयोधरे॥१३॥ तालांकुरे पि शालायां
हारभेदे प्रलंबने॥ भूजं बूरपि गोधूमे विकंकतफले स्त्रियाम्
॥१४॥ हेरंबो विघ्नराजेभ्यो महिषेशो यैर्गर्विते॥ ॥ बचतुः
॥ ॥ राजजं बूक्तजं बूमि त्पिंडं रवर्जूरयोस्त्रियाम्॥१५॥ ल
लजिष्णोऽन्यवर्द्धिं स्त्रैः क्रमेलकशूनोः पुमान्॥ शतपर्वा च दूर्वा
यां वचाभार्गवयोषितोः॥१६॥ ॥ बपंच॥ ॥ धूलीक
दंबो नीपे स्यात्तिनिशे वरुणदुमे॥ शृंगालजं बूगोडिं वेतथाद्यो
टाफले स्त्रियाम्॥१७॥ ॥ इति बांतवर्गः॥ ॥
१३२२॥ ॥ भेकम्॥ ॥ भेनस्तत्रे गभस्तोरुपुंसि स्या
द्रुपुनंदने॥ भूः स्थानमात्रे कथिता धरण्यामपि योषिति॥१८॥

भट्टिः॥ ॥कुंभो राश्यन्तरे हस्तिमूर्द्धं शोराक्षसांतरे॥ कार्मुके वा
 रनार्याच घटे क्लीबंतु गुगुलो॥२॥ स्त्रिया सुखा कट्टलयोः पृथिव्या
 यांच पाटलो॥ गभो भूणेर्म के कुक्षौ संधौ पनस कंदके॥३॥ जंभो
 दैत्यविशेषे दंतजं बीरभक्षणयोः॥ जंभा विकाशजं भणयो स्त्रीषु
 दिंभो पिबालि शोबाले॥४॥ दंभस्तु कैतवे कल्के दृग्भूः स्त्री सर्पवज्र
 योः॥ नाभिर्मुख्य नृपे च के मध्यक्षत्रिययोः पुमान्॥५॥ द्वयोः प्राणि
 प्रतीके स्यात्स्त्रियां कस्तूरि कामदे॥ निभस्तु कथितो व्याजे पुच्छिङ्गः
 सहशोत्रिषु॥६॥ रंभा कदल्यप्सरसोर्नावेणो चारणांतरे॥ विभुः
 प्रभो सर्वगतेशंकर ब्रह्मणोस्तना॥७॥ शंभुः पुंसि महादेवे परमे
 श्ठिनि चार्हति॥ शम्भो योगेश्च भक्षमेवाच्यवत्से मशालिनि॥८॥
 खसंचारिपुरे स्त्री तु शोभा कांती च योर्मता॥ सभा सामाजिके गो
 ष्या द्यूतमंदिरयोरपि॥९॥ स्वभूना ब्रह्मणि हरौ स्तंभः स्थूणा ज
 डत्वयोः॥ ॥भन्निः॥ ॥आरंभस्तत्तरायां स्यादुद्यमे
 वधदर्पयोः॥१०॥ आत्मभूना विधौ कामे व्यूषभस्तौषधांतरे॥
 स्वरभिद्वयोः कर्णरंध्रकुंभीरपृच्छयोः॥११॥ उत्तरस्थः स्मृतः
 श्रेष्ठस्त्री नराकारयोषिति॥ भूकशिंभ्यां शिरालायां विधवायां क
 चिन्मता॥१२॥ ककुपु स्त्रियां प्रवेणीदि कृशोभास्तपंकजस्त्रिजि
 ॥ ककुभो रोगभेदे पिपीणांगेऽर्जुनपादपे॥१३॥ कटभी वक्षभे
 दे पिज्योतिषत्यामपि स्त्रियाम्॥ करभो मणिवंधादि कनिष्ठान्तो
 धूतस्फुते॥१४॥ कुंभं महे मनिमहारजके नाकमंडली॥ गर्दभे भे
 तकुमुदे गर्दभौ गंधभिद्यपि॥१५॥ ससभे गर्दभी कद्रजंतुरो
 मविशेषयोः॥ दुर्लभस्त्रिषु दुष्टापे कच्छुरे दुंदुभिः पुमान्॥१६॥
 ॥ वरुणे दैत्यभेयोश्च व्यक्षकिंदुत्रिकद्वये॥ निकुंभः कुंभकर्ण-
 स्य तनये दंतिकोषधौ॥१७॥ बल्लभो दयितेऽधक्षे सल्लक्षणतु
 रंगमे॥ वर्षाभूः स्त्री च शोथघ्नां भूलताप्लवयोः पुमान्॥१८॥ वि
 ष्णुभो योगभेदे स्याद्दिस्तारप्रतिबिंबयोः॥ रूपकांगभेदे च वं

भवि

मेदिनीकोशः

(१५१)

धभेदेचयोगिनाम्॥१९॥विश्रंभः केलिकलहेविश्वासेप्रणयेऽ
पिन॥विष्टंभःप्रतिबंधेस्यात्प्रभेदेचामयस्यच॥२०॥वृषभःश्रे
ष्ठवृषयोवैदर्भीरितिभिद्यपि॥वैदर्भी वाक्यवैकृतेशरभ
स्तपशोर्भिदि॥२१॥करभेवानरभिदिसनाभिज्ञातितुल्ययोः॥सु
रभिःशलुकीमातृभिन्पुरागोषुयोषिति॥२२॥चंपकेचवसंतंच
तथाजातीफलेषुमान्॥स्वर्णेगंधोत्पलेकूबंस्रगंधिकांतयोस्त्रि
षु॥२३॥विरच्यातेसधिवेधीरेचैत्रेपिचमुमानयम्॥ ॥भ
चतुः॥ ॥अनुष्टुप्स्यात्सरस्वत्याच्छंदोभेदेचयोषिति॥
२४॥अवष्टंभःस्रवणेचस्तंभप्रारंभयोरपि॥शातकुंभंस्रवणस्या
तशातकुंभोश्वमारके॥२५॥ ॥इतिभातवर्गः॥ ॥
मैकम्॥ ॥मोमयेसमयेपिस्याद्विषेचमधुसूदने॥मास्त्री
पद्मालयायांस्यात्पुल्लिंगश्चंद्रशेखरे॥१॥ ॥महिः॥ ॥
आमोरुक्तद्विदोःपुंसिस्यादपक्वेऽन्यलिंगकः॥उमातसीहेमव
तीहरिद्राकीर्तिकांतिसु॥२॥कृमिःस्त्रीपुंसयोर्वीच्यांप्रकाशेवेग
भंगयोः॥वस्त्रसंकोचरेखायांवेदनापीडयोरपि॥३॥क्रमश्चानु
क्रमेशक्तौकंपेचाक्रमेणोपिच॥क्षमोभूमोतिति क्षायांस्त्रियांयु
क्तेनपुंसकम्॥४॥वाच्यवच्छक्तहितयोःकामःस्मरेच्छयोःपुमा
न्॥रेतस्यपिनिकामेचकाम्येपिस्यान्नपुंसकम्॥५॥कामिर्ना
कामुकेरत्यांस्त्रीकिंक्षेपवितर्कयोः॥निंदायांचपरिप्रभेवाच्य
लिंगमुदाहृतम्॥६॥क्रिमिर्नाकृमिवत्कीटेलाक्षायांकृमिले
खरे॥किर्मिपलाशेशारवायांहेमपुच्यांचयोषिति॥७॥क्षुमा
ऽतसीनिलिकयोःक्षेमोस्त्रीलुब्धरक्षणो॥चंडायांनाशभेन-
स्त्रीकात्यायन्यांतुयोषिति॥८॥क्षौममट्टेदुकूलेऽस्त्रीक्षौमंव
त्कलजांशके॥शशजेऽतसिजेखर्मपौरुषेकोषजोशके॥९॥
गमोनाऽक्षविवर्त्तस्यादपर्यालोचनेऽधनि॥ग्रामःस्वरेसंवस
थेग्रीष्मऽधर्तुभेदयोः॥१०॥गुल्फःसेनाघट्टभिदोःसेन्यरक्षण

रुग्णमिदोः॥स्तंबेस्त्रियामामलक्येलवलीवस्त्रवेशयोः॥११॥धर्मः
 स्मादातपेग्रीधेष्युष्णस्वेदांबुनोरपि॥चमूःसेनाविशोबेचसेनामा
 त्रेचयोषिति॥१२॥जात्यःस्यात्सामरेकूरेपुंस्यसमीक्ष्यकारिणि॥
 जिह्मस्तकुटिलेमंदेक्रीचंतगरपादपे॥१३॥तौक्लं कर्णमलेपुंसिह
 रितेचहयेस्वरे॥दमस्तदमथेदंडेकदमेदमनेपुमान्॥१४॥दस्म
 स्तयजमानेस्यादपिचोरेहुताशने॥दुसोमहीरुहेपारिजातेकिंपु
 रुषेस्वरे॥१५॥धर्मोस्त्रीपुण्यआचारेस्वभावोपमयोःकृतौ॥अहिं
 सोपनिषन्यायेनाधनुर्यमसोममे॥१६॥ध्यामं दमनकेगंधात्रिणे
 थपामलेत्रिषु॥नेमिर्नातिनिशोकूपत्रिकाचक्रांतयोःस्त्रियां॥१७॥
 ॥नेमःकालौचधोरवंडेप्राकारेकैतवेपिच॥पद्मोस्त्रीपद्मकेच्यूह
 निधिसंख्यांतरंबुजे॥१८॥नानागेस्त्रीफंजिकाश्रीचारदीपन्नगेषु
 च॥ब्रह्मीतुफंजिकाथांस्याच्छाकमत्स्यप्रभेदयोः॥१९॥ब्राह्मीतुभा
 रतीसोमवल्लरीब्रह्मशक्तिषु॥भ्रमोबुनिर्गमेभ्यांतौकुंदभ्रमणयो
 रपि॥२०॥भामःक्रोधेरवौदीप्तौभीष्मोगांगेयभीमयोः॥भीमो
 म्लषेमसेस्वोरेशंभौमथ्यमपांडवे॥२१॥भूमिर्वसंधरायांस्यास्थान
 मान्नेपिचस्त्रियाम्॥भौमःकुजेचनरकेपुंसिभूमिभवेत्रिषु॥२२॥
 यमोम्यलिंगोयमजेनाकाकेशमनेशनौ॥शरीरसाधनापेक्षनित्य
 कर्मणिसंयमे॥२३॥यामस्तुपुंसिप्रहरेसंयमेपिप्रकीर्तितः॥यामिः
 कुलस्त्रीस्वस्त्रीयुधोपयुषिसंयुगे॥२४॥रश्मिःपुमान्दीधि-
 तौचपक्षप्रहरयोरपि॥रमालक्ष्म्यारमःकांतैरक्तांशोकद्रुमेश्वरे
 ॥२५॥रामावोषाहिंशुनयोक्तीबंवास्तककुष्ठयोः॥नाराधवेचव
 रुणेरैणुकेयेहलायुधे॥२६॥हयेचपशुमेदेचत्रिषुचारौसिते
 सिते॥रुमास्तुग्रीवदारेषुविशिष्टलवणाकरे॥२७॥रुक्मंचक्रां
 चनेत्रोहेलक्ष्मीःसंपत्तिशोभयोः॥रुद्रयोषधेचपद्यायांरुद्धि
 नायोषधेपिच॥२८॥स्त्रीफलिन्यांचमिर्वांतौस्त्रियांपुंसिहुताश
 ने॥सामंधनेहरेपुंसिकामदेधेपयोधरे॥२९॥बल्लुमतीपसथ्ये

मेदिनीकोशः

(१५३)

शुभ्रिषु नार्योऽस्त्रियामथ ॥ वामीभृगालीवडवारासमीकरमीषुच
 ॥३०॥ शमीसक्तुपलायांचशिविकायांचवारुजौ ॥ श्यामो वदेप्रया
 गस्यवारिदेष्टुद्वारके ॥३१॥ पिकेचकृष्णहरितोः पुंसि स्यात्तद्व-
 त्तित्रिषु ॥ मरिचेसिंधुलवणे क्लीबं स्त्रीशारिवौषधौ ॥३२॥ अप्रसू-
 तांगनायांचप्रियंगावपि वारुजौ ॥ यमुनायां त्रियामायां कृष्ण-
 त्रिचुतिकोषधौ ॥३३॥ नीलीकायामथ आसो मासे मंडपकालयोः
 ॥ शुष्मं तेजसि सूर्येनासमा संवत्सरे स्त्रियाम् ॥३४॥ सर्वसाधुस-
 मानेषु समं स्यादभिधेयवत् ॥ सीमाघादस्थिते क्षेत्रे घंडकोषेऽपि
 च स्त्रियाम् ॥३५॥ सूक्ष्मं स्यात्क्षेत्रोऽध्यात्मे पुंस्यणो त्रिषु चाल्यके ॥
 सूक्ष्मं क्षीरे च नभसि सोमस्तु हिमदीधितौ ॥३६॥ वानरे च कुष्मे-
 रे च पितृदेवे समीरणे ॥ वस्तुप्रभेदे कर्पूरे नीरे सोमलतौषधौ ॥
 ३७॥ हिमंतुषारमलयोद्भवयोः स्यान्न पुंसकम् ॥ शीतले वा चलिं
 गोथहोमिर्नापावके घृते ॥३८॥ ॥ मन्त्रिः ॥
 अधमः स्याद्दुर्लभा नेप्यागमः शास्त्रआगमे ॥ आश्रमो ब्रह्मच-
 र्यादौ वानप्रस्थे वने मटे ॥३९॥ अस्त्रियामुत्तमा दुग्धिकायां त्रिषु
 च भद्रके ॥ उहामो बंधरहिते स्वतंत्रे च प्रचेत्तसि ॥४०॥ कलमः
 पुंसिलेखन्यां शालोपाटच्चरेपि च ॥ कुसुमं स्त्रीरजोनेत्ररोगयो-
 फलपुष्पयोः ॥४१॥ कृत्रिमं लवणाभेदेनासिल्लके रचिते त्रिषु
 ॥ गोस्त्रीमीश्वेनदूर्वायां स्याद्वाभूतकेशयोः ॥४२॥ गोधूमो ना-
 गरंगे स्याद्वेषधिघ्राहिभेदयोः ॥ गौतमो नासुनौ बुद्धे रोचनी दुर्ग-
 योः स्त्रियाम् ॥४३॥ तल्लिमं कुट्टिमेतल्पे चंद्रहासे वितानके ॥ दाडि-
 मस्तु त्रिलिंगस्या देलायां करके त्रिषु ॥४४॥ निष्क्रमो बुद्धिसंपत्तौ
 निर्गमो दुकुलेपि च ॥ निगमो वाणिजे पुर्यां कटे वेदे वणिकपथे
 ॥४५॥ निचमो मंत्रणायांच प्रतिज्ञानिश्चये घृते ॥ नैगमं स्याद्दु-
 पनिषद्वाणिजो नागरेपि च ॥४६॥ परमं स्यादनुज्ञायामव्ययं पर-
 मः परे ॥ प्रथमस्तु भवेदादौ प्रधानेपि च बाध्यवत् ॥४७॥ प्रति

मागजदंतस्य बंधे चातु कृता वपि ॥ पंचमो रागभेदे स्यात्स्वरभेदे
 च पंचमी ॥ ४८ ॥ पांडवानां च पत्न्यां स्त्री पंचानां पूरणे त्रिषु ॥ प्रक्रमः
 क्रमेव सरं मध्यमो मध्यजेन्यवत् ॥ ४९ ॥ पुमान्स्वरं मध्यदेशे पृथक्
 लग्ने तु न स्त्रियाम् ॥ स्त्रियां दृष्टरजो नार्यौ कर्णिकांगुलिभेदयोः ॥
 ५० ॥ अक्षरच्छंदसितथा ललामं लोच्छने ध्वजे ॥ शृंगे प्रधाने भूषा
 पां रम्ये वालधिपुंड्रयोः ॥ ५१ ॥ तुरंगे च प्रभावे थव्यायामः पौरुषे
 श्रमे ॥ विषमे दुर्गसंचारे विश्वमो भ्रांतिहा वयोः ॥ ५२ ॥ विष्णुमोर-
 ल्लक्षेपि प्रवालेपि पुमानयम् ॥ विलोमस्तु प्रतीपे स्यादुजंगे व
 रुणेश्च नि ॥ ५३ ॥ आमलक्यां विलोमी च विलोमं चारपट्टने ॥ वि-
 क्रमस्तु पुमान् क्रांतिमात्रे स्याच्छक्तिसंपदि ॥ ५४ ॥ संक्रमः क्रम
 णे पुंसि न स्त्री स्यादुर्गसंचारे ॥ संप्रमः साध्वसेपि स्यात्संवेगाद्
 योरपि ॥ ५५ ॥ सत्तमः स्यात्तूज्यतमे साधीयस्युत्तमे त्रिषु ॥ सर-
 माकु कुरी देवभूयोः स्याद्वाक्षसीभिदि ॥ ५६ ॥ स्फुषमानंतशोभा
 यां स्त्री चारौ च मसे त्रिषु ॥ स्फुषी मः शीतले चारौ त्रिषु नापन्नगां
 तरे ॥ ५७ ॥ ॥ मंचतुः ॥ ॥ भवेदनुपमा
 सप्रतीकिन्यां स्त्री त्रिषु तमे ॥ अभ्यागमो विरोधाभिघाताभ्युद्ग-
 मनांतिके ॥ ५८ ॥ उपक्रमस्तूपधायां ज्ञात्वारं भविचक्रमे ॥ चि-
 कित्सायामुपगमः स्वीकारे न्तिकसर्पणे ॥ ५९ ॥ जलगुल्फो जला
 वर्त्तेकच्छपे जलचत्वरे ॥ दंडायामस्तु कीनाशे दिवसे कुंभसंभ-
 वे ॥ ६० ॥ पूर्वंगमस्तु गंडूके तथा शारवामृगे पि च ॥ पराक्रमो वि-
 क्रमे स्यात्सामर्थ्यौ द्यौर्गयोरपि ॥ ६१ ॥ महापद्मः पुमान्नागनिधि
 संख्यांतरेषु च ॥ यातयामो न्यवज्जीर्णपरिशुक्तोज्झितेषु च ॥
 ६२ ॥ सार्वभौमस्तु दिङ्मगे सर्वपृथ्वीपतावपि ॥ ॥ म-
 पंच ॥ ॥ अथ्युपगमस्तु पुंसि स्वीकारे न्तिकसमागमे
 च ॥ ६३ ॥ नक्षत्रनेमिरुक्तारे वत्यां नाधुवे चंद्रे ॥ ॥
 इति मांतवर्गः ॥ ॥ यैकम् ॥ ॥ यो नावा यौ

यदि.

मेदिनीकोशः

(१५५)

यमनेयायात्रासिधूमितत्यागेषु॥ वारणयोगसमज्ञायानेषुपुमां
 स्तुगंतरिरयातः॥१॥ ज्यामात्तरिवस्तुधायांमौर्व्याद्युक्तीबमन्दिग
 मनेच॥ नाज्वालनेद्योस्त्रिदशल्यत्रिदशवर्त्मनोर्द्योषिति॥२॥
 अथ्यंशिलाजतुन्यर्थाबुधेन्यायेचवाच्यवत्॥ अंत्यस्तुपुंसिसुस्ता
 यामंतोद्भूतेऽधमेत्रिषु॥३॥ अर्द्यमर्घस्ययोग्येस्यादर्घार्थेपिचवाच्य
 वत्॥ अन्योसहशेतरयोरर्घ्यःस्यात्त्वामिवेश्ययोः॥४॥ आस्यंसुरवे
 चतन्मध्येतद्भवेचस्त्रियांस्थितो॥ इज्यादानेऽध्वरेऽर्चायांसंगमेस्त्री
 गुरोेत्रिषु॥५॥ इष्याकरेणुशल्लक्योःस्त्रियामाद्येचवाच्यवत्॥ कथ्यं
 त्रिषुकशार्हेस्यात्कीबंमद्यास्वमध्ययोः॥६॥ कन्याकुमारिकानार्यो
 रोषधीराशिभेदयोः॥ क्षयोऽरोगांतरेवेश्मकल्यांतापंचयेषुच॥७॥
 कल्यं प्रभातेकीबंस्यात्कल्योवाक्यश्रुतिवर्जिते॥ सय्योनीरोगदक्षे
 पुकल्याणवचनेपिच॥८॥ उपायवचनेपिस्थान्त्रिषुमद्येतुयोषिति
 ॥ कक्ष्यावृहतिकायांस्यात्कांच्यामध्योभवंधने॥९॥ हर्म्यादीनांप्रको
 षेचकार्येहेतौप्रयोजने॥ काव्यं ग्रंथेपुमान्शक्रेकाव्यास्यात्तूत
 नाधियोः॥१०॥ कांस्यंवाद्यांतरेषानेपात्रेस्यात्तैजसांतरे॥ कायःक
 देवतेमूर्तेसंघेलेक्ष्यस्वभावयोः॥११॥ मनुष्यतीर्थेकार्यंस्यात्क्रि
 यातूपायचेष्टयोः॥ आरंभेनिकृतौपूजासंप्रधारणकर्मस्तु॥१२॥ शि
 क्षाचिकित्साकरणेकुड्मंभित्तोविलेपने॥ कुल्यंस्यात्कीकसेषुद्
 द्रोणीभूर्पापिषेषुच॥१३॥ कुल्यापयःप्रणाल्यांचनद्यांवीजंतिकौ
 षथो॥ कुलोद्भवेकुलहितेत्रिषुमान्येषुनःपुमान्॥१४॥ कृत्याक्रि
 यादेवतयोस्त्रिषुविद्विष्टिकार्ययोः॥ मयःस्यात्पशुराजर्थोभेदे
 तीर्थेपुनर्गया॥१५॥ गव्यंनपुंसकंज्यायांरागद्रव्येप्यथस्त्रियाम्
 ॥ गोसमूहेत्रिलिंगंतुगोदुग्धादौचगोहिते॥१६॥ ग्राम्यंस्त्रीकरणे
 क्लीबेऽस्त्रीलप्राकृतयोस्त्रिषु॥ गुह्यंरहस्युपस्थेचगुह्यःकमठ
 दंभयोः॥१७॥ गृह्यंगुदेग्रंथभेदेक्लीबंशारवापुरेस्त्रियाम्॥ गृहास
 क्तमृगादीनात्रिषुचास्त्रैरिपक्षयोः॥१८॥ गेयंतुगीतेगेयःस्यात्

गातव्यं गायने त्रिषु ॥ गोप्यो दासीकृते पुंसि रक्षणीयेभिर्धेयवत् ॥
 ॥१९॥ चक्षुः तु च विके क्लीबं वच्चायामपि योषिति ॥ चयः समूहं प्राका-
 रमूलबन्धे समाहृतौ ॥ २० ॥ चित्यं मृतकचैत्ये स्याच्चित्या मृतचित्तो-
 स्त्रियाम् ॥ चैत्यमायतने बुद्धवैद्ये नोद्देश्यपादये ॥ २१ ॥ चोद्यं स्याद-
 जुते प्रश्ने चोदनाहं तु वाच्यवत् ॥ छाया स्यादा तपाभावे प्रतिबिम्बार्क-
 योषितोः ॥ २२ ॥ पालनोक्तोचयोः कान्तिसच्छोभापंक्तिषु स्त्रियाम् ॥
 जया जयंतीति धिभित्यथो मातत्सखीषु च ॥ २३ ॥ अग्निमन्थेनाजयं-
 ते विजये च युधिष्ठिरे ॥ जन्यं हृदे परीवादे संग्रामे च नपुंसकम् ॥ २४ ॥
 जन्या मातृवयस्यायां जन्यः स्याज्जनके पुमान् ॥ त्रिषूत्पाद्यजनि-
 त्रोश्च नयोदाज्ञातिभृत्ययोः ॥ २५ ॥ वरस्त्रिग्येऽथ जन्युः स्यात्पुंसि प्रा-
 ण्यग्निधातुषु ॥ त्रयी त्रिवेद्यां त्रितयेन नाताक्षर्योऽथ सर्पयोः ॥ २६ ॥
 गरुडाग्रजे स्रवणे च पुंसि क्लीबेरसांजने ॥ तिष्यो नक्षत्रभेदे स्यात्क-
 लोधात्र्यां च योषिति ॥ २७ ॥ द्रव्यं स्यात्पित्तले वित्ते पृथ्व्यादौ च विलेप-
 ने ॥ क्लीबे च भेषजे भव्ये दुर्विकारे च वाच्यवत् ॥ २८ ॥ दस्युश्चोरे पुंसि-
 रिपो दायस्सोऽलुंठभाषणे ॥ विभक्तव्यपितृद्रव्ये तथा हरणदानयोः ॥
 ॥ २९ ॥ दिव्यं लवंगे धात्र्यां स्त्री वल्लोदिविभवे त्रिषु ॥ दूष्यं त्रिषु ह-
 षणीये क्लीबं वस्त्रे च तद्गृहे ॥ ३० ॥ दूत्यं दूतस्वभावे च भावे कर्मण्यपि-
 स्मृतम् ॥ दैत्योऽसुरे सुरायां तु दैत्या चंडौषधावपि ॥ ३१ ॥ धन्या धा-
 त्र्या मलक्योः स्याद्हन्यं पुण्यवति त्रिषु ॥ धान्यं ग्रीहिषु धन्या के धि-
 ष्यं स्थानाग्निसद्यस्क ॥ ३२ ॥ शक्ता वृक्षेऽप्यथ नयोनीति चूतविशे-
 षयोः ॥ नाट्यं तौर्यत्रिकेलास्ये नित्यं स्यात्संततेऽपि च ॥ ३३ ॥ शाश्व-
 ते त्रिषु पथ्यास्त्री हरीतक्यां हिते त्रिषु ॥ पद्मं श्लोकं पुमान् शूद्रे प-
 द्मावर्त्मनि कीर्तिता ॥ ३४ ॥ पावयं विदारव्यलवणे यवक्षारे पुनः पु-
 मान् ॥ प्रायो मरणानशने मृत्यो बाहुल्यतुल्ययोः ॥ ३५ ॥ प्रियो ह-
 द्येऽन्यत्पुंसि नृदिना मोषधौ धवे ॥ पीयुः कालेरवौ धूके नापुण्यं-
 शोभने त्रिषु ॥ ३६ ॥ क्लीबं धर्मं च स्रुते पुष्यः कलियुगे स्मृतः ॥

नक्षत्रमासयोर्भेदे पूज्यः श्वशुर वंद्ययोः ॥ ३७ ॥ पेयं पातय्य पयसोः
 पेयाः श्राणाच्छमंडयोः ॥ वंध्यस्त्वफलवृक्षादौ स्त्रियां स्यादप्रज-
 स्त्रियाम् ॥ ३८ ॥ वर्यापतिंवरायां स्त्रीचरेण्ये त्रिषु नास्मरे ॥ बल्यं
 प्रधानेधातो स्यात्क्लृबं बलकरे त्रिषु ॥ ३९ ॥ वीर्यं शक्ते प्रभावे च ते
 जः सामर्थ्ययोरपि ॥ भयं प्रतिभये घोरे प्रसूने कुञ्जकस्य च ॥ ४० ॥
 भव्यं शक्ते च सत्ये च योग्ये भाविनि तु त्रिषु ॥ कर्मरंगतरौ पुंसि स्त्रि-
 यां करिकणो मयोः ॥ ४१ ॥ क्लृबमस्थनि भाग्यं तु स्याच्छुभाशुभक-
 र्मणोः ॥ भृत्यो दासे भृतौ भृत्या मयुर्ना किन्नरे मृगे ॥ ४२ ॥ मयः शि-
 ल्पिनि दैत्यानां करभेऽश्वतरेऽपि च ॥ मध्यं विलग्ने न स्त्रीस्थान्या-
 येऽतरेऽपि च ॥ ४३ ॥ मत्स्यो मीनेऽथ पुं भूतिदेशे मत्स्युः पुमान् कु-
 धि ॥ दैन्ये शोके च यज्ञे च माल्यं कुसुमतत्त्वजोः ॥ ४४ ॥ माया स्यात्
 छांबरी बुद्ध्योर्मायः पीतांबरैस्फरे ॥ मूल्यं स्याद्देतने प्रभे मृत्युर्ना-
 मरणेऽपि च ॥ ४५ ॥ मेघं त्रिषु शकौ रक्तवचरोचनयोः स्त्रियाम् ॥
 ययुः पुमानश्वमेधतुरंगे च तुरंगमेऽपि च ॥ ४६ ॥ याप्यस्त्यापनीये-
 स्यान्निंदितेऽपि भिधेयवत् ॥ यास्याऽपाच्यां भरण्यां च पुंस्यगस्त्ये-
 च चंदने ॥ ४७ ॥ योस्यः प्रवीणयोगार्हो पायशक्तेषु वाच्यवत् ॥ क्लृ-
 वमृद्धौ षड्योऽप्येनास्त्यभ्यासार्कयोषितोः ॥ ४८ ॥ रस्या रात्रौ चंप-
 केना मनोज्ञेऽपि भिधेयवत् ॥ नपुंसकं पटोलस्य मूलैस्सूरिभिरिष्य-
 ते ॥ ४९ ॥ रथ्यारथौ घविशिरवावर्तनीषु च योषिति ॥ रथवोटारि-
 पुष्टिङ्गोरूप्यः स्यात्कंदरे त्रिषु ॥ ५० ॥ आहतस्वर्णरजते रजते-
 च नपुंसकम् ॥ लघो विनाशो संश्लेषे साम्ये तौर्यत्रिकस्य च ॥ ५१ ॥
 लक्ष्यं स्यादपदेशेऽपि शरव्येऽपि नपुंसकम् ॥ लभ्यं युक्ते च लब्ध-
 व्ये लास्यं तौर्यत्रिके मतम् ॥ ५२ ॥ नृत्ये च व्रज्या प्रस्थाने वर्गेऽप्यर्च-
 नेऽपि च ॥ वन्यं त्रिषु वनोद्भूते स्त्रीवनांबुसमूहयोः ॥ ५३ ॥ वाच्यं तु
 कुत्सिते हीने वचनार्हे च वाच्यवत् ॥ विंध्या स्त्रियां लवल्यां स्या-
 त्पुंसि व्याधादिभेदयोः ॥ ५४ ॥ वीक्ष्यं तु विस्मये दृश्येऽपुंसि लास-

कवाजिनोः॥ वश्यं वेश्याग्रहे क्लीबंगणिकायां तु योषिति ॥ ५५॥ श-
 ल्यं तु न स्त्रियां शो कौ क्लीबं क्षेदेषु तोमरे ॥ मदनकुम्भाविधोर्नाश-
 यः शय्याहिपाणिषु ॥ ५६॥ शय्या स्याच्छयनी चेच्च गुंफनेपि च यो-
 षिति ॥ शून्यं स्यान्निर्जने वाच्यलिंगं सल्या तु योषिति ॥ ५७॥ शौर्य-
 मारभदीशक्तोः सत्यः शैलांतरेषु मान् ॥ सोढव्ये वाच्यलिंगः स्या-
 दारोग्ये तु न पुंसकम् ॥ ५८॥ संरक्ष्यं समितिसंरक्ष्यां स्यादेक द्यादि-
 विचारयोः ॥ संध्यापितृप्रसूनद्यंतरयोर्युगसंधिषु ॥ ५९॥ सत्यं
 कृते च शपथे तथ्ये त्रिषु तु तद्वति ॥ सव्यं वामे प्रतीपे च स्मयो ना-
 द्रुतगर्वयोः ॥ ६०॥ सायः कांडेदिनां ते च साध्यो योगांतरे स्मरे ॥ ग-
 णदेवविशेषे च साधीने ये तु वाच्यवत् ॥ ६१॥ सूर्यो र्कपर्णे तपने-
 स्त्रीतद्धार्योषधीभिदोः ॥ स्थेयो विवादपक्षस्यानिर्णेत रिपुरो हिते
 ॥ ६२॥ सैव्यं क्लीबसु शीरे स्यात्सैवार्हे पुनरन्यवत् ॥ सैन्यं क्लीबं बले
 सेना समवेते तु वाच्यवत् ॥ ६३॥ सौम्योऽज्ञेनाभिष्वनुग्रे मनोज्ञे सो-
 मदैवते ॥ हायो विभीतकतरो हर्तव्ये पुनरन्यवत् ॥ ६४॥ जरणे
 ऽथ त्रिषु तृद्यं तृज्जत्तृद्वितृद्वितृद्विभिये ॥ वशाकृद्देदमंत्रेना वृद्धिना
 मोषधोस्त्रियाम् ॥ ६५॥ ॥ यन्त्रिः ॥ ॥ अनय-
 स्तुविपदैवाशुभयोर्व्यसनेषु च ॥ अत्ययोऽतिक्रमे दंडे विना-
 शो दोषकृच्छ्रयोः ॥ ६६॥ अश्वीय मश्वसंघाते क्लीबमश्वहिते न्य-
 वत् ॥ अधृष्या तदिनीभेदे प्रगल्भे वाच्यलिंगकम् ॥ ६७॥ अव-
 ध्यमवधार्ये स्यादनर्थकवचस्यपि ॥ अव्ययोः स्त्रीशब्दभेदे ना-
 विणो निर्व्यये त्रिषु ॥ ६८॥ अहल्या त्वप्सरोभेदे भार्यायां गौत-
 मस्य च ॥ अहार्यः पर्वतेना स्यादहर्तव्ये तु वाच्यवत् ॥ ६९॥ अ-
 भिरच्या त्वभिधाने स्याच्छोभायांचयशस्यपि ॥ अभया स्त्री ह-
 रीतक्या सुशीरे च न पुंसकम् ॥ ७०॥ निर्भये वाच्यलिंगः स्यादपत्यं
 पुत्रयोर्मतम् ॥ अगस्त्यः कुंभयोर्नो स्यादङ्गसैनतरावपि ॥ ७१॥
 आशयः स्यादभिप्राये पनसाधारयोरपि ॥ स्यादातिथ्यमति

यन्त्रिः

मेदिनीकोशः

(१५९)

अथैत्रिलिंगमतिथौ पुमान् ॥ ७२ ॥ आत्रेयीषुष्यवत्यां स्यान्नदीभेदे
चनामुनौ ॥ आदित्योभास्करो देवेष्वाम्नायोनिगमैपि च ॥ ७३ ॥ उ
पदेशोपीन्द्रियं तु हृषीकेशसि स्मृतम् ॥ उदयस्तु पुमान्पूर्वपर्वते
च समुन्नतौ ॥ ७४ ॥ उपायः सामभेदादौ तथैवोपगतौ पुमान् ॥ ऊ
र्णायुर्नाक्षत्राभंगे मेषकंबलमेषयोः ॥ ७५ ॥ औचित्यमुचि तत्वे स्या
त्सत्येपि च न पुंसकम् ॥ कषायोरसभेदे च त्रिरीसे च वि लेपने ॥ ७६
॥ अंगरागे च न स्त्री स्यात्स्फुरभौ लोहिते त्रिषु ॥ काले यो देव्यभदे-
स्यात्कालखंडेन पुंसकम् ॥ ७७ ॥ क्षिपण्युस्तु पुमान्देहे स्फुरभौ वा
च्यलिंगकः ॥ कुलायस्तु पुमान्स्थानमात्रे स्यात्पक्षिवासके ॥ ७८ ॥
क्षेत्रियं क्षेत्रजतृणे परदेहचिकित्सयोः ॥ परदाररतासाध्यगोः
क्षेत्रियः पुमान् ॥ ७९ ॥ कौकृत्यमनुतापे स्यादयुक्तकरणेपि च ॥
गांगेयः स्यात्पुमान्भीष्मो क्लीबं स्वर्णकशोरुणोः ॥ ८० ॥ चक्षुष्यः के
तके पुंडरीकसंज्ञकपादपे ॥ कुलत्थिकास्तु भगयोः स्त्रिया मक्षिहिते
न्यवत् ॥ ८१ ॥ चांपेयश्च पके स्वर्णकिंजल्के नागके सरैः ॥ जयन्यं
हेमले क्लीबं चरमेगर्हितेऽन्यवत् ॥ ८२ ॥ जदायुः पुंसि संपातेः कनी
यसि च गुणुलो ॥ जरायुरपितत्पक्षिराजगर्भाशये पुमान् ॥ ८३
॥ तपस्या व्रतचर्यायां तपस्यः फाल्गुने पुमान् ॥ द्वितीयातिथिभि
त्यल्योः पूरणे तृभये त्रिषु ॥ ८४ ॥ देवयुर्वाच्यलिंगस्तु धार्मिकलोक
यात्रिके ॥ नादेयी नागरगे स्याज्जयायामंबुवे तसे ॥ ८५ ॥ भूमिश्च
आंजवायां च व्यंगुष्ठेपि च योषिति ॥ निक्वायस्तु पुमानुदये सधर्मि
प्राणिसंहितौ ॥ ८६ ॥ समुच्चये संहतानां निलये परमात्मनि ॥ नैष
थ्यः स्यादलंकारे रंगन्यायान् पुंसकम् ॥ ८७ ॥ प्रणयः प्रसवे प्रे
म्नि याज्जाविश्रंभयोरपि ॥ निर्वाणेऽप्यथ पर्यायः प्रकारेऽवसरे क्र
मे ॥ ८८ ॥ प्रलयो मृत्कल्पांतमूर्च्छापायेषु पुंस्ययम् ॥ प्रत्ययः
प्रथितत्वे च सनादिज्ञानयोरपि ॥ ८९ ॥ आचारे शपथे रप्रे बिम्बा
साधनहेतुषु ॥ पर्जन्यो मेघशब्देपि ध्वनदंबुदशकयोः ॥ ९० ॥

प्रसव्यं वाच्यलिंगं स्यात्प्रतिकूलानुकूपयोः॥ प्रकीर्त्यः प्रतिकरजे
 विनिकार्येतु वाच्यवत्॥९१॥ प्राणायो संयतेपि स्यादभिलाषवि
 र्जिते॥ पयस्यंतु पयोजातहितयोर्वाच्यलिंगकम्॥९२॥ दुग्धि
 काक्षीरकाकोल्योस्वर्णक्षीर्यामपिल्लियाम्॥ पारुष्यं परुषत्वेच
 दुर्वाग्येपुंसिगीष्यतो॥९३॥ पानीयंतु जलेक्लीबं पातव्ये वाच्यलिं
 गकम्॥ पौलस्त्यस्तु कुबेरे स्याद्दृश्यावेपि पुंस्ययम्॥९४॥ बल्यः
 कंठरोगेनाकंकणेपुंसकम्॥ ब्रह्मण्यो ब्रह्मसाधो स्याद्ब्रह्मदा
 रुशनेश्वरे॥९५॥ बाले योगदर्भेपुंसिमृतौ बालहिते त्रिषु॥ ब्राह्म
 ण्यं ब्राह्मणत्वेच समूहेच द्विजन्मनाम्॥९६॥ भुवन्युस्तु पुमान्
 भानौ ज्वलने शशलांछने॥ भुजिष्यस्तु स्वतंत्रे स्याद्भुस्तु सूत्रक
 दासयोः॥९७॥ स्त्रियां दासीगणिकयोर्मलयः पर्वतांतरे॥ शैलां
 गे देशआरामे त्रि वृत्तायांतु योषिति॥९८॥ मंगल्यः स्याच्चायमा
 णाऽश्वत्थविल्वमसूकरे॥ स्त्रियां शम्यामधःपुष्पीमिसिशकूव
 चास्तु च॥९९॥ रोचनायामथोदधिक्लीबं शिवकरे त्रिषु॥ मृगयुः
 पुंसि गोमायो व्याधेच परमोष्ठिनि॥१००॥ रहस्यास्त्री नदीभेदे गो
 पनीयेभिधेयवत्॥ लौहित्यं लोहितत्वे स्यात्क्लीबंपुंसिनदां
 तरे॥१०१॥ यदान्यो दानशौंडे स्याच्चारुवादिनिवाच्यवत्॥ व्यवायः
 सुरतेतर्थापुंसिक्लीबंतु तेजसि॥१०२॥ वक्तव्यं कुत्सिते हीने वचना
 हेच वाच्यवत्॥ विजयः स्याज्जये पार्थे स्त्रियां तिथ्यंतरे स्मृता॥१०३॥
 उमासरयां विस्मयः स्यादाश्वर्यं गर्वयोः पुमान्॥ विनयातुक
 लायां स्त्री शिक्षायां प्रणतो पुमान्॥१०४॥ विशल्याग्निशिरवादं
 तीगुहूची त्रिषु दास्तु च॥ विषयोगोचरे देशे तथा जनपदेपि च
 ॥१०५॥ प्रबंधाद्यस्योज्ञातस्तरूपादिके पुमान्॥ श्वशुर्यो देव
 रेश्याले शांडिल्यः पावकांतरे॥१०६॥ सुनिभेदे च मासूरे शालेयः
 स्यान्मिसो पुमान्॥ त्रिषु शाल्युद्भवेक्षेत्रे स्याच्छीर्षण्यंतु शीर्षके॥
 ७॥ सुकेशेपुंसि शैलेयं तालपण्यांच सैंधवे॥ शैलजेनातु मधु

यच-

मेदिनीकोशः

(१६१)

पेशिलातुल्येऽन्यलिंगकम् ॥ ८॥ संस्थायः सनिवेशे च संस्थाने
विस्तृतावपि ॥ सन्नयः समवायेऽपि पृष्ठस्थायिबले पुमान् ॥ ९॥
शमयः शपथाचारसिद्धां तेषु तथाधियि ॥ क्रियाकारे च निर्देशे
संकेते कालभाषयोः ॥ १०॥ सरिण्युक्तपुमान् वारिवा हे स्यान्मा-
तरिश्च नि ॥ सामर्थ्ययोग्यतायां स्याच्छक्तावपि न पुंसकम् ॥ ११॥
सौरभ्यं तु मनोज्ञत्वे सौगंध्ये गुणगौरवे ॥ सौभाग्यं स भगत्वे स्या
द्योगभेदे न पुंसकम् ॥ १२॥ हिरण्यं रेतसि द्रव्ये शातकुंभवराट
योः ॥ अक्षये मानभेदे स्यादकुप्ये च न पुंसकम् ॥ १३॥ हृदय-
मानसे बुद्धौ रसोरपि न पुंसकम् ॥ ॥ यचतुः ॥ ॥
भवेदनुशयो हे वेपथ्यात्तापानुबंधयोः ॥ १४॥ अथावसायः शे
षे स्यात्समाप्तौ निश्चयेऽपि च ॥ अवस्थायस्तनी हारेऽप्यभिधाने
पि पुंस्ययम् ॥ १५॥ अपसव्यं त्रिलिंगं तु दक्षिणप्रतिकूलयोः ॥
अंतश्चामृतौ भूमिशय्यायां पितृकानने ॥ १६॥ उपकार्यारा
जस्य स्युपकारोचितेऽन्यवत् ॥ जलाशयो जलाधारे स्यादु
शारे न पुंसकम् ॥ १७॥ तंदुलीयः शाकभेदे विडंगतरुताप्ययोः
॥ तृणभूयं मल्लिकायां त्रिषु स्यात्केतकीफले ॥ १८॥ दक्षिणा-
त्यो नारिकेरे त्रिषु दक्षिणादिगभवे ॥ धनं जयार्जुने बन्दिना गदि
गदे हमारुते ॥ १९॥ निरामयस्तु पुंसि स्यादिडिक्के त्रिषु नीरुजि ॥
परिधायो जनस्थाने परिच्छेदनिर्तययोः ॥ २०॥ प्रतिभ्रमः स-
भाया आशये प्रतिभयं भयं ॥ घोरेऽपि पांचजन्यस्तु कृष्णसंख्ये
हुताशने ॥ २१॥ प्रावृषेण्यः पुमान् प्रावृष्टकालभवे त्रिषु ॥
पौरुषेयः कृते पुंसां विकारे पुरुषस्य च ॥ २२॥ त्रिषु नासंगसु धयोः
पुरुषस्य पदांतरे ॥ फलोदयः पुमांस्त्राभे त्रिदिबेशालयेऽपि च ॥
२३॥ भागधेयं मतं भाग्यभागप्रत्यययोः पुमान् ॥ महालयो-
रिहारे स्यात्तीर्थे च परमात्मनि ॥ २४॥ महोदयः कान्यकुब्जे चाधि-
पत्यापवर्षयोः ॥ महामूल्यः पद्मरागेना महायेऽन्यलिंगकः ॥ २५॥

माजरीयः स्मृतः श्रद्धेविहालेकायशोधने ॥ रौहिणेयो न्यवह
 त्सेनायुधेचहलायुधे ॥ २६ ॥ विलेशयस्तपुर्हिं गोमूषिकेचभुजं
 गमे ॥ वैनतेयस्तगरुडे स्यात्प्रभाकरसारयौ ॥ २७ ॥ संपरायः
 समीकेस्यादापदुत्तरकालयोः ॥ समाह्वयस्तपशभिः रवगेष्टूते
 चसंगरे ॥ २८ ॥ भवेत्समुदयः संघे संयुगेच समुद्रमे ॥ समुदायः
 समूहेस्यायुदे समुच्छ्रयः पुमान् ॥ २९ ॥ विरोधोत्सेवयोः स्थूलो-
 चयोगंडोपलेपिच ॥ गजानां मध्यमगते प्यसाकल्पवरंडयोः ॥
 ३० ॥ हिरण्ययः सुरज्येष्टेनासुवर्णेभ्येत्रिषु ॥ ॥ यपं
 च ॥ ॥ कालानुसार्यं शैले ये कालीये शिंशपाद्रुमे ॥ ३१ ॥
 दुग्धतालीयपित्येनहुग्धान्नक्षीरफेनयोः ॥ अथप्रवचनीयं च
 स्थात्मवक्तृप्रवाच्ययोः ॥ ३२ ॥ वृषाकपायी श्रीगौरीचरीजीवंति
 कास्तच ॥ ॥ यषद् प्रत्युद्गमनीयसुपस्थे
 येधौतांशकद्वये ॥ ३३ ॥ विष्वक्सेनप्रिया लक्ष्म्यां चारात्यामपि-
 योषिति ॥ ॥ ॥ इति यांतवर्गः ॥ ॥ १५४४ ॥
 ॥ ॥ रैकम् ॥ ॥ स्मृतः पावके तीक्ष्णोः पुंसि स्वर्णवि-
 त्तयोः ॥ श्रीवैशरचनाशोभाभारतीसरलद्रुमे ॥ ॥ लक्ष्म्यां त्रिवर्ग
 संपत्तिविधोपकरणेषु च ॥ विभूतौ चमतौ च स्त्रीभ्यः स्त्रियां नि-
 र्दरेस्त्ववे ॥ ३४ ॥ ॥ रहिः ॥ ॥ अरंशो घ्रे च चक्रां
 गेशीघ्रगेषु नरन्यवत् ॥ अग्रं पुरस्तादुपरिपरिमाणे पलस्य च
 ॥ ३५ ॥ आलंबने समूहे च प्रांते च स्थान् पुंसकम् ॥ अधिके च प्रधा-
 ने च प्रथमे चाभिधेयवत् ॥ ३६ ॥ अरुः कोणे कचे पुंसि क्लीबम-
 शुषि शोषिते ॥ अरुं प्रहरणे चापे करवालेन पुंसकम् ॥ ३७ ॥ अ-
 भ्रमे ये च गगने धातुभेदे च कांचने ॥ अद्रिः शैलाद्रुमाकैनाथां
 धिर्नापादमूलयोः ॥ ३८ ॥ आराचर्मप्रभैर्दिन्यां पुंसि भौमशनेश्च
 रे ॥ आर्द्रा नक्षत्रभेदे स्यात्स्त्रियां क्लिप्तेभिधेयवत् ॥ ३९ ॥ आरुः
 पुंसितरोर्भेदितथा कर्कटदंष्ट्रिणोः ॥ इंडुः शक्रादित्यभेदयोग

रहि-

मेदिनीकोशः

(१५१)

भेदांतरात्मकः॥८॥ इंद्राफणिज्ज्ञकेस्त्रीस्यादिराभूवावसरां बु-
धु॥ उग्रः शूद्रासूतेक्षत्रादुद्रेपुंसिनिषूत्कटे॥९॥ स्त्रीवचाक्षतयोरु-
ष्टीकर्कर्योकरभेषुमान्॥ उस्त्रोदृषेचकिरणेषुस्त्राऽर्जुन्युपविभ्र-
योः॥१०॥ ऐंद्रिः काकेजयंतेनाथोड्राः पुंभूमिनीवृति॥ ओडुः रव्या-
तोजवापुष्येक्षरं नीरेक्षरोंबुदे॥११॥ करोवर्षोपलेरम्योपाणौ प्र-
त्यायशंडयोः॥ कद्रुस्त्रिषुस्वर्णपिंगेनागानां मातृस्त्रियाम्॥१२॥ का-
रोवधेनिश्रयेचबलौयत्नेयतावपि॥ तुषारशैलेपिपुमान्स्त्रियां
दूत्यांप्रसेवके॥१३॥ सूवर्णकारिकायांचबंधनागारबंधयोः॥ क्षा-
रोरसांतरेधूर्तेलवणेकाचभस्मनोः॥१४॥ कारिस्त्रियांक्रियायां
स्याद्वाच्यलिङ्गस्तशिल्पिनि॥ कारुर्धिश्वकर्मणिनात्रिषुकारक-
शिल्पिनोः॥१५॥ क्षीरं दुग्धेजलेकीरः शकपुंभूमिनीवृति॥ कुरु-
र्नृपांतरेभक्तेषुमातुंभूमिनीवृति॥१६॥ क्षुद्रः स्यादधमेक्षुरक्ष-
पणात्येषुवाच्यवत्॥ क्षुद्रावंगानदीकंटकारिकासरयासूच॥
१७॥ चांगेरीवैश्ययोर्हैस्त्रामक्षिकामात्रकेषुच॥ क्षुरः स्याच्छेद-
नद्रव्येफोफिलाक्षेचगोक्षुरे॥१८॥ क्षुरस्तकठिनेघोरेनृशंसेष्य-
भिधेयवत्॥ क्षुच्छुमारव्यातमाभीलेपापसंतापनादिनोः॥१९॥
क्षेत्रंशरीरेकेदारेसिद्धस्थानकलत्रयोः॥ क्रोष्टीशृगालिकाकृष्णा-
विहारीलांगलीषुच॥२०॥ क्षौद्रंमधुनिपानीयेरवरेः स्यात्तीक्ष्णप-
र्मयोः॥ गर्दभेऽस्त्रीदेवतादेरवरुर्दृपेहरेहये॥२१॥ दंतैपुंसिनि-
षुभ्वेतेरवुरंकोलदलेशफे॥ गरीखरायांकिरणेक्षुबन्धोपविषे-
विषे॥२२॥ गात्रंगजाग्रजंघादौक्षुबसंगेकलेवरे॥ गीः स्त्रीभा-
षासरस्वत्योगिरिर्नानेत्ररुग्भिदि॥२३॥ अद्रोगिरियकेयोषिद्भि-
र्णैपूज्येमुनस्त्रिषु॥ गुं द्रस्तेजनकेस्त्रीतुप्रियंगौभद्रसुस्तके॥२४॥
गुरुस्त्रिलिङ्ग्यामहतिर्दुर्जरा लघुनोरपि॥ पुमान्निषेकादिकारेपि
आदौक्षुरमंत्रिणि॥२५॥ गृध्रः खगांतरेपुंसिवाच्यलिङ्गोयलुब्ध-
के॥ गोत्राभूगव्ययोगौत्रः शैलेगोत्रंकुलारव्ययोः॥२६॥ सभावनी

यथोधेच काननक्षेत्रवर्त्यसु ॥ गौरः पातेऽरुणेश्वतेविभुद्धेचाभिधे
 यवत् ॥ २७ ॥ नाश्वेतसर्पपेचंद्रेन ह्ययोः पद्मकेसरे ॥ गौरी त्वसंजा
 तरजः कन्याशंकरभार्ययोः ॥ २८ ॥ रोचनीरजनीपिंगाप्रियंगुवस्तु
 धास्तु ॥ आपगायाविशेषेपियादसांपतियोषिति ॥ २९ ॥ घस्तु
 स्तदिवसेहिंस्त्रेघोरेभीमेहरेपिच ॥ चरोक्षद्यूतभेदेचभोमेचारे-
 त्रसेचले ॥ ३० ॥ चंद्रः कर्पूरकांपिल्लस्तुधांशुस्वर्णधारिषु ॥ चक्रः को
 केपुमान्नीबंघजेसैन्यरथांगयोः ॥ ३१ ॥ राष्ट्रेदंभांतरेकुंभकारोप-
 करणास्तुयोः ॥ जलावर्तेष्वथचक्रः पुमान्द्वयान्नभांडयोः ॥ ३२ ॥
 चारः पियालवृक्षेस्याद्गतौबंधापसर्पयोः ॥ चारुर्दृहस्पतोपुं
 सिशोभनेष्वभिधेयवत् ॥ ३३ ॥ चित्राखुपर्णागोडुंबास्तुभद्रादंति
 कास्तुच ॥ मायायांसर्पनक्षत्रेनदीभेदेषुचस्त्रियाम् ॥ ३४ ॥ तिलका
 लेख्ययोः क्लीबंकर्बुराडुतयोरपि ॥ तद्यक्तयोस्तलिंगंचचीरीक्षि
 ल्यांनपुंसकम् ॥ ३५ ॥ गोस्तनेवस्तुभेदेचरेखा लेखनभेदयोः ॥
 तुंक्रं वृक्षास्तुचांगेर्यास्त्रीपुंस्यस्तंम्लवेतसे ॥ ३६ ॥ चैत्रंमृतेदेवकु
 लेनाभूस्मृत्यासभेदयोः ॥ चौरः पादचरेपिस्त्यचौरपुष्पोपधावपि
 ॥ ३७ ॥ छत्राभिसावतिछत्रेकुस्तंबुरुशिलींधयोः ॥ नपुंसकंचात
 पत्रेछिद्रंदूषणरंधयोः ॥ ३८ ॥ जरीस्यादोषधीभेदेस्त्रियामुप
 पतोपुमान् ॥ जीरस्तुजरणोरखड्गेदारोरंगतुरंगयोः ॥ ३९ ॥ तर
 स्ततरणोपुंसिदशालोपेदकेतरी ॥ तत्रंकुटुंबकृत्येस्यास्तिह्नांते
 चोषधांतमे ॥ ४० ॥ प्रधानेतंतुवायेचशास्त्रभेदेपरिच्छदे ॥ श्रुति
 शंख्यांतरेहेतावुभयार्थप्रयोजके ॥ ४१ ॥ इतिकर्तव्यतायांचतं
 त्रीवीणागुणोमता ॥ अमृतादेहशिवयोस्तंद्नीनिद्राप्रसीलयोः
 ॥ ४२ ॥ तारोवानरभितुक्ताविश्वद्वोरश्वद्वौमौक्तिके ॥ नानक्षत्रे-
 क्षिमध्येचननारूप्येनपुंसकम् ॥ ४३ ॥ स्त्रीबुद्धदेवताभेदेबालि
 गोप्यतिभार्ययोः ॥ त्रिलिंगोत्पुत्रशब्देचताम्रंश्वत्वंऽरुणेपिच ॥
 ४४ ॥ तीव्रातुकदुरोहिण्यांराजिकागंडदूर्वयोः ॥ त्रिषत्युष्णोनितां

तेचकतौतीरंतुरोधसि॥४५॥पुंसिचपुणि तोत्रंतु प्रजनेवैणुकेपिच
 ॥दरोस्त्रीसाध्वसेगर्तेकंदरेतुदरीस्युता॥४६॥दराव्ययंमनागर्थे
 दस्मःस्वरेश्विनीकृते॥द्वारुस्यात्पित्तलेकाष्टेदेवदारोनपुंसकम्
 ॥४७॥द्वारंनिर्गमनेपिस्यादस्युपयेधरोगिरौ॥कार्पासतूलकेकु
 र्मराजेवस्वंतरेपिच॥४८॥धराविश्वंभरायांचस्त्रीगर्भाशयमेदसोः
 ॥धात्रीजनन्यामलकीवस्तुपमातृषु॥४९॥धारासैन्याग्रिम
 स्कंधेतुरंगगतिपंचके॥घटादिछिद्रसंतत्योःप्रपातेस्याहुवस्य
 च॥५०॥रक्तद्रादेर्निक्षितसुरवेधारोग्रावांतरेप्युणे॥धीराधैर्यान्वि
 तेस्वेरेधीरःस्यान्निषुपंडिते॥५१॥स्वच्छंदेधैर्ययुक्तेचकुंकुमेतुन
 पुंसकम्॥स्त्रियांश्रवणतुल्यायांधौस्त्रंधूस्त्रत्वईरितम्॥५२॥त-
 थावास्तुस्थानभेदेनरोजेमनुजेर्जुने॥कूबंतुरामकूपैरेनकंस्या
 दग्रदारुणि॥५३॥नासायांपुंसिकुंभीरेनारस्तर्णकनीरयोः॥नी
 त्रंनेमोबलीकेद्वारेवतीभेपिकानने॥५४॥नेत्रंमंथगुणोवस्त्रभेदे
 मूलेद्रुमस्यच॥रथेचक्षुषिनां तु नेत्रीनेतरिवाच्यवत्॥५५॥
 परःश्रेष्ठारिदूरान्योत्तरेकूबंतुकेबले॥पत्रंतुवाहनेपर्णेस्यात्प
 क्षेशरपक्षिणोः॥५६॥पारंपरतदेप्रांतेनस्त्रीपारानदीभिदि॥
 पारीपूरेचकर्कर्यापादरज्जोचदंतिनः॥५७॥पात्रंतुभोजनंयोग्ये
 शुवादीराजमंत्रिणि॥तीरद्वयांतरेचाथपुरुःप्राज्येऽभिधेयवत्
 ॥५८॥पुंसिस्यादेवलोकेचनृपभेदपरागयोः॥पुरंनपुंसकंगे
 हेदेहपादलिपुत्रयोः॥५९॥पुष्यादीनांदलाहृतौनागुगुलौन-
 नापुरि॥पुंड्रौदेत्यविशेषेक्षभेदयोरतिसुक्तके॥६०॥निबेरुमो
 पुंडरीकेपुंभस्मिनीवृदंतरे॥पूरोजलसमूहेस्याद्रुणसंशक्षिरवा
 दयोः॥६१॥पात्रंवस्त्रेसुरपात्रेचशूकरस्यहलस्यच॥पौरंत्रिषु
 पुरोद्भूतेकरणेतुनपुंसकम्॥६२॥वरोजामातरिवृत्तौदेवताद्वे
 र्मीप्सिते॥विद्धेपुंसिन्निषुश्रेष्ठेकुंकुमेतुनपुंसकम्॥६३॥वरीमो
 क्ताशतावरीचराचस्यात्फलत्रिके॥मनागिष्टेचरंकीबेकेचि

साहसुतदव्ययम् ॥ ६४ ॥ बाभ्रुर्वैश्वानरेभूलपाणोचगरुडध्वजे ॥
 विशालेनकुलेपुंसिपिंगलेत्वभिधेयवत् ॥ ६५ ॥ बक्रः शनैश्चरेपुं
 सिपुटभेदेनपुंसकम् ॥ त्रिषुभूरेचकुटिलेवारः सूर्यादिवासरे
 ॥ ६६ ॥ द्वारेहरेकुड्वाहक्षेष्टंदावसरयोः क्षणे ॥ घारीस्याद्गजबंध
 न्यांकलश्यामपियोषिति ॥ ६७ ॥ चारिर्वाग्गजबंधन्योः स्त्रीक्रीबे
 बुनिबालके ॥ वीरोरसविशेषेस्यादुत्तरेस्तभटेत्रिषु ॥ ६८ ॥ स्त्रीमु
 राक्षारकोकालीतामलव्येलबालुके ॥ पतिपुत्रवतीरंभाविदारी
 दुग्धिकास्तृच ॥ ६९ ॥ मलपूः क्षीरविदार्योः क्रीबंभृग्यांनलेपिच ॥ भ
 रूः स्वर्णेहरेपुंसिभरोतिशयभारयोः ॥ ७० ॥ भद्रः शिवेरंजरीटे
 रूषभेतुकटंबके ॥ करिजातिविशेषेमा क्रीबंमंगलमुस्तयोः ॥ ७१
 कांचनेचस्त्रियांरास्नाकृष्णाव्योमनदीषुच ॥ तिथिभेदेप्रसारि
 ण्यांकटुकलानंतयोरपि ॥ ७२ ॥ त्रिषुश्रेष्ठेचसाधौचनपुंसिकरणां
 तरैः ॥ भारः स्याद्दीवधेविष्णोपलानादिसहस्रके ॥ ७३ ॥ भीरुरार्त्त
 त्रिलिंगः स्याद्दूरयोषितियोषिति ॥ भूरिर्नावास्तुदंबेचहरेचपर
 मोष्ठिनि ॥ ७४ ॥ नपुंसकंसुवर्णेचप्राज्येस्याद्वाच्यलिंगकः ॥ मंत्रोवेद
 विशेषेस्याद्देवादीनांचसाधने ॥ ७५ ॥ शुल्लवादेपिचपुमान्मरु
 मीगिरिधन्विनोः ॥ मात्राकर्णविभूषायांचित्तमानेपरिच्छदे ॥ ७६
 ॥ अक्षरावयवेस्वल्पेक्रीबंकार्त्तमेवधारणे ॥ मारोमृतीस्मरेविघ्ने
 मारीचंड्यांचनक्षत्रे ॥ ७७ ॥ मारिः स्त्रीमारणेवर्षेमित्रंस्तुदि
 नद्वयोः ॥ सूर्येपुंसिपुरागंधद्रव्येदैत्यांतरेपुमान् ॥ ७८ ॥ यात्रा
 तुयापनेपिस्थाद्भूममांस्तवयोः स्त्रियाम् ॥ रंभ्रंतुदूषणेच्छिद्रेराष्ट्रं
 स्यादुपवर्त्तने ॥ ७९ ॥ उपद्रवेक्रीबपुंसोरुरुर्नामृगदैत्ययोः ॥ वेत्रे
 वेमनिपीयूषेपटवासेपिसूचके ॥ ८० ॥ रौद्रोनागालवेक्रीबमप
 राधेचकिल्बिषे ॥ रौद्रधर्मैरसेचंड्यांस्त्रीतीव्रेभीषणेत्रिषु ॥ ८१ ॥
 वज्रंस्याद्दालकेधात्र्यांक्रीबंयोगांतरेपुमान् ॥ वज्रास्तुत्यांगुड
 ष्यांचवज्जीस्तुत्यंतरेस्मृता ॥ ८२ ॥ दंभोलोहीरकेप्यस्त्रीवर्द्धने

रहिः

मोदिनीकोशः

(१६७)

पुष्पवयोः॥ वप्रस्तातेपुमानस्त्रीरंणुक्षेत्रेचयेतदे॥८३॥ वभ्रंमुखे
वस्त्रभेदेव्यग्रो व्यासक्त आकुले॥ वरुप्रोनादिवसेक्रीबंमंदिरेचच
तुष्यथे॥८४॥ व्याघ्रः स्यात्पुंसिशादूलेरक्तैरंडकरंडयोः॥ श्रेष्ठेनरादु
त्तरस्थः कंदकार्योतुयोषिति॥८५॥ दृष्टेरिपोघनेधांतेशैलभेदेचदा
नवे॥ वेरः कलेवरैक्रीबं वार्त्ताकौकुं कुमेपिच॥८६॥ वीट्री स्त्रीपण
पादेनागोनसाहोप्रधांतरे॥ शरस्तेजनकेबाणेदध्यग्रेनाशरंज
ले॥८७॥ शरुं लोहाः स्त्रयोः क्रीबंदुरिकायांतुयोषिति॥ शक्रः पु
मान्देवराजेकुटजार्जुनभूरुहोः॥८८॥ शङ्खिनी भोधरेजिणौ शरु
नीकोपवज्रयोः॥ शारिनीक्षोपकरणेस्त्रियांशकुनिकांतरे॥८९॥
युद्धार्थजगपर्याणोव्यवहारोतरेपिच॥ शारः स्याच्छबलेवाचलि
गः पुंसिसमीरणो॥९०॥ अक्षोपकरणेशारुं नदयोरगमाज्ञयोः
शिग्रुर्नाशाकमात्रेचशोभांजनमहीरुहे॥९१॥ शिरोनापिप्लीमृ
लेस्याद्धम्यांचयोषिति॥ शीघ्रं नरुदेचकांगेक्रीबंदुतगतोत्रिषु
॥९२॥ शक्रं स्यादभकेक्रीबंतुहीमभुक्कयोस्त्रिषु॥ शक्रः स्याद्वा
गेवेज्येष्टमासेवैश्वानरेपुमान्॥९३॥ रेतोक्षिरुग्भिदोः क्रीबंभूरः
स्याद्यादपेभदे॥ स्वरुः पुमान्पुपरवंडेभितुरेऽप्यधरेशरे॥९४॥ स
त्रं यजेसदादानाच्छादनारैण्यकैतवे॥ सरोदध्यग्रगत्योर्नास्वरो
नासासमीरणो॥९५॥ उदात्तादावकारादौषड्जादौनधनौपुमा
न्॥ सारोबलेस्त्रिरोशेचमज्जिपुंसिजलेधने॥९६॥ न्याप्येक्रीबंशि
पुवरेसांद्रं वनेघटेमृदौ॥ स्फारः स्यात्पुंसिविकरेकमकादेश्वेषु
हुदे॥९७॥ सिप्रोमिदाघसलिलेसिप्रातुसरिदंतरे॥ स्थिराभूशा
लपण्योर्नाशनोमोक्षेबलेऽद्रिषु॥९८॥ सीरो कंहलयोः पुंसिसुरा
चकमद्ययोः॥ पुलिंगः स्त्रिदिवेशेस्यात्सूत्रंतंतुव्यवस्थयोः॥९९
॥ शास्त्रादिसूचनाग्रंथेस्वरः स्वच्छंदमंदयोः॥ हरिश्चंद्रार्कवाताश्च
शुकमेकयमाहिषु॥१००॥ कपोसिंहेहरेऽजंशोशकेलोकोतरेपु
मान्॥ वाच्यवत्पिंगहरितोहीरोमुक्ताकलोयुधि॥१०१॥ हरिः प

थिकसंघाताघृतादिभंगयोः स्त्रियाम् ॥ हिंस्नात्वेलावलीमांस्यो
 स्त्रियां स्याद्वातुकेऽन्यवत् ॥ २॥ हीरा तैलांकु कालक्षयोः पुंसिशंक
 रवज्रयोः ॥ हारालगनेपिराशयर्द्धैररत्नशास्त्रभिदोरपि ॥ ३॥ ॥
 रत्निः ॥ ॥ अमरस्त्रिदशेप्यस्त्रीसंहारे कुलिशद्रुमे ॥ स्त्रीगुडु-
 चमरावत्योः स्थूणा दूर्वाजरायुषु ॥ ४॥ अपरंगजपश्चार्द्धे स्याज्ज-
 रायोतु योषिति ॥ इतरस्मिन्पितथाऽर्वाचीनेऽप्यन्यलिंगकं ॥ ५॥
 अधरस्तुपुमानोष्ठे हीनेऽनूर्ध्वे च वाच्यवत् ॥ अध्वरः सावधाने
 स्याद्दक्षभेदेऽक्रतौ पुमान् ॥ ६॥ अंतरमवकांशावधिपरिधानां
 तर्द्धिभेदतादर्थ्ये ॥ छिद्रात्मीयविना चहिरवसरमध्यात्मसदृशे
 षु ॥ ७॥ अवरंगजांत्यजंघादिदेशेषि चरमे त्रिषु ॥ अंबरं नह्यो
 र्योस्मिन्स्रगंध्यंतरवस्त्रयोः ॥ ८॥ अंगारमुत्सुक्येन स्त्रीपुंल्लिङ्ग-
 स्तमहीकृते ॥ अंकुरोरुधिरेलेस्मिन्पानीयेभिनवोद्भिदि ॥ ९॥ अ-
 जिरं प्रांगणे वाते विषये दर्दुरेतनौ ॥ स्त्रीचंड्यामक्षरं ब्रह्मचर्ण
 योः पुंसिशंकरे ॥ १०॥ अशिरो वातिहोत्रे स्याद्वाक्षसेभास्करे पुमा-
 न् ॥ अंडीरः पुरुषेशक्तेऽररं छदकपादयोः ॥ ११॥ अवीराऽपति
 पुत्रायां स्त्रीसत्वरहिते त्रिषु ॥ अगुरु क्लीबजोंककशिंशपयोर्वा
 च्यवल्लघुनि ॥ १२॥ अस्तरारजनीराशयो रसूरो देवारिभास्कर
 योः ॥ आकरो निच होत्पत्तिस्थानश्रेष्ठेषु कथ्यते ॥ १३॥ आधार
 श्वाधिकरणे प्यालवालांबुधारणे ॥ आसारः स्यात्प्रसरणे वेग
 वृष्टौ स्तुहृद्वले ॥ १४॥ आहारः स्यादाहरणे भोजने च पुमानयम्
 ॥ आशरस्तुपुमान्वैश्वानरे च रजनीचरे ॥ १५॥ आकार इंगिता
 कृत्योरित्तरोऽन्यत्रपामरे ॥ इत्यर्थसत्यां पथिकेभूरकर्मणि च-
 त्रिषु ॥ १६॥ ईश्वरो मन्मथेशंभौ नाट्यो स्वाभिनिचान्यवत् ॥ ई-
 श्वरी चेश्वरो मायासुदरंजठरे युधि ॥ १७॥ उदरो रातृमहतोर्द-
 क्षिणेप्यभिधेयवत् ॥ उर्वरा सर्वसस्याद्यभूमौ स्याद्भूमिमात्रके
 ॥ १८॥ उत्तरादिग्विशेषे च स्नुषाया मर्जुनस्य च ॥ विरोदस्य सुते

रन्निः

मंदिना कोशः

(१६९)

नास्या दूर्ध्वोदीच्यां तमेभिषु ॥ १९ ॥ नपुंसकं प्रतिवाक्येऽथोद्धारश्चो
द्धृतावृणो ॥ क्रक्षरं वारिधाराया मृक्षरश्चर्त्विजि स्मृतः ॥ २० ॥ एका
ग्रमन्यलिंगस्या देकतानेप्य नाकुले ॥ ओशीरं शयनाशनचामर
दंडेषु शीरजं प्रोक्तम् ॥ २१ ॥ क्रकरः करीर वृक्षे दीने क्रकचे च पक्षि
भेदे च ॥ कदरः श्वेतरवदिरे क्रकचव्याधिभेदयोः ॥ २२ ॥ कर्बुरं स
लिलेहेन्नि कर्बुरः पापरक्षसोः ॥ कर्बुरा कृष्णा वृंतायां शबले पुन
रन्यवत् ॥ २३ ॥ कर्परः स्यात्कपाले च शस्त्रभेदे कटाहयोः ॥ कंधरो
वारिवा हेस्माद्वावायां कंधरामता ॥ २४ ॥ कर्वरः कथितो व्याघ्रेशि
वायामपि कर्षरी ॥ कंजारो जठरे सूर्ये विरिंचौ वारणो मुनौ ॥ २५ ॥ क
रीरो वंशांकुरेः स्त्री वृक्षभिद्वयोः पुमान् ॥ करीरी बीचिकायां च दं
तमूले च दंतिनाम् ॥ २६ ॥ कटिचरं सनायां च वर्मांगे कटिवाससि ॥
कच्छरा शूकशिब्यां च शटीदुःस्पर्शयोरपि ॥ २७ ॥ कच्छुरः पुंश्चले
वाच्यो लिंगस्यात्पामरेपि च ॥ कबरं लवणे स्ते स्त्री पृथ्वी तुंगी कचां
तरे ॥ २८ ॥ कबुर्यु मायां नारक्षः पापयोर्भेषजां तरे ॥ कर्मीरो जाति
भेदे च त्वचिसारे च पुंस्मयम् ॥ २९ ॥ करेणुः कर्णिकारे च करिणी वे
श्ययोः स्त्रियाम् ॥ कच्चरं कुत्सिते वाच्यलिंगतन्त्रे नपुंसकम् ॥ ३० ॥
कर्करी भांडभेदे नादपणे कठिनेभिषु ॥ कडारः पिंगले दासे कल
त्रंश्चोणिभार्ययोः ॥ ३१ ॥ दुर्गस्थाने वृपादीनां कटपुः पुंसिरक्षसे ॥
विद्याधरे महादेवे तथा स्यादक्षदेवने ॥ ३२ ॥ कंदरः स्वंकुशे पुंसि
गुहायां नपुंसकम् ॥ कर्चूरः स्यात्पुमाञ्छठ्यां सवर्णे तु नपुंसक
म् ॥ ३३ ॥ काश्मीरं कुंकुमेऽपि स्यादृक्पुष्करमूलयोः ॥ कावेरी स्या
त्सरिङ्गे देपण्यनारी हरिद्रयोः ॥ ३४ ॥ कांतारो स्त्री महारण्ये बिले दु
र्गमवर्त्मनि ॥ पुंसि स्यादिक्षभेदे थकिशोरोऽश्वस्य शावके ॥ ३५ ॥
तैलपण्योषधौ च स्यात्तरुणा वस्थसूर्ययोः ॥ किमीरो नागरंगे च
कबुरे राक्षसां तरे ॥ ३६ ॥ किंशार्कनां सस्यश्रूके विशिखे कंकपक्षि
णि ॥ कुहरंगच्छरे छिद्रे क्लीबे नागां तरे पुमान् ॥ ३७ ॥ कुकुरः सार

मेघेनाग्रंथिपर्णेनपुंसकम्॥ कूर्परः स्यात्कफोणोचजानुदेशेच-
 पुंस्ययम्॥ ३८॥ कुंजरोऽनेकपेकेशोस्त्रीधातव्यांचपाटलो॥ कु-
 मारः स्याच्छुकेस्कंधेयुवराजेऽश्ववारके॥ ३९॥ बालकेवरुणद्रोना
 नह्योर्जात्यकांचने॥ कुमारीशैलतनयानवमाल्योर्नदीभिदि॥
 ४०॥ सहापराजिताकन्याजंबूहीपेषुचस्त्रियाम्॥ कुठारुर्नाडुमे
 केशेकुठारंकेवलैरते॥ ४१॥ कुबेरः स्यात्पुंसिनदीवृक्षेषुण्यजने
 श्वरे॥ कुबेरस्त्रिषुचारौनाकुडकेऽस्त्रीयुगंधरे॥ ४२॥ केसरं हिं-
 गुनिह्वीबंकिंजल्केनस्त्रियांपुमान्॥ सिंहच्छटायांपुष्पागेबकुले
 नागकेसरे॥ ४३॥ केदारोद्रौशिवेक्षेत्रेभूमिमेतालबालयोः॥ के-
 नारः पुंसिनरकेशिरःकपोलसंधिषु॥ ४४॥ कोटिरः पुंसिनकुले
 शक्रगोपकशक्रयोः॥ कोटारोनागरेकूपेषुकरिण्याश्चपाटके
 ॥ ४५॥ रवपुरः कसुकेभद्रमुस्तकेऽलसकंपिच॥ रवर्परस्तस्करे
 धूर्तेशिक्षाभांडकपालयोः॥ ४६॥ रवर्जरंरूप्यसालयोर्हृश्चिके-
 तादुमेद्वयोः॥ रवदिरीशाकमेदेस्त्रीनाचंद्रेदंतधावने॥ ४७॥ रवं
 डाश्रमभ्रलेशेस्यात्तथादंतक्षतांतरे॥ रिवंरिवरस्तशिवाभेदे
 खट्वांगेचारिधानके॥ ४८॥ गणोरुः कर्णिकारद्रौकरिणीवेश्ययोः
 स्त्रियाम्॥ गर्गरोमीनभेदेस्त्रीमंधान्यामथगच्छ॥ ४९॥ गुहाग-
 हनदंभेषुनिकुंजेतुपुमानयम्॥ गांधारः पुंसिसिंहुरेरागदेशप्र-
 भेदयोः॥ ५०॥ गायत्रीत्रिपदादेवीछंदोभितरदिरेषुच॥ गोपुरं
 द्वारिपूर्वाधिकैवर्तामुस्तकेपिच॥ ५१॥ घर्घरोनाचलद्वारिह्वारोल्-
 कनदांतरे॥ स्त्रीक्षुद्रयंत्यांवीणायाभेदेस्वरांतरेपिच॥ ५२॥ च-
 मरं नामरेस्त्रीतुमंजरीमृगभेदयोः॥ चंदिरोऽनेकपेचंद्रेचत्व-
 रंस्थंडिलेगने॥ ५३॥ चंकरः स्पंदनेवृक्षेचातुरोनेत्रगोचरे॥
 चादुकारिभियंत्रोश्चत्रिषुदास्येतुचातुरी॥ ५४॥ चक्रगंडोच-
 पुंसिस्थाच्चा मरं चामरापिच॥ दंडेचबालव्यजनेचिकुरस्तर-
 लागयोः॥ ५५॥ पक्षिवृक्षभिदोः केशेयहबभ्रौसरीसृपे॥ छिदि

रत्रिः

मोदिनीकोशः

(१७१)

रच्छेदनद्रव्यं धूर्ते वैरिणिचत्रिषु ॥ जटरोनस्त्रियांकक्षौ हृद् कर्कट
योः स्त्रियु ॥ ५७ ॥ जर्जरं शैबलेशक्रध्वजे त्रिषु जरातुरे ॥ जंवीरः प्र
स्थपृष्ठे स्यात्पुंसि देतशठद्रुमे ॥ ५८ ॥ जलेन्द्रः पुंसि वरुणे जंभले च
महोदधौ ॥ झर्झरः स्यात्कलियुगे वाद्यभांडे नदांतरे ॥ ५९ ॥ झल्ल
री झल्लरी च द्वे हुल्लुके बालकुंतले ॥ टट्टरी स्यान्मृषावादे लंपाप
टहवाद्ययोः ॥ ६० ॥ टंकारो विस्मये पुंसि प्रसिद्धौ सिंजिनी ध्वनौ ॥ ट
गरष्टं कणक्षारे हेलो विस्त्रमगोचरे ॥ ६१ ॥ नान्यवत्केकराक्षे स्यात्
डिंगरो डंगरेपि च ॥ क्षेपे तमिस्त्रंतिमिरे कोपे स्त्री तु तमस्तनौ ॥
॥ ६२ ॥ कृष्णपक्षनिशायां च त्वक्ष्यत्रंतु वरांगके ॥ स्त्रीकारयां च
तिमिरंध्यां तेनेत्रामयांतरे ॥ ६३ ॥ तीवरो नां बुधौ ध्यायेतुं बुरी कु
कुरस्त्रियाम् ॥ धन्याकेपितुषारस्तु शीकरेशीतले हिमे ॥ ६४ ॥ तु
वरस्तु कषाये स्यात्काक्ष्यादव्योस्तु वर्यपि ॥ तूवरोऽश्वशुषु रुषे प्रो
ताश्रुंगारकेपि च ॥ ६५ ॥ पुरुषव्यंजनत्यक्ते स्यात्कषायरसेपि च ॥
दहरो मूषिकायां च स्वल्पभांतरी बालके ॥ ६६ ॥ दंतुरस्तु नत
रदेतथोन्नतनते त्रिषु ॥ दर्दरः पर्वते पुंसि त्रिषु पद्मग्नभाजने ॥
६७ ॥ दहुरस्तोयदेभेके वाद्यभांडादिभेदयोः ॥ दहुराचंडिकायां स्या
द्रामजालेन पुंसकम् ॥ ६८ ॥ दंडारो वहले मतवारणं शरयं चके ॥
कुंभकारस्य चके च द्वापारः संशये युगे ॥ ६९ ॥ दासेरो दासिका प
त्ये त्रिषु पुंसिक्रमे लके ॥ दुर्धरः पुंसि नरकांतरे स्यादृषसौषधौ ॥
७० ॥ दैत्यारिः पुंसि सामान्यदेवे च गरुडध्वजे ॥ धूसरी किन्नरी
भेदे नारवरे त्रिषु पांडुरे ॥ ७१ ॥ नरेंद्रस्तु महीपाले विषवैद्ये च पुं-
स्ययम् ॥ नर्मरा तु दरीभस्त्रसरलानिष्कलास्तु च ॥ ७२ ॥ नागरे
पुस्तकेशंठ्यां विदग्धे नगरोद्भवे ॥ निकरो निवहे सारे न्यायदेव
धने निधौ ॥ ७३ ॥ निर्झरस्तु सहस्रांशुतुरंगे तुषपावके ॥ निर्ज
रः स्यात्सुमान्देवे जरात्यक्ते च वाच्यवत् ॥ ७४ ॥ निर्जरा तु गुह्यं च
तालपण्यां मपि स्त्रियाम् ॥ निकारः स्यात्परिभवे धान्यस्योत्क्षेपणे

पिच॥७५॥ निर्दरं निर्भरे सारेऽन्यवत्तु कठिनेऽत्रये॥ स्यान्नीचरो
 वणिजके वास्तव्ये च पुमानयम्॥७६॥ प्रवरः संततौ गोत्रे क्लीबं
 श्रेष्ठे तु वाच्यवत्॥ प्रवरौ हयसन्नाहे कुकुरेऽश्वतरेऽपिच॥७७
 ॥ पुंसि त्रिष्वत्यंतस्वरे पवित्रं वर्षणे कुशे॥ ताम्रे पयसि च क्लीबं मे
 धे स्यादभिधेयवत्॥७८॥ प्रदरो रोगभेदे स्याद्द्विदारे शरभंगयोः
 ॥ प्रकरः स्यात्पुमान्संघे विकीर्णकुसुमादिषु॥७९॥ नपुंसकंजो
 गके स्त्रीनात्यांगे च त्वरावलो॥ पंकारः शैबले सेतौ सोपाने जल-
 कुण्डके॥८०॥ प्रस्तरो ग्रावणिमणौ प्रकारस्तल्यभेदयोः॥ पदा-
 रः पादधूलौ स्यात्पादालिंदे पिपुंस्ययम्॥८१॥ प्रसरः प्रणये वेगे स्या-
 त्पाठीरस्तमूलके॥ देकारे वेणुसारे च वारिदेति तउन्यपि॥८२॥
 स्याद्दंगे वाति के पुंसि पामरः खलनीचयोः॥ पांडुरं स्यान्मरुब-
 के वर्णेनातद्वति त्रिषु॥८३॥ पार्परी भक्तसि कथं स्यात्कीनाशेश-
 जयक्षणि॥ जरादं पि कदंबस्य केसरे च गदांतरे॥८४॥ प्रातरं
 विपिने दूरश्चून्यवर्त्मनिकोदरे॥ पिठरः स्थाल्यां नाक्लीबं मुस्तामं
 थानदंडयोः॥८५॥ पिंजरो श्वांतरे क्लीबं स्वर्णे पीते च वाच्यवत्
 ॥ पिंडारः क्षेपणे गोपे सहिषारक्षके द्रुमे॥८६॥ पीवरः कच्छपे
 स्थूले पुष्करं रवे बुधयोः॥ तूर्यवज्रे खड्गफले हस्तिहस्ताग्रयो-
 रयोः॥८७॥ कुष्ठोषधे दीपतीर्थे भेदयोश्च नपुंसकम्॥ नारोगना-
 गविहगनृपभेदेषु वारुणे॥८८॥ बंठरः स्थगिकारज्जोलांगूले
 कुकुरस्य च॥ करीरकोशे तालस्य पल्लवे च पयोधरे॥८९॥ बंधुरं
 मुकुटे पुंसि स्त्रीचंगतैलकल्कयोः॥ बंधूके बधिरे हंसे त्रिषु स्याद्
 म्यनम्रयोः॥९०॥ बंधुरा पण्ययोषायां स्त्रियां भूम्नि च सत्तुषु॥
 बंधुरः शोभने नम्रे च रत्रा रज्जुकक्षयोः॥९१॥ भ्रमरः कासु
 के भृंगे भ्रामरं मधुनि स्मृतम्॥ पुंसि प्रस्तरभेदे थभास्करोऽग्नौ
 प्रभाकरे॥९२॥ भार्यारुः शैलभेदे स्यात्भृगभेदे च तत्र च॥ श्रीड-
 या परभार्यायां पुत्रो येनोपपादितः॥९३॥ भृंगारी झिल्लिकायां

रत्रिः

मोदिनीकोशः

(१७३)

स्यात्कनकालोपुनःपुमान्॥ मत्सरा मक्षिकायां स्यान्मात्सर्यक्रो-
धयोःपुमान्॥ १४॥ असत्यपरसंपत्तौ कृपणे चाभिधेयवत्॥ म-
धुराशतपुष्पायां मिश्रेयानगरीभिदोः॥ १५॥ मधुकर्कटिकामेदा
मधूलीयष्टिकास्तच॥ क्लीबं वीषेपुंसिरसेतद्वत्त्वादुप्रियेन्यवत्॥ १६॥
मंदरस्तपुमान्मंथशैले मंदारपादपे॥ वाच्यवद्दहले मंदेमंदारः
स्यात्स्फुरद्भुमे॥ १७॥ पारिभद्रे कपर्णे च मंदारो हस्तिधूर्तयोः॥ मं-
दिरं नगरेऽगारे क्लीबं नाम करालये॥ १८॥ मंथरः कोशफलयो
र्वाधमंथानयोःपुमान्॥ कुसंभ्यां नद्वयोर्मंदेपृथो वक्त्रेभिधेयव-
त्॥ १९॥ मकरो यादसो भेदे निधिराशिप्रभेदयोः॥ मयूरो बर्हि-
चूडाया मपामार्केशिरवंडिनि॥ २०॥ महेंद्रः पर्वतेशक्रे मधुद्रो
ऽलोचकासुके॥ मंदुरा वाजिशालायां शयनीयार्थवस्तुनि॥ १॥
मसूरो मसूरा वाना वेश्या ग्रीहिप्रभेदयोः॥ मसूरी पापरोगे स्या-
दुपधानेपुनःपुमान्॥ २॥ मर्मरो वस्त्रभेदे च भुक्कपर्णधनौत-
था॥ पुंसिस्त्रियां पुनः प्रोक्ता मर्मरी पीतदारुणि॥ ३॥ मंजरी ति-
लकद्रुमुक्तयोर्वल्लरी द्वयोः॥ मकुरः स्थान्मुकरवद्वर्पणे वकुल-
द्रुमे॥ ४॥ कुलालदंडे माठारो व्यासेऽर्कपारिपार्श्विके॥ मार्जारो
तौरवहाशेमिहिरः सूर्यवृद्धयोः॥ ५॥ मुद्गरं मल्लिकाभेदे पुंसिलो-
ष्टादिभेदने॥ मुदिरः कामुके मेघे मुहिरः कामसूर्ययोः॥ ६॥ सुमु-
रस्तपवन्मोस्यान्मन्मथेरविवादिनि॥ मृगारिः स्यात्पुंसिकंठारव-
शाईलयोरपि॥ ७॥ रुधिरो गारके पुंसि क्लीबंतुकुं कुमासृजोः॥
बदरा दृष्टिकार्पास्योरेलापण्योस्त्रियां पुमान्॥ ८॥ कार्पासस्या-
थिबदरी कोलो क्लीबंतुतत्कले॥ बचरः कुक्कुटे पुंसि शठे च बशि-
रःपुमान्॥ ९॥ किणि ही हस्तिपिप्पल्योः क्लीबेऽब्धिलवणे स्मृतः
॥ बर्बरः पामरे केशे च कलेनी वृद्धतरे॥ १०॥ फंजिकायां पुमान्
शाकभेदपुष्पभिदोः स्त्रियाम्॥ बर्करः परिहासे स्याच्छागे पुवप-
शावपि॥ ११॥ बल्लुरं शाद्वलक्षेत्रे गहनौषधयोरपि॥ बल्लरा

त्रिषु संश्रु क मांसभूकर मांसयोः ॥ १२ ॥ वादरं कृष्णाला बीजदक्षि
 णावर्तशंखयोः ॥ बीरेकका कचिंचायां भारत्यां च न पुंसकम् ॥ १३ ॥
 वागर स्तुगतातं केसु सुक्षौवातवेषके ॥ विशारदेषिशाणोपिनिर्न
 येवारकेपिच ॥ १४ ॥ वासरस्तु पुमान्नागप्रभेददिनयोरपि ॥ वा
 सरावासितायां स्याद्वासतेयसुविल्लियाम् ॥ १५ ॥ विष्टरः कुशसु
 द्यौस्यादासनेपिमहीरुहे ॥ विस्तरो वाक्प्रपंचे स्याद्विस्तारेप्रण
 येपिच ॥ १६ ॥ विदुरो नागरेधीरे कौरवाणां च मंत्रिणि ॥ विधुरं स्या
 त्परिभ्लेबेन द्वयोर्विकलेत्रिषु ॥ १७ ॥ रसालायां स्त्रीविदारो जलोच्छ्रा
 साजिदारणे ॥ विदारी शालपण्यां च रोगभेदेक्षु गंधयोः ॥ १८ ॥ वि
 वरं दूषणोगर्ते विसरः प्रसरेव्रजे ॥ विस्तारो विस्तृतोस्तंबेविका
 रो विकृतोरुजि ॥ १९ ॥ विहारो भ्रमणे स्कंधेलीलायां सगतालये
 ॥ शबरो म्लेच्छभेदे च पानीये शंकरेपिच ॥ २० ॥ शंबरं सलिलेपुं
 सिमृगदैत्यविशेषयोः ॥ शंबरी चारुपण्यां स्याच्छंबरीयामिनी
 स्त्रियोः ॥ २१ ॥ शर्करा खंडविकृता बुपलाकर्पुरांशयोः ॥ शर्करान्वि
 तदेशेपिरुग्भेदेशकलेपिच ॥ २२ ॥ शङ्करीच्छंदसोभेदेन दीमेरबल
 योरपि ॥ शणीरं शोणमध्यस्थे पुलिने दर्दरीतटे ॥ २३ ॥ श्वशुरः
 पूज्ये स्त्रीप्राप्त्या शारीरं देहजेष्टये ॥ शार्करः स्याद्गुग्धकेने शर्करा
 न्वितदेशयोः ॥ २४ ॥ शांकरस्तबलीवर्देच्छंदोभेदेन पुंसकम् ॥ शा
 वरं त्वं धतमसे पातु केभेद्यलिंगकम् ॥ २५ ॥ शालारं स्याद्दृष्टिनखे
 सोपाने पक्षिपंजरे ॥ शाबरीभूकशिंभ्यां स्यात्पुंसि पापापराधयोः
 ॥ २६ ॥ शोभे च शांकरिः पुंसिकार्तिके ये गणाधिपे ॥ शिरवरोऽस्त्रीदु
 माग्राद्रिभृंगे पुलककक्षयोः ॥ २७ ॥ पक्षदाडिमबीजाभमाणिक्य
 शकलाग्रयोः ॥ शिशिरो नाहिमेन स्त्रीभूतभेदे जडे त्रिषु ॥ २८ ॥ शि
 लिंभ्रं कंदलीपुष्पे कवरेनाम्रपांतरे ॥ दुभेदे स्त्रीतुविहगीभेदगं
 दुपदीमृदोः ॥ २९ ॥ शीकरं शरलेवातस्तु तांबुकणयोः पुमान् ॥ शू
 र्विरं वंशादिवाद्ये विवरेपिन पुंसकम् ॥ ३० ॥ मूषिकेनास्त्रियांगर्ते

रचतुः

मेदिनीकोशः

(१७५)

वन्होरंध्रान्विते त्रिषु॥ शृंगारः स्मरतेनाढ्यरसे च गजमंडने॥ ३१॥ नपुं
सकं लवंगे पिनागसंभवचूर्णयोः॥ संभरो दैत्यहरिणमत्स्यशैलजि
नांतरे॥ ३२॥ नपुंसकं तु सलिलबोद्धवतविशेषयोः॥ संकरोऽग्निच
टकारे संमार्जन्यवपूजिते॥ ३३॥ नवदूषितकन्यायां संकरी पुनरु
च्यते॥ संस्कारः प्रतियत्ने नु भवे मानसकर्मणि॥ ३४॥ संस्तरः प्रस्त
रे यज्ञे संगरो युधिचापदि॥ क्रियाकारे विषे चांगीकारे क्लीबं शमीफ
ले॥ ३५॥ संभारः संभृतौ संपेसा सुद्रं देहलक्षणो॥ समुद्रजोऽन्यलिं
गोऽथ सावित्रः शंकरे वसौ॥ ३६॥ सावित्री सत्यवत्यत्यां ब्रह्मपत्यु
मयोरपि॥ सिंदूरस्तरुभेदे स्यात्सिंदूरं रक्तचूर्णके॥ ३७॥ सिंदूरी
रोचनी रक्तचेलिका धातकीषु च॥ सुनारस्तु शुनीस्तन्ये सपीडकल
विकयोः॥ ३८॥ स्रंदरी तनुभिन्नारीभिदोः स्त्रीरुचिरेऽन्यवत्॥ सैरं
धीपरवेश्मस्थ शिल्पकृत्स्ववशास्त्रियाम्॥ ३९॥ वर्णसंकरसंभूतस्त्री
महल्लिकयोरपि॥ सौवीरं कांजिके स्त्रोतोजने च बदरीफले॥ ४०॥ ना
तुनी वृत्तिहारिद्रं हरिद्रारंजिते त्रिषु॥ नानी पट्टक्षे हिंडीरः फेनवा
र्ताकुपूरुषे॥ ४१॥

॥ रचतुः॥ ॥ अरुक्करो व्रण
कृति त्रिषु भल्लातं के पुमान्॥ भवे दभिमरो युद्धे बधे स्वबलसाधने॥
४२॥ अनुत्तरं त्रिषु श्रेष्ठे प्रतिजल्यविवर्जिते॥ अलंकारस्तु हारादा
वुपमादावलंकृतौ॥ ४३॥ अबहारः पुमांश्चोरे द्यूतयुद्धादिविश्रमे॥
निमंत्रणोपनेतव्यद्रव्ये ग्राह्यव्यादसि॥ ४४॥ अबतारोऽवतर
णोऽपुष्करिण्यादितीर्थयोः॥ अबस्करोऽपि वर्चस्केऽशुत्येऽथावसरः
पुमान्॥ ४५॥ प्रस्तावे मंत्रभेदे च वर्षणे चापि कीर्तितः॥ उपलादाव
कूपारः कूर्मराजे महोदधौ॥ ४६॥ असिपत्रः खड्गकोशेषु मानिक्षौ
चतारके॥ भवे दध्वतरो नागांतरे वेगसरेऽपि च॥ ४७॥ अभिहारो
ऽभियोगे च चौर्ये सन्नहनेऽपि च॥ ४८॥ अग्निहोत्रोऽग्निहविषोरर्थ
चंद्रो नखक्षते॥ ४९॥ गलहस्ते बाणभेदे कृष्णत्रिहृति तु स्त्रियाम्
॥ आडंबरस्तूर्यपक्ष्मसरं भोगजगर्जिते॥ ५०॥ आत्मवीरः प्राण

वतिश्चालकेचविदूषके॥ इंदीवरं कुवलयेशतावर्योतुयोषिति॥५०
 उदुंबरस्तदेहल्यांष्टक्षभेदेचपंडके॥ कुष्ठभेदेपिचपुमांस्तास्मातु
 स्यान्नपुंसकम्॥५१॥ उपहारं समीपे स्यादेकांतेपिनपुंसकम्॥
 उदंतुरस्त्रिपुत्तुंगेकरालोत्कटदंतयोः॥५२॥ उपकारश्चोपकृतौ
 विकीर्णकुसुमादिषु॥ औदुंबरः श्राद्धदेवेरोगभेदेनपुंसकं॥५३
 ॥ अथ कर्म करो भृत्येवेतनाजीविनित्रिषु॥ कीनाशोपुंसिमूर्च्छायां
 बिंबिकायामपिस्त्रियाम्॥५४॥ कलिकारस्तूयस्यादेकरंजेषीत
 मस्तके॥ कर्णिकारः पुमानारवधद्वौचद्रुमोत्पले॥५५॥ कर्णपूरः
 शिरीषेस्यान्मीलोत्पलवसंतयोः॥ करवीरः रुपाणे स्याद्वैत्यभेदो
 श्वमारयोः॥५६॥ करवीर्यदिति श्रेष्ठगवीपुत्रवतीषुच॥ कटंभ
 राप्रसारण्यांरोहिण्यांगजयोषिति॥५७॥ कलंबिकायांगोलायां
 वर्षाभूसूर्वयोरपि॥ कादंबरस्तदध्यग्रेमद्यभेदेनपुंसकम्॥५८
 ॥ स्त्रीचारुणीपरभृताभारतीशारिकास्तच॥ कालंजरोयोगिचक्रे
 मेलकेभैरवेगिरौ॥५९॥ कुंभकारीकुलध्यांचपुल्लिंगोघटकारके
 ॥ कृष्णसारशिंशपायांपुंसिस्तत्प्रांमृगांतरं॥६०॥ गिरिसारः पु
 मोंल्लोहेरंगेमलयपर्वते॥ घनसारस्तकूर्पूरेदक्षिणावर्तपारदे॥
 ६१॥ चराचरं वाच्यलिंगमिंगेजगति न द्वयोः॥ चर्मकारः पादुक
 तिस्त्रियांचर्मकषौषधौ॥६२॥ अथ चक्रधरोऽजेऽहोनात्रिषुग्राम
 जालिनि॥ चित्रादीरोविधौभालमंकितंयेनतत्रच॥६३॥ घटांक
 र्णोपहारायहतच्छागास्त्रिबिंदुषु॥ तालपत्रंतुतादंकेरंडायांताल
 पथ्यपि॥६४॥ तुंगभद्रानदीभेदेस्त्रियांपुंसिनदोत्कटे॥ तुंडिकेरी
 तुकार्पास्यांबिंबिकायामपिस्त्रियाम्॥६५॥ तुलाधारस्तलाराशौ
 पुंसिवाणिजकेत्रिषु॥ अथतोयधरोसुस्तामुनिषण्णोषधीघनौ
 ॥६६॥ दंडयात्रादिग्विजयेसंपानवरयात्रयोः॥ अथोदेशपुरंदे
 शेपूरेपिस्यान्नपुंसकम्॥६७॥ दंडधारः पुमान्पृथ्वीनाथेप्रेताधि
 पेपिच॥ दिगंबरः स्यात्क्षपणेनग्नेतमसिशांकरे॥६८॥ दुरोदरं

द्यूतभेदे द्यूतकृत्यणयोः पुमान् ॥ देहयात्रायमपुरीगमने भोजने
 पिच ॥ ६९ ॥ हेमातुरो जरासंधचारणाननयोः पुमान् ॥ धराधरो
 हरो शैले धाराधरो सिमेघयोः ॥ ७० ॥ धारांकुरस्तनाशीरे शीक
 रेपिघनोपले ॥ धार्तराष्ट्रोऽसितास्यांघ्रिहंसे कौरवसर्पयोः ॥ ७१
 धुंधुमारः शक्रगोपे गृहधूमे पदालिके ॥ धुरंधरो धवद्रौ नावाच्य
 लिंगस्तधूर्वहे ॥ ७२ ॥ धृतराष्ट्रः सराजिस्यान्नागक्षत्रियभेदयोः
 धृतराष्ट्री हंसपल्यां नभश्चरो विहंगमे ॥ ७३ ॥ विद्याधरे धनवाते
 निशाचरस्तरक्षसि ॥ फेरुपे चकसर्पेषु पांशुलायां निशाचरी ॥
 ७४ ॥ निषहूरस्तजंबाले निशायांतु निषहूरा ॥ नीलांबरः प्रलंब
 प्रेकोणपेचशनेश्चरैः ॥ ७५ ॥ भवेत्परिकरः संघे पर्यंक परिवारयोः
 ॥ प्रगादगात्रिकाबंधे समाचारविवेकयोः ॥ ७६ ॥ अथ पक्षचरश्च
 द्रेपृथक्चारिगजेपिच ॥ भवेत्प्रतिसरो मंत्रभेदे माल्ये च कंकणे ॥
 ७७ ॥ ब्रह्माक्षरौ च मूषे पुंसि न स्त्रीतु मंडने ॥ आरक्षे करसूत्रे च नि
 योज्ये त्वन्यलिंगकः ॥ ७८ ॥ भवेत्परिसरो मृत्यौ विधावपिच पुंस्त्य
 यम् ॥ परंपरो मृगभेदे प्रपौत्रे तनयस्य च ॥ ७९ ॥ परंपरा परिपा
 ष्यां हिंसा संतानयोरपि ॥ पयोधरः कोषकारे नालिकेरे स्तनेपिच
 ॥ ८० ॥ कशेरुन्मेघयोः पुंसि प्रभाकरोऽग्निसूर्ययोः ॥ प्रतोहारो ह्य
 रिहाः स्थेहाः स्थितायांतु योषिति ॥ ८१ ॥ परिवारः परिजने खड्गको
 षे परिच्छदे ॥ पारावारः समुद्रे नातद्वयेन पुंसकम् ॥ ८२ ॥ पात्रटी
 रस्तपुल्लिंगो मुक्तव्यापारमंत्रिणि ॥ लोहकांस्वरजस्यात्रे सिंयाणे पा
 वकेपिच ॥ ८३ ॥ पारिभद्रस्तमंदारे निंबदौ देवदारुणि ॥ पीतांबरस्तु
 शैलूषे पुंसि कैटभसूदने ॥ ८४ ॥ पीतसारो मलयजे गोमेदकम
 णावपि ॥ पूर्णपात्रे वस्तु पूर्णपात्रे बर्ही पकेपिच ॥ ८५ ॥ बलभ
 द्रात्रायमाणा कुमार्योः पुंसि सीरिणि ॥ ब्रह्मपुत्रः क्षेत्रभेदे नदभे
 दे च पुंस्त्ययम् ॥ ८६ ॥ बक्रनक्रस्तपिरुने तथैव शक्रकपक्षिणि ॥ बा
 र्वटीरो रंगआम्नास्थं कुरे गणिकास्तुते ॥ ८७ ॥ वारकीरस्तपुंसि

स्याद्द्वारग्राहिणिबाडवे॥यूकायारोलरोधिन्यामीराजनहयेपिच॥
 ८८॥विंदुतंत्रःपुमान्छारिकलकेचतुरंगके॥वीरभद्रोऽश्वमेधा
 श्वेवीरश्रेष्ठेचवीरिणे॥८९॥स्याद्द्वारतरंवीरणेवीरश्रेष्ठेशवेचना
 ॥महावीरस्तगरुडेश्वरेसिंहमखालये॥९०॥वज्रेश्वेततुरंगेच
 संचानविहगेपिच॥महामात्रःसमृद्धेचामात्येहस्तिपकाधिपे॥
 ९१॥मणिच्छिद्रातुमेदायामृषभाख्योषधेपिच॥महेश्वरोमहा
 देवेकथितोधीश्वरेपिच॥९२॥मृगनेत्रासन्निभेदेविशेषेयोषित
 स्तथा॥रथकारस्तमाहिष्यात्कारणीजेचतत्क्षणि॥९३॥रागसूत्रं
 तुलासूत्रेपट्टसूत्रेनपुंसकम्॥लंबोदरःस्यादुद्दानेगणानामधि
 पेपिहि॥९४॥लक्ष्मीपुत्रःस्तपुल्लिंगःकामदेवेतुरंगमे॥व्यवहा
 रोद्गुप्तेदेस्यान्यासेपिचगणस्थितौ॥९५॥अथव्यतिर्करःपुंसिव्य
 सनव्यतिषंगयो॥वातपुत्रोमहाधूर्तेभीमसेनेहनूमति॥९६॥
 विश्वंभरोच्युतेशक्रेपुंसिविश्वंभरोसुवि॥विश्वकटुस्त्रिपुरबलेभा
 नाखेटशुनोःपुमान्॥९७॥विभावरीनिशाराग्र्योःकुट्टन्यांचक्रयो
 पिति॥विवादवस्त्रगुंठ्यांचविभाकरोग्निसूर्ययोः॥९८॥वीतिहो
 त्रोऽनलेऽर्केचशतपत्रःशिरवंदिनि॥सर्वाद्यादेसारसेचकमलेतुन
 पुंसकम्॥९९॥शतावरीतुशक्यांस्यादिंदीवर्ध्यामपित्रियाम्॥शि
 ष्कमारोबुसंभूतंजंतौतारात्मकाच्युते॥३००॥भवेत्सहचरोऽग्निं
 हयोरनुचरेत्रिषु॥समुद्रारुःपुमान्ग्राहेसेतुबद्धेतिभिर्गिले॥१॥
 संप्रहारोगतौबुद्धेस्थिरदंष्ट्रोभुजंगमे॥विराहाकृतिविष्णोच-
 कुस्कारोमृदोत्रिषु॥२॥पुंसिपुंड्राभिधानेक्षौसूत्रधारःशचीप
 तौ॥नानाघंतरसंचारिपारिपात्रप्रभेदयोः॥३॥ ॥रपं
 च॥ ॥तमालपत्रंतापिच्छेत्तिलकेपत्रकेपिच॥तालीश
 पत्रंभूम्यामलकीतालीशयोःस्मृतम्॥४॥स्यात्पांशुचामरःपुं-
 सिदूर्वांचिततटीसुवि॥वर्द्धपकेप्रशंसायांपुरोदोधूलिगुच्छके
 ॥५॥स्यात्पादचतुरश्रगोसेकतेपिप्यलेपिच॥करकेपरदोषे

कप्रवक्तुपुरुषेपिच॥६॥पीतकाचैरमित्येतत्कुं कुर्मोपत्तलोपिच॥
 स्याद्राजबदरंरक्तमेलकेलवणेपिच॥७॥बस्यो कसारैंदपुरे
 कुबेरनलिनीपुरोः॥विप्रतीसारउद्दिष्टःकौकृत्येनुशयेरुषि॥८॥
 भवेत्समभिहारस्तपोनःपुन्यभृशार्थयोः॥सर्वतोभद्रइत्युक्तःका
 व्यचित्रेगृहांतरे॥९॥निंबेनासर्वतोभद्रागंभारीनटयोषितोः॥
 ॥ इतिरांतवर्गः॥ ॥१८५३॥ लो कम् ॥ ॥लःश
 केलातुदानेस्यावग्रहणेपिनिगद्यते॥लीश्लेषणेचचपलेरलोर्धर
 ण्यांनिशापतौ॥१॥ ॥लहिः॥ ॥अम्लोरसस्यभेदे
 स्यादम्लीचांगेरिकौषधौ॥अलिःसुरापुष्पलिङ्गोःपुंस्यालिर्बिशदा
 शये॥२॥विषुस्त्रियांवयस्यायांसेतौपंतौचकीर्तिना॥आलुर्गलंति
 कार्यास्त्रीक्रीबंमूलेचभेलके॥३॥इलाकलत्रेसौम्यस्यधिर्यांगवि
 वाचिच॥ओल्लस्तभूरणेपुंसि स्यादादौषाचलिंगकः॥४॥कलास्या
 मूलरेवृद्धौशिल्पादावंशमात्रके॥षोडशांशेचचंद्रस्यकलनाकल
 मानयोः॥५॥कलंशक्रेत्रिष्वजीर्णनाल्योक्तमधुरध्वनौ॥कलिः
 स्त्रीकलिकायांन्नाभूराजिकलहेयुगे॥६॥कालोमृत्योमहाकाले
 समयेयमकृष्णयोः॥कालातुल्यत्रिवृतामंजिष्ठानीलिकासुच
 ॥७॥कालीगौर्याक्षारकीटकालिकामातृभेदयोः॥कीलोलेशंह
 योःशस्त्रज्वालाकफोणिशंकुषु॥८॥कुलंजनपदेगोत्रेसजातीय
 गणेष्टपि॥भवनेचतनौक्रीबंकंदकार्यौषधौकुली॥९॥अथकू
 लंतदेस्तूपेसैन्यपृष्ठतडागयोः॥कोलंकोलिफलेक्रीबेपिप्यली
 चध्ययोःस्त्रियाम्॥१०॥नाकंपालेशनौचित्रेवराहोत्संगभेलके॥रव
 लंभूस्थानकल्केषुनीचभूराधमेत्रिषु॥११॥रवलोपस्त्रप्रभेदेस्या
 दूर्तेचर्मणिचातके॥रवलीतुहस्तपादावमर्दनाख्यरुजिस्त्रियाम्
 ॥१२॥रिवलमप्रहतेक्रीबंसारसंक्षिप्तवेधसीः॥गुलःसर्जरसेकं
 ठेगुलःस्यादैक्षवेपुमान्॥१३॥गुलीतुगुटिकारोगभिद्यःसुखां
 गुलांस्मृता॥गीलागोदावरीसरयोःकुनटीदुर्गयोःस्त्रियां॥१४॥

पत्रांजनेमंडलेचालिंजरेबालखेलने॥चल्लालक्ष्मांपुमान्कंपेकं
 पंनेत्वभिधेयवत्॥१५॥चिल्लाःपुमान्क्लिन्ननेत्रेक्लिन्नाक्षेप्यभिधे
 यवत्॥॥आततायिनितत्त्वोक्तश्चिल्लीस्यात्सुद्रवास्तके॥१६॥चुल्ली
 चितायासुक्ष्मनेचोलःकूर्पासकेपुमान्॥नपुंसकंतुवसनेलुलं
 स्खलितशाठ्ययोः॥१७॥छल्लीवीरुधसंतानेबल्कलेकुसुमांतरे॥
 जलंगोकलनेनीरेहीघरेष्वन्यवज्जडे॥१८॥जालंगवाक्षआना
 येक्षारकेदंभहृंदयोः॥जालोनीपडुमेजालीपटोलिकोषधोस्त्रिया
 म्॥१९॥झल्लास्यादातपस्योर्मोदुहितर्यपिचस्त्रियाम्॥झिल्लीची
 र्यामपरुचोर्वर्त्यामुद्वर्तनांशके॥२०॥तलंस्वरूपेनूध्वोस्त्रीक्रीबं-
 ज्योधातवारणे॥काननेकार्यबीजेचपुंसितालमहीरुहे॥२१॥च
 पेवैचत्सरोतंभीघातेसच्येनपाणिना॥तल्लीतरुण्यांतल्लुस्तजला
 धारांतरेपुमान्॥२२॥तालःकरतलेंगुष्ठमध्यमाभ्यांचसंमिते॥गी
 तकालक्रियामानेकरास्फालेद्रुमांतरे॥२३॥वाद्यभांडेचकांसस्य
 त्सरोतालीजटौषधौ॥झूबंतुहरितालेस्यात्तुलासादृश्यमानयोः
 ॥२४॥गृहाणांदारुबंधायपीठिकायामपीष्यते॥राशौपलशतेभां
 डेतुलंस्याद्द्वह्मदारुणि॥२५॥आकाशेथपिचौनस्त्रीदलमुत्सेधखं
 डयोः॥शस्त्रीच्छदेप्यवद्रव्येपत्रेप्यथदुलिःस्त्रियाम्॥२६॥कमठ्यां
 नासुनौदोलामील्यांयानांतरेपिच॥नलःपोटगलेराज्ञिपितृदेवे
 कपीश्वरे॥२७॥कमलेपिकुनल्यांचक्रमेणझूबयोषितोः॥नाला
 ननापघदंडेनालीशाककडंबके॥२८॥नीलंतुनीलीरक्तेनानि
 ध्यद्विवानरांतरे॥नीलीरुग्भेदनीलिन्योःपलसुन्मानमांसयोः॥
 २९॥पल्लव्यग्रामकुट्टिन्योःपल्लःस्थूलकुसूलके॥पालिःकर्णल
 ताग्रेऽथोपेक्तावंकप्रभेदयोः॥३०॥छात्रादिदेयीस्त्रीपालीयूकास
 श्मस्युयोषितोः॥पिल्लःपुमान्क्लिन्ननेत्रेक्लिन्नाक्षेपुनरन्यवत्॥३१॥
 पीलुःपुमान्प्रसूनेस्यात्परमाणोमतंगजे॥अस्थिरवंडेचतालस्य
 कांडपादप्रभेदयोः॥३२॥पुलःस्यात्पुलकेपुंसिविपुलेप्यन्यलिंग

लङ्घि:

मेदिनीकोशः

(१८१)

कः॥ फलंजातीफलेसस्येहेतुत्थेवृष्टिलाभयोः॥३३॥त्रिकलायांच
कक्कोलेप्रियंगोतुफलीस्मृता॥फालःपुंसिमहादेवेकालिंदीभेदने
पिच॥३४॥क्षीबंसीरोषकरणेत्रिषुकार्पासवाससि॥बलिदैत्यप्रभे
देचकरचामरदंडयोः॥३५॥उपहारेपुमान्स्त्रीतुजरयाभ्रथचर्म
णि॥गृहदारुप्रभेदेचजठरावयवपिच॥३६॥बलंगंधरसेरूपेस्था
मनिस्थौल्यसैन्ययोः॥पुष्पन्हलायुधेदैत्येप्रभेदेवायसेपिच॥३७॥
बलयुक्तेऽन्यलिङ्गःस्याद्वाद्यालकेतुयोषिति॥बल्लीस्यादजमोदा
यांघृतत्यामपियोषिति॥३८॥बालोनाकुंतलेश्वस्य करिणापि
वालधौ॥नालिकेरेहरिद्रायांमलिकाभिघपिस्त्रियाम्॥३९॥वा
च्यलिंगोर्भकेमूर्खेहीवेरंपुन्नपुंसकम्॥अलंकारांतरेमध्येबाली
वाला लुदिस्त्रियोः॥४०॥बेलाकाळेचसीमायामध्येःकूलविकार
योः॥अक्लिष्टमरणेरागेईश्वरस्यचभोजने॥४१॥भल्लुःस्यात्पुंसिम
ल्लूकेशास्त्रभेदेतुनदयोः॥भल्लातक्यांस्त्रियांभल्लीभालंतेजोल
लादयोः॥४२॥भेलःपुबेसुनोपुंसिभीरावज्ञेचपाच्यवत्॥मलो
ऽस्त्रीपापविट्किट्टे रूपणेत्वभिधेयवत्॥४३॥मल्लुःपात्रेरूपोले
चमत्स्यभेदेबलीयसि॥मालःक्षेत्रेस्त्रियांपृष्कारुजोर्जात्यंतरेपु
मान्॥४४॥मालुःपत्रलतानार्योःस्त्रियांमूलंशिकाद्ययोः॥मूल
चित्तंतिकेवानामेलास्यान्मेलकेमसौ॥४५॥मौलिःकिरीदेधम्मि
ल्लेचूडायांमनपुंसकम्॥नाशोकद्रौस्त्रियांभूमौलीलाकेलिवि
लासयोः॥४६॥भृंगारभावचेष्टायांलोलःस्याद्वाच्यलिंगकः॥स
तृणोच्चलेलोलजिह्वाकमलयोस्त्रियाम्॥४७॥ब्यालीदुष्टग
जेसर्पेभ्यापदेनान्यवत्वले॥विलंछिद्रेगुहायांचपुमानुचैः
श्रयोहये॥४८॥शलस्तुशललेपुंसिमृगिषेत्रेभिदोर्विधौ॥शा
लुःकषायद्रव्येस्त्र्योरकारयौषधौपुमान्॥४९॥शालिस्तुक
लमादौचगंधमार्जारकेपुमान्॥शालादुस्कंधशारवायांगृह
गेहेकदेशयोः॥५०॥नाश्वेषिलमुंछेस्याद्दंडूपंशिलीमता

स्तंभशीर्षेशिलाशिल्पोशिलातुप्रस्तरेमता॥५१॥ तथासनःशिला
 यांच द्वा राधस्थित दारुणि॥ शीलं स्वभावे स दृत्ते शुक्लो योगांतरे
 सिते॥५२॥ नपुंसकं तुरजते भूलोऽस्त्रीरोग आयुधे॥ मृत्क केत
 नयोगेषु भूला स्यात्पण्ययोषिति॥५३॥ भूलो भूभृति शैलं तु
 शैले ये ताक्ष्य शैलके॥ सालः पादपमात्रे स्यात्पाकारे सर्जपादपे
 ॥५४॥ स्थालं भाजनभेदेऽपि स्थाली स्यात्पादलेखयोः॥ स्थूलं
 कूटेऽथनिष्प्रजेपीपरेप्यन्यलिंगकः॥५५॥ हालो हले पुमान्हाला
 मदिरायांचयोषिति॥ हेला स्त्रियामवज्ञायां बिलासे वरयोषिता
 म्॥५६॥ ॥ लत्रिः॥ ॥ अनलो वस्तुभेदे र्ना
 वनिलो वस्तुवातयोः॥ अर्गला त्रिषुकलो छेदं देऽंतरकपादयोः
 ॥५७॥ अरालः कुटिले सर्जरसे समदंतिनि॥ अंगुली करशा
 रवायां कर्णिकायां गजस्य च॥५८॥ अचला वस्तुधायां स्यादच
 लः शैलकीलयोः॥ अमलं त्वन्नके क्लीबं लक्ष्मां स्त्रीनिर्मले त्रिषु
 ॥५९॥ अंजलि स्तुपुमान्हास्तसंपुटे कुडवेपि च॥ अवेल स्त्व
 पलापे स्यादवेला पूगचर्चिते॥६०॥ अभीलं नदयोः कृच्छ्रे वा
 न्यलिंगं प्रयामके॥ इत्स्वला तारकाभेदे नाभेदे दैत्यमत्स्ययोः॥
 ६१॥ उत्पली तुषचर्पट्यां क्लीबं कुष्ठप्रसूनयोः॥ उपलः प्रस्तरे र
 लेशर्करायां तु योषिति॥६२॥ उज्ज्वलो दीप्तभृंगारविशदेषु वि
 काशिनि॥ उत्कुलं करणे स्त्रीणामुत्तालं पिबिकस्वरे॥६३॥ उत्ता
 ल उत्कटे श्रेष्ठे विक्राले पुबंगमे॥ कमलं सलिले ताघे जल
 जेह्लो निभेषजे॥६४॥ वृगभेदे तु कमलः कमला श्रीवरस्त्रियोः
 ॥ कपिलारेणुकायांच शिंशमागौविशेषयोः॥६५॥ पुंडरीकं क
 रिण्यां स्त्रीवर्णभेदे त्रिलिंगकम्॥ नानले वासुदेवे च सुनिभेदे
 च कुकुरे॥६६॥ कंठलो नागराजे स्यात्सास्ना प्रावारयोरपि॥ क
 माच्युत्तरासंगे सलिले तु नपुंसकम्॥६७॥ करालो दंतुरेतुंगे
 भीषणे चाभिधेयवत्॥ ससर्जरसते लेना क्लीबं लृणाकुठेरके ६८

लत्रिः

मेदिनीकोशः

(१८३)

कदले त्रिषु कपालेषु परागेन बांकुरे ॥ कलधनौ कंदली तु मृग
गुल्मप्रभेदयोः ॥ ६९ ॥ कदला कदलोपृथ्वा कदली कदलोपुनः ॥
रंभा वृक्षेऽथ कदलीपताकामृगभेदयोः ॥ ७० ॥ कदलाडिंबिका
यांचशा ल्मलीभूरुहेपिच ॥ कपालोऽस्त्रीशिरोस्त्रिन्मस्या हृदादेः
शकले व्रजे ॥ ७१ ॥ कंठीला तु द्वयोर्द्रोणीप्रभेदे नाक्रमेलके ॥ क
लोलः पुंसि हर्षे स्यात्तु लोलं वैरिणोरपि ॥ ७२ ॥ कामलारोगभेदे
वानानामरुवसंतयोः ॥ कासुके वाच्यलिंगोऽथ कालोलं नरकांतरे
॥ ७३ ॥ नाकुला लेद्रोणकाके विषभेदे तु नस्त्रियाम् ॥ काहला
वाद्यभांडस्य भेदे चाप्सरसांभिदि ॥ ७४ ॥ काहली तु तरुण्यां स्यात्
काहलश्चरणायुधे ॥ शब्दमात्रेपि पुल्लिंगस्त्रिषु शक्ये भूरोरवले ॥
७५ ॥ किट्टालः पुंसिताम्रस्य कलशेलोहगूथके ॥ कीलालं रुधि
रेतोये कुशलः शिक्षिते त्रिषु ॥ ७६ ॥ क्षेमैचस्तु कृते चापि पर्याप्तो
चनपुंसकम् ॥ कुवलं चोत्पले मुक्ताफलेपि बदरीफले ॥ ७७ ॥ कु
ड्मलो मुकुले पुंसिर्न द्वयोर्नरकांतरे ॥ कुटिला तगरे पायां स्त्रीषु
ग्ने वाच्यलिंगकः ॥ ७८ ॥ कुंतलश्च पकेवाले जवे पुंभूम्निना हृति ॥
कुलालः कुकुभे कुंभकारे स्त्रीत्वं जनांतरे ॥ ७९ ॥ कुंभिलः शाल
मीने च चोरे श्लोकार्थे चौरयोः ॥ कुट्टालः स्यात्पुमान्भूमिदारणे पु
गपत्रके ॥ ८० ॥ कुचेलो विद्रुपण्यो स्त्री वाच्यवत्तु कुवाससि ॥ कु
ल्लं शंकुसंकीर्णश्च भेदात्तु तृषानले ॥ ८१ ॥ कुंडलं कर्णभूषायां
पाशेपि वलयेपिच ॥ कांचनद्रुगुडयोः स्त्री केवलः कुहने पुमान् ॥
८२ ॥ नपुंसकं तु निर्णीते वाच्यवत्तु कल्लमयोः ॥ केवलो ज्ञानभे
देऽथ कोमलं मृदुले जले ॥ ८३ ॥ कोहलो वाद्यभेदे स्यात्ताड्यशा
स्त्रप्रवक्तरि ॥ ग्रंथिलस्तु कशीर्द्रोविकंकततरोः पुमान् ॥ ८४ ॥
सग्रंथौ त्रिषु गंधोलीभद्रशाठ्योश्च योषिति ॥ गरलं तृणमूलैश्च
विषे माने नपुंसकम् ॥ ८५ ॥ गोपालो नृपगोपेशो गोकुले सुसलं
हले ॥ गोरिलस्तु पुमान् लोहचूर्णे स्याद्गौरसर्पपे ॥ ८६ ॥ चपलः

पारदेमीनेचोरकेप्रस्तरांतरं॥चपलाकमलाविद्युत्पुंश्चलीपि
 प्यलीपुच॥८७॥नपुंसकंतुशीघ्रेस्याद्वाच्यवत्तरलेचले॥चत्वा
 लोहोमकुंडेस्यात्पुंसिदर्भेपिदृश्यते॥८८॥चंद्रिलःपुंसिवास्तू
 कशाकेभर्गवनापिते॥चंचलाचतडिल्लक्ष्योश्चंचलःकामुके
 निले॥८९॥चूडालातूच्चयांस्त्रीचूडावतिचवाच्यवत्॥छ
 गलंनोलवस्त्रेनाच्छागेस्त्रीहृद्द्वारके॥९०॥जंबालःशैबले
 पंकेजगलोमदनद्रुमे॥भेदकेपिष्टमयेचपुंसिधूर्तेऽभिधेयव
 त्॥९१॥जरिलापिप्यलीमांस्योर्जटायुक्तेतुवाच्यवत्॥जंग
 लंनिर्जनस्थानेत्रिलिंग्यापिशितेस्त्रियाम्॥९२॥जंभलःपुंसिजं
 बीरेबुद्धदेवांतरेपिच॥जंबूलस्तपुमान्जंबूविटपेककचच्छ
 दे॥९३॥जांगलीविषविद्यायांजांगलंजालिनीफले॥जांग
 लीभूकशिब्यांस्त्रीजांगलोनाकपिंजले॥९४॥तरलंचंचले
 पिङ्गेभास्करेपित्रिलिंगकम्॥हारमध्यमणोपुंसियवागसुरयोः
 स्त्रियाम्॥९५॥तंदुलःस्थाहिडंगेचधान्यादिनिकरेपुमान्॥त
 मालस्तिलकेरवङ्गेतापिच्छेवरुणद्रुमे॥९६॥तांबूलीनागवल्यां
 स्त्रीभ्रसुकेतुनपुंसकम्॥तातलोरुजिपाकेचलोहकूटेमनो
 जवे॥९७॥तुमुलःकलिदृक्षेनाक्लीबंतुरणसंकुले॥तंतिलो
 गंडकेपुंसिक्लीबंतुकरणांतरे॥९८॥दुकूलंश्लक्ष्णवस्त्रेस्यात्
 क्षौमेचधवलागवि॥वृषश्चेष्टेपुमान्वाच्यलिंगःशुक्लेचसुंदरे
 ॥९९॥नकुलीकुक्कुटीमांस्योःपशुपांडवयोःपुमान्॥नाकुली
 कुक्कुटाकंदेरास्त्रायांचविकेस्त्रियाम्॥१००॥नाभीलंबक्षणेना
 र्याःकुच्छुगर्भांडयोरपि॥निचूलस्तनिचोलेस्यादिज्जलारव्य
 महीरुहे॥१०१॥निर्मलंस्यात्तुनिर्माल्येचाभ्रकेचनपुंसकम्॥म
 लहानेऽन्यलिंगंचनिस्तलंवर्तुलेचले॥१०२॥निष्कलंतुकलाशू
 न्येनष्टवीर्येचवाच्यवत्॥नैपालीतुनवमालीकुनदीसुवहा
 कच॥१०३॥पललंतिलचूर्णेचपंकेमांसेनपुंसकम्॥नाराक्षसे

लभिः

मेदिनीकोशः

(१८५)

३४॥ पटलं पिटके च परिच्छदे ॥ ४॥ छदि दंघोगतिलके क्लीबं व्रजे
पुनर्नवा ॥ प्रतलं पातालभेदे ततांगुलिकरे पुमान् ॥ ५॥ पटोलं
वस्त्रभेदे नौषधौ ज्योत्स्न्यां लुपोपिति ॥ प्रवालोऽस्त्री किसलये-
वीणादंडे च विदुमे ॥ ६॥ पांचाली पुत्रिका गीत्योः स्त्रियां पुंभूनि
नीरुति ॥ पांशुलः पुंश्चलेशंभोः खट्वांगेरुग्रसतीशुभोः ॥ ७॥ पाक
लं कुष्ठभेषज्येषुं सिस्यात्कुंजरेज्वरे ॥ पाचालं पाचनेनाऽग्नौ वाय
नद्रव्यवातयोः ॥ ८॥ पाटला पाटलोऽस्त्री स्यादस्य पुष्ये पुनर्नना
॥ आशुधान्येषु मान्भवेतरक्तवर्णेपि वाच्यवत् ॥ ९॥ पातालं ना
गलोके स्याद्विवरे वडवानले ॥ पाताली चागुरायां स्थान्नारी पात्र
प्रभेदयोः ॥ १०॥ पिप्पलं सलिले वस्त्रछेदभेदे च नातरौ ॥ निरंशु
के पक्षिभेदे कणायां पिप्पली स्मृता ॥ ११॥ पित्तलोऽमृतके पिप्प्या
दिज्जले जलवायसे ॥ पिंगलो नागभिद्रुचंडांशुपारिपार्श्विके ॥
१२॥ निधिभेदे कपावग्नौ पुंसि स्यात्कपिलेऽन्यवत् ॥ स्त्रियां वैश्यादि
शेषे च करिण्यां कुसुदस्य च ॥ १३॥ पित्तला तोयपिप्पल्यां क्यन्य
वत्पित्तसंयुते ॥ क्लीबंतु तैजसद्रव्ये पिच्छलो विज्जिनेऽन्यवत् ॥
॥ १४॥ स्त्रीपोतिका शिंशपयोः शात्मली सिंधुभेदयोः ॥ पुट्टलः
सुंदराकारे त्रिषु पुंस्यात्प्रभेदयोः ॥ १५॥ पेशलो रुचिरे दक्षे फेनि
लोऽरिष्टपादपे ॥ नासफेने त्रिषु क्लीबं कोलीमदनयोः फले ॥ १६॥
बहुला नीलिकायां स्यादेल्पायां गवियोपिति ॥ कृतिकासु स्त्रियां भू-
मि विहाय सितपुंसकम् ॥ १७॥ पुंस्यग्नौ कृष्णपक्षे च वाच्यवत्या
ज्यकृष्णयोः ॥ बरला बारला चापि गंधोली हंसकांतयोः ॥ १८॥
वार्दलं दुर्दिने मेलानं दयां वार्दलः स्मृतः ॥ मंगला सितदूर्वाया
मुषायां पुंसि भूमिजे ॥ १९॥ नपुंसकं तु कल्याणे सर्वार्थरक्षणेपि
च ॥ मंडलं परिधौ कोठे देशो द्वादशराजस्तु ॥ २०॥ क्लीबेऽथ निवहे-
विंभे त्रिषु पुंसितु कुकुरे ॥ मंजुलं त्रिषु मंजोनाजलरं कौनपुंसफ
म् ॥ २१॥ जलांचले निकुंजे च महिला फलिनी स्त्रियोः ॥ मातुलो

ग्रीहिभिन्मातृभ्रात्रोश्चमदनदुमे॥२२॥ धुस्तूरे माचलो बंदिचोरे
 चया हरोगयोः॥ सुसलं स्यादयो ग्रेतुपुंनपुंसकयोः स्त्रियाम्॥२३
 ॥ तालमूल्यामारबुपर्णीगुहगोधिकयोरपि॥ मृणालं नलदेकी
 बंस्त्रीनपुंसकयोर्विसे॥२४॥ मीरवलाखडुबंधे स्यात्कांचीशैलनि
 तंबयोः॥ यमलं युगले क्लीबे यमलीचोदिका द्वये॥२५॥ रसाला
 रसना हूर्वा विदारी मार्जितासुच॥ रसालं सिल्हके बोले रसाल-
 श्वेक्षुचूतयोः॥२६॥ रामिलोरमणे कामे लांगुलं पुच्छशेफसोः॥
 लांगली तोयपिप्पल्यां क्लीबंतुकुसुमांतरे॥२७॥ गोदारपोत्तरा
 जगृहदारुविशेषयोः॥ लोहलः शृंगवलाचार्येऽव्यक्तवाजिनिचत्रि
 पु॥२८॥ वंजुलः पुंसितिनिशेवेतसाशो कयोरपि॥ वंढालो युद्धमे
 देचनोकायांचरवनित्रके॥२९॥ वातूलः पुंसियात्यायां वाच्यवन्मा
 रुतासहे॥ वामिलो दांभिके वामे त्रिषु स्याद्द्विमलास्त्रियाम्॥३०॥
 शातलायां शुबोभेदे निर्मले त्रिभिधेयवत्॥ विपुलः पृथुले गाधे
 मेरुपश्चिमभूधरे॥३१॥ विदुलस्तुमानंबुवेतसेवेतसेपिच॥
 विडालो नेत्रपिंडे स्याद्दृषदंशकके पुमान्॥३२॥ विशालातिंद्र
 वाकण्या मुज्जयिन्यांतुयोपिति॥ मृगपक्षिभिदोः पुंसिपृथुले त्रि
 भिधेयवत्॥३३॥ वृषलो गृजने शूद्रे चंद्रयुते च राजनि॥ शकलं
 तनिरवंडे स्याद्वागवस्तुनि वल्कले॥३४॥ शंबलोऽस्त्रीसंबलव
 त्कलपाथेयमत्सरे॥ शयालुः स्यादजगरे निद्राशीले च कुकुरे॥
 ३५॥ श्रद्धालुर्दोहदिन्यां स्त्रीश्रद्धायुक्ते तु वाच्यवत्॥ श्यामलः
 पिप्पले कृष्णो शार्दूलो राक्षसांतरे॥३६॥ व्याघ्रे च पशुभेदे च सत्त
 मेतूत्तरस्थितः॥ शाल्मलिस्तरुभेदे स्याद्दीपभेदेपि च द्वयोः॥
 ३७॥ श्रीफलः पुंसिमातूरे धात्रीनीलिकयोः स्त्रियाम्॥ शीवलं
 स्याच्च शैवालं शैले ये च नपुंसकम्॥३८॥ शीतलं पुष्पकाशीशै
 लजे मलयोद्भवे॥ पुमानासनपण्यं स्याच्छिरे वाच्यलिंगकम्॥
 ३९॥ शृंगालो वंचके द्वैत्यभेदे नाडमरे स्त्रियाम्॥ शृंगवलापुंसक

लत्रिः

मैदिनीकोशः

(१८७)

दीवस्त्रबंधेचनिगडेविषु॥४०॥शैवलंपद्मकाष्ठेस्याच्छेवालपि
पुमानयम्॥शौक्लःशक्रमांसस्यपणकेपिशिताशिनि॥४१॥षं
डालीतैलमानेचसरसीकासुकस्त्रियोः॥सरलःपद्मकाष्ठेनाऽथो
दारावक्रयोस्त्रिषु॥४२॥संकुलंविषुविस्पष्टवाचिव्यासेऽथसस
ला॥वनमालीचर्मकषागुंजासुपाटलोस्त्रियाम्॥४३॥संधिला
तुस्रुंगायांनदीमंदिरयोःस्त्रियाम्॥सिधालामत्स्यविकृतौवाच्य
वत्तुक्लिप्तिनि॥४४॥सुबेलःप्रणतेशांतेविषुनापर्वतांतरे॥सू
तलोद्दालिकाबंधनागलोकप्रभेदयोः॥४५॥हिंगुलोवर्णकद्रव्ये
नाभंदास्यातुहिंगुली॥हेमलःस्वर्णकारेस्यात्ककलासेशिलां
तरे॥४६॥
॥लचतुः॥ ॥अक्षमालाऽक्षसू
त्रेस्यादरुंधत्यामपिस्त्रियाम्॥अंकपालीपरीरंभेधात्रीवेदिकयोः
स्त्रियाम्॥४७॥अथाऽतिबलःप्रबलेविषुस्त्रीतौषधीभिदि॥उदु
रवलंगुगुलोस्यादुल्लरवलेपिनद्वयोः॥४८॥एकाष्टीलावनतिक्रि
कौषधौपुंसिबकपुष्पे॥कलकलउक्तःकोलाहलेतथासर्जनीयो
से॥४९॥अथकर्मफलंकर्मरंगकर्मविपाकयोः॥कंदरालःपुमा
नार्दभांडेप्लक्षतरावपि॥५०॥कमंडलुःस्यात्करकेनस्त्रीनाप्लक्षपा
दपे॥कुतूहलंकोतुकेस्यात्प्रशस्तोपिचदृश्यते॥५१॥खतमाल
स्तपुल्लिङ्गोद्धूमेपिचबलाहके॥गंडशैलो ललाटेस्याच्छूतस्थूलो
पलेगिरे॥५२॥गंधफल्यपिगुंदायांचंपकस्यचकोरके॥चक्रवा
लोऽदिभेदेस्याच्चक्रवालंतुमंडले॥५३॥जलोजलंस्वतोषारिनि
र्गमेशैवलेपिच॥बलामलंमरुबकेदमनेपिनपुंसकम्॥५४॥
ध्वनिनालातुवीणायांबेणुकाहलयोरपि॥स्यात्परिमलोऽति
मदीतिमनोहरगंधयोश्चापि॥५५॥सुरतोपमर्दधिकसच्छरीररा
गादिसौरभेपुंसि॥अथपोटगलःपुंसिनलेचकाशमत्स्ययोः॥
५६॥भवेद्दुहफलोनीपेनाऽमलक्यातुयोषिति॥भस्मतूलंआ
मकूटेपांशुवर्षेहिमेपिच॥५७॥भद्रकालीतुगंधोल्यांकात्याय

न्यासपिस्त्रियाम् ॥ महाकालो महादेवे किंपाके प्रथमांतरे ॥ ५८ ॥ भवेत्पुंशु कलौ मत्ते भेदो वाच्यस्तथाविना ॥ महाबलं सीसकेति बलायां स्त्री बलोत्कटे ॥ ५९ ॥ त्रिलिंगं मणिमाला तु हारे दंतक्षतांतरे ॥ महानीलो भृंगराजे मणिनागविशेषयोः ॥ ६० ॥ मुक्ता फले तु कर्पूरे मौक्तिके लवली फले ॥ स्यान्मृत्फला कदल्यां महाकाल फले पुमान् ॥ ६१ ॥ भवेद्यवफलो वेणो मांसी कुटजयोरपि ॥ रजस्वला पुष्पवत्यां स्त्रियां स्यात्सौरभं पुमान् ॥ ६२ ॥ वातकेलिः कलालापे प्रदुंदंतक्षते पुमान् ॥ अथ वायुफलं शक्रकार्मुके करके पिच ॥ ६३ ॥ भवेद्विचकिलो मल्लीप्रभेदे मदने पुमान् ॥ बृहन्नला गुडा केशे महापोदगले पुमान् ॥ ६४ ॥ सदा फलः स्कंधफले नारिकेलं पुदुंबरे ॥ सिनीवाली तु हृष्टं दुकलामा दुर्गयो स्त्रियाम् ॥ ६५ ॥ अथ सौवर्चलं सर्जक्षारे चलवणांतरे ॥ हस्तिमूलो भ्रमांतं गेशं खनागे विनायके ॥ ६६ ॥ हरितालं धातुमे देस्त्री दूर्वाका शारे खयोः ॥ हला हलो ब्रह्मसर्पे अंजनायां विषे स्त्रियाम् ॥ ६७ ॥

॥ लपंच ॥

आसृती बल आख्यातः कन्यापालक यज्वनोः ॥ उदंडपालः पुंसि स्यात्सर्वमत्स्यप्रभेदयोः ॥ ६८ ॥ एककुंडल आख्यातो बलभेदे धनाधिपे ॥ कृपीटपाल उद्दिष्टः केलितात ससुद्रयोः ॥ ६९ ॥ स्यात्पांडुकं बलः श्वेतप्रावारग्रावभेदयोः ॥ भवेत्स्फुरत ताली तु हृत्तिकायां शिरः स्त्रिजि ॥ ७० ॥

॥ इति लांतवर्गः ॥

२०२३॥

॥ वैकम् ॥

॥ वः सांत्वने च वाते च वरुणे च नि

गद्यते ॥ वंप्रचेतसि जानीयादि वार्धे च तदव्ययम् ॥ १ ॥ स्वः स्यात्पुं स्यात्पुं निजातो विद्यात्पीये धने स्त्रियाम् ॥ २ ॥ वद्विः ॥

अविर्नाथैरवौ मेघे शैले मूषिकं बले ॥ ३ ॥ अभ्वः पुंजातिभेदे च तुरगे च पुमानयम् ॥ उर्ध्वं स्यादुच्छ्रितं तु गोचो परिष्ठादपि स्मृतम् ॥ ४ ॥ क्षवः क्षते राजिकायां कविर्वल्मीकिश्चक्रयोः ॥ सूरौ काव्यपुं स्ते पुंसि खलीने स्यात्तु योषिति ॥ ५ ॥ कण्वं पापे सुनौ पुंसि किण्वं वी

वदि.

मैदिनी कोशः

(१०९)

जेचशीधुनः॥ पापेक्कीबंनपुंसकेशंदेऽन्यवदविक्रमे॥५॥ स्यात्तुग्री
वाकंधरायांतच्छिरायांचयोषिति॥ चावीतुशोभनाबुद्धोज्योत्स्ना
धनदभार्ययोः॥६॥ छविःशोभारुचोर्योषिज्जबो वंगवनित्रिषु॥ पुंदिं
गस्तुभवेद्देगेचोडुपुण्येजवास्मृता॥७॥ जीवः प्राणिनिवृत्तौचवृक्ष
मेदेष्टहस्यतौ॥ जीवाजीवंतिकामौवीषचाशितमूमिषु॥८॥
नस्त्रातुजीवितेतत्त्वंस्वरूपेपरमात्मनि॥ स्याद्विलंबितमृत्येचद्रवः
प्राद्रवनर्मणोः॥९॥ रसेपिचददावौतुवनचनौवनेषुभौ॥ हंहर
हस्यकलहेतथामिधुनयुग्मयोः॥१०॥ दावीदारुहरिद्रायांतथागो
जिह्विकोषधौ॥ द्यौःस्त्रीस्वर्गचगमनेदिवंक्लीबंतयोःस्मृतम्॥११॥
देवोमेघेस्तरासिस्थान्नपुंसकमिंद्रिये॥ देवीकृताभिषेकायांते
जनीपृक्कृयीरपि॥१२॥ धवःपुमान्धवेधूर्तेपत्योवृक्षांतरेपिच॥ ध्रु
वःशंकौहरेविष्णोवदेचोत्तानपादजे॥१३॥ वस्त्रयोगभिदोःपुंसि-
क्लीबंनिश्चिततर्कयोः॥ स्त्रीमूर्धादयोःशालपण्यांगीतिस्तुक्कभेदयो
स्त्रिषु॥१४॥ संततेशाश्वतेचाथनवनव्येपुमान्स्मृतौ॥ नीवीपरि
पणेस्त्रीणांकटीवसनबंधने॥१५॥ पर्कपरिणतेपिस्थाहिनाशाऽ
भिसुरवेत्रिषु॥ पूवःस्यात्पुवनेभेकेभकेऽचौश्चपचेपपौ॥१६॥ जल
काकेचकुलकेप्रवणेपर्कटीद्रुमे॥ कारंडवारव्यविहगेशब्देप्रविगा
तौपुमान्॥१७॥ केवर्त्तिसुस्तकेगंधतृणेपिस्थान्नपुंसकम्॥ वाक्
कक्षांतरेचक्रोपांतेपर्कगणेपिच॥१८॥ प्राध्वंतुप्रणतेचातिहूर
वर्त्तनिबंधने॥ पृथ्वीभूमौमहत्यांचत्वक्पत्र्यांकुण्याजीरके॥१९॥
भवःक्षेमेशसंसारेसत्तायांप्राप्तिजन्यनोः॥ भावःसत्तास्वभावाभि
प्रायचेष्टास्त्रजन्मस्तु॥२०॥ क्रियातीलापदार्थेषुविभूतिषुधजंतुषु
॥ रत्यादौचाथरेवास्यान्नीत्यांरत्यांनदीभिदि॥२१॥ लवो लेशोविना
शेचछेदनेरामनंदने॥ लङ्काकरंजसौदेस्यात्कलेषाद्येवगांतरे॥
२२॥ लक्ष्मीलाघवयुक्तायांभेदेस्यंदनस्यच॥ विष्वात्वतिविषा
योस्त्रीजगतिस्थान्नपुंसकम्॥२३॥ ननाशंक्यापुंसिदेवप्रभेदेष्ट

तिलेभिषु॥ बिल्वं फलेश्चा फलेना शवः स्यात्कुणपेषुमान्॥ २४॥ न
 पुंसकं तु पानीयेशिवभूर्जं नृपेषुमान्॥ शिवो मोक्षमहादेवैकील
 कग्रहयोगयोः॥ २५॥ बालुके गुणुलौ वेदे पुंडलीकद्रुमे पुमान्॥ सु
 खक्षेमजले क्लीबं शिवासाढामलोषधौ॥ २६॥ अभयामलकीगौरी
 फेरुसकृत्फलासुच॥ शिवस्तु भूर्जपत्रे स्यात्तथोदारमहीपतौ॥ २७
 शतत्वं ताम्रेयज्ञकर्मण्याचारे जलसन्निधौ॥ सत्त्वं गुणेषि शाचादौ
 वलेद्रव्यस्वभावयोः॥ २८॥ आत्मत्वे व्यवसायास्तु चित्तेश्च स्त्रीतु जंतु
 पु॥ सद्यो यज्ञे च संधाने सांत्वं दाक्षिण्यसामनोः॥ २९॥ रूक्वा हयोर्होम
 पात्रेशलकीमूर्चयोः स्त्रियाम्॥ हव आज्ञाधराब्जाने हस्वो न्य क
 रवर्चयोः स्त्रिषु॥ ३०॥ ॥ चत्रि॥ ॥ अक्षीवं च शिरे
 शिग्रो नाम तेषु नरन्यवत्॥ अभावो मरणे सत्त्वे आहयो बुद्धय-
 ज्ञयोः॥ ३१॥ आर्तवं स्त्रीरजे पुष्पे क्लीबं स्यादृतुजं त्रिषु॥ आश्रयं
 गीकृतौ क्लेशे नान्यवद्वचनस्थिते॥ ३२॥ उद्भवो यादवभिदिमहे
 चकतुपावके॥ उत्सवो महउत्सेके इच्छाप्रसवकोपयोः॥ ३३॥ का
 रवी मधुरादीप्यत्वक्पत्रा कृष्णाजीरके॥ कितवस्तु पुमान्मत्ते वंच
 के कनकाहये॥ ३४॥ केशवोऽजे च पुन्नागे पुंसिकेशवति त्रिषु॥ कै
 तवं तु छले धूते कैरवः कितवैरिपौ॥ ३५॥ नपुंसकं च कुसुदेवं द्विका
 यांतु कैरवी॥ गांडीवो गांडिवश्चाऽस्त्री कार्मुकेऽर्जुन कार्मुके॥ ३६॥
 ॥ गालवस्तु मुनौ लोघे तांडवोऽस्त्री तृणांतरे॥ भवेदुदतचत्ये च
 त्रिदिवा सरिदंतरे॥ ३७॥ पुंसि स्वर्गे दीदिविर्नाधिषणोऽन्नेतदस्त्रि
 याम्॥ निष्पावः शूर्पपवने राजमेषे कडंगके॥ ३८॥ पवने शिंबिका
 यां नानिर्विकल्पेऽत्यलिंगकः॥ निह्वयः पुंसि निहृतावविश्वासा
 पलापयोः॥ ३९॥ पल्लवोऽस्त्री किसलये विहपे विस्तरे वने॥ शृंगा
 रेऽलक्तरागे स्त्री प्रभावः शान्ति तेजसोः॥ ४०॥ पंचत्वं पंचानां भावे
 प्राणानामत्यये पिच॥ प्रभवो जन्ममूले स्याज्जन्महेतो पराक्रमे॥
 ४१॥ ज्ञानस्य चादिमस्थाने प्रसवो गर्भमोचने॥ उत्पादे स्यादपत्ये-

वचतुः

मेदिनीकोशः

(१११)

पिफलेचकुसुमेपिच॥४२॥प्रसेवःपुंसिवीणांगेस्यूतेचपार्थिवोनृपे
पार्थिवीतुसीतायांपृथिव्याविकृतौत्रिषु॥४३॥पुंगवःस्याद्वलीवर्दे
प्रभेदेष्वेषधस्यच॥उत्तरस्थःपुनःश्रेष्ठेफेरवोजंबुकेस्तपे॥४४॥बल्ल
वःसूपकारेस्यात्सीमसेनेचगोदुहि॥बांधवोबंधुस्तद्वदोभार्गवो
गजधन्विनोः॥४५॥शक्रेपरशक्रामेचभार्गवीपार्वतीश्रियोः॥दूर्वा
यांभैरवःपुंसिशंकरेसीपणेत्रिषु॥४६॥माधवोऽजेमघौसद्येमाध
वेनास्त्रियांमिसौ॥मधुशर्करावासंतिकुट्टनीमदिरास्तुच॥४७॥गोम
हिष्यादिसंपत्तौयादवःपुंसिकेशवे॥राजीवैनलिनेनातुभेदेहरि
णमीनयोः॥४८॥राघवोव्येर्महामीनभेदेचरसुवंशजे॥रौरवोन
रकेघोरेवडुवाद्विजयोषिति॥४९॥अश्वयांकुंमदास्यांचनारीजात्यं
तरेपिच॥वाडुवंकरणेस्त्रीणांघोटकौघेनपुंसकम्॥५०॥पाताले
नस्त्रियांपुंसिग्राह्याणवडवानले॥विभवोरैमोक्षैश्वर्येविद्रवोविद्रु
तौधियि॥५१॥विभावःस्यात्परिचयेरसस्योद्दीपनादिषु॥शात्रवंभा
वसंहृत्योःशत्रूणांशात्रवोद्विषि॥५२॥षाडुवोनागरसयोःसचिवो
मंत्रिचेटयोः॥सहायेसंभवोहेतावुत्पत्तौमेलकेपिच॥५३॥आधारा
नतिरिक्तत्वेप्याधेयस्यनिमद्यते॥सूग्रीवोवासुदेवस्यहयेशारवा
मृगेश्वरे॥५४॥सूषवीकारवेल्लेस्यात्कृष्णजीरकजीरयोः॥सैंध
वोऽस्त्रीमाणिमंथेनाश्वेसिंधुभवेत्रिषु॥५५॥

॥वचतुः

॥अनुभावःप्रभावेस्यान्निश्वयेभावबोधके॥भवे
दभिषवःस्नानेमद्यसंधानयज्ञयोः॥५६॥अपन्हवस्तपुल्लिंगः
स्मृतःस्नेहापलापयोः॥आदीनवःपुमान्दोषेपरिक्लिष्टदुरंतयोः
॥५७॥उपप्लवःसैंहिकेयेविद्रुवोत्पातयोरपि॥कुशीलवस्तवा
स्त्रीकौनटयाचकयोरपि॥५८॥जलबिल्वःकर्कटेस्यात्यंचांगेज
लचत्वरे॥जीवंजीवश्वकोरेस्यादुममेदेपिपुंस्ययम्॥५९॥धामा
र्गवस्तपुंसिस्थादपामार्गेचघोषके॥पारिप्लवश्चाकुलेस्याच्च
लेचपराभवः॥६०॥तिरस्कारेविनाशेचपुंसिपारशवःपुमान्॥

परस्त्रीतनयेशस्त्रेहिजाच्छासतेपिच॥६१॥पुटग्रीवस्तपुहिंगो
गर्गरीताम्रकुंभयोः॥बलदेवोबलेवातेनायमायोबधोस्त्रियाम्॥६२॥
रंतिद्वैतस्तनूपतेर्मेदेचगरुडध्वजे॥रोहिताश्वत्थिचभानोहरिश्रंद
नृपात्मजे॥६३॥अथशीतशिवंकीबंशैलेयमणिमंथयोः॥पुंसिस
क्तुफलादृक्षेतथामधुरिकौषधौ॥६४॥सहदेवाबलादंढोत्पलयोः
शारिषौषधौ॥सहदेवीतुसर्पाक्ष्यांपुंसिस्यात्पांडवेपुनः॥६५॥

पुपंच॥ आशितंभन्नमन्नाद्येत्सावप्याशितंभवा॥

॥इतिवांतवर्गः॥ ॥शहिः॥ ॥अंशः॥

प्रमाकिरणयोर्नाशौतृष्णादिशोःस्त्रियाम्॥आश्रुर्धान्यांतरेशोघ्ने
पीशांलांगलदंडके॥१॥ईशःप्रभोमहादेवेकाशीवाराणसीपुरे॥
मस्त्रियांतृणभेदेस्यात्कीशोदिगंबरेकपौ॥२॥कुशीफालेकुशार
कुशांश्रिपुपापिष्ठमत्तयोः॥योक्तरामस्ततद्दीपेनादर्भेऽस्त्रीकुशंज
लै॥३॥केशःस्यात्पुंसिवरुणेन्हीवरेकुंतलेपिच॥केशोदुःखेपिको
प्रेपिच्यवसायेपिदृश्यते॥४॥कोशोस्त्रीकुञ्जलेपात्रेदिव्येखदुग्
पिधानके॥जातिकोशेर्थसंघातेपेश्यांशब्दादिसंग्रहे॥५॥दर्शस्तुस्या
द्वयायास्यायागमेदावलोकने॥दंशःकीटविशेषेचवर्मदंशनयोः
प्रमान्॥६॥दशावस्थादोषचर्त्योर्वस्त्रांतेभूम्नियोषिति॥दृक्स्त्रि
मांदर्शनेनेत्रेबुद्धौचक्षिषुवीक्षके॥७॥नाशःपलायनेपिस्यान्निध
नानुपलंभयोः॥निशाद्वारुहरिद्रुयांस्यास्त्रियामाहरिद्रयोः॥८॥
पशुर्भृगादिदेवाजेनाऽव्ययंपशुदर्शने॥पाशःकेशादिपूर्वस्या
त्तत्संघेकर्णपूर्वकः॥९॥सकर्णोचस्वसामर्थ्यान्पृगपक्ष्यादिवंधने
॥पांशुर्भूलोचसस्यार्थेचिरसंचितगोमये॥१०॥पेशीसपक्षकलि
केमांस्यांखद्वपिधानके॥मांसपिंड्यामंडभेदेराशिर्मेधादिपुंज-
योः॥११॥पुंसिवंशःकुत्रेवेणोपृष्ठावयववर्गयोः॥वशाचंध्यास्त
क्तयोपास्त्रीगवीकरणीषुच॥१२॥विषाचत्तेह्रीवमायत्तत्वेवेच्छा
प्रसुत्वयोः॥विट्पुंसिमनुजेवैश्येवेशोवेश्यागृहेगृहे॥१३॥

नेपथ्ये च शशो बोले लोभं नृपशमे दयोः ॥ स्पृशो रुजायां दाने च स्पृ
 शने स्पृशं केपि च ॥ १४ ॥ स्पृशः स्यात्संपराये च प्रणिधावपि पुंस्ययम्
 ॥ ॥ शत्रिः ॥ ॥ आदर्शो दर्पणे दीकाप्रतिपुस्तकयो
 रपि ॥ १५ ॥ उड्डीशो ग्रंथभेदे स्यादुड्डीशश्चंद्रिकापतौ ॥ उपोशुजप
 मेदे स्यादुपोशुविजनेऽव्ययम् ॥ १६ ॥ कपिशस्त्रिषु श्यावे स्त्रीमाध
 व्यांसि ल्हकं पुमान् ॥ कर्कशः काशमर्देक्षकां पित्येष्टयसौ पुमान्
 ॥ १७ ॥ त्रिषु साहसिके कूरे दृढामस्तृणानिर्दये ॥ कीनाशः कर्षकश्च
 द्रोपां शुधातिषु वाच्य चत् ॥ १८ ॥ यमेनाकुलिशो नस्त्री दंभोलो ना
 द्भवांतरे ॥ गिरीशोऽद्रिपतौ वाचस्पतिशंकरयोः पुमान् ॥ १९ ॥ तुंगी
 शस्तपुमानो गीवल्लभे हिमदीधितौ ॥ दुःस्पृशो धन्वयासेनाकंठका
 र्योस्त्रियां त्रिषु ॥ २० ॥ खरस्पर्शेऽथ निस्त्रिंशः खड्गेनानिर्दये त्रिषु ॥
 निर्वेशस्तपुमान् श्रीकेवेतने मूर्च्छनेपि च ॥ २१ ॥ निवेशः पुंसि विन्या
 से शिविरोद्वाहयोरपि ॥ निर्देशः शासनेपि स्यात्कथनोपांतयोरपि
 ॥ २२ ॥ नीकाशो निश्चये तुल्ये पलाशं कृदने मतम् ॥ शरीकिंशक
 रक्षः सपुंसि स्यादूरिते त्रिषु ॥ २३ ॥ प्रकाशस्तस्फुटे दद्यातः प्रहासा
 तपयोरपि ॥ प्रदेशो देशमात्रे स्यात्तर्जन्यं कुष्ठसम्मिते ॥ २४ ॥ भित्ता
 वपि च पिंगाशी नीलिकायां नपुंसकम् ॥ जात्यस्वर्णे पुमान् पृथ्वीपते
 मत्स्यांतरेपि च ॥ २५ ॥ बालिशश्च शिशो मूर्खे भूकेशः शैबले वटे ॥
 भूकेश्य बलुजेपि स्याद्धोमशो मुनिमेषयोः ॥ २६ ॥ लोमान्विते स्त्रि
 यां फाकजं यासां सीवचास्तु च ॥ भूकशिं विमहाभेदा काशीशो शाकि
 नीभिदि ॥ २७ ॥ विवशस्त्रिषु वरयात्सारिष्टदुष्टधियोरपि ॥ विक्राशः
 पुंसि विजने प्रकाशो सदृशं समे ॥ २८ ॥ उचिते चाऽथ संवेशः स्वाप-
 स्त्रीरतबंधयोः ॥ स्वरवाशो वरुणराजतिनिशो स्वरभोजने ॥ २९ ॥
 हताशो निर्दये चाशारहिते पिशनेपि च ॥ ॥ शचतुः
 ॥ ॥ अपदेशः पुमांश्चक्षुषे निमित्तव्याजयोरपि ॥ ३० ॥ अ-
 पभ्रंशस्तपतने भाषाभेदा पशब्दयोः ॥ अनाश्रयासः पुमान्वन्हो

त्रिषु चाश्रयमाशके ॥ ३१ ॥ उपस्पृशः स्पर्शमात्रे स्नानाच्च मनयोरपि
 ॥ उपदंशोचिदंशोचमेन्द्रो गान्तरेपि च ॥ ३२ ॥ क्रूरं हृक्पिशने वाच्य
 लिंगः पुंसि शनैश्चरे ॥ रवेण्डपश्रुः पश्रुः रामेशंकरे चूर्णलेपिनि ॥ ३३ ॥
 खंडामलकभैषज्ये सिंहकातनयेपिना ॥ जीवितेशोयमेपुंसि त्रिषु
 स्याज्जीवितेश्वरे ॥ ३४ ॥ नागपाशः पुमान्क्रीणां करणे वरुणायुधे ॥
 पंचदशी त्वमावास्यायोर्णमास्योश्च योषिति ॥ ३५ ॥ प्रतिष्कशः सहा
 ये स्याद्द्वार्ता हस्पुरोगयोः ॥ परिवेशो वेष्टने स्यात्परिधानेपि पुंस्यय
 म् ॥ ३६ ॥ पादपाशीर्यदुकायां श्रृंखलायामपि स्त्रियाम् ॥ पुरोडाशो
 हविर्भेदे च मस्यापि ष्टकस्य च ॥ ३७ ॥ हुतशेषे च भूमिस्पृक् पुंसिमा
 नवचैश्च योः ॥ इति शांतवर्गः ॥ ॥ षेकं ॥ ॥

षः कचे पुंसि बिभ्रंश्च श्रेष्ठे स्यादभिधेयवत् ॥ क्षः संबर्त्तेराक्षसे च नर
 सिंहे च विद्युति ॥ १ ॥ क्षेत्रे नाशे क्षेत्रपाले क्षिर्निवासे गतौ क्षये ॥ ॥

षट् ॥ ॥ अक्षौ ज्ञातार्थशकदव्यवहारेषु पाशके ॥ २ ॥ रुद्रा
 क्षेन्द्राक्षयोः सर्पे बिभ्रतकतरावपि ॥ चक्रे कर्षे पुमान्क्रीबंतुत्ये सौव
 र्चलेन्द्रिये ॥ ३ ॥ उषाबाणस्ताराच्योरुषः कामिनिगुणुलौ ॥ रात्रिशो
 षे उषायांतु केचिदाहुस्तदव्ययम् ॥ ४ ॥ ऊषः क्षारमृदि प्रोक्तं प्रभा
 तेपि पुमानयम् ॥ तत्संध्यायांचरं ध्रेचचंदनादौ श्रवोबिले ॥ ५ ॥ ऋषि
 र्वेदेवसिष्ठादौ दीधितौ च पुमानयम् ॥ ऋक्षः पर्वतभेदे स्याद्भूके
 शोणके पुमान् ॥ ६ ॥ कृतवेधनेऽन्यलिंगेन क्षत्रेषु न्नपुंसकम् ॥ क-
 क्षा स्यादंतरीयस्य पश्चादंचलपल्लवे ॥ ७ ॥ स्पर्धापदेनादोर्मूले क
 ष्टवीरुच्छेषेषु च ॥ कर्षो नाकर्षणे मानप्रभेदे पुन्नपुंसकम् ॥ ८ ॥ क
 र्षूः पुमान्करीषाग्नेस्त्रियांकुल्येष्टिरवातयोः ॥ काक्षीतुषरिकायां
 च सौराष्ट्रमृद्यपि स्त्रियाम् ॥ ९ ॥ कोषोऽस्त्रीकुड्मले पात्रे दिव्येरवद्
 पिधानके ॥ जातिकोशोऽर्थसंघातेपेयशाब्दादिसंग्रहे ॥ १० ॥ घोष
 आभीरपल्यां स्याद्गोपालध्वनिघोषके ॥ कंस्थे चांबुदनादेनाघोषा
 मधुरिकोषधौ ॥ ११ ॥ चोक्षोगीते शूचौ दक्षेतथाऽभीक्ष्णमनोज्ञ

षष्टिः

मेदिनीकोशः

(१९५)

योः॥ श्रृणानागबलायां स्त्री तापमत्स्यादवीपुमा॥१२॥ नर्षो लिप्सो
दन्ययोस्तिट्कांतौ वाचिरुचौ स्त्रियाम्॥ तुषो धान्यत्वमक्षद्वोस्तृषा
लिप्सातृषोः स्त्रियाम्॥१३॥ तृट् लिप्साया सुदन्यायां स्मरपुत्र्यामपि
स्त्रियाम्॥ दक्षस्त्रिषुपदौ पुंसिताम्रे चूडे प्रजापतौ॥१४॥ मुनिभेदे
हरद्वेदुमभेदे स्त्रियां भुवि॥ दोषः स्यादृषणे पापे दोषारात्रौ भुजेपि
च॥१५॥ ध्वां क्षोमत्स्यात्तृगोकाके तर्कादेभिर्क्षकेपि च॥ ध्वां क्षीककु
लिकायां स्यान्व्युक्षं कात्स्नेतृणेपि च॥१६॥ क्लीबेऽथ पुंसि महिषे निहंष्ट
पुनरन्यवत्॥ पुक्षोजदीगर्दभांड द्वीपभित्तुंजराभ्यने॥१७॥ पक्षोमा
साहिकेयार्थगृहे साध्यविरोधयोः॥ केशादेः परतो वृंदे बले सखिस
हाययोः॥१८॥ तुल्लीरंध्रे पतत्रे च राजकुंजरपार्श्वयोः॥ प्रेक्षानृत्ये
क्षणे बुद्धौ प्रेषः कुशे च मर्दने॥१९॥ उन्माने प्रेषणे यो यो मासे तत्पूर्ण
मानिथो॥ स्त्रियां भिक्षाभृतौ याज्यासे वा भिक्षितवस्तुषु॥२०॥ माघो
ब्रीह्यंतरे मूर्खे मानत्वदोषभेदयोः॥ मिषं व्याजे स्पर्धने नामे घोराश्वं
तरेस्तमे॥२१॥ भेषज्यभिदिमोक्षस्तुक्तिपादलिमोचने॥ यक्षो गु
ह्यकमात्रे च गुह्यकाधीश्वरेपि च॥२२॥ रक्षाजतुरक्षणयोरुक्षस्त
प्रेम्ययचिकुणे॥ लक्षानपुंसिसंख्यायां क्लीबं व्याजशरव्ययोः॥२३॥
वर्षोऽस्त्रीभारतादोचजंबूद्वीपाद्दृष्टिषु॥ प्रासृट्काले स्त्रियां भू
स्त्रिविट् स्त्रीव्यापनविष्टयोः॥२४॥ विषंतुगरलेतोयेऽतिविषायांच
योषिति॥ वृषोधर्मे बलीवर्दे भृंग्यां पुंराशिभेदयोः॥२५॥ श्रेष्ठे स्यादु
त्तरस्थश्च व्यासमूषिकशकले॥ तथा वास्तुस्थानभेदे पुमाने वप्रकी
र्तितः॥२६॥ वृषा मूषिकपण्योचयतीनामासने वृषी॥ व्योषे स्या
त्रिकटुद्रव्ये करिभेदे पुमानयम्॥२७॥ शूषिः शोषे बिले स्त्री स्यात्
क्षेपः संकर्षणे वधे॥ अनंतेनाप्रसादेन स्वनिर्माल्यार्पणे स्त्रियाम्
॥२८॥ उपयुक्ते तरेन स्त्री शोषो यस्मिन् शोषणे॥ ॥ष
त्रिः॥ ॥अध्यक्षोऽधिकृते पुंसि स्यात्प्रत्यक्षेऽभिधेयव
त्॥२९॥ अभीषुः मग्नहेरश्वो नाकर्षो द्यूतदंडिये॥ पाशकेशारिफ

लके को दंडाभ्यासवस्तुनि॥ ३०॥ आकर्षणेपिपुंसि स्यादामिषं पुन-
 पुंसकम्॥ भोग्यवस्तुनिसंभोगे प्युक्तो चेपल लेपिच॥ ३१॥ उष्णी-
 षं तु शिरो वंष्टे किरीटे लक्षणांतरे॥ उत्प्रेक्षानवधानेपिका व्यालं क-
 रणांतरे॥ ३२॥ कल्पा षं किल्विषे क्लीबं पुंसि स्यान्नरकांतरे॥ कल्पा-
 षो या तु धाने च रुष्णा पांडव रुष्णा योः॥ ३३॥ कलुषं त्वाविलेपापेकि-
 ल्विषं पाप रोगयोः॥ अपराधेपि कुल्पा षं कांजिके याव के पुमान्॥ ३४॥
 गंडुषो मूरवपूतीभिषु कुरमस्तो न्यते॥ गवाक्षी शक्रवारुण्यां ग-
 वाक्षी जाल के कपो॥ ३५॥ गोरक्षो नागरं गे स्याद्गवांच परिरक्षके॥
 जिगीषा जेतुमिच्छायां व्यवसायप्रकर्षयोः॥ ३६॥ तवीषी शक्रकन्या-
 यां पुंसि स्वर्गे महोदधौ॥ तावीषी चंद्रकन्यायां नास्वर्गो बुधिकांचने
 ॥ ३७॥ नहुषो नागभेदे स्यात्सोमवंशमृपेपिच॥ निकषः शाणफल-
 के निकषो या तु मातरि॥ ३८॥ निमेष निमिषो कालप्रभेदेऽक्षिनि-
 मीलने॥ परुषं कर्तुरे रुक्षे निष्ठुरोक्तौ च वाच्यवत्॥ ३९॥ प्रदोषः स-
 मये दोषे प्रत्यूषो हर्षुरवेवसौ॥ पीयूषं सप्तदिवसावधिक्षारे तथाऽ-
 मृते॥ ४०॥ पुरुषः पूरुषे सांख्ये च पुन्यागपादपे॥ पौरुषं पुरुषस्य
 स्याद्भावे कर्मणि तेजसि॥ ४१॥ उर्ध्वं विस्तृत दोः पाणि नृमाने त्वभिधे-
 यवत्॥ महिषी कृताभिषेकासेरिभ्यो रोषधीभिदि॥ ४२॥ मारीषः
 शाकभिद्यार्थे नाट्योक्त्या पुंसि योषिति॥ दक्षां बायां मृगाक्षी तु विशा-
 लामृगनेत्रयोः॥ ४३॥ रक्ताक्षः कासरे कूरे पारावतचकोरयोः॥ रोहिषं
 कचृणे क्लीबं पुंसि स्याद्हरिणांतरे॥ ४४॥ विश्लेषो विधुरे योगेश्वरश्रूषा-
 स्यादुपासने॥ कथने श्रोतुमिच्छायां शैलूषो नटविल्वयोः॥ ४५॥ सं-
 दर्षस्तु पुमान् धृष्टौ स्पर्धायांच प्रभंजने॥ समीक्षा तु स्त्रियांतत्वे बु-
 द्धावपि निमालने॥ ४६॥ ॥ अचतुः॥ ॥ अनु-
 कर्षो रथाधः स्थदारुण्यव्यवकर्षणे॥ अंबरीषं रणे भ्राष्ट्रे क्लीबं पु-
 सि नृपांतरे॥ ४७॥ नरकस्य प्रभेदे च किशोरे मास्करेपिच॥ आस्त्राल-
 केऽनुतापे च निमिषो मत्स्यदेवयोः॥ ४८॥ अनुतर्षः कुरापानपा

सहिः

मैदिनीकोशः

(१९७)

त्रेत्तुषाऽभिलाषयोः॥ अहिदिङ्गुरुडेशक्रेमयूरेनकुलेपुमान्॥ ४९॥ अ
लंबुषा प्रहस्ते च छर्दने राक्षसांतरे॥ अलंबुषा तु मुंडीर्योऽसर्ग वा
रांगनांतरे॥ ५०॥ अथ किंपुरुषेलोकभेदकिन्नरयोः पुमान्॥ देववृ
क्षः सप्तपर्णे मंदारादिषु गुण्यलौ॥ ५१॥ नंदियोषोर्जुनरथे योषे बं
दिजनस्य च॥ परिवेषस्तपुल्लिंगः परिधौ परिवेषणे॥ ५२॥ परिधौ
योनिना देस्या दवाचे जलदध्वनौ॥ पलंकषा गोक्षरके रास्त्रागुण्य
लुकिं शक्ये॥ ५३॥ मुंडीरीलक्षयोश्च स्त्रीराक्षसे तु पलंकषः॥ वीरवृ
क्षस्तभल्लतककुभद्रुमयोः पुमान्॥ ५४॥ भूतवृक्षस्तशारवो दद्रु
मेश्वो नाकपादपे॥ महायोषा तु कर्कादभृग्यां पुंस्यति योषणे॥ ५५
॥ क्लीबं हृद्वेराजवृक्षः स्रवर्णालिपियालयोः॥ वातरूपस्तवातूलो
त्करयोः शक्रकार्मुके॥ ५६॥ विशालाक्षो हरेताक्ष्ये नासुनेत्रेऽभिधे
यवत्॥ सकटाक्षो वराक्षे भाकटाक्षसहिते त्रिषु॥ ५७॥ ॥
इतिष्वांतवर्गः॥ ॥सहिः॥ ॥कंसोस्त्रीनेजसद्रथे
कांस्ये माने सुरेतुना॥ कासूर्विकलवाचिस्थान्ताशक्त्या युधे स्त्रिया
म्॥ १॥ गुच्छः स्यात्तबके स्तंबे हारमिद्विधिपर्णयोः॥ गोसो बोलौष
सोश्वास इक्षपक्षिभिदोः पुमान्॥ २॥ आसोभये मणे र्देषे दासी वा
णाशुजिष्ययोः॥ दासोभृत्ये च भूदे च ज्ञातात्मनि च धीवरे॥ ३॥ नासा
तुनासिकायांचदारोर्ध्वदारुणिल्लियाम्॥ प्रसूरश्चाजनन्योश्च कंद
लीवीरुधोस्त्रियाम्॥ ४॥ वसूनां देवभेदाग्निमायोऽक्रवकराजसू॥
क्रीबेष्टन्दोषधेऽश्वे च रैरत्नमधुरे त्रिषु॥ ५॥ भासः पुंसि प्रभायां स्यात्
द्विशेषे विहगस्य च॥ भाः प्रभावे मयूरवे स्त्रीमाश्रं दमासयोः पुमा
न्॥ ६॥ मांसं स्यादामिषे क्लीबं ककुलीजटयोः स्त्रियाम्॥ मिसिः
स्त्रीमधुरामांस्योः शतपुष्पाजमोदयोः॥ ७॥ मृत्सा काक्ष्यांश्च मृदि
रसोगंधरसे जले॥ शृंगारादौ विषे वीर्येति क्रादौ द्रवरागयोः॥ ८॥
देहधातुप्रभेदे च पारदस्वादयोः पुमान्॥ स्त्रियां तु रसनापाठाश्ल
कीकंगुमूषिषु॥ ९॥ रासः कोलाहले ध्वाने भाषाशृंखलकेऽपि च॥

(११६)

मेदिनीकोशः

सचिः

कीडाभेदेच गोपानां वत्सः पुत्रादिवर्षयोः ॥१०॥ तर्ण केनोरसिकू
बं व्यासो नाविस्तृते सुनौ ॥ शंसा वचसि वां च्छायां हंसः स्यान्मान
सौकसि ॥ ११ ॥ निर्लोभनृपविषवर्के परमात्मनि मत्सरे ॥ योगिभे
दे मंत्रभेदेशरीरमरुदंतरे ॥ १२ ॥ तुरंगमप्रभे देपि हिंसा चौर्यादि
घातयोः ॥ सत्रिः ॥ अलसा हंस पद्यां
नापादशोगद्रुभेदयोः ॥ १३ ॥ क्रियामंदे त्रिषथाऽर्चिर्मयूरवशिरव-
योर्नना ॥ अदः परस्मिन्नत्र स्यादभ्यासोऽभ्यसनेऽतिके ॥ १४ ॥ आगो
ऽपराधे पापे स्यादाभ्यासः पुंसि मिर्दितौ ॥ आख्यायिका परिच्छेदे चा
शीर्षे मरुद्रुजाम् ॥ १५ ॥ हितस्या शंसने स्त्री स्यादिध्यासः कार्मुके
पुमान् ॥ त्रिषु स्यात्क्षेपके चोषो रुच्छासः प्राणनेपि च ॥ १६ ॥ आख्या
यिका परिच्छेदे प्याभ्यासेपि पुमानयम् ॥ उत्तंसः कर्णभूरेपिशिरिब
रेपि च नस्त्रियाम् ॥ १७ ॥ उषः प्रतूषसि कूबं पितृप्रस्वांचयोपिति ॥
पुरोवक्षसि च श्रेष्ठे व्यैनः पापापराधयोः ॥ १८ ॥ ओजो दीप्तावव
ष्टंभे प्रकाशबलयोरपि ॥ ओक्क आश्रयमात्रे च मंदिरे च न पुंसक
म् ॥ १९ ॥ कीकसः कृमिजातो स्यात्पुंसि कुस्येन पुंसकम् ॥ चमसो
यज्ञपात्रस्य भेदे स्त्रीपिष्टके स्त्रियाम् ॥ २० ॥ छंदः पद्ये च वेदे च स्वे
राचाराभिलाषयोः ॥ ज्यायो हृदेति प्रशस्ते ज्योतिरग्नौ दिवाकरे
॥ २१ ॥ पुमान् पुंसकं दृष्टौ स्यान्नक्षत्रप्रकाशयोः ॥ तरो बले च रोगे
च तपो लोकांतरेपि च ॥ २२ ॥ चांद्रायणादौ धर्मेषु मान् शिशिरमा
पयोः ॥ तमोर्ध्वांते गुणेशो कूबं बालाविधुंतुदे ॥ २३ ॥ तामसीनि
शिदुर्गायां तामसोऽजगेरबले ॥ तेजो दीप्तौ प्रभावे च स्यात्पराक्र
मरेतसोः ॥ २४ ॥ धनुः पिपा लेनान स्त्रीराशिभे देशरासने ॥ धनुर्धरे
त्रिषु नभः कूबं व्योम्नि पुमान्यने ॥ २५ ॥ घ्राणश्रावणवर्षासु विस
तंतो पतद्गृहे ॥ पनसः कंटकिफले कंटके वानरांतरे ॥ २६ ॥ स्त्रि-
यां रोगप्रभेदे स्यात्पयः स्यात्क्षीरनीरयोः ॥ पायसस्तू कूबपुंसोः
श्रीवासपरमान्नयोः ॥ २७ ॥ पुक्कसी कलिकानीत्योः पुक्कसः श्वाप

चेऽधमे ॥ बीभत्सो नार्जुने क्रूरघृणात्मविकृतौ त्रिषु ॥ २८ ॥ भूयां
 स्त्रिषु बहुतरंगुतरर्थे त्वदोऽव्ययम् ॥ मनश्चित्ते मनीषायां महउ
 त्सवतेजसोः ॥ २९ ॥ मानसं सरसि स्वांते रभसो हर्षवेगयोः ॥ रहस्त
 त्वे रते गुह्ये रजः क्लीबं गुणान्तरे ॥ ३० ॥ आर्तवेच परागेच रेणुमावेच ह
 श्यते ॥ राक्षसो यातुधाने स्याच्चंडायां राक्षसी स्मृता ॥ ३१ ॥ रेपाः
 स्यादधमे क्रूरे कृपणेष्वभिधेयवत् ॥ रेतः शुक्रे पारदे च रोदश्च रोद
 सीति च ॥ ३२ ॥ दिवि भूमौ पृथक् स्यात्स होत्स्याप्येतयोस्तथा ॥ लालसौ
 त्कव्यतृष्णातिरेकयाज्जासूचद्वयोः ॥ ३३ ॥ वयः पक्षिणि बाल्यादौ
 यो वने च न पुंसकम् ॥ वर्चो न पुंसकं रूपे विज्ञायामपि तेजसि ॥ ३४ ॥
 पुंसि चंद्रस्य तनये बर्हिः पुंसि दुताशने ॥ न स्त्री कुरुषुः क्लीबं तनौ
 शस्ता कृतावपि ॥ ३५ ॥ वतंसस्तु पुमान्कर्णपूरशेखरयोरपि ॥ बा
 हसो जलनिर्याणो शयालौक्तनिषण्णके ॥ ३६ ॥ वायसो गुरुवृक्षे च
 श्रीवासधांक्षयोः पुमान् ॥ काको दुंबरिकायां च काकमाच्यां च वाय
 सी ॥ ३७ ॥ विह्वानात्मविदिप्राज्ञे पंडिते चाभिधेयवत् ॥ विलासो
 हावभेदे स्याल्लीलायामपि पुंस्ययम् ॥ ३८ ॥ वितंसो बंधनोपाये मृगा
 णां पक्षिणामपि ॥ तेषामपि च विश्वासहेतोः प्रावरणेऽपि च ॥ ३९ ॥ वे
 धाः पुंसि तृषीकेशेषु धेच परमेष्ठिनि ॥ शिरः प्रधाने सेनाग्रेशिखरे
 मस्तकेऽपि च ॥ ४० ॥ श्रीवासो वृकधूपेऽपि पंकजे मधुसूदने ॥ श्रेयो
 मुक्तो शस्त्रधर्मेऽतिप्रशस्ते च वाच्यवत् ॥ ४१ ॥ श्रेयसी करिष्यित्वा
 ममया पाठयोरपि ॥ सहो बले ज्योतिषि च पुंसि हेमंतमार्गयोः ॥ ४२
 ॥ सरसी विश्वकासारे सरो नीरतडागयोः ॥ स्यात्समासस्तु लिं
 गः संक्षेपे च समर्थने ॥ ४३ ॥ सारसः पक्षिर्भेदे होः क्लीबं तु सरसीरुहे
 ॥ साहसं तु बलात्कारकृतकार्ये दमेऽपि च ॥ ४४ ॥ सारसस्तु त्रिषु स्वा
 दौ पणोशेतु न पुंसकम् ॥ स्त्री रास्मानागमाश्रित्यो तौऽबुवेगइंदि
 ये ॥ ४५ ॥ हविर्होतव्यमात्रे च सर्पिष्यपि न पुंसकम् ॥ ॥ स
 चतुः ॥ ॥ अधिवासो निवासे स्यात्संस्कारे धूपनादिभिः ॥

॥४६॥ अवध्वंसः परित्यागेनिन्दनेयवचूर्णने॥ अवतंसो नस्त्रियंस्या
 त्कर्णपूरेचशेखरे॥ ४७॥ अगोकाः पुंसिशरभेपक्षिपंचास्ययोरपि॥
 उदन्विस्तुभेवाच्यलिंगः पुंसिहुताशने॥ ४८॥ कलहंसस्तकादंबे
 राजहंसं नृपोत्तमे॥ कनीयानतियूनिस्यादत्यल्पाजुजयोस्त्रिषु॥ ४९॥
 कुंभीनसः क्रूरसर्पेस्त्रियां लवणमातरि॥ भवेद्दुनरसः सांद्रेनिर्या
 मेयोरदंबुनि॥ ५०॥ कर्पूरेपीलुपर्ण्यचसम्यक्सिद्धरसेपिच॥ चंद्रहा
 सोदशाग्रीवकरबालेऽसिमात्रके॥ ५१॥ जटायुः पुंसिसंपातेः कनी
 यसिचतुमुलौ॥ अयतामरसंपद्येताम्रकांचनयोरपि॥ ५२॥ त्रिस्तो
 ताजन्तुकन्यायां स्तोतस्वत्यंरेस्त्रियाम्॥ दिवोकाश्चदिवोकाश्चपुं
 सिदेवेचचातके॥ ५३॥ दीर्घायुः शास्त्राली वृक्षवायसेजीवकद्रुमे
 ॥ मार्कंडेयेचपुंसिस्थाश्चिरजीविनिवाच्यवत्॥ ५४॥ नगोकाः पुंसि
 शरभेपक्षिपंचास्ययोरपि॥ निश्रेयसंतुकन्याणामोक्षयोः शंकरेपु
 मान्॥ ५५॥ नीलांजसाप्सरभेदेसरिद्वेदेचवियुति॥ प्रचेताः पा
 शिनिमुनौनाप्रकृष्टहृदित्रिषु॥ ५६॥ पुमर्वस्तुर्नामुनिभिद्यजेद्वित्ते
 तुभान्तरे॥ पौर्णमासः पुमान्यज्ञभेदेस्त्रीपूर्णिमातिथौ॥ ५७॥ महा
 रसः स्यात्त्वर्जुरेकोशकारकशेरुणोः॥ मलीमसस्तमलिनेपुष्प
 काशीसलोहयोः॥ ५८॥ भवेन्माधुरसाद्राक्षामूर्विकादुग्धिकासुच
 ॥ यमस्वसामुदुर्गायां यमुमायामपिस्त्रियाम्॥ ५९॥ यवीयाननु
 जेपिस्यादतियूनिचवाच्यवत्॥ रासेरसस्तगोष्ठ्यां स्याद्रासभृंगा
 रयोरपि॥ ६०॥ रससिद्धिरसावासषष्ठाजागरकेपिच॥ राजहंसस्त
 कादंबेकलहंसं नृपोत्तमे॥ ६१॥ वरीयान्योगभिच्छेदवरिष्ठतियू
 निच॥ विहायाः शकुनेपुंसिगगनेपुन्नपुंसकम्॥ ६२॥ विभावसुः
 पुमान्मूर्त्येहारभेदेचपावके॥ स्वः श्रेयसंचकल्याणोपरमात्मनिश
 र्मेणि॥ ६३॥ अथसर्जरसोवाद्यभांडभेदेचधूणके॥ सप्तार्चिः पाव
 केपुंसिक्रूरचक्षपितुत्रिषु॥ ६४॥ साधीयानतिवादेस्यादतिसाधौ
 चवाच्यवत्॥ सिद्धरसौरसेपुंसिधातुप्रभृतिषुत्रिषु॥ ६५॥ सुमनीः

हहिः

मेदिनीकोशः

(२०१)

पुष्पमालस्योः स्त्रियां नाधीरदेवयोः॥ स्तमेधास्तस्त्रियां ज्योतिषात्यां
त्रिषुक्तबुद्धिनि॥६६॥ ॥सपंच॥ ॥दिव्यचक्षुः
स्तगंधस्यभेदेनांधेस्तलोचने॥ स्यान्नभश्चमसश्चंद्रेचित्रापूर्पेंद्रजा
लयोः॥६७॥ हिंशुनिर्यास इत्येष निंबेहिंशुरसेपिच॥ ॥
सषट्॥ ॥हिरण्यरेताः पुंसि स्याद्दिवाकरहविर्भुजोः॥६८
॥ ॥ इतिसांतवर्गः॥ ॥हैकम्॥ ॥हः
शिवेसलिलेश्रूत्ये धारणे मंगलेपिच॥ गगनेनकुलीशे चरक्तेनाकेचव
पर्वते॥१॥ ॥हहिः॥ ॥अहिर्ब्रह्मासुरे सर्पे पुंसी हो
द्यमवांछयोः॥ कुहूः स्त्रीकोकिलालापेनष्ठे दुकलदर्शयोः॥२॥ ग्रहो
नुग्रहमिर्बधग्रहणेषुरणोद्यमे॥ सूर्यादौ पूतनादौ च सैंहिकेयोप
रागयोः॥३॥ ग्राहो ग्रहेऽवहारेचगुहः पाण्मातुरेगुहा॥ सिंहपुच्छ्यां
चगर्तेचपर्वतादेश्वगक्रे॥४॥ गृहं गृहाश्चपुंभूम्नि कलत्रेपिच
सग्रनि॥ नाहस्तबंधनेकूटेग्रोहोगजांघ्रिपर्वणोः॥५॥ वाच्यव-
न्निपुणे तर्केषुर्हं पिच्छेदलेस्त्रियाम्॥ बहुस्यान्यादिसंख्यास्तवि
पुलेष्यभिधेयवत्॥६॥ महीनयंतरेभूयो महउत्सवतेजसोः॥ अ
थमोहोन्यालिंगः स्यादविद्यायांचमूर्च्छने॥७॥ लोहोऽस्त्रीशस्त्रके
लोहेजोंगके सर्वतैजसे॥ बहूः स्यादृषभस्कंधेवाहेगंधवहेपिच॥
८॥ बाहोभुजेषुमान्मानभेदान्चष्टषचायुषु॥ ब्रीहिः सामान्यधा
न्येस्यादाशुधान्ये तु पुंस्ययम्॥९॥ व्यूहः स्याद्वलविन्यासे निर्माणे
दंतर्कयोः॥ सहोबलेनस्त्रियां स्यात्स्त्रियां तु नखभेषजे॥१०॥ दं
डोत्पलासुद्रपणीकुमारीपृथिवीषुच॥ सिंहः कंठीरवेराशौ सत्तमे
चोत्तरस्थितः॥११॥ सिंहीतुकंदकार्योस्यादार्ताकौवासकेपिच॥ स्त्रो
हः स्यात्पुंसितैलादिरसद्रव्येचसौन्द्ये॥१२॥ ॥ हन्निः
॥ ॥ अत्यूहोनालिकायां स्त्रीकालकंठरवगेषुमान्॥ आ
ग्रहोनुग्रहासक्त्योराक्रमेग्रहणेपिच॥१३॥ आरोहस्तवरोहेच
वरारोहाकटावपि॥ आरोहणोगजारोहे दीर्घत्वेच समुच्छ्रये॥१४

उत्साहस्तूयमेसूत्रे कटाहः कूर्मकर्परे ॥ द्वीपस्य च प्रभेदे स्यात्तेला
 देः पाकभाजने ॥ १५ ॥ जायमानविषाणाग्रमहिषीशावकेपि च ॥
 कलहं युद्धकाले नारवद्गुकोशे च मंडने ॥ १६ ॥ दात्यूहे स्तुपुमान्काल
 कंठचातकपक्षिणोः ॥ निग्रहो भर्त्सने पि स्यान्मर्यादायां च बंधने ॥
 १७ ॥ निर्व्यूहः शिखरे द्वारे निर्यासे नागदंतके ॥ निरूहो बस्तिभेदे स्या
 दूहभून्ये च निश्चिते ॥ १८ ॥ प्रग्राहस्तुलासूत्रे वृषादिप्रग्रहेपि च ॥
 पटहो नासमारंभे आनके पुन्नपुंसकम् ॥ १९ ॥ प्रवहस्तु बहिर्या
 भामातरि श्वप्रभेदयोः ॥ प्रग्रहस्तुलासूत्रे बंधानि यमने भुजे ॥ २०
 ॥ हयादिरभ्योरभ्यो च सुवर्णालुमहीरुहे ॥ प्रचाहस्तु प्रवृत्तौ स्याद
 पि स्त्रोतसिवारिणः ॥ २१ ॥ वराहः सूकरे विष्णो मानभेदेऽद्रिमुस्तयोः
 ॥ वाराही मातृभेदे स्याद्विषक्सेनप्रियोषधौ ॥ २२ ॥ राजा हं जौंग
 के क्ली बंराजयोग्येभिधेयवत् ॥ विग्रहः कायविस्तारे विभागे तार
 णे स्त्रियाम् ॥ २३ ॥ विदेहः कायभून्ये स्याज्जनकान्वयभूमिपे ॥ वै
 देहीरोचनासीतावणिकुस्त्रीपिप्पलीषु च ॥ २४ ॥ संग्रहो वृहदुद्रं
 गे ग्रहसंक्षेपयोरपि ॥ सुवहाशल्लव्ये लापर्णी गोधापदीषु वीणा
 याम् ॥ २५ ॥ रास्नाशे फालिकयोः स्त्री सुखवात्सेऽन्यलिंगः स्यात् ॥
 ॥ हचतुः ॥ ॥ अवग्रहो वृष्टिरोधे प्रतिबं
 धे गजालिके ॥ २६ ॥ अभिग्रहोऽभिग्रहणेऽभियोगेपि च गोरवे ॥
 अवरोहो वतरणे प्यारोहे चलतोद्गमे ॥ २७ ॥ अश्वारोहाऽश्वगंधा
 यां स्त्रियां त्रिष्वश्ववाहके ॥ उपनाहो व्रणालेपपिंडे वीणानि बंधने
 ॥ २८ ॥ उपग्रहपुमान्बन्धामुपयोगे नु कूलने ॥ स्याद्गंधवाहानासा
 यां पुल्लिंगो मातरि श्वनि ॥ २९ ॥ तनूरुहंतुलोमि स्यात्पत्रे च नपुं
 सकम् ॥ तमोपहः सहस्रांशुमृगांकाजिनवह्निषु ॥ ३० ॥ प्रतिग्रहः
 स्वीकरणे सेन्यपृष्ठे पतद्गुहे ॥ द्विजेभ्यो विधिवद्देयेतद्गुहे च ग्रहांत
 रे ॥ ३१ ॥ परिग्रहः परिजने पत्यां स्वीकारमूलयोः ॥ शापे परिबर्हो
 राजयोग्यद्रव्यपरिच्छदे ॥ ३२ ॥ परीयाहो जलोच्छ्वासे महीमृद्यो-

अव्ययानि

मेदिनीकोशः

(२०३)

ग्यवस्तुनि॥ पितामहो विरिंचे स्यात्तातस्य जनके पिच॥ ३३॥ महास

हामाषपण्यमम्लानेऽपि च योषिति॥ ॥ हपंच॥ ॥

प्रपितामह इत्येवंविधोऽपि तु पितामहे॥ ३४॥ ॥ इति ह्यं

तवर्गः॥ ॥ अथाऽव्ययानि वक्ष्यंते व्यक्तं पूर्वोदितैः क्रमैः

अकाराद्यंतताचास्मिंस्तस्मादप्यतिरिच्यते॥ १॥ अशब्दः स्यादभावे

पि स्वल्पार्थप्रतिषेधयोः॥ अनुकंपायांच तथा वास्तु देवत्व न न्वयः॥

२॥ आः प्रगृह्यं स्मृतौ वाक्येऽनुकंपायांसमुच्चये॥ इमे देचरुषोक्तोचा

पाकरणानु कंपयोः॥ ३॥ ईविवादेनु कंपायां लक्ष्यां पुनरनव्ययम्

॥ सुसंबंधनरोषोक्तोरनु कंपानियोगयोः॥ ४॥ पदपूरणे च पादपूर

णोऽपि च दृश्यते॥ ऊवाक्यारंभरक्षाऽनु कंपास्वपि च दृश्यते॥ ५॥ क्र

शब्दो गार्हणे वाक्ये देवां वायां त्वनव्ययम्॥ क्रवाक्यारंभरक्षायां व

क्षः स्मृत्योरनव्ययम्॥ ६॥ देवां वायां दनोचापि भैर वेदनुजेगत्तौ॥

लृकारो देवमातायां भुवि कुध्रे च कीर्तितः॥ ७॥ लृकारो देवनाय्यस्या

नार्यात्मन्यपि मातरि॥ एस्मृतावप्यसूयाऽनु कंपामंत्रणहृतिषु॥ ८

ऐशब्दो दृश्यते हूतोऽस्मृत्यामंत्रणयोरपि॥ ओ संबोधन आह्वाने स्म

रणे चानु कंपये॥ ९॥ ओशब्दः कथितो हूतो तथा संबोधनेऽपि च॥ स्त्री

तुविश्वंभरायां स्यात्पुमांस्तुनिस्वने स्मृतः॥ १०॥ ॥ कैकम्॥ ॥

कुपापे चेषदर्थे च कुत्सायांच निवारणे॥ ॥ कद्विः॥ ॥

धिग्भर्त्सने च निंदायां॥ ॥ कत्रिः॥ ॥ मनागप्यस्य

मंदयोः॥ ११॥ हिंरुक् शब्दो विनार्थे च मध्यार्थेऽपि च दृश्यते॥ ॥

गद्विः॥ ॥ अंगसंबोधने हर्षे संगमासूययोरपि॥ १२॥ ॥

उद्विः॥ ॥ आद्सीमायामभिव्यासो क्रियायोगेषु दर्थयोः

॥ ॥ चैकम्॥ ॥ चान्वाचये सबाहारेऽप्यन्यो

न्यार्थेऽसमुच्चये॥ १३॥ पक्षांतरे तथा पादपूरणेऽप्यवधारणे॥ ॥

चद्विः॥ ॥ किंचारंभे च साकल्ये प्राक्पूर्वस्मिन्नवांतरे॥

१४॥ अग्रे प्रभाते तीते च देशोदिकालयोरपि॥ ॥ चत्रिः

तिर्यक्कृतिरोर्थेवक्त्रेचविहंगादौत्वनव्ययम्॥१५॥ ननुचप्रभदुष्टोक्तोः
 सम्यक्कृददप्रशंसयोः॥ ॥अहिः॥ ॥नअभावे
 निषेधेचस्वरूपार्थेप्यतिक्रमे॥१६॥ ईषदर्थेचसादृश्येतिहिरुद्धतद
 न्ययोः॥ ॥ठहिः॥ ॥सुष्ठुप्रशंसनेपिस्यादत्यर्थेच
 निगद्यते॥१७॥ ॥ठत्रिः॥ ॥अपष्ठुनिरवद्येचशोभ
 नार्थेचदृश्यते॥ ॥णचतुः॥ ॥अंतरेणपदंविद्या
 हिनामध्यार्थयोरपि॥१८॥ ॥तैकम्॥ ॥तुपादपू
 रणेभेदेसमुच्चयेवधारणे॥पक्षांतरेनियोगेचप्रशंसायांविनिग्रहे
 ॥१९॥ ॥तहिः॥ ॥अतिशब्दःप्रशंसायांप्रकर्षेऽलं
 घनेपिच॥नितांतासंप्रतिक्षेपेवाचकोप्येषदर्शितः॥२०॥ अस्तस्या
 दभ्यनुज्ञानेऽप्यसूयापीडयोरपि॥प्रतिक्षेपेप्रशंसायांप्रकर्षेऽलक्षणे
 पिच॥२१॥ असंप्रत्यर्थउद्दिष्टमिति हेतौप्रकाशने॥निदर्शनेप्रकारे
 स्यात्प्रकृत्यनुकर्षयोः॥२२॥ समासौचप्रकरणेऽप्युतात्यर्थेविक
 ल्पयोः॥समुच्चयेवितर्केचप्रभेचपदपूरणे॥२३॥ उत्स्यात्प्रभेवित
 र्केचचेत्कुत्सितप्रशंसयोः॥पक्षांतरेप्यसाकल्येजातुशब्देविगर्हणे
 ॥२४॥ कदाचिदर्थेपितथान्येऽविकल्पनिषेधयोः॥प्रतिप्रतिनिधावि
 त्थंभूतारव्यानाभिसुरव्ययोः॥२५॥ मात्रार्थभागवीप्साकलक्षणप्र
 तिदानयोः॥बतामंत्रणसंतोषरवेदानुक्रोशविस्मये॥२६॥ स्वस्ति-
 स्यान्गलेपुण्येप्याशंसायामपिक्वचित्॥स्वित्प्रभेचवितर्केचतथे
 वपदपूरणे॥२७॥ हंतवाक्यारंभरवेदविषादेहर्षसंभ्रमे॥ ॥
 तत्रिः॥ ॥आराहूरेसमीपेचकञ्चित्कामप्रवेदने॥२८॥
 प्रभेहर्षेमंगलेचकिमुत्प्रभवितर्कयोः॥विकल्पेतिशयेपिस्यात्ताव
 न्मानेवधारणे॥२९॥संभ्रमेचपरिच्छेदेतथाकात्स्न्याधिकारयोः॥
 पश्यतस्यात्प्रशंसायांविस्मयेचनिगद्यते॥३०॥ पश्चात्प्रतीच्यांपर
 मेप्यधिकारेपिदृश्यते॥यद्वत्प्रभेवितर्केचयावत्कात्स्न्येवधार
 णे॥३१॥प्रसंसायांपरिच्छेदेमानाधिकारसंभ्रमे॥पक्षांतरेचश

श्वत्स्यादात्मप्रभञ्चमंगले॥३३॥पुणकल्पेसदार्थेचपुनरर्थेचदृश्यते
 ॥सकृत्सहैवकारेस्यात्साक्षात्प्रत्यक्षतुल्ययोः॥३३॥ ॥त
 चतुः॥ ॥अहोबतानुकंपाचारवेदेसंबोधनेपिच॥पुरस्ता
 त्प्रथमेप्राच्यामग्रतोर्यपुरार्थयोः॥३४॥ ॥अहिः॥ ॥
 अथाथोसंशयेस्यातामधिकारेचमंगले॥विकल्पानंतरप्रभका-
 ल्प्यारंभसमुच्चये॥३५॥तथाभ्युपगमेपृष्ठप्रतिवाक्येसमुच्चये॥
 सदृशोनिश्चयेपिस्याद्यथातुल्यार्थमानयोः॥३६॥प्रशंसायां वृथा
 बंधेनिष्कारणे॥ ॥अहिः॥ ॥अन्यथापुनः॥वि
 तथेचापरार्थेचसर्वथाहेतुबादयोः॥३७॥ ॥अहिः॥ ॥
 उत्प्रकाशोविभागेचप्राबल्याऽस्वास्थ्यशक्तिषु॥प्राधान्येबंधनेभा
 वेमोक्षेलाभोर्ध्वकर्मणोः॥३८॥यत्तर्गर्हर्हत्वबधृत्योर्यदिगर्हावि
 कल्पयोः॥ ॥अहिः॥ ॥अधिःस्यादधिकारेचा
 पीश्वरेचनिगद्यते॥३९॥ ॥नैकम्॥ ॥नस्यानिषे
 धोपमयोर्निनिवेशभृशार्थयोः॥नित्यार्थेसंशयक्षेपकोशलोपर
 मेषुच॥४०॥सासीप्याश्रयदानेषुमोक्षांतर्भाषबंधने॥राश्यधो
 भावविन्द्यासेतुवितर्कपमानयोः॥४१॥विकल्पानुनयातीतेप्रभ
 हेत्वपदेशयोः॥ ॥अहिः॥ ॥अनुहीनेसहार्थे
 चपश्चात्सादृश्ययोरपि॥४२॥लक्षणोत्थंभूतारव्यानभागवीप्सास्व
 लुक्रमे॥आयामेचसमीपेचकिन्तुप्रभवितर्कयोः॥४३॥चनविस्म
 येसाकल्पेननुशब्दोविनिग्रहे॥अनुप्रभेपरकृतावधिकारेचसंभ
 मे॥४४॥आमंत्रणेप्यनुमयेप्रभानुज्ञावधारणे॥नानाशब्दोवि
 नार्थेपितथानेकोभयार्थयोः॥४५॥स्थानेतुकरणार्थेस्याद्युक्त-
 सादृश्ययोरपि॥ ॥अहिः॥ ॥अपस्यादप
 रुष्टार्थेवर्जनार्थवियोगयोः॥४६॥विपर्ययेचविकृतौचोर्थेनिर्देश
 हर्षयोः॥अपिसंभाषनाप्रभशंकागर्हासमुच्चये॥४७॥तथायु
 क्तपदार्थेपिकामकारक्रियास्तुच॥उपस्यादधिकार्थेचहीनार्था

सन्नयोरपि ॥४८॥ ॥ भट्टिः ॥ ॥ अभीक्ष्णं भूतकथने
 चाभिसुरव्याभिलाषयोः ॥ ॥ मैकम् ॥ ॥ माचारणे
 विकल्पे च स्मातीते पादपूरणे ॥४९॥ स्थान्मंगले परकृता ॥ ॥
 मट्टिः चमांतिकसहार्थयोः ॥ आम् ज्ञाननिश्चयस्मृत्योरु
 म्मरो वैङ्गीकृतावपि ॥५०॥ प्रभोपि स्याद्दुर्मरुषोक्तौ पृच्छाया मोमुप
 क्रमे ॥ प्रणवे चाप्युपगमे चापाकृतौ च मंगले ॥५१॥ कम्पादपूर
 णेतो ये मस्तके च स्मरवेपि च ॥ किमु कुत्सायां वितर्के च निषेधप्रभ
 योरपि ॥५२॥ किमु संभावनायां स्यात्विमर्शे चापि दृश्यते ॥ ना
 मकोपेभ्युपगमे विस्मये स्मरणेपि च ॥५३॥ संभाव्य कुत्सा प्राका
 श्यविकल्पेपि च दृश्यते ॥ शम् कल्याणे स्मरवे समुत्तुशोभनार्थ
 समर्थयोः ॥५४॥ संगार्थे च प्रहृष्टार्थे सामिनिंदार्थयोर्मतम् ॥ ह
 म्मरुषोक्तावनुनये ह्मस्मृतावप्यपाकृतौ ॥५५॥ अर्थप्रभोऽभ्यनु
 ज्ञायां ह्मस्त्यप्रभवितर्कयोः ॥ ॥ मन्त्रिः ॥ ॥
 अलम् भूषणपर्याप्तिवारणेषु निरर्थकं ॥५६॥ शक्तावेवम् प्रका
 रे स्यादङ्गीकारे च धारणे ॥ अर्थप्रभो परकृता सुपमा पृच्छयोरपि
 ॥५७॥ कथम् हर्षे च गर्हायां प्रकारार्थे च संभ्रमे ॥ प्रभो संभावना
 यां च कामम् चानुमतौ स्मृतम् ॥५८॥ प्रकाशे च व्यसूयायां तथा
 लुगमनेपि च ॥ जोषम् स्मरवे प्रशंसायां तूष्णीं लंघनयोरपि ॥५९॥
 ॥ नूनम् तु निश्चिते तर्के स्मरणे वाक्यपूरणे ॥ परम्नियोगे क्षेमे
 च प्राध्वम् नर्मानुकूलयोः ॥६०॥ सत्यम् प्रभोऽभ्युपगमे ॥ ॥
 मच्चतुः ॥ ॥ वश्यम् नित्यप्रयत्नयोः ॥ अभीक्ष्णम् सुहुर
 श्रान्तेशीघ्रप्रकर्षयोरपि ॥६१॥ इदानीम् वाक्यभूषायां संप्रत्यर्थे
 च दृश्यते ॥ तद्दिनम् दिनमध्ये स्यात्तथैव प्रतिवासरे ॥६२॥ सां
 प्रतन्त्राधुनार्थे स्यादुचितार्थे च दृश्यते ॥ ॥ यट्टिः ॥ ॥
 अयि प्रभानुनययोस्तथा संबोधनेपि च ॥६३॥ अये को यविषा
 दे च संभ्रमे स्मरणेपि च ॥ दिष्ट्या हर्षमंगले च पश्यशब्दस्तु विस्म

अव्ययानि.

मैदिनीकोशः

(१०७)

ये॥६४॥ प्रशंसायामपितथा । यन्त्रिः । समयां
तिकमध्ययोः॥ ॥रैकम्॥ ॥प्रप्रकर्षेगताद्यर्थे
गद्भिः । प्यरेप्राकृत्यसूययोः॥६५॥ उर्यूरीचाप्युभोशब्दोवि
स्तारैंगीकृतावपि॥ दुर्निषेधेचदुष्टेचनिर्निर्णयनिषेधयोः॥६६॥ प
रिस्थात्सर्वतोभावेवर्जनेव्याधिशेषयोः॥ इत्थंभूतारव्यानभागवी
प्सालिंगनलक्षणो॥६७॥ दोषारव्यानेनिरसनेपूजाव्याप्त्योश्चभू
षणो॥ पराविमोक्षप्राधान्यप्रातिलोम्येषुधर्षणो॥६८॥ आभिसुरवे
भृशार्थेचविक्रमेचगतौवधे॥ पुरापुराणेनिकटेप्रबंधातीतभाविवि
षु॥६९॥ स्वःप्रेत्यव्योम्निनाकेचा॥ ॥रन्त्रिः॥ ॥
प्यंतःस्वीकारमध्ययोः॥ अंतरापिबिनार्थेस्यान्मध्यार्थनिकटार्थ-
योः॥७०॥ उर्यूर्यूर्यूररीचविस्तारैंगीकृतौत्रयम्॥ नकिर्निषेधो
पमयोःप्रादुःप्राकाश्यइष्यते॥७१॥ संभाव्येचप्रवृत्तौचपुनरप्रथ
मेमतम्॥ अधिकारेचभेदेचतथापक्षांतरेपिच॥७२॥ ॥
लद्भिः॥ ॥किलशब्दस्तुवार्तायांसंभाव्यानुशयार्थयोः॥
रवलुस्याद्वाक्यभूषायांजिज्ञासायांचसांत्वने॥७३॥ वीप्सामाननि
षेधेषु पूरणोपादवाक्ययोः॥ ॥वैकम्॥ ॥वा-
स्याद्विकल्पोपमयोर्वितर्केपादपूरणो॥७४॥ समुच्चयेचविश्रंभेना
नार्थातीतयोरपि॥ विनिग्रहेनियोगेचतथैवपादपूरणो॥७५॥ नि
श्चयेसहनेहेतावव्याप्तिविनियोगयोः॥ ईषदर्थेपरिभवेऽशब्दाव
लंबनेपिच॥७६॥ विज्ञाने॥ ॥वद्भिः॥ ॥उभेवचौ
पम्येनियोगेवाक्यपूरणो॥ अवधारणेचचारनियोगेचविनिग्रहे
॥७७॥ ॥षद्भिः॥ ॥उषारात्रौतदंतेचदो
षारात्रौचतन्मुरवे॥ मंक्षुशीघ्रेभृशार्थेच॥ ॥षन्त्रिः॥ ॥
निकषांतिकमध्ययोः॥७८॥ ॥सैकम्॥ ॥स्रु-
पूजायांभृशार्थानुमतिकृच्छुसमृद्धिषु॥ ॥सद्भिः॥ ॥
आस्मरणोपाकरणोकोपसंतापयोरपि॥७९॥ ईदुःखभावने

कोपेनिर्निबन्धेचनिश्चये॥ साकल्यातीतयोर्भोस्तु संबोधनविषाद
योः॥८०॥ ॥सत्रिः॥ ॥अंजसाशब्दआख्यात-

स्तत्त्वतूर्णार्थयोरपि॥ तिरोऽतर्होतिर्यगर्थेनाचैस्वेराल्पयोर्मतम्॥

८१॥ पुरोऽग्रेप्रथमेभूयोऽधिकारेचपुनःपुनः॥ मिथोऽन्योन्येर्होर्थे

चशनैःस्वेरेशनैश्चरे॥८२॥ ॥सचतुः॥ ॥अभि

तःशीघ्रसाकल्यसंसुखोभयतोऽतिके॥ अग्रतःप्रथमेचाग्रेपुर

तःप्रथमाग्रयोः॥८३॥ पूर्वैकःप्रातःकालेस्यान्तथैवगतवासरे॥

॥ ॥हैकम्॥ ॥हःस्यात्संबोधनेपादपूरणेचविनि

ग्रहे॥८४॥ नियोगेचक्षिपायांस्यात्कुत्सायामपिदृश्यते॥ हाविषादे

चशोकेचकुत्सादुःखार्थयोरपि॥८५॥ हिपादपूरणेहेतोर्विशोषेत्

वधारणे॥ प्रश्नहेत्वपदेशेचसंज्ञमासूययोरपि॥८६॥ हीदुःखहे

तावारव्याताविषादेविस्मयेपिच॥ हेसंबोधनआह्वानेप्यसूया

दौचदृश्यते॥८७॥ हेसंबोधनआह्वानेहोहोशब्देतथैतयोः

॥ ॥हृदिः॥ ॥अहप्रशंसाक्षिपयोर्नियोगे

चविनिग्रहं॥८८॥ अहोधिगर्थेशोकेचकरणार्थविषादयोः

॥संबोधनप्रशंसायांविस्मयेपादपूरणे॥८९॥ असूयायांबितर्के

स्यादाहक्षेपनियोगयोः॥ आहोप्रश्नेविचारेचसहसाकल्य

दृष्यतं॥९०॥ विद्यमानेचसादृश्ययोगपद्यसमृद्धिषु॥ संबन्धे

चतथाहीहीशब्दोविस्मयहास्ययोः॥९१॥ हेहेसंबोधनेहूतौहो

होशब्दस्तथैतयोः॥ ॥हन्निः॥ ॥अह

हेत्यद्भुतेरवेदेपरिक्लेशप्रकर्षयोः॥९२॥ संबोधनेऽपिचोताहो

प्रतिप्रश्नविचारयोः॥ ॥इत्यव्ययानेकार्थव

र्गः॥ ॥२३७८॥ ॥उत्पलिनीशब्दार्ण

वसंसारवर्तनाममालारव्यान्॥ भागुरिवररुचिशाश्वतबो

पालिनरंतिदेवहरकोषान्॥१॥ अमरशभांकहलायुधगोव

र्धनरभसपालकृतकोषान्॥ रुद्रामरदत्ताजयगंगाधरधर

णिकोषाश्च ॥ हारावत्यभिधानं त्रिकांडशेषं चरत्तमालां च ॥ अपि
बहुदोषं विश्वप्रकाशकोषं च स्तुतिचार्य ॥ ३ ॥ वाग्भटमाधववाच-
स्पतिधर्मव्याहितारपालारच्यन् ॥ अपि विश्वरूपविक्रमादित्य-
नामलिंगानि स्तुतिचार्य ॥ ४ ॥ कात्यायनवामनचंद्रगोमिरचितानि
लिंगशास्त्राणि ॥ पाणिनिपदानुशासनपुराणकाव्यादिकं च स्तु-
तिरूप्य ॥ ५ ॥ षट्शतगाथाकोषप्रणयनविरच्यत कौशलेनाय-
म् ॥ मेदिनिकरेण कोषः प्राणकरसूनुनारचितः ॥ ६ ॥
इति मेदिनि कृतानेकार्थकोषः समाप्तः ॥ ॥ शंभो भवतु ॥

॥ इति मेदिनीकोशः समाप्तः ॥

॥ अथ एकाक्षरीकोशः प्रारभ्यते ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ अकारो वाक् देवः स्यादाकार-
स्तपितामहः ॥ पूजायामपि मांगल्ये आकारः परिकीर्तितः ॥ १ ॥
इकार उच्यते कामो लक्ष्मीरीकार उच्यते ॥ उकारः शंकरः प्रोक्त-
ऊकारश्चापिलक्षणः ॥ २ ॥ रक्षणे चापि ऊकार ऊकारो ब्रह्मणि
स्मृतः ॥ ऋकारो वेदमाता स्यात् ऋकारो दत्तुजप्रसूः ॥ ३ ॥ लृ-
कारो देवजातीनां माता सद्भिः प्रकीर्तिता ॥ लृकारः स्मर्यते पूर्वैर्ज-
ननीशब्दकोविदैः ॥ ४ ॥ एकार उच्यते विष्णुरेकारः स्यान्महेश्वरः
॥ ओकारस्तभवेद्ब्रह्मा ओंकारो नंत उच्यते ॥ ५ ॥ अं स्याच्च प-
रमं ब्रह्म अः स्याच्चैव महेश्वरः ॥ कः प्रजापतिरुद्दिष्टो कं वायव्य-
नलेषु च ॥ ६ ॥ कश्चात्पनि मयूरे च कः प्रकाश उदाहृतः ॥ कं शिरो
जलमारग्यातं कं सरवं च प्रकीर्तितम् ॥ ७ ॥ पृथिव्यां कुः समारग्या-
तः कुः शब्देऽपि प्रकीर्तितः ॥ रविर्भोदिये रवमाकाशे रवः स्वर्गेऽपि प्रकी-

एकाक्षरकोशः

र्तितः॥८॥ सामान्ये च तथाभूत्येव शब्दः परिकीर्तितः॥ गोगणेशः
 समुद्दिष्टो गंधर्वांगः प्रकीर्तितः॥९॥ गंगीतं गात्रगाथास्यात् गो
 श्वधेनुः सरस्वती॥ घाघंटाथसमारख्याताघोघनश्च प्रकीर्तितः॥
 १०॥ घंटीशोहननेधर्मेद्युर्घोणाघूर्ध्वनावपि॥ ङः कारो भैरवः ख्या
 तो ङः कारो विषयस्पृहा॥११॥ चश्चंद्रमाः समारख्यातो भास्करे तस्क
 रे मतः॥ निर्मलं छं समारख्यातं तरले छुः प्रकीर्तितः॥१२॥ छेदके
 छः समारख्यातो विद्वद्भिः शब्दकोविदैः॥ जकारो गायने प्रोक्तो ज-
 यने जः प्रकीर्तितः॥१३॥ जेता जश्च प्रकथितः सूरिभिः शब्दशास्त्र
 ने॥ रवो झकारः कथितो नष्टे झश्चोच्यते बुधैः॥१४॥ झकारश्च त
 थावायौ ने पथ्ये समुदाहृतः॥ अकारो गायने प्रोक्तो अकारो झझ
 रध्वनौ॥१५॥ टो धरित्र्यां च करके टो ध्वनौ च प्रकीर्तितः॥ ठकारो-
 जनतायां स्यात् ठो ध्वनौ च शठेषि च॥१६॥ ठो महेशः समारख्यातो ठ
 श्वभूत्ये प्रकीर्तितः॥ ठहध्वनौ च ठः प्रोक्तस्तथा चंद्रस्य मंडले॥१७॥
 डकारः शंकरे प्रासे ध्वनौ भीमे निरुच्यते॥ ढकारः कीर्तिता दङ्का
 निर्गुणो निर्धने मतः॥१८॥ णकारः सूकरे ज्ञाने निश्चये निर्णये पि
 च॥ तकारः कीर्तितश्चोरे क्रोडपुच्छप्रकीर्तितः॥१९॥ शिलोच्चये
 थकारः स्यात् थकारो नयरक्षणे॥ दकारो भेकलत्रे च छेदे दाने
 च दातरि॥२०॥ धंधने सधने धः स्यात् द्विधा तरिमनावपि॥ धिषणा
 धीः समारख्याता धुश्चैव भारवित्तयोः॥२१॥ नेता नश्च समारख्याता
 स्तरणौ नः प्रकीर्तितः॥ नकारः सोगते बुद्धौ स्तुतो वृक्षे प्रकीर्तितः
 ॥२२॥ नशब्दः स्वागते बंधौ वृक्षे सूर्ये च कीर्तितः॥ पः कुबेरः समा
 रख्यातः पश्चिमे च प्रकीर्तितः॥२३॥ पवने पः समारख्यातः पः स्यात्पा
 ने च पातरि॥ फफे वाते फकारः स्यात् तथाऽऽह्वाने प्रकीर्तितः॥२४॥ फू
 लकारे पि च फः प्रोक्तस्तथानिष्फलभाषणे॥ बकारो वरुणः प्रोक्तः क
 लशे बः फले पि च॥२५॥ वक्षस्थले च वः प्रोक्तो गदायां समुदाहृ
 तः॥ नक्षत्रे भं बुधाः प्राहुर्भवने भः प्रकीर्तितः॥२६॥ दीप्तिर्भास्या

अभूभूमिर्भीर्भयंकथितंबुधैः॥मःशिवश्चंद्रमावेधामालक्ष्मीचप्र
कीर्तिता॥२७॥माचमातरिमानेचबंधनेमःप्रकीर्तितः॥यशोयःक
थितःप्राज्ञैर्यौवायुरितिशब्दितः॥२८॥यानेयातरियस्त्रागेकथितः
शब्दवैदिभिः॥रश्मिरामेऽनिलेवन्हौभूमावपिधनेपिच॥२९॥इंद्रि
येधनरोधेचरुर्भयेचप्रकीर्तितः॥लोरीसौद्यांलश्चभूमोभयेचा
ल्हादनेपिच॥३०॥लोचातेलवणेचस्याल्लीदानेचप्रकीर्तितः॥
लःश्लेषेचाशयेचैवप्रलयेसाधनेपिलः॥३१॥मानसैवरुणेचैवल-
कारःसांत्वनेपिच॥विश्वपक्षीनिगदितोगगनंप्रतिकीर्तितं॥३२॥
शंस्रखंशंकरःश्रेयःशाश्वसीम्निनिगद्यते॥शयनेशःसमारव्यातो
हिंसायांशोनिगद्यते॥३३॥षःकीर्तितोबुधैश्चेष्टेष्वगंभीरलोच
ने॥उपसर्गेपशोक्षेचषकारःपरिकीर्तितः॥३४॥स्फःकोपेवरपोस्तः
स्यात्तथाभूलिनीकीर्तितः॥साचलक्ष्मीबुधैःप्रोक्तागोरीसाचसई
श्वरः॥३५॥हूःकोपेवारणेहृश्चतथाभूलीप्रकीर्तितः॥हिःपद्यावर
णेप्रोक्तोहिःस्याद्धेतुवधारणे॥३६॥क्षःक्षेत्रेवक्षसिप्रोक्तोबुधैःक्षः
शब्दशासने॥क्षिःक्षेत्रेक्षत्रक्षेत्रेचनृसिंहेचप्रकीर्तितः॥३७॥आ
गमेभ्योभिधानेभ्योधातुभ्यःशब्दशासनात्॥एवमेकाक्षरेनामा
भिधानंक्रियतेमया॥३८॥

॥३९॥

॥४०॥

इत्येकाक्षरकोशःसमाप्तः

श्रीगणेशायनमः॥ ॥श्रीवज्रयोगिन्यैनमः॥ भुजगपतिविमुक्त
 स्वच्छनिर्मोकबल्लोविलसितममुकुर्बन्धस्यगंगाप्रवाहः॥ शिरसि
 सरसभास्वन्मालतीदामलक्ष्मीलघयतिहिमगौरःसोस्तुवःसाध्य
 सिध्ये॥१॥ कल्यावसानसमयेस्थितयेकवीनादेहांतरंकिमपियासु
 जतिप्रसन्ना॥ यस्याःप्रसादपरमाणुरपिप्रतिष्ठाभ्येतिकामपि
 नमामिसरस्वतीताम्॥३॥ निर्मत्सराःस्रक्तमिःखलुयेविविच्य
 कर्णेगुणस्यकणमप्यवतंसयंति॥ येषांमनोनरमतेपरदोषवादे
 तेकेचिदेवविरलाभुविसंचरंति॥३॥ मुक्तामयातिमधुरामस्तृणावदा
 तछायाधिरागतरलामलसद्गुणश्रीः॥ साध्वीसतांभजतुकंठमसौ-
 प्रियेवहारावलीविरचितापुरुषोत्तमेन॥४॥ किन्नेवसंतिस्तुधिया
 मभिधानकांशाःकिंतुप्रसिद्धविषयव्यवहारभाजः॥ गोष्ठीषुवा
 दपरमोहफलास्रकैषांहारावलीनविदधातिविदग्धमानं॥५॥
 एकंतमेवगणयंतिपरंविदग्धायाच्चांविदग्धमनिमज्जतियस्य-
 लोकः॥ गोष्ठीषुयःपरमशाब्दिकदुर्गमास्रदुर्बोधशब्दगतसंशयमु
 च्छिनत्ति॥६॥ आव्याधशब्दतःश्लोकैरर्धैरातलिनात्ततः॥ शब्दाःपादै
 र्विचोद्भव्याःप्रागनेकार्थतस्ततः॥७॥ ॥विषमनयनशंकूचंद्र
 मालिर्नगालीदृषभगतिगणेशोरेरिहाणोदृषांकः॥ त्रिपुरदहनशूलि
 स्थाणुरवद्गंगिहिंडिप्रियतमशितिकंठाभर्ग्यकल्पाषकंठो॥१६॥ ८
 ॥ शतधामाचतुष्पाणिःपृश्निगर्भो गदाग्रजः॥ गदीकोस्तुभवक्षा
 श्रपांचजन्यधरोच्युत॥८॥ १॥ बैनतेयःपक्षिसिंहःशाल्मली
 हरिवाहनः॥ अमृताहरणस्ताक्ष्योनागाशनखगेश्वरो॥९॥ १०॥ ख
 गपतंगवियन्मणिभानवोहरिभगेननिदायकराद्रयः॥ किरणमा
 लिविरोचनहेलयोर्दिनमणिस्तरणिश्चदिनप्रणीः॥१५॥११॥ श्रुत
 श्रवांनुजःश्रोत्रोमंदश्छायास्रतःशनिः॥ सप्तार्चिर्नलिवसनःपातंगिः

क्रूरलोचनः॥९॥१२॥ दाक्षायणीपतिवलक्षगुपक्षजन्मतुंगीशरात्रि
 मणिदर्शविपत्सुधांगः॥ राजाससुद्रनवनीततमोसुदौमाग्लौरिंदु
 रेणतिलकोहरिरोहिणीशौ॥१६॥१३॥ महामृगःपुष्करदीर्घमारुतो
 विलोमजिह्वोजलकाक्षिसिंधुरो॥ द्विपायिसूर्पश्रुतिकुंभिसामजाम
 हामदःपैचकिपद्मिपीलवः॥१४॥१४॥ दर्बीकरोविषधरःश्वसनास
 नोहिश्वर्काफणाभरविषायुधदीर्घपृष्ठाः॥ कुंभीनसद्विरसनोसम
 कोलदंष्ट्रिगोकर्णकुंडलितारसनाविषास्यः॥१५॥१५॥ मयास्योप
 कृतंपूर्वमयंचोपकरिष्यति॥ इतियःक्रियतेसंधिःप्रतीहारःस-
 उच्यते॥१॥१६॥ शेषमक्षरमादायप्रतिश्लोकंक्रमेणयत्॥ अन्योन्यं
 पठ्यतेश्लोकःप्रतिमालेतिसामता॥१॥१७॥ नभश्चरोबायुदारु
 र्वनदीगगनध्वजः॥ व्योमधूमोजलमसिःखतमालःपयोधरः॥
 ८॥१८॥ हर्षादुत्सवकालेयदलंकांभरादिकम्॥ आकृष्यगृ-
 ह्यतेपूर्णपात्रपूर्णानकंचतत्॥२॥१९॥ स्मरतेकर्णदेशेषुयच्चदे-
 शीयभाषया॥ दंपत्योर्जल्पितंमंदंमन्मनंतद्विदुर्बुधाः॥१॥२०॥
 यदीयतेतुदेवेभ्योमनोराज्यस्यसिद्धये॥ उपयाचितकंदिव्यदोह-
 दंतद्विदुर्बुधाः॥२॥२१॥ नक्तंनिर्गत्ययत्किंचिच्छुभाशुभकरंवचः
 ॥ श्रूयतेतद्विदुर्धारादैवप्रश्नमुपश्रुतिम्॥२॥२२॥ दृढसूत्रकमि-
 त्माहुरिंदूलंमनीषिणः॥ ग्रीष्महासंवंशकफंवाततूलंमरुध्व-
 जं॥६॥२३॥ दर्शोधनोगृहमणिःस्नेहाशःकज्जलध्वजः॥ जटाज्वालो
 दशाकर्षाकथितोबहुदृश्वभिः॥६॥२४॥ गोमयछत्रिकामाहुर्दिलीरं
 चशिलीध्रकम्॥ उर्व्यंगंचवशारोहंगोलासमपरोविदुः॥६॥२५॥ हि-
 मवान्१ हेमकूटश्च१ निषधो१ मेरु१ रेवच॥ चैत्रः१ कर्णाचि१ शृंगी१ च-
 चंद्रमसः१६॥१३॥ गजस्य१४॥१४॥ सर्पस्य१५॥१५॥ प्रत्युपकारार्थंकृतसमंजसः१॥१६॥
 अंत्याक्षरक्रमेणश्लोकपाठस्य११७॥ मेषस्य८॥१८॥ हर्षेवर्षाद्याकपणस्य२॥१९॥
 दंपत्योःशनेःकथनस्य१॥२०॥ दृष्टार्थदेवेभ्योदीयमानद्रव्यस्य२॥२१॥ आकाशवाण्याः
 २॥२२॥ आकाशउडुयमानसूत्रस्य६॥२३॥ प्रदीपस्य६॥२४॥ गोमयच्छात्रिकायाः६॥२५॥

सतेते वर्षे पर्वताः ॥ २६ ॥ इति श्लोकावधिः ॥ ॥ व्याधो मृगवधा
 जीवो निषादः पुल्कसः पूबः ॥ ५ ॥ बालवायजमिच्छति वैदूर्यमणिमुत्त
 माः ॥ २७ ॥ कालग्रथिः समाः संवत्सासमानोद्युगांसकः ॥ ५ ॥ मासो वर्षा
 शकः श्रामो वर्षागः स्यादहर्गणः ॥ ५ ॥ २८ ॥ सदयोगविधानंतु व्यस्तारं
 १ करिणां विदुः ॥ पृष्ठवंशस्य यन्मांसं तत्सन् १ तस्य चक्षते ॥ २९ ॥ क
 र्णवेधानिका प्रोक्ता नालिके १ ति विषाणिनाम् ॥ प्रवेष्ट १ मंतः स्वे
 रानां मंदमांसं विदुर्बुधाः ॥ ३० ॥ कुमारभृत्या १ गर्भिण्याः परिचर्या
 भिधीयते ॥ नवोदावस्त्रमानंदपट २ मिच्छति सूरयः ॥ ३१ ॥ कर्णसु
 तो मूलदेवो मूलभद्रः कुलांकुरः ॥ ४ ॥ ज्येष्ठा मूलाय मिच्छति मास
 माषादूर्ध्वजम् ॥ १ ॥ ३२ ॥ नित्यकर्म समाचारनिष्ठुरत्वे कटुकता १
 बीणानुबंधो धीमद्विरूपनाहो २ ॥ भिधीयते ॥ ३३ ॥ स्यात्पालिकाकुंत
 लिका २ दध्यादिच्छेदनीतुया ॥ वैशाखोदधिचारः स्यात्तक्राटः क
 र्षणः ॥ ४ ॥ ३४ ॥ स्यादाषाढभवो भौमो नवार्चिर्गगनो ल्मुकः ॥ ४ ॥ पं
 चार्चिश्च विष्ठाजो ज्ञाकांगः प्रहर्षणः ॥ ५ ॥ ३५ ॥ दीदिविर्हा शार्चिः
 स्याज्जीवः प्राक्फाल्गुनीभवः ॥ ४ ॥ काव्योदैत्यपुरोधाः स्यात्पोड
 शार्चिर्मयाभवः ॥ ४ ॥ ३६ ॥ उपप्लवो कचः केतुराश्लेषाभव आहिकः
 ॥ ५ ॥ ज्योतीरथोग्रहो धारो ध्रुव उत्तानपादजः ॥ ४ ॥ ३७ ॥ स्वर्भानुग्र
 हकलोलं विदुरभ्रपिशाचकम् ॥ ३ ॥ वनीपकोयाचनको वसुकीरो
 मुरवंपचः ॥ ४ ॥ ३८ ॥ जायमानविषाणाग्रैक राहो १ महिषी शिशौ ॥ छेदो
 हस्तेन सस्यानां कटभंग १ उदाहृतः ॥ ३९ ॥ जलत्राजंगमकुटीकावा
 री मूर्द्धक पर्षी ॥ ४ ॥ उष्णवारणमत्कूटश्चक्रांगं च पुटो टजं ॥ ४ ॥ ४० ॥ सुनी
 सप्तवर्षवर्तमानं प्रत्येकमेकैकं ॥ २६ ॥ व्याधस्य ५ वैदूर्यस्य २ ॥ २७ ॥ संवत्सरस्य ५ मास
 स्य ५ ॥ ३८ ॥ करिणां सदयोगविधानस्य १ गजपृष्ठमांसस्य १ ॥ २९ ॥ गजकर्णवेधिन्याः १ गज
 दंतमांसस्य १ ॥ ३० ॥ गर्भिणी परिचर्यायाः १ नवोदावस्त्रस्य २ ॥ ३१ ॥ ग्रामप्रधानदेवतायाः
 ४ ॥ ज्येष्ठमासस्य १ ॥ ३२ ॥ नित्यकर्मशक्ततायाः १ वैशानुग्रंथस्य २ ॥ ३३ ॥ दध्यादिच्छेदिन्याः २ द
 धिमंथनदंडस्य ४ ॥ ३४ ॥ मंगलस्य ४ ॥ बुधस्य ५ ॥ ३५ ॥ बृहस्पतेः ४ ॥ शक्रस्य ४ ॥ ३६ ॥ केतोः ५ ॥ ध्रुव
 स्य ४ ॥ ३७ ॥ राहोः ३ ॥ याचकस्य ४ ॥ ३८ ॥ जानश्रुंगस्य महिषी शिशोः १ हस्तेन सस्यच्छेदस्य १ ॥ ३९ ॥ ज
 लत्रायाः ४ ॥ छत्रस्य ४ ॥ ४० ॥

नीचचिताकुल्यां पर्णादजस होदजौ॥२॥ कारोत्तरश्ववीनाहीप्रहिरंधूर्ज
 लांबिका॥४१॥ जलकूपीजलाहीलीतलकंपुकरिण्यपि॥४॥ असन्ना
 स्तमयः कश्चिदुपधूपित इष्यते॥४२॥ तत्क्षणादित्यमुक्तांतुवदंत्यंगा
 रिणींदिशम्॥ अगारितं१ पलाशानांकलिकानिर्गमोभवेत्॥४३॥ गो
 धारंरक्तचूर्णेतुसिंदूरंरक्तवालुकम्॥४॥ कुसृत्याविभयान्वेषीषा
 र्थिकःसंधिजीविकः॥२॥४४॥ अधश्चरोभवेच्चौरःकुसुमालःकुजंभलः
 ॥४॥ प्रोक्तःकरिकुसंभस्तनागकैसरचूर्णके॥२॥४५॥ वर्बरंवर्बरीकंच
 वर्बरीत्यपिचेष्यते॥३॥ अभावात्स्त्रीपरित्यागस्तरगग्रहचर्यके॥४६॥
 यमिनांयद्रतंगोप्येतत्तवंजनतरंविदुः॥१॥ स्यादाचामनकःप्रोठःकट
 कोलपतद्ब्रह्म॥४॥४७॥ मेलामंदामसिमणिमसिधानीमसिप्रसूः५
 वालोपरीतंलुविदुःपंचावटसुरस्कटं॥३॥४८॥ नारीणांमंडलीनृत्यं
 धाहलीषकंविदुः॥ मारीचोयाजकगजोराजहस्तीमदोत्कटः॥४९॥ अ
 लंकारस्तवर्णयत्तच्छृंगीकनकं१मतं॥ रतिलक्षंनिधुवनंसंयोजन३
 मितिसमृतं॥५०॥ जीमूतकुटकुट्टीरकुट्टाराःकंदराकरः॥४॥ उद्देशीगंड
 रूपस्तपर्वतस्थाभिधीयते॥५१॥ वासिताधेनुकाचेववशाचकरिणी
 १मता॥ ब्रह्माग्रभूःक्रतुपशुःसिंहविक्रांतवाजिनौ॥४॥५२॥ समुद्रगा
 निर्झरिणीतलोदाजंवालिनीशैवलिनीतरंगिणी॥ विपाठकादंब
 कपत्रवाहाःपत्रीरवगोवीरतरोस्त्रकंदकः॥७॥५३॥ वर्णदूतःस्वस्तिमुखोले

सुनिचिताकुल्याः२ कूपस्य४(४१) पुकरिण्याः४ आसन्नास्तमयस्य१(४२) तत्क्ष
 णादित्यमुक्तदिशः१ पलाशकलिकायाः१(४३) सिंदूरस्य४ पिशुनस्य२(४४)
 दिवाचौरस्य२ नागकैसरचूर्णस्य२(४५) वर्बरस्य३ अभावात्स्त्रीपरित्यागस्य
 १(४६) यतीनांगोप्येतत्तुनस्य१ पतद्ब्रह्मस्य४(४७) मसिधास्याः५ बालकपरिधा
 नवरूपस्य३(४८) स्त्रीनृत्यस्य१ राजहस्तिनः४(४९) अलंकारस्तवर्णस्य१
 मैथुनस्य३(५०) पर्वतस्य४ पर्वतोच्चस्थलस्य१(५१) हस्तिन्याः४ अश्वस्य
 ४(५२) नद्याः६ शरस्य७(५३)

रवोवाचिकहारकः॥४॥ लेखोनिबध्यतेयेनतत्रकाचनकाभिया॥१॥
 ५४॥ क्षाराच्छंमाणिसंथंनविदुःसिंधूपलंबुधाः॥३॥ पिशितंपल्लं
 मांसंक्रव्यमामिषसुहृसं॥६॥५५॥ पारावारमहाकच्छोमहीमाची
 रदारदो॥४॥ जिह्वादरःकीकशास्यश्चक्षुमत्तरुशायिनो॥४॥५६॥ इं
 द्रक्रीडासरःप्राज्ञैर्नदीसरइतिस्मृतम्॥५७॥ धूमोर्णापतिरुद्दिष्टोय
 मोमहिषवाहनः॥३॥५८॥ पयोधनोमेघकफोयनोफलोमेघास्थिवी
 जोदकतोयहिंसाः॥६॥ शंपाचिराभाचपलाछटाभान्हादिन्यधीरा-
 घनवल्लिकाच॥७॥५९॥ पादालिंदीतरंडानौस्तरणिस्तारणिस्त
 रिः॥६॥ किलाटःशोधितक्षीरपिंडःसूरिभिरिष्यते॥५९॥ कालाय
 समयस्तीक्ष्णगिरिसारंचशस्तकम्॥५॥ हय्यंगवीनंसरजंमंथजं
 चकलंबुटं॥४॥६०॥ एकंशफाग्निकंबंधमाहुर्दामांचलंबुधाः॥ वे
 त्तास्त्रीपुंसयोश्चिन्हंसासुद्रिक१उदाहृतः॥६१॥ तितिलीकाऽस्थि
 भिर्यूतक्रीडायांचुंचुलिर्भवेत्॥ वक्राललाटगास्तिस्त्रोभस्मरेखा
 स्त्रिपुंड्रकम्॥३॥६२॥ हालाकामालिकामंडाधीरास्यान्मदनीच
 माध्वीच॥६॥ आहुश्चषकंतुपानपात्रंपारीमप्यनुतर्पणंकवी
 द्रोः॥६६॥ कुसंभःकरकश्चैत्यसुरवःकमंडलुः४स्मृतः॥ असहा
 योनर्तकश्चतालावचर१इष्यते॥६४॥ कथितःकौमुदीवृक्षोदीप
 वृक्षःशिरवातरुः॥३॥ कोजागरेतथासद्भिःकौमुदीचार२इष्यते६५

लिखनपत्रस्य ५ पत्रीबंधनस्य १ (५४) सैंधवल्लवणस्य ३ मांसस्य ६
 (५५) समुद्रस्य ४ पक्षिणः ४ (५६) इंद्रक्रीडासरसः १ यमस्य ३ (५७)
 मेघप्रस्तरस्य ६ वियुतः ७ (५८) नौकायाः ६ शोधितक्षीरपिंडस्य
 २ (५९) लोहस्य ५ नचनीतस्य ४ (६०) एकश्वुरयुक्तचरणबंधनस्य
 ३ स्त्रीपुरुषचिन्हकेतुः १ (६१) अस्थिभिर्यूतक्रीडायाः २ ललाटस्थ
 भस्मरेखायाः ३ (६२) सुरायाः ६ पानपात्रस्य ४ (६३) कमंडलोः ४ अ
 सहायनर्तकस्य १ (६४) दीपवृक्षस्य ३ कोजागरायाः २ (६५)

समुद्रगृहमित्याहुर्जलयंत्रनिकेतनं॥१॥प्रेतादिभिर्गृहीतोयःस
 आविष्टोऽभ्रमन्वहिः॥६६॥हिममिंद्राग्निधूमश्चरवबाष्पोरजनीज
 लं॥१॥येशिवायतनोत्तृष्टास्तेसंध्यावल्लयोऽवृषाः॥६७॥विषाक्तास्त्र
 हतस्याहुःपशोर्मोसंतुगृजनं॥१॥धूमिकाधूममहिर्षाहिमश्रुतिःकुहे
 लिका॥१॥६८॥पोताच्छादनमाहुस्तवरकमथवस्त्रकुट्टिमकैवयः
 तंत्रविमुक्तवासानिष्प्रवणिनिष्प्रवाणिंच॥६९॥महाघोषंक्रयारोहं
 हृदपण्याजिरंधविदुः॥बहुमानुषसंकीर्णनिर्घटंचकरांगणम्॥१॥७०
 ॥शालभंजीदारुगर्भाकुरंटीदारुपुत्रिका॥१॥कादंबिनीनवोमे
 घःकालीस्यात्कालिकाऽपिच॥७१॥क्रोशध्वनिःक्रोशतालोदक्का-
 विजयमद्वलः॥स्यान्वतिपत्तिःपटहोलंपापटह३इत्यपि॥७२॥कु
 कूलंकायकलनंतनुत्रंदंशनंविदुः॥शिरस्त्रंशीर्षरसंचशीर्षण्यं
 शीर्षकं४चतत्॥७३॥स्याज्जालिकालोहमयीजालप्रायांगरक्षि
 णी॥२॥पन्नंघ्रीपादविरजाःकोशीपादरथाऽभवेत्॥७४॥रुच
 कंलवणंक्षारंतीक्ष्णंजलरसं३विदुः॥ज्योतिर्बजिंचरवद्योतंध्यां
 तोन्मेषंतमोमणिः॥१॥७५॥जलभूकरजलजिह्वोजलकंदकवार्भटौ
 तथानके॥५॥जलनकुलजलविडालौनीराखुजलपुवाबुदे॥५॥७६शि
 शुमारोजलकपिश्चपलांगोऽसिपुच्छकः॥ग्राहोजलकिराटश्चनक्राजो
 जलांदकः॥१॥७७॥मृतकान्तकश्चभीरुर्हृकधूर्तशयालुवंचकाभरु

जलयंत्रार्थगृहस्य २ प्रेतादिगृहीतस्य १ (६६) हिमस्य ४ शिवाल्लयो-
 त्तृष्टवृषस्य १ (६७) विषाक्तास्त्राहतपशोर्मोसस्य १ कुहेलिकाया
 ४ (३६) पोताच्छादनस्य ३ तंत्रविमुक्तवाससः १ (६९) हृदस्य ४ ब
 हुनरसंकीर्णहृदस्य २ (७०) काष्ठपुत्रलिकायाः ४ नूतनमेघजाल
 स्य ३ (७१) दक्कायाः ४ पटहस्य ३ (७२) वस्त्रांगरक्षिण्याः ४ शिरस्त्रा
 णस्य ४ (७३) लोहवर्मणः २ उपानहः ४ (७४) क्षारलवणस्य ३ रवद्यो
 तस्य ४ (७५) नक्रस्य ५ उदस्य ५ (७६) शिशुमारस्य ४ ग्राहस्य ४ (७७)

जः॥७॥शालामृगोस्थिभक्षोग्राममृगोमंडलः कपिलः॥५॥७॥उ
ल्कामुखीशृगालायादीसजिक्तेति सामता॥स्कंधवाहस्तशंकश्चभृ
गीगोरक्षधूर्तिलः॥५॥७॥हरेवः कासरश्चैवरकाक्षःसेरिभक्षस्तथा॥
रोमशोबहुरोमास्यादरण्यपृथुदरः॥४॥८॥इडिकुस्तबालवात्या
वनच्छागोतिरोमशः॥४॥वरणोधूमशूकः स्यादुष्टःशृंगवलकस्तथा॥
८॥१॥चक्रमुखः सूचिरोमावराहःस्थूलनासिकः॥४॥कंठीरवस्तु
पारीद्रः केसरीगजमाचलः॥४॥८॥नेत्रपिंडो वृषाहारोमेनादः
कुंदमक्षस्मृतः॥गंधाखुर्गंधनकुलशृंगुःपुं वृषउच्यते॥८॥३॥द्रो
णोरिष्टोनालिजंघआत्मघोषस्तमोद्वलिः॥५॥गोभंडीरःपंककी
रोहापुत्रीराजभट्टिका॥४॥८॥गंगाचिल्लीतुदेवद्वीविश्वकाजल
कुक्कुटी॥४॥बिट्सारिकातुकुणपीगोरादीगोकिराटिका॥४॥८॥
मृगेंद्रचटकोयातिपक्षीग्राहकमारको॥कुलालंकुकुटं प्राहुःकु
कुभंकुहकस्वरं॥४॥८॥कर्कराक्षः कलाटीनःखंजलरवस्तरवं
जनः॥४॥प्रासादकुक्कुटोद्वलकंठोगृहकपोतकः॥३॥८॥ध्वाक्ष
पुष्टःकलकंठोमधुकंठःकुहमुखः॥४॥झंपाशीमत्सरंकः स्याज्जलम
दुर्मणीचकः॥४॥८॥कलबिंकश्चित्रपृष्ठोगृहनीडो वृषायणः॥४॥
बरंटाचित्रपादाचित्रनेत्राचसारिका॥४॥८॥मयूरचटकोदक्षःरुक
वाकुर्निशाकरः॥४॥शतपत्रःसितापोगःप्रचलाकीचचंद्रकी॥४॥९०

शृगालस्य ७ शूनः ५ (७८) उल्कामुखीशृगाल्याः १ शकटादिवाहक
वृषभस्य ५ (७९) महिषस्य ४ मेघस्य ४ (८०) बृहद्भानरस्य ४ उष्टस्य
४ (८१) वराहस्य ४ सिंहस्य ४ (८२) बिडालस्य ४ कुं कुंदर्याः ४ (८३) द
ग्यकाकस्य ५ हापुत्रारव्यपक्षिणः ४ (८४) गंगाचिल्याः ४ बिट्सारिका-
याः ४ (८५) श्येनस्य ४ वनकुक्कुटस्य ४ (८६) खंजरीटस्य ४ कपोतस्य ३
(८७) कोकिलस्य ४ मत्सरंगस्य ४ (८८) कलबिंकस्य ४ सारिकायाः ४
(८९) ग्रामकुक्कुटस्य ४ मयूरस्य ४ (९०)

किसलयमपितरुरागंविदुर्लतायाचकंप्रवालंच॥४॥कंदकसंज्ञा
 स्तरुनखसित्ताग्रदलसूचिसंकिलदुमराः॥५॥९१॥द्रोणीदलःसूचि
 पुष्पाजंबूलःककचच्छदः॥४॥मंडातिष्यफलाधात्रीवल्यापंचरसा
 शिवा॥६॥९२॥सहस्रवीर्याविरजाभार्गवीमंडलीरुहा॥५॥प्रहर्षिणी
 निशाक्चलसागंधपलाशिका॥४॥९३॥मृदुपुष्पःशूकतरुःशिरीषो
 विषनाशनः॥४॥वराहकालीकथितःसूर्यावर्तस्तृशाब्दिकैः॥९४॥
 वज्रबलस्थिसंहारोहस्तिशंडीवनालिका॥४॥वनतिक्तस्त्रियां
 प्रीष्मातिरीटःपक्षस्कंदरः॥३॥९५॥मधुपुष्पोमधूकश्चगुडपुष्पो
 मधुदुमः॥४॥वृत्तपुष्पःप्रावृषेण्योहारिद्रुक्तहलिप्रियः॥४॥९६॥ए
 लात्तचिसुगंधान्पुष्टिकान्चर्मसंभवा॥४॥कूष्माण्डकःपुष्पफलोघन
 वासश्चवष्टकः॥४॥९७॥वेषणःकासमर्द्दश्चपत्रोपस्करइत्यपि॥
 ओकोदशालीप्राचीरमोघोलिरवहालिका॥५॥९८॥कल्पवर्तःप्रा
 तराशःप्रातर्भोजनैमिष्यते॥शृगालिकाचडिंबंचडमरंविद्रवो
 पिच॥९९॥स्कंधफलःस्वत्तुंगश्चनारिकेलःपटोदकः॥४॥गुडदा
 रुर्मधुत्वणमसिपत्रोमहारसः॥४॥१००॥राजाकुलोमहाकंदोमूलको
 हस्तिदंतकः॥४॥क्षुद्ररसातिक्तगुंजासरयाविह्वलपर्कटी॥४॥१०१॥क्षुद्रप
 राचचांगेरीक्षद्राम्लाचाम्ललोणिका॥४॥प्राचीनामलकंरक्तंबदराम
 लकंइत्या॥४॥पिष्टसौरभमेकांगंश्रीरवंडंमालयंविदुः॥मृगनाभि

नूतमपल्लवस्य ४ वृक्षकंदकस्य ६ (९१) केतकस्य ४ धात्र्याः ६ (९२) दू
 र्वायाः ५ गंधपलाशिकायाः ४ (९३) शिरीषस्य ४ सूर्यावर्तस्य २ (९४) अ
 स्थिसंहारस्य ४ लोध्रस्य ३ (९५) मधूकवृक्षस्य ४ कदंबस्य ४ (९६) ए
 लायाः ४ कूष्माण्डस्य ४ (९७) कासमर्द्दस्य ३ भित्तिः ५ (९८) प्रातर्भो
 जनस्य ३ भीत्यापलायनस्य ४ (९९) नारिकेलस्य ४ इक्षोः ४ (१००)
 मूलस्य ४ करंजस्य ४ (१०१) आम्ललोणिकायाः ४ प्राचीनामलकस्य
 ३ (१०२) श्रीरवंडस्य ४ (१०३)

मृगमदोगंधशेखर ३मित्यपि॥३॥सिताश्वंतुरु सारंच वेरकंरस
केसरं॥४॥कालेयवंशकंजोंगंकालीयंवरचंदनं॥५॥४॥तृणसारामृ
त्फलारंभाचकदली४१वेत्॥ऊर्ध्वसितःपरारुस्यात्तथाराजपटो
लकः॥३५॥कुंकुमपीतकावेरंधुसृणंकुसुमात्मकं॥४॥अरकोजल
केशश्चकावारंशैवलं४विदुः॥६॥उन्मत्तःकाहलापुष्पोबृहत्पादलि
घांटिकौ॥४॥किंशुकःकरकःपर्णीलाक्षावृक्षःसुमीरवः॥४॥७॥अ
मंडपंचांगुलवर्धमानागंधर्वहस्तस्त्रिपुटीफल५श्च॥रेणुःसतील
स्त्रुणकेतुमृत्युर्बीजौकिलाटीचततःसपर्वा॥६॥८॥कचमालोम
रुद्राहोधूमोमंभःशिरिवध्वजः॥५॥शाखानगर१माहुस्तद्यदय
र्णपुरांतरम्॥९॥आहुर्जलकरंकश्चजलजंसूचिकामुखं॥३॥उ
पजिह्विकोत्पादिकाचबदिरुदेहिकादिवी॥५॥१०॥शुल्बमोदुंबरं
रक्तंम्लेच्छास्यंताम्रकं५विदुः॥दुर्नामादीर्घकोषीस्यात्पंकशक्तिः
सितालिका॥४॥११॥आकाशमूलीकुतृणंकुंभिकाजलबल्कलम्॥
४॥शंबूकोजलटिंबःस्यादुश्चरःपंकमंडुकः॥४॥१२॥आटीलकं
१ तर्णकानांस्थलीसक्नीडनंमतम्॥यष्टिःशब्दवतीधीरेःखे
खीरक१ इतिस्मृता॥१३॥लेखात्रयांकितंभालंत्रिपताकं१विदु
र्बुधाः॥अर्थचंद्रंकर्करेदंविदुरंगुलितोरणम्॥३॥१४॥सिद्धजलंच
गृहाम्लमवंतिसोमंतुषोदकंशक्तं॥५॥नगनाटकनिर्ग्रथकभदंत

कस्तूर्याः ३ (१०३) कर्पूरस्य ४ अगुरुइतिख्यातस्य ५ (४) कदल्याः
४ पटोलस्य ३ (५) कुंकुमस्य ४ शैवलस्य ४ (६) धुस्तरस्य ४ पला
शस्य ४ (७) एरंडस्य ५ वंशस्य ६ (८) धूमस्य ५ नगरांतिकपुरस्य
१ (९) शंखस्य ३ उपजिह्विकायाः ५ (१०) ताम्रस्य ५ पंकशक्तेः
४ (११) कुंभिकायाः ४ शंबूकस्य ४ (१२) तर्णकक्नीडनस्य १ शब्द
व्रतीयस्याः १ (१३) लेखात्रयांकितभालस्य १ गलेहस्ताधानस्य ३
(१४) कांजिकस्य ५

दिगंबरकानग्ने॥५॥१५॥ करपात्रंजलक्रीडाव्यात्युक्षीकरपत्रिका ४
 शराणांपत्ररचनापत्रणा १परिकीर्तिता॥१६॥ पंचभद्राहया १
 स्तेयेपंचस्वंगेषुपुष्टिताः॥यश्चारकोमुद्रभुजांसस्याहलुभपाल
 कः॥१॥१७॥निगालस्थोयआवर्तःसहिदेवमणिः१स्मृतः॥तथाव
 क्षसिवाहस्यश्रीवृक्षक१उदाहृतः॥१८॥बंधःपलाशपत्राणां-
 शीर्षेपत्रपिशाचिका॥१॥॥स्त्वसंतक१शब्देनउच्यतेमदनोत्स
 वः॥१९॥ कर्वटं१द्विशतग्राममध्येग्राममनोहरम्॥ तथाचतुःश-
 तग्राममध्येद्रोणमुखं१विदुः॥२०॥यद्यात्रामंगलं सामतदप्रतिर
 थं१विदुः॥शालाप्रासादशिवरेचंद्रशालेति१कीर्तिता२१॥ ॥
 इत्यर्धश्लोकावधिः॥ ॥तलिनंतुच्छ२मित्याहुर्गृहाम्भागृ
 हकच्छपः॥स्वसंचारिपुरंसौधं१रथ्यापांशुकुली२भवेत्॥एकं
 नटःस्यात्कथको२भंडश्चाटुपटुःस्मृतः॥मक्षिकाभस्मराली२स्या
 त्पांशुरोदंशकः२स्मृतः॥२३॥देवोद्यानंतुवैभ्राजं२दीपालीदी
 पभृंखला॥२॥सुकुमारपिसोमालं२विषमस्थपुटं२विदुः॥२४
 द्रुणहःखड्गपिधानं२सारिणीचप्रणालिका॥२॥यज्ञस्थानंयज्ञ
 वाद२स्तृष्णाधनपिशाचिका॥२॥२५॥स्मृताबाल्वंगिरिर्वारुः२स्फु

दिगंबरयोगिनः ५(१५) जलक्रीडायाः ४ शरपत्ररचनायाः १(१६) पं
 चकल्याणघोटकस्य १ अश्वचारकस्य १(१७) अश्वगलोद्देशस्था
 वर्तस्य १ अश्ववक्षःस्थावर्तस्य १(१८) पलाशपत्राणांशीर्षेबंधस्य १ म
 दनोत्सवस्य २(१९) द्विशतग्राममध्यग्रामस्य १ चतुःशतग्राममध्यग्रा
 मस्य १(२०) यात्राकालेसामवेदपाठस्य १ प्रासादशिवरस्थशाला
 याः १(२१) तुच्छस्य २ पेषणशिलायाः २ सौधस्य १ राजमार्गस्य २
 (२२) कथकस्य २ भंडस्य २ मक्षिकायाः २ दंशस्य २(२३) देवोद्यान
 स्य २ दीपावल्याः २ सुकुमारस्य २ विषमस्य २(२४) खड्गपिधानस्य
 २ जलनिर्गममार्गस्य २ यज्ञस्थानस्य २ लोभस्य २(२५) इर्वारोः २(२६)

दिरिर्वीरुशक्तिका ॥२॥ नाटास्त्रस्तिमिषःसेतुः ३ कोमासिकातुजा
लिका ॥२॥२६॥ पुंजातुकः फलेलांकु २ स्तृणताधनु २ रिष्यते ॥ के
रातो दोर्ग्रहक्षामाः ३ सिंघाणं काचभाजनं ॥२॥२७॥ दर्वदोदंडवा
दी २ स्यात्स्तेनः शंकि कवर्णकः ॥२॥ प्रारब्धिः करिबंध २ स्यात्क
ष्टस्थानं तु वारकम् ॥२॥२८॥ भोगावली बंदिपाठः २ सेतुः पूरणपिं
डलो ॥३॥ देवद्रोणी देवयात्रा २ श्रूना धोजिहिका २ मता ॥२९॥ पा-
लिः समुत्थितश्चाशु २ मरुंडोच्चललाटिका ॥२॥ राका १ दृष्टरजाः क
न्यापोटा १ स्त्री पुंसलक्षणा ॥३॥ महत्तरोग्रामकूटो २ मर्मरो १ व्य-
क्तनिःस्वनः ॥ शिवालयः पितृवनं २ चिताकाष्ठमठीचितिः ॥१॥३॥ क
र्णवंशोभवेनंचः २ श्रीग्रहः शकुनिप्रपा ॥३॥ तांबूलदो वागुलिकः
२ सुरभिः फाल्गुनानुजः ॥२॥३॥ तांबूलरागो मसुर २ स्तरुवारिः कृपा
णकः ॥२॥ स्वागतं कुशलप्रश्न २ समीची वंदनो मता ॥३॥ ससु-
द्रः संपुटो २ शोयो हयस्कंधो हयच्छदा ॥२॥ पिंडारो महिषीपाले
२ मसूरे च गभोलिकः ॥२॥३६॥ काहली तरुणी २ प्रोक्ता छुरातुक
थितासुधा २ कांपिलिकारोचनिका २ कालिका वस्कराटिका ॥२॥३७॥

स्फुटेः २ नाटास्त्रस्य ३ जालिकायाः २ (२६) जीवनहृक्षस्य २ धनुषः २
बलवत्पुरुषस्य ३ काचभाजनस्य २ (२७) दंडवादिनः २ चौरस्य २
गजबंधनस्तंभस्य २ कष्टस्थानस्य २ (२८) बंदिपाठस्य २ सेतोः ३ देवया-
त्रायाः २ उल्लखलादिपंचश्रूनायाः २ (२९) सम्मश्रुस्त्रियाः २ उच्चश्रू-
स्त्रियाः २ दृष्टरजः कन्यायाः १ पुंसलक्षणायाः १ (३०) महत्तरस्य २
अव्यक्तशब्दस्य १ आशानस्य १ चितायाः ३ (३१) मंचस्य २ पक्षिणः
पानीयशालायाः २ वसंतकालस्य २ तांबूलदातुः २ (३२) तांबूल-
रागस्य २ खड्गस्य २ कुशलप्रश्नस्य २ स्तुतेः २ (३३) संपुटस्य २ हय-
स्कंधस्य २ महिषीपालस्य २ बृहन्मसूरस्य २ (३४) तरुण्याः २ लेप-
नद्रव्यस्य २ रोचनिकायाः २ वृश्चिकायाः २ (३५)

पादावधिः

हारावली.

(२२३)

कालिकाक्षीरकीटः २ स्यात्खंडपालस्तरवांडिकः ॥२॥ पांशुरः पीठस्य
पी २ स्यादुल्लोरोमशः २ स्मृतः ॥३६॥ पूगपात्रेफरुवकं २ कबंधोरुं
२ मुच्यते ॥ तूलिकास्यान्नवतिका २ स्यान्नमालस्य २ मुच्यते ॥३७॥ भा
जनेकमठप्रोक्तं पुण्यश्लोकोनलो २ मतः ॥ गौरवेप्रतिपत्तिः २ स्यात्
हारिः पथिकसंहतिः ॥२३८॥ यामकिन्यपियामिस्त्री २ हाफिकाचो
पपुष्पिका ॥२॥ वातपुत्रेविटधरो ३ निर्माल्यं निर्मलं २ मतं ॥३९॥ इन्द्रा
सनेमतायुंजा २ गुलुंचोयुच्छको २ मतः ॥ भोगावासोवासगृहं २ मेंठो
हस्तिपकः २ स्मृतः ॥४०॥ मायुः पलाग्निः पललं ३ ज्वरः स्यात्तुजीर्ण
मंत्रंधमिरामयश्च ॥४१॥ तृप्तिश्चसौहित्यसुदंतिका ३ स्यात्सुत्सारि
काभोगपिशाचिका ३ च ॥४१॥ मोगोजलवरंदः २ स्यात्कणाकुंभीरम
क्षिका ॥२॥ बहलं वार्बटः पोत ३ स्तरालुश्चाहिपुत्रकः ॥२॥४२॥ काह
लस्तमहानादो २ मार्दंगं पत्तनं २ विदुः ॥ स्यादरिन्नं नरिरथः २ पात्रपा
लस्तलाधदः ॥२॥४३॥ काकिनीपणतुर्यो १ ज्वलदंगारउल्लु
कम् ॥१॥ अयानंचस्वभावः २ स्यान्मंजिकावारसंदरी ॥२॥४४॥ नील
मणिर्मसारः २ स्याजुंजापाठहिका २ मता ॥ भार्यापाणिगृहीती २ चडुकूलं

क्षीरकीटस्य २ मोदकस्य २ खंजनघोटकस्य २ बहुरोमयुक्तस्य २
(३६) पूगपात्रस्य २ कबंधस्य २ चित्रलेखिन्याः २ आलस्यस्य २
(३७) पात्रस्य २ नलराज्ञः २ गौरवस्य २ पथिकश्रेण्याः २ (३८) यामि
कस्त्रियाः २ जंभायाः २ महाधूर्तस्य ३ निर्माल्यस्य २ (३९) गंजेतिप्र
सिद्धस्य २ गुलुंचस्य २ वासगृहस्य २ हस्तिपकस्य २ (४०) पित्तस्य
३ अंत्रस्य ४ तृप्तेः ३ क्षुधायाः ३ (४१) जलवसंतरास्य व्रणस्य २ कुं
भीरमक्षिकायाः २ पोतस्य ३ नौकाजलोत्सारकस्य २ (४२) बह
लदंकायाः २ मृदंगस्य २ अरिन्नस्य २ तुलाधदस्य २ (४३) पणान्तुर्यो
शस्य १ ज्वलदंगारस्य १ स्वभावस्य २ वैश्यायाः २ (४४) नीलमणोः
२ गुंजायाः २ भार्यायाः २ (४५)

क्षौम २ मुच्यते ॥ ४५ ॥ ग्रंथस्य निर्मितो शय्या १ वधूटी वधुटीजनी ॥
 २ ॥ बंदिचौरोमाचलः २ स्यात्कुंभिलः संधिहारकः ॥ २ ॥ ४६ ॥ अभ्रसु १
 स्वप्ननागस्य कुसुदस्य तु पिंगला ॥ १ ॥ अंनंगा १ वामनस्य स्यादंजन
 स्यांजनाति ॥ १ ॥ ४७ ॥ कपिला पुंडरीकस्यानुपमा १ सप्तप्रतीकस्या ॥ शेष
 स्यताम्रकणी १ चशक्नदंती १ सार्वभौमस्य ४ ॥ ८ ॥ सेवचाटुक्तिरालोके
 २ मठोगंजीरथः २ स्मृतः ॥ चिपिटो धान्यचमसः २ रवानि कौलाजउत्तु
 षो ॥ ४९ ॥ अभ्यासोगुणनीयः २ स्यान्मादिः पत्रशिरा २ मता ॥ भौतो देव
 लकः रघ्यातः रवेदकं वस्तुनंदके ॥ २ ॥ ५० ॥ पुरंदरा तु सूरला २ कावेरी
 चार्द्धजान्हर्षा ॥ २ ॥ कौमुदः कार्तिकमासः २ सौभिकस्त्विंद्रजालि
 कः ॥ २ ॥ ५१ ॥ प्रहेलकं वाचनकं २ वीक्षापन्नः सविस्मयः ॥ २ ॥ कुटलं
 पटलं नीलं ३ वीथीगृहतटी २ मता ॥ ५२ ॥ सर्ववेशी नटः प्रोक्तो २ सं
 दाक्षेतुनटांतिका ॥ २ ॥ मृत्कली कुठिकः २ प्रोक्तः शालूरो वृष्टिभूः पूवः
 ३ ॥ ५३ ॥ स्वेदः सिप्रस्तनुरस ३ स्त्वक्पुष्पं तु र्वगंकुरः २ ॥ नबोदानव
 वरिका २ दिक्कुरी नवयौवना ॥ ५४ ॥ सौवर्चले च रुचकं २ हिंगुले रक्त
 पारदम् ॥ २ ॥ ५५ ॥ रक्तोपलंगैरिके च २ पारदे सूतकं २ विदुः ॥ ५५ ॥ साभूकः

पटवस्त्रस्य २ (४५) ग्रंथनिर्माणस्य १ नवीनरुपायाः २ बंदिचौरस्य २
 संधिहारकस्य २ (४६) ऐरावतदिग्गजपत्न्याः १ कुसुददिग्गजपत्न्याः
 १ वामनदिग्गजस्त्रियः १ अंजनदिग्गजस्त्रियः १ (४७) पुंडरीकदिग्गज
 स्त्रियः १ सप्तप्रतीकदिग्गजस्त्रियः १ पुष्पदंतदिग्गजपत्न्याः १ सौर्वभौम
 दिग्गजपत्न्याः १ (४८) सेवनस्य १ शकटस्य २ चिपिटस्य २ लाजानो ३
 (४९) अभ्यासस्य २ पत्रभंगस्य २ भूतसेवकस्य २ धनवृद्धिजीवकस्य
 २ (५०) गंगायाः २ कावेरीः २ कार्तिकमासस्य २ इंद्रजालिकस्य २ (५१)
 प्रहेलिकायाः २ विस्मितस्य २ समूहस्य ३ वीथ्याः २ (५२) नटस्य २ लज्जायाः
 २ कुष्ठारज्योषधस्य २ श्लोकस्य ३ (५३) स्वेदस्य ३ रोमांचस्य २ नबोदायाः २
 नवयौवनायाः ३ (५४) सौवर्चललवणस्य २ हिंगुलस्य २ गैरिकस्य २ पारदस्य २ (५५)

पादावधिः

हारावली.

(२२५)

कंबलः १२ व्यात ईमात्सकुंडु रौचणः ॥३॥ कपटः पारिहार्यः स्यात् दीर्घो
लुः कुहनः २ स्मृतः ॥५६॥ ऋणमोक्षो विगणनं २ लग्नके ऋणमार्ग-
णः ॥२॥ भिक्षाशित्वंतुपैशून्यं २ मंडः पिच्छांधसेस्तथा ॥५७॥ वायु
केतुः क्षितिकणः स्यादास्फाले झलज्झला ॥१३॥ नष्टासि सूत्रे लो
त्यं स्याद्याप्ययानं शिबीरथः २ ॥५८॥ मल्लयात्रामाल्लवीस्या २ नि
र्भर्त्सनमलक्तकः ॥२॥ कौशलिकाप्राभृतक २ मट्टकं लासकं २
विदुः ॥५९॥ स्वदोषाच्छादनं मक्ष २ शूलस्यान्मलकारिका ॥२॥
वाताश्वोभूमिपक्षः स्याद्धारुर्विजयकुंजरः ॥२॥ ६०॥ प्रभाते गोस
गोसर्गो ३ वंजनीलेपकामिनी ॥२॥ उत्कटोगंडकुस्त्रमं २ सिद्धः
सौमेधिको मतः ॥२॥ ६१॥ वृषाकपिः शिरवीरुष्या ३ भस्मपाधैत
मर्घटम् ॥३॥ उष्ट्रवाहीमीरथोध्युष्ट्रो रंगत्री लघ्वी द्विवेशरा ३ ६२
कृकणः कृमिरुद्विष्टः २ कृशत्कीटः ३ न्यकारुका ॥३॥ भारवाहो
भारिकः स्यात् २ त्कंधचापीविहंगिका ॥२॥ ६३॥ उन्नतोऽजगरः २
प्रोक्तो द्विसुरवाहिरहीरणिः ॥२॥ पुरोटिः पुरसंस्कारे २ हट्टी पुरत
टी २ मता ॥६४॥ मृणालिनी पुटकिनी २ स्थासको बुहुदो २ भवेत् ॥ क

कंबलस्य २ वणस्य ३ कटकस्य २ ईर्ष्यायुक्तस्य २ (५६) ऋणमोक्ष
स्य २ लग्नकस्य २ पैशून्यस्य २ मंडस्य २ (५७) धूलैः २ आस्फालस्य
२ चौरनीतद्रव्यस्य किंचित्प्राप्तेः २ शिबीरथस्य २ (५८) मल्लयात्रायाः
२ निर्भर्त्सनस्य २ प्राभृतकस्य २ अट्टालिकायाः २ (५९) स्वदोषाच्छा
दनस्य २ तुल्याः २ वाताश्वस्य २ विजयकुंजरस्य २ (६०) प्रभात
स्य ३ लेप्यकामिन्याः २ संजातमदस्य हस्तिनः २ सिद्धस्य २ (६१) अ
ग्नेः ३ भस्मनः ३ उष्ट्रयुक्तरथस्य २ लघुरथस्य ३ (६२) कृमेः २ वि
ष्टायाः २ भारवाहस्य २ वंशादिनिर्मितशिक्षाधानस्य २ (६३) अ
जगरसर्पस्य २ द्विसुरवसर्पस्य २ पुरसंस्कारस्य २ क्षुद्रहट्टस्य २ (६४)
पुटकिन्याः २ बुहुदस्य २ (६५)

लात्रीतुप्रकोष्ठः स्या २ हस्तपुच्छस्तकन्युषं ॥ २१६५ ॥ उत्साहः सू-
त्रतंतुः स्यात्पिंडीरोनीरसः २ स्मृतः ॥ हरिणत्तदयोसीरुः २ संदे-
शोक्तिस्तवाचकं ॥ २१६६ ॥ शालाजिरोबर्द्धमानं २ कुसीदंतुकलांबि-
का ॥ २ ॥ चर्वातलप्रहारः २ स्यात्कर्करं २ मुद्गरं विदुः ॥ २१६७ ॥ गोष्ठागा-
रेऽपिगंजः २ स्याच्चिंतावेश्मनिदार्ढ्यं ॥ २ ॥ मानग्रंथिर्भवेन्मंतु-
निष्कुटोगृहवाटिका ॥ २१६८ ॥ शैलस्य कटकदंत २ स्तद्धिनं प्रतिघा-
सरे ॥ २ ॥ सूत्रमेवं सूत्रतंतुः २ कृशराऽपितिलौदनं ॥ २१६९ ॥ स्यादा-
सवोपिकुरसः २ सरकं मद्यभाजने ॥ २ ॥ निश्वृक्कणं दंतशाणं २
गोग्रंथिः शकृगोमये ॥ २१७० ॥ अष्टापदं नयपीठी २ नयस्तुजतुपु-
त्रकः ॥ २ ॥ विंदुतं श्रोत्रवेदक्षः पांचालीशालिशृंगवला ॥ २१७१ ॥ प्र-
स्तारस्तलिनं शय्या ३ रोमगुच्छः प्रकीर्णकं ॥ २ ॥ शिवालोपाशिको-
ज्ञेयासरमातुंबरीशुनी ॥ २१७२ ॥ पादांगदीहंसकः २ स्यात्प्रतिक-
र्मप्रसाधनं ॥ २ ॥ कर्णपालीतुकर्णाद् २ रंगुलीयकसूर्मिकाः २७३
खातभूः प्रतिकूपः २ स्याल्लंभास्याद्वादशृंगवला ॥ २ ॥ कंधरातोरणं
कंठी ३ सूत्रालीगलमेरवला ॥ २१७४ ॥ शासनंधर्मकीलः २ स्या

विस्तृतकरस्य २ हस्तपुच्छस्य २ (६५) उत्साहस्य २ रसभूयस्य २ म-
यशीलस्य २ संदेशवाक्यस्य २ (६६) शरावस्य २ कुसीदस्य २ त-
लप्रहारस्य २ मुद्गरस्य २ (६७) गोष्ठागारस्य २ मंत्रणागृहस्य
२ अपराधस्य २ गृहवाटिकायाः २ (६८) शैलनितंबस्य २ प्रति-
घासरस्य २ सूत्रस्य २ सतिलौदनस्य २ (६९) मदिराभेदस्य २ म-
द्यभाजनस्य २ दंतशाणस्य २ शकृगोमयस्य २ (७०) शारिकल-
स्य २ गुटिकायाः २ पाशकस्य २ शारिशृंगवलायाः २ (७१) शय्या-
याः ३ नामरस्य २ शृंगाल्याः २ कुकुरस्त्रियः २ नूपुरस्य २ (७२) वे-
षस्य २ ताटकस्य २ अंगुलीयकस्य २ (७३) परिरवायाः २ वादशृंगव-
लायाः २ कंठ्याः ३ गलसूत्रस्य २ राजशासनस्य २ (७४)

पादावधि:

हारावली.

(२२७)

त्सकृतंभूदशासनं॥२॥पट्टोलिकाकूसकीला२सिंदुरंरक्तशासनं
२॥७५॥रासस्तगोदुहांक्रीडा२गीतिःपारावती२तथा॥वेणुर्यवफ
लोवंशो२नवीनेनवकालिका॥२॥७६॥सुरषघंटाहुलहुली२
तलाचीनलपट्टिका॥२॥नीपोधराकदंबःस्याहीरभद्रस्तवी
रणं॥२॥७७॥रवदुदस्तवृहत्काशं२कोशांगमित्कटं२विदुः॥गंडी
रस्तसमंठैःस्याद्धीवेरंवारिवालकं॥२॥७८॥शितोत्पलंगंधसोमं
२हरिमंथोतिमुक्तकः॥२॥कर्कारुकस्तकालिगः२शृंगाटोजल
कंदकः॥२॥७९॥हिलमोचीजलब्रह्मी२वायसीकाकमाचिका
२॥पुंतागःकेसरश्चैव२चांपेयोनागकेसरः२॥८०॥स्याद्दोलि
काचहिंदोला२स्यावण्यलवणं२मतं॥स्तरवाशौराजतिमि
षः२कदुकोराजसर्षपः२॥८१॥सितमाषोराजमाषो२मसूरौ
घ्रीहिकाचनः२॥मधुक्षीरस्तरवर्जूरः२शालःशंकुतरु२मंतः
॥८२॥सुस्तोराजकशेरुः२स्याद्रौहिणश्चंदनद्रुमः२॥काकमहु
र्जलरंकः२कोयष्टिर्यलकुकुभः२॥८३॥वर्तिकाविष्णुलिङ्गी२
स्याद्वनारुःशशकः२स्मृतः॥ताम्रकूमिरिंद्रगोपो२गृहगोधागृहा

भूदशासनस्य २ पट्टारव्यपत्रस्य २ रक्तशासनस्य २ (७५) गोप
क्रीडायाः २ गोपशिशुगीतस्य २ वंशविशेषस्य ३ नवीनस्य २
(७६) सुरषवाद्यस्य २ नलिपट्टिकायाः २ धराकदंबस्य २ वीरण
स्य २ (७७) बृहत्काशस्य २ गोशांगस्य २ गंडीरस्य ३ धीवेरस्य २
(७८) शितोत्पलस्य २ अतिमुक्तस्य २ कर्कारुकस्य २ शृंगाटस्य २
(७९) हिलमोच्याः २ काकमाच्याः २ कुत्ताकस्य २ नागकेसरस्य
२ (८०) हिंदोलिकायाः २ सौंदर्यस्य २ स्तरवाशकस्य २ राजसर्ष
पस्य ३ (८१) सितमाषस्य २ कृद्रमसूरस्य २ रवर्जूरस्य २ शाल
वृक्षस्य २ (८२) सुस्तस्य २ रक्तचंदनस्य २ जलरंकस्य २ कारंदुवप
क्षिणः २ (८३) वर्तिकायाः २ शशस्य २ ताम्रकूमैः २ (८४)

लिका॥२॥८४॥ दिवांधोहरिनेत्रः२स्याद्गोनंदीलक्षणा२मता॥
 कुरंक्रुरःपुष्कराक्षो२वातुलिस्तरुतुलिका॥२॥८५॥ कोलपुच्छस्तकं
 कःस्याद्गर्गादोयोगनाविकः॥२॥ग्राम्यमद्गुरिकाशृंगी२राजशृंगस्तुमु
 दुरः॥२॥८६॥ पंकग्राहस्तमकरः२शफरःश्वेतकोलकः॥२॥चिंगट
 स्तमहाशल्कः२पोताधानंजलांडकं॥२॥८७॥ फलकीतुचित्रफली२
 मत्स्यराजस्तरौहितः॥२॥काकोचिकस्तकाकोची२वकाचीवकचिं
 चिका॥२॥८८॥ कवयीककचपृष्ठी२खलेशस्तरवलेशयः॥२॥इह्लि
 शोराजशफर२इंचाकोजलवृश्चिकः॥२॥८९॥ दंडपालोर्द्धशफरः२
 कंकचोटीजलव्यथः॥२॥लयुगर्गस्त्रिकंटःस्यात्सितांकोबालुकाग
 डः॥२॥९०॥ कनकपलःकुरुबिस्तः२करिकबलोविधानं२स्यात्
 ॥ब्राह्मीतुपंकगडकः२शकुलोदंडपालकः॥२॥९१॥ निचोलकंनि
 चुलकं२मंदामणिरलंजरः॥२॥वेदिःस्थंडिलसितकंपन्याटो-
 निष्कुठः२स्मृतः॥लोपासिकारिवंरिवरीस्यात्पल्याटोनिष्कुठः२स्मृ
 तः॥अंकैघेषांकमंगानि२स्मृतमुत्तानमुत्कटं॥२॥९३॥ स्यान्मार्जिता
 रसाला२चबुक्कारःसिंहनादकः॥२॥कर्णगूथंकर्णमलं२सिंहाणं

मुशल्याः२॥८४॥ पेनकस्य २ सारसयोषितः २ सारसस्य २ बाहुलेः २
 ॥८५॥ कंकपक्षिणः २ गर्गाटमत्स्यस्य २ शृंग्याः २ मुद्गरस्य २॥८६॥ म
 करस्य २ शफरस्य २ चिंगटस्य २ रोहितादिशिः २॥८७॥ फलस्याः
 २ रोहितस्य २ काकोचिकस्य २ वकचिंचिकायाः २॥८८॥ कवयीमत्स्य
 स्य २ खलेशयस्य २ इह्लिशस्य २ जलवृश्चिकस्य २॥८९॥ अर्धशफ
 रस्य २ जलव्यथस्य २ त्रिकंटस्य २ बालुकागडस्य २॥९०॥ कनकप
 लस्य २ करिकबलस्य २ पंकगडकस्य २ शकुलस्य २॥९१॥ निचो
 लस्य २ अलंजरस्य २ वेद्याः २ उपवनस्य २॥९२॥ रिवंरिविकायाः
 २ पल्याटस्य २ अंगस्य २ उत्तानशयस्य २॥९३॥ नक्रस्य २ सिंह
 नादस्य २ कर्णमलस्य २॥९४॥

सिक्कामलं २१९४॥ दंतमलं पुष्पिका २ स्यात्कुलकं रसनामलं २॥ का
 रंधमीधातुवादी २ दरिद्रोदुर्विधः २ स्मृतः ॥ १९५॥ स्यान्मंत्रगंडकोवि
 द्या २ स्पक्षद्वारं रचडक्कि का ॥ २॥ आर्द्रवस्त्रं जलार्द्रः स्यादोषश्चादीन
 वो २ मतः ॥ १९६॥ योजनं मार्गधेनुः २ स्यान्नल्वः किक्कुचतुः शतम् २॥
 चोलकोचाणवारः २ स्यात्कूर्पासस्त्वर्धचोलकः २१९७॥ नागोदरसुर
 स्त्राणं २ जंघानाणंतुमंक्षणं २॥ स्यात्प्रासादो देवकुलं २ तत्तुचैत्यं २
 विनासुरवं ॥ १९८॥ तृणपूलीतुचंचा २ स्याद्यथार्थंतु यथातथं २॥ आ
 घातनं वधस्थानं २ काराबंधनवेष्टानि ॥ २१९९॥ स्कंधाग्निः स्थूलका
 ष्ठाग्निः २ तृणाग्निस्तप्तमवेत्समः २॥ इंगलस्तकरीषाग्निः २ ज्वराग्नि
 स्त्वाधिमन्यवः २२००॥ श्वशुरः स्वामिजनकः २ साधुधीर्वरवत्सला
 २॥ भगसार्थस्तथाविद्धो २ हेलाबुकोऽश्वविक्रयी २२०१॥ गृहपि
 तो गृहपति २ स्तंबी पुष्पलतां बुजं २॥ लोहिकारवरसोभिः स्यान्नि
 लिंपस्त्रिदशः २ स्मृतः २॥ गंडूषदी भूलता २ स्यान्मंडरी घुर्घुरी २ म
 ता ॥ स्वच्छद्वंगुलिसंदेशो २ लंघनंचापतर्पणं २॥ ३॥ गजदक्का
 मदास्नातः २ शृंगारो गजमंडनं २॥ प्रतिमोरणरंकः २ स्यात्वंटकः

नासिकामलस्य २ (१९४) दंतमलस्य २ जिह्वामलस्य २ स्वर्णकारस्य
 २ दरिद्रस्य २ (१९५) विद्यायाः २ पक्षद्वारस्य २ आर्द्रवस्त्रस्य २ दोष
 स्य २ (१९६) योजनस्य २ नल्वस्य २ कवचस्य २ कूर्पासस्य २ (१९७)
 उरस्त्राणस्य २ जंघानाणस्य २ देवप्रासादस्य २ यज्ञस्थानभेदस्य
 २ (१९८) तृणपूल्याः २ यथार्थस्य २ वधस्थानस्य २ बंधनवेष्टनः २
 (१९९) काष्ठाग्नेः २ तृणाग्नेः २ करीषाग्नेः २ ज्वराग्नेः २ (२००) श्वश
 रस्य २ श्वश्राः २ कुटिलस्य २ अश्वविक्रयिणः २ (२०१) गृहपतेः २
 तृंबीपुष्पस्य २ लोहपुष्पस्य २ त्रिदशस्य २ (२०२) भूलतायाः २
 घुर्घुर्याः २ अंगुलिध्वनेः २ लंघनस्य २ (३) गजदक्कायाः २ गज
 शृंगारस्य २ रणकातरस्य २ (४)

कदरःशृणिः३।४॥ बीचीजललतामृदिः३फेणाग्रं बुहुदं२विदुः॥
 जंबालोजलकल्कः२स्यादारणिःकुलहंडकः२॥५॥ विनाकृतं विर
 हितं२गंडूषोसुरवपूरणे२॥ काष्ठमल्लःशवयानं२कषाय१स्तूबरो
 रसः॥६॥ पर्ववधिःपरमंथिः२पिंजोलापत्रकाहला॥ गोहल्लंछ
 गलेगोविट् ३परियोद्धारकंदकः२॥७॥ कर्करंचूर्णरवंडे२स्यात्
 कर्कसारंकरंभकं२॥ स्पर्धायामपिसंहर्षः२कठोरंकर्करं२विदुः
 ८॥ बंदीकवरकी२मातुरासंदीलधुरवट्टिका॥२॥ घटराजःस्यूतः
 कुंभो२गर्गरीकलशिर्मता॥९॥ विदुरंजन्यसुत्पातं२निर्यातेज्यो
 ममुद्रः२पर्यंतिकागुणमंशो२गागेशीकटशर्करा॥१०॥ उक्ताकुल्लुगुंजा२स्या-
 त्कुलक्कुस्तालमर्दलः॥२॥ सूत्रकोणोडमरुकं२सूत्रवीणाचला
 बुकी॥११॥ मेलानंदोमसिमणि२लैरवनीवर्णतूलिका॥२॥ धा
 तूपलःकठिनिका२मेलापत्रांजनंमसिः३॥१२॥ तर्कुटीसूत्रला
 तर्कु३स्तूलस्तर्कुलासकः२॥ वर्तुलातर्कुपाटीस्या२त्यंजिका
 तूलनालिका॥२॥१३॥ निर्वेष्टनंनाडिचीरंदग्धेष्टकास्याज्जाव
 कं॥ दोलाप्रेरवापुमान्प्रेरवो३वारासनंवास्तदनम्॥१४॥ पिष्टपत्तिस्तु

अंकुशस्य २(४) तरंगस्य ३ फेणाग्रस्य २ जलकल्कस्य २ आरणेः
 २(५) विरहितस्य २ गंडूषस्य २ शवयानस्य २ कषायस्य २(६)
 अंगुलिपर्वणः २ पिंजोलायाः २ गोमयस्य ३ हारल्लगुडस्य २(७)
 कर्करस्य २ दधिसत्कोः २ स्पर्धायाः २ कठोरस्य २(८) कवर्याः २ ल
 धुरवट्टायाः २ कुंभस्य २ कलश्याः २(९) उत्पातस्य २ निर्यातस्य २
 गुणमंशस्य २ कटशर्करायाः २(१०) उल्काग्नेः २ करताल्याः १ ड
 मरुकस्य २ सूत्रवीणायाः २(११) मसिमणेः २ कलमस्य २ धातु
 पलस्य २ मसेः ३(१२) तर्कुट्ट्याः ३ तर्कुलासकस्य २ तर्कुपीठ्याः २
 तूलनालिकायाः २(१३) निर्वेष्टनस्य २ दग्धेष्टकायाः २ दोलायाः
 २ जलस्थापितमंचस्य २(१४)

पादावधिः

हारावली.

(२३१)

चमस २ श्वित्रापृषश्चरुघ्नः २॥ म्लंछितं परभाषायां २ लुटिकाया
असारिणी ॥ २॥ १५॥ श्रुतापृष्टुत्तुणमणि २ श्रुतागंडः पदाद्यवित् ॥
२॥ कोशकारः काष्ठतंतु २ धुणः स्यात्काष्ठलंबकः ॥ २॥ १६॥ विषभृंगं भं
गलारो २ वरोलस्तृणषट्पदः ॥ २॥ १७॥ तुटुमोरं ध्रुवभुः २ स्याद्दीनालिंगा
लिका २ स्मृता ॥ १७॥ विदारुक्रकचपादो २ दुणश्चालिश्चट्टश्चिकः ॥ ३
॥ पद्माक्षं पद्मबीजं २ चकर्णिकाबीजमातृका ॥ २॥ १८॥ रंगमाताभयं
लाक्षा २ धीलदिर्दुहितो मता ॥ चाटलोलश्चटुल्लोलो २ जंगदो दोहदः
२ स्मृतः ॥ १९॥ धौतांजलीधौतबली २ कज्जकं दुग्धपाचनम् २॥
चित्रोक्तिः पुष्पशकटी २ चासेचनमत्तसिद्धत् ॥ २॥ २०॥ कालरात्रि
र्नीमरयी २ अस्वाध्यायोनिराकृतिः २॥ ब्रह्मवादः श्रुतादानं २ वि
श्वकडुरखेटिकः ॥ २१॥ हिंसालुकः १ खादुकः श्वायोगितोः लर्क
२ इष्यते ॥ इगडस्तूर्यगंडः २ स्यादादर्शो सुकुरः २ स्मृतः ॥ २२॥ राहूत्सु
ष्टोरसोनः २ स्याद्द्वंगरीकोलनासिका ॥ २॥ २३॥ मयटः स्तृणहर्म्यः २ स्यात्कुत्र
गोमं चमंडपः ॥ २॥ २४॥ स्वचद्वंगः पणग्रंथि २ श्वितिका कटिश्रृंख
ला ॥ २॥ विशारदः प्रसिद्धेः २ स्यात्श्रीलक्ष्मीरिंदिरा ३ मता ॥ २४॥

॥ इति पादावधिः ॥

यज्ञपात्रविशेषस्य २ चित्रपिष्टकस्य २ अपशब्दस्य २ लुटिकायाः २ (२१५)
तृणमणोः २ पदाद्यवेत्तुः २ कोशकृमेः २ धुणस्य २ (१६) विषभृंगिनः २
तृणषट्पदस्य २ रं ध्रुवभुः २ दीनायाः २ (१७) क्रकचपादस्य २ ट्टश्चि
कस्य ३ पद्मबीजस्य २ पद्मकोशस्य २ (१८) लाक्षायाः २ दुहितुः २
सुचंचलस्य २ गर्भिण्यभिलाषस्य २ (१९) धौतांजल्याः २ दुग्धपाच
नस्य २ क्षुद्रशकटस्य २ अट्टसिद्धतः २ (२०) कालरात्र्याः २ अस्वाध्या
यस्य २ ब्रह्मवादस्य २ मृगयाकुशलशूनः २ (२१) हिंसालुकशूनः २
उन्मत्तशूनः २ सूर्यविशेषस्य २ आदर्शस्य २ (२२) लश्कनस्य २ कोल
नासिकायाः २ तृणयुक्तहर्म्यस्य २ मयटस्य २ कटिश्रृंखलास्य २ (२३) प
णग्रंथेः २ कटिश्रृंखलायाः २ प्रसिद्धस्य २ लक्ष्याः २ (२४)

प्राक्शालाहकशब्दादर्थैः पादैरतः परंशब्दाः ॥ नानार्थाभिप्रायैर्गज
शब्दात्प्रभृतिविज्ञेयाः ॥२२५॥ ॥ ॥ ॥ ॥

अथनानार्थः

क्षीरक्षारोण्डक्षोदेगुडेमधुनिचेष्ट्यते ॥ कृपीटपानमिच्छंतिकेनिपाते
चचारिधौ ॥२६॥ रसालारसनायांस्यान्मथितेदग्निपाणिना ॥ पांचलोहे
श्रुतिकटः प्रायंचित्तेसरीसृपे ॥२७॥ विटोदौलवणोषिद्धे मूषिकेखदिरे
पिच ॥ वितंडाकरवीर्यांचदर्विवादप्रभेदयोः ॥२८॥ कारंडवेकरंडुः स्यान्म
धुकोषेदलादके ॥ रवदः श्लेष्मण्यंधकूपेप्रहारांतरदंकयोः ॥२९॥ पिच्छा
पूगच्छटाकोषेचोलिकाफणिलालयोः ॥ पिच्छलोस्फोटिकावात्यारामाश
ताखुपांशवः ॥३०॥ धरांकुरोवायुफलेनासीराशीकरेपिच ॥ कोट्टारोना
गरेकूपेपुष्करिण्यांचपादके ॥३१॥ नागांजनानागयष्टिः करिसुंदरिकाक्क
चित् ॥ पूत्यंडुः प्रतिकीटेचगंधकीठेचदृश्यते ॥३२॥ कटुकायांकंचतटेक
थिताशकुलादनी ॥ कौंचादनस्तथेचुल्यांचिंचोटकमृणालयोः ॥३३॥
संतानिकाक्षीरसरेतथासर्कटजालके ॥ खड्गधैनुफलेफेनेपरांजस्तेल
यंत्रके ॥३४॥ भालांकोलोहितेदृष्टः करपत्रेचकच्छपे ॥ संकरोग्नचटक्का
रेसंमार्जन्यपसारिते ॥३५॥ गोधाकलंविकादंतिवधूषुचकटंभरा ॥ पं
कारः शैबलेसेतोसोपानेजलकुल्लके ॥३६॥ पृष्ठभृंगीतिशब्दोयंदंश
भीरौपृथूदरे ॥ मेघपुष्पंतुनादेयेपिंडान्नेसलिलेविदुः ॥३७॥ पित्तज्व
रेकुलालस्यपवनेकूटपालकः ॥ स्तनदंतेपिप्पलकंतथासीवनसू
त्रके ॥३८॥ पाटलिकैान्यमर्मज्ञेच्छात्रेस्यात्कालदेशिनि ॥ जिक्वापोद्य
षदंशेचस्यादिंद्रमहकर्मणि ॥३९॥ लाभेकामगुणेरूपेआमिषारव्या
तुभोजने ॥ छायापथेचदूर्वायांहरितालीध्वनिर्मतिः ॥४०॥ मालुधान
श्चित्रसर्पेमहापद्मेपिदृश्यते ॥ उन्मत्तेक्षपणेनर्थकरेकार्यपुटध्वनिः
॥४१॥ सांघादिकांविदुर्युग्मेकुट्टन्यांजलकंटके ॥ शराहतेचसर्पेचप्र
चलाकंप्रचक्षते ॥४२॥ चंद्रिकायामल्लधूलोरक्तांगेहरिचंदने ॥ स्त्री
रत्नेचहरिद्रायांलाक्षायांदरचर्पिणी ॥४३॥ कृकलासैचित्रकालेत्

णगोधाध्वनिंविदुः॥दिंबंभयेचकललेकुप्फुसेचप्रचक्षते॥४४॥
 धुंधुमारःशक्रगोपेग्रहधूमैग्रहालिके॥नित्तपर्वाहिलमोचागुड
 चीमधुयष्टिषु॥४५॥जलबिल्वःककंदकेपंचांगेजलवल्कले॥चोलकी
 नागरंगेचकरीरेकिष्कुपर्वणि॥४६॥कुलालचक्रेवाहनेदंडारःशर
 यंत्रके॥दिग्जयेवरयात्रायांदंडयात्राविदुर्बुधाः॥४७॥उद्देदासीस्त
 तेचैवदासेरकइतिस्मृतः॥जलगुल्फोजलावर्तेकच्छपेजलचत्वरे
 ॥४८॥काहलावेणुवीणादिध्वनिनानाध्वनिंविदुः॥ध्येयंघेकारुंडिका
 यांचजाह्नकध्वनिरिष्यते॥४९॥विद्यादुत्कलिकाशब्दमुत्कंठावीचि
 वाचकं॥दृष्टिरिषेसूत्रकेचहिजिह्वःपरिकीर्तितः॥५०॥मदमत्तावि
 दग्धस्त्रीनर्तकीषुचवाणिनी॥रोमावलीमंघमालाकरदीपुचका
 लिका॥५१॥मंजुलोमधुरेकुंजेजलरंकेजलांचले॥अनुकंप्यस्त
 सीस्यात्तपस्वीचधृतव्रतः॥५२॥ ॥इतिनानार्थधैश्लोकाव
 धिः॥ ॥शालावृकौकपिश्चानौनिष्ठुरःकठिनेत्रये॥छुर्दनोलं
 बुषेनिंबेयुष्टंकल्पेतथोषिते॥५३॥इक्षौकरीरेकोपांगेव्रणचिह्नेषु
 णेकिणः॥नर्मटंचंचुकेपिंगेलेकःषडंग्रिवक्रयोः॥५४॥धाराद
 श्रातकेवाहेलंजःस्यात्पंगुकच्छयोः॥नर्मटःखर्परसूर्यगोकीलो
 मुशलेहले॥५५॥भुंदिरीर्वारुकूष्मांडौफाणिर्युंडकलंबयोः॥तंडकः
 खंजनेफेनेलद्वाशिन्यांरवगांतरं॥५६॥गजेपिनागमातंगोविशेषस्ति
 लकेपिच॥निष्पारःसूर्पवातेपिसूत्रकंठोद्विजेपिच॥५७॥वितुष्य
 तिस्रुतोवेधाःपुरंदेहेपिदृश्यते॥स्वरेपिकंठआख्यातःशरत्संवत्स
 रेपिच॥५८॥लाक्षापिजतुकाप्रोक्तालग्नाचार्येपिहिंडिकः॥नौसेच
 नेपिवारुंडःपादालिंदेपिपंकिलः॥५९॥कचोगीषतिपुत्रेपिकुंदं पि
 भ्रमरोवदौ॥भांडंभूषणमात्रेपिरुधिरंकुंकुमेपिच॥६०॥गोमेदके
 पिगंगोलःकटाहोनिरयेपिच॥मरीचेपिभवत्कृष्णःशून्यांगुणि
 काभवेत्॥६१॥शर्यामपिरवद्धेनुर्निस्त्रिंशोऽकरुणेपिच॥स्कं
 धाचारेऽपिकटकोविंदुस्तविदुरेपिच॥६२॥जलसूचिर्जलोकापि

वेश्यायामपिपिंगला॥ अहिरप्युदरावर्तौवशास्वापिरवनिविकः
 ६३॥ भ्रमरः कामुकपिस्थादंगाकारोपचाक्षिकं॥ महालयपिनीर्थः स्या
 द्भोजनेपितथान्हिकं॥ ६४॥ बालिश्रामरदंतेपिपादपीठपिपादः॥
 गोदंतोहरितालेपिचानीरश्चित्रकेपिच॥ ६५॥ आधारेप्याश्रयः प्रोक्तो
 गजसंघेप्यवग्रहः॥ कथितासाजरायांचमार्गणोपिमुगः कंचित॥ ६६
 ॥ मूषिकापिभवेद्द्वीनाजटादंकोहरेपिच॥ अश्रमलुर्तपिपादंमृदां
 डेप्युष्टिकाभवेत्॥ ६७॥ अंगसादपिसदनंवनदानेपिद्रिंक्षिमः॥
 दंतमांसोपिबेलास्याच्छल्कनारीधनेपिच॥ ६८॥ निंबेपिहिंगुनिर्या
 सोमेलानंदेपिचार्दूलैः॥ लेखन्यांफर्णिकापिस्थात्कटिन्यामपिच
 णिका॥ ६९॥ पटलेपिकासमदीदिष्टंदैवंपिकीर्तितं॥ दाडिमेपिच
 हिंदीरंवंशोवेषौकुलेपिच॥ ७०॥ ॥ इतिनानार्थः॥ ॥
 काव्यादीनामनंतत्वाच्छब्दादीनांविशेषतः॥ ककदाकेनकिं दृष्ट
 मितिकोवेदितुंक्षमः॥ ७१॥ अतःशब्दः कदृष्टोद्यमर्थतश्चापिकीदृशः॥
 इतिकाव्यमलीकंस्यान्मात्सर्यमलिनात्मनां॥ ७२॥ शब्दार्णवेउत्पलिनी
 संसारावर्तइत्यपि॥ कोषावाचस्पतिव्याडिधिकमादित्यनिर्मिताः॥ ७३॥ आ
 दायसारमेतेषामन्येषांचविशेषतः॥ हारावलीनिर्मितेयंमयाद्वादशव
 त्सरैः॥ ७४॥ उपास्यसर्वज्ञमनंतमीशंभूत्वातिथिः श्रीधृतिसिंहवाचां॥
 हारावलीद्वादशमासमानैर्बेनिर्मितेयंपुरुषोत्तमेन॥ ७५॥ नानाका-
 व्यपुराणनाटककथाकोवेतिहासस्मृतिज्योतिःशास्त्रगजाश्वमानव
 भियक्तायान्ययत्नादिकं॥ दृष्टान्यानिचशाब्दिकैः सहकृताहारावली
 यत्नतः कर्तव्योन्नतसंशयः सुमनसःशब्दार्थलिंगेद्यपि॥ ७६॥ सुधिया
 जनमेजयेनयत्नाद्भूतिसिंहनसमनिरूपितेयम्॥ विदितोषदुदृश्व
 भिः कर्वादिर्भुविकोषानुमतः श्रमोमदीयः॥ ७७॥ हित्वामहाशाब्दिक
 ताभिमानंमात्सर्यमन्यत्रसुहृन्निधाय॥ हारावलीयः प्रकरोतिकंठं
 विदग्धगोष्ठापुपरंममानि॥ ७८॥ ॥ ७९८॥ ॥ इतिश्रीमहाम
 हापाध्यायपुरुषोत्तमदेवप्रणीताहारावलीपर्यवसिता॥ समाप्ता-